

Міністерство освіти і науки України

Маріупольський державний університет

**«Актуальні проблеми міжкультурної
комунікації, перекладу та порівняльних
студій»**

***Збірник матеріалів
III міжнародної науково-практичної Інтернет-
конференції***

29-30 вересня 2017

*За загальною редакцією
кандидата філологічних наук, професора С.В.Шепітько*

Маріуполь 2017

Міністерство освіти і науки України
Маріупольський державний університет

**«Актуальні проблеми міжкультурної
комунікації, перекладу та порівняльних
студій»**

*Збірник матеріалів
III міжнародної науково-практичної Інтернет-
конференції*

29-30 вересня 2017

*За загальною редакцією
кандидата філологічних наук, професора С.В.Шепітько*

Маріуполь 2017

УДК 316.77+81'25+81-115(063)

ББК 81я431

Актуальні проблеми міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій: Збірник матеріалів III міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції / За заг. ред. С.В. Шепітько. – Маріуполь, 2017. – 268 с.

Редакційна колегія:

Голова: Шепітько С.В., канд. філол. наук, проф.

Члени редколегії: Педтієва О.Ф., канд. філол. наук, доц.

Канна В.Ю., канд. філол. наук, доц.

Смирнова М.С., канд. філол. наук, ст.викл.

Затверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу (протокол №2 від 19.09.2017)

Рекомендовано до друку вченою радою факультету грецької філології та перекладу Маріупольського державного університету протокол № 1 від 20.09.2017

Збірник містить матеріали III міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, яка відбулася у Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлено проблеми теорії та практики перекладу, контрастивної лінгвістики та лінгвістичної типології, художнього перекладу, лексикографії, комунікативної освіти та підготовки перекладачів в умовах євроінтеграції, використання сучасних інформаційних технологій в практиці перекладу та галузевої комунікації в соціальному контексті тощо.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль праць,

опублікованих у збірці

© Маріупольський державний університет

ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

Вступне слово

**декана факультету грецької філології та перекладу, кандидата філлогічних наук,
доцента, професора кафедри теорії та практики перекладу Шепітько Світлани
Віталіївни**

Шановна наукова спільнота,

Дозвольте широк привітати учасників Третьої Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми міжкультурної комунікації, перекладу та порівняльних студій» в Маріупольському державному університеті. У наукових читаннях, присвячених п'ятнадцятиріччю діяльності факультету грецької філології та перекладу, кафедри теорії та практики перекладу, п'ятиріччю кафедри італійської філології та перекладу, двадцятиріччю кафедри грецької філології та перекладу, слов'янської філології та перекладу, візьмуть участь в інтернет-дискусії 88 науковців, викладачів, аспірантів, магістрантів з 6 країн: України, Греції, Китаю, США, Парагваю та Ізраїлю.

Важливою складовою діяльності нашого університету є міжнародна співпраця, в процесі якої підсилюється призначення перекладача як мовного посередника. Ми пишаємось тим, що в університеті на рівні вибагливих міжнародних стандартів викладають сім іноземних мов: англійську, німецьку, французьку, польську, новогрецьку, італійську, російську. МДУ – визнаний лідер у галузі елліністичних студій і один з важливих центрів вивчення італійської мови в Україні.

Розвиваючи існуючі контакти з міжнародними партнерами і встановлюючи нові, МДУ вирішує комплекс завдань, пов'язаних із навчально-методичною, науково-дослідною роботою, зміцненням кадрового потенціалу, розвитком матеріально-технічної бази університету. Названі напрямки роботи є своєрідною рекламою діяльності університету, переваг вітчизняної системи вищої освіти, які сприяють покращенню іміджу України, підвищенню якості підготовки спеціалістів та рівня викладання.

За роки свого існування МДУ розробив власну модель міжнародної діяльності, що передбачає комплексне співробітництво з міністерствами освіти, міністерствами закордонних справ, дипломатичними представництвами, обласними адміністраціями, меріями, провідними університетами, фондами, державними та громадськими організаціями зарубіжних країн. Зацікавленість закордонних партнерів у діяльності Маріупольського державного університету свідчить про ефективну роботу, спрямовану на забезпечення якісної підготовки студентів, розширення освітніх, наукових та

культурних зв'язків та позиціонування університету у країнах- партнерах як перспективного та авторитетного ВНЗ, що динамічно розвивається.

Яскравим свідченням ефективної реалізації моделі міжнародної співпраці, інтеграції у європейський освітній простір є той факт, що МДУ, не дивлячись на ситуацію в регіоні, постійно відвідують іноземні делегації, представники яких, читають лекції для студентів та викладачів університету, проводять майстер-класи, беруть участь у різних заходах, що проходять у МДУ. Сьогодні географія міжнародних зв'язків МДУ досить широка і виходить за рамки європейського континенту. У цьому році університет відвідали 26 офіційних іноземних делегацій загальною чисельністю 55 осіб. Станом на 2016 рік університетом підписано 104 угоди про співробітництво з іноземними партнерами. Університет є членом численних міжнародних організацій – Європейської асоціації університетів, Європейської організації публічного права, Мережі Середземноморських університетів, Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи.

МДУ створив виключно сприятливі умови для професійного становлення нової генерації перекладачів. Сьогодні перекладацькі студії опановують понад 200 студентів, яким я щиро зичу досягти професійних висот і здійснити найсміливіші творчі задумки. Разом з цим, у переддень Міжнародного дня перекладача від всього серця бажаю великій спільноті представників уїєї відповідальної й складної проїесії успіхів в усіх починаннях. Збагачуйте своєю натхненою роботою неоціненне надбання інтелектуального капіталу України, сприяючи розбудові міжнародних зв'язків, зміцненню дружби і розвитку багатосторонньої співпраці між країнами світу.

УДК 81'374+81'373.21+81'371

ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПОНЯТИЯ «КОННОТАЦИЯ»

Виктория Канна (Мариуполь, Украина)

У роботі досліджено лінгвокраїнознавчу трактовку поняття «конотація». Автор доходить висновку, що це поняття не співпадає із лінгвокраїнознавчими категоріями «фонові знання» і «культурний компонент значення слова».

Ключові слова: *поняття, конотація, лінгвокраїнознавчий, фонові знання, культурний компонент, значення.*

The paper highlights the concept «connotation» in terms of country study. The author comes to the conclusion that this concept does not coincide with the country-study categories «background knowledge» and «cultural component of the word semantics».

Key words: concept, connotation, country study, background knowledge, cultural component, semantics.

В начале 80-х годов прошлого века теоретической базы для изучения коннотативной топонимии еще не существовало, но уже бурно развивалась особая область лингвистики – лингвострановедение, основной задачей которого было изучение различных аспектов общенациональной культуры, находящих свое выражение в языке. О роли географических названий как носителей культурного наследия на материале американского варианта английского языка написана работа Г. Д. Томашина «Америка через американизмы» [5]. Ученый на протяжении многих лет исследовал так называемые “фоновые” знания носителей языка (американцев, говорящих на английском), связанные с различными географическими названиями в США. Это были бытовые, литературные, социально-экономические и культурно-исторические ассоциации, хорошо известные американцам, но далеко не всегда распространенные за ее пределами.

Е. М. Верещагин и В. Г. Костомаров выделяли в семантической структуре слова компонент под названием “лексический фон” [3]. Этот компонент появился в их рассуждениях как логическое продолжение теории фоновых знаний, согласно которой участники общения, кроме знания языка, обладают знаниями об окружающем мире и некоторым общим для них объемом культурной информации. Термин ‘фоновые знания’ является калькой с английского background knowledge и, по О. С. Ахмановой, обозначает «обоюдное знание реалий говорящим и слушающим» [1: 498]. Фоновые знания основываются на способности языковых единиц выступать в качестве хранилища коллективного опыта.

Фоновые знания, связанные с культурой, являются неотъемлемой частью семантики топонимов. В топонимах, по мнению В. А. Никонова, “как в зеркале, отражается история данного народа, история заселения и освоения данной территории, поэтому именно эта часть лексики издавна привлекает внимание не только филологов, но и историков, этнографов, географов и т.п. [5: 4].

Г. Д. Томашин, обращаясь к “дополнительным” функциям топонимии (основная – наименование географического объекта), отмечал, что среди географических названий можно выделить топонимы-реалии, связанные с какими-либо событиями в жизни народа (*Plymouth Rock* – место высадки переселенцев-пуритан в Северной Америке в 1620 г.; *Appomattox* – поселок в штате Виргиния, где в 1865 г. произошла капитуляция армии южан и окончилась гражданская война 1861-1865 гг.). Однако для

изучающего иностранный язык такие употребления затрудняют понимание, поскольку, кроме знания языка и понимания того, что перед нами географические названия, необходимо также знание истории. Кроме того, Г. Д. Томахин отметил, что не все топонимы страны являются объектом лингвострановедения, а только те, которые безусловно известны “среднему представителю данной страны”.

Большой интерес для нас представляет суждение Г. Д. Томахины о коннотации. В разделе, посвященном культурному компоненту значения слова, он рассуждает об “общечеловеческих” и “региональных” (данной культуры) денотатах и на основании этого делает вывод, что именно та часть семантики, которая отражает региональные и национально-культурные черты значения и есть культурный компонент. Чтобы выявить его нужно “из семантики слова исключить значения, обусловленные различными языковыми уровнями (деривационное, морфологическое и синтаксическое), не учитывать его внутренней формы, “образного значения”, эстетических ассоциаций, то в остатке окажется так называемое экстралингвистическое содержание слова, которое прямо и непосредственно отражает обслуживаемую языком национальную культуру” [5: 15]. Именно эту часть значения, вслед за Е. М. Верещагиным и В. Г. Костомаровым, ученый называет культурным компонентом значения слова.

В практике преподавания иностранных языков и в переводческой деятельности издавна получило распространение деление лексики языка с точки зрения представленности культурного компонента на эквивалентную, фоновую и безэквивалентную. Культурный компонент присущ безэквивалентной лексике. Именно в область безэквивалентной лексики Л. С. Бархударов предложил относить “имена собственные и названия малоизвестные для носителей другого языка” [2: 94]. Эти собственные имена, по мнению Г. Д. Томахины, обладают денотативным культурным компонентом значения. Однако существует огромное количество топонимов, которые, имея культурный компонент в одном языке, утрачивают его при переводе. Такую, так называемую фоновую, лексику Г. Д. Томахин предлагает считать обладающей коннотативным культурным компонентом или коннотативным фоном. В состав коннотации ученый включил все добавочные, сопутствующие значения: эмоциональные, экспрессивные, стилистические и т.д. Эквивалентная лексика, судя по работам Г. Д. Томахины, им к разряду содержащей культурный компонент не относится.

Таким образом, согласно изложенной выше лингвострановедческой позиции, коннотация присуща безэквивалентной и фоновой лексике и отсутствует у лексики

эквивалентной. По нашему же мнению, это справедливо только в лингвострановедческой интерпретации. Эквивалентная топонимная лексика также может развивать интерлингвальные коннотемы, но об этом подробнее в дальнейших исследованиях.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова – М. : Сов. энцикл., 1966. – 606 с.
2. Бархударов Л. С. Язык и перевод: (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
3. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – 2е изд. – М. : Русский язык, 1976. – 246 с.
4. Никонов В. А. Введение в топонимику / В. А. Никонов. – М.: Наука, 1965. – 177 с.
5. Томахин Г. Д. Америка через американизмы / Г. Д. Томахин. – М. : Высш. шк., 1982. – 256 с.

УДК 81'373.2(043)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОНОМАСІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЛЕКСИКИ

Катерина Філатова (Маріуполь, Україна)

Дослідження узагальнює основні положення та поняття ономазіології та теорії номінації.

Ключові слова: *ономазіологія, теорія номінації, ономазіологічна структура, значення та внутрішня форма номінативної одиниці.*

The paper generalizes main concepts of onomasiology and the theory of nomination.

Key words: *onomasiology, theory of naming, onomasiological structure, meaning and internal form of a linguistic expression.*

На початку свого становлення кожна наука визначає свою термінологію для дослідження того чи іншого об'єкту. Не винятком в цьому є і ономазіологія та, зокрема, теорія номінації. Отже, **метою** нашого дослідження буде розгляд теоретичних постулатів, а саме: понять та положень при аналізі лексики.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) уточнення основних положень ономазіології та теорії номінації;
- 2) визначення базових понять ономазіології та теорії номінації, що розкривають суть номінативного процесу.

Базовими поняттями ономаціології є ономаціологічна категорія та ономаціологічна структура [11: 28]. В нашій роботі ми будемо послуговуватись також поняттями теорії номінації, яка вважається відгалуженням ономаціології [16; 17; 1; 4; 13; 14; 5; 8], та має з нею схожу мету, що полягає у вивченні загальних закономірностей утворення номінативних одиниць; взаємодії мислення, мови та дійсності в цих процесах; встановлення ролі людського (прагматичного) чинника у виборі ознак, покладених в основу номінації [12: 336-337]. Такими поняттями є значення номінативної одиниці, внутрішня форма слова та зовнішня форма слова. Отже, такі поняття як значення та позначення, внутрішня форма номінативної одиниці та ономаціологічна модель (структура), а також спосіб представлення внутрішньої форми у зовнішній формі знаку розкривають суть номінативного процесу [2: 7].

Значення номінативної одиниці – це інформація, що знаходиться у мисленні мовця та активується у мисленні слухача, а номінативна одиниця позначає цю інформацію. За визначенням С. А. Жаботинської, номінативна одиниця, як мовний знак, представляє своє значення трьома способами, а саме: через безпосередній зв'язок немотивованого мовного знаку зі значенням; зв'язок мотивованого мовного знаку зі значенням через зовнішню форму, «іконічно»; зв'язок мотивованого мовного знаку зі значенням через внутрішню форму [там само: 7–8].

У свою чергу, **внутрішня форма** розглядається як фрагмент значення, представлений у зовнішній формі мовного знаку [2: 8]. Поняття «внутрішня форма» першим було введено В. фон Гумбольдтом, який розумів її як «спосіб, у який народ за допомогою мови може досягнути навколишню дійсність» [15: 81]. Погляди В. фон Гумбольдта набули розвитку у О. О. Потєбні, який запропонував розмежувати значення слова та його внутрішню форму, тим самим виділивши в слові три компонента: зовнішню форму, зміст та внутрішню форму [10: 124]. Сучасне тлумачення внутрішньої форми зводиться до «ознаки предмета, покладеної в основу назви» [9: 173].

Внутрішня форма номінативної одиниці має свою структуру – **ономаціологічну структуру (модель)**. Поняття двочленної ономаціологічної структури першим було запропоновано у 1962 р. чеським ученим М. Докулілом, як поєднання ономаціологічного базису (форманта) та ономаціологічної ознаки (мотиватора) [16]. Вчений розглядав ономаціологічний базис як морфемний показник, який відносив слово до певної ономаціологічної категорії, у свою чергу ономаціологічна ознака виступала мотиватором, однією з характеристик ономаціологічного базису.

Іншого трактування набула ономаціологічна структура, запропонована О. С. Кубряковою. Дослідниця уточнила поняття ономаціологічного базису та ознаки і

доповнила ономасіологічну структуру ще одним компонентом – предикатом або зв'язкою, що виражає певний тип відносин між ономасіологічним базисом та ономасіологічною ознакою [7: 103].

Послідовниця вченої, професор С. А. Жаботинська, розглядає ономасіологічну модель (структуру) як поняттєву структуру, що має «а) ономасіологічний базис – цільовий концепт, або основну іменовану сутність; б) ономасіологічну ознаку – характеристику (або характеристики) цієї сутності»; в) у трикомпонентних структурах – предикат-зв'язку, яка демонструє тип відносин між базисом та ознакою [2: 9]. Таким чином, ономасіологічна модель структурує номінативне значення, або внутрішню форму, яка є фрагментом значення, що представляється у зовнішній формі мовного знаку [там само: 9].

Як бачимо, розглянуті вище ономасіологічні моделі (структури) похідного слова можуть мати два і більше компонентів. Ці компоненти можуть бути представлені у зовнішній формі знаку повністю або частково. Компонент ономасіологічної моделі, який обов'язково маркується – це ономасіологічна ознака [2: 9; 3: 116].

Процес називання складним словом схожий на процес найменування простим: спочатку обирається «тема» складної одиниці, тобто вибір ономасіологічної бази, як представника ономасіологічної категорії, а потім «рема», як найістотніша ознака [6: 20]. За визначенням О. С. Кубрякової: «Для опису ономасіологічної структури композиту необхідно ототожнення його ономасіологічного базису, ономасіологічної ознаки й предикату, або зв'язки... Вибір ономасіологічного предикату означає, що між базисом та ознакою встановлюється певний тип відношень і вони входять до пропозиції, яка згортається в складне слово» [там само: 14–15].

Перспективою дослідження буде використання розглянутих понять та положень у подальших розвідках.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация. Общие вопросы / [отв. ред. Б. А. Серебренников, А. А. Уфимцева]. – М. : Наука, 1977. – С. 230–293.
2. Жаботинская С. А. Лингвокогнитивный подход к анализу номинативных процессов / С. А. Жаботинская // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2010. – Вип. 928. – С. 6–20.
3. Жаботинская С.А. Ономасиологические модели в свете современных направлений когнитивной лингвистики / С.А. Жаботинская // С любовью к языку. Сб. науч. трудов. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М.–Воронеж, 2002. – С. 115–123.

4. Колшанский Г. В. Лингво-гносеологические основы языковой номинации / Г. В. Колшанский // Языковая номинация. Общие вопросы / [отв. ред. Б. А. Серебренников, А. А. Уфимцева]. – М. : Наука, 1977. – С. 99–146.
5. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1986. – 157 с.
6. Кубрякова Е.С. Словосложение как процесс номинации и его отличительные формальные и содержательные характеристики / Е. С. Кубрякова // Теоретические основы словосложения и вопросы создания сложных лексических единиц. – Пятигорск : Изд-во Пятигор. гос. пед. ин-та иностр. яз., 1988. – С. 3–23.
7. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений. Семантика производного слова. / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.
8. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
9. Норман Б. Ю. Теория языка. Вводный курс : [учебное пособие] / Б. Ю. Норман. – М. : Наука, 2004. – 296 с.
10. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – К. : СИНТО, 1993. – 192 с.
11. Селиванова Е. А. Когнитивная ономаσιология / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
12. Телия В. Н. Номинация / В. Н. Телия // Лингвистический энциклопедический словарь / [отв. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – С. 336–337.
13. Телия В. Н. Семантика связанных значений слов и их сочетаемости / В. Н. Телия // Аспекты семантических исследований / [отв. ред. Н. Д. Арутюнова, А. А. Уфимцева]. – М. : Наука, 1980. – С. 250–319.
14. Уфимцева А. А. Семантика слова / А. А. Уфимцева // Аспекты семантических исследований / [отв. ред. Н. Д. Арутюнова, А. А. Уфимцева]. – М. : Наука, 1980. – С. 5–80.
15. Шпет Г. В. Внутренняя форма слова (этюды на тему Гумбольта) / Г. В. Шпет. – [изд. 2-е, стереотипное]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 216 с.
16. Dokulil M. Tvořeni slov v češtině / M. Dokulil. – Praha : Nakl. Československé akademie věd, 1962. – 263 с.
17. Marchand H. The categories and types of present-day English wordformation: a synchronic-diachronic approach / H. Marchand. – [2nd ed.]. – München : Beck, 1969. – 156 p.

СЕКЦІЯ 1
ГАЛУЗЕВА КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ
КОНТЕКСТІ

УДК 81'25(043)

ЛИНГВОПРАГМАТИКА РЕЛИГІОЗНО-ЕКТРЕМІСТСКОГО ДИСКУРСА
(НА МАТЕРІАЛІ ГИМНА ИГИЛ)

Марія Смирнова (Маріуполь, Україна)

В тезисах рассматриваются лингвопрагматические особенности текста гимна ИГИЛ как образца религиозно-экстремистского дискурса. Автор выделяет коммуникативные и языковые средства воздействия на реципиента, дискурсивные тактики призыва и описывает образ врага, на формирование которого и нацелен исследуемый текст.

Ключевые слова: лингвопрагматика, религиозно-экстремистский дискурс.

The pragmatic features of ISIS hymn as a model of religious extremist discourse are analyzed. The author investigates the communicative and linguistic means of influencing the recipient as well as the discursive tactics of the calling. The formation of the image of the enemy as a key target of the hymn is also under consideration.

Key words: pragmatics, religious extremist discourse.

Современная юридическая лингвистика и практика психолого-лингвистических экспертиз экстремистских текстов испытывает острую потребность в научно обоснованных критериях выявления экстремистских текстов, т. е. текстов, направленных «на формирование чувств ненависти и вражды, а также унижение достоинства группы лиц по признакам происхождения, отношения к религии с использованием средств массовой информации». Для решения этой проблемы необходимо комплексное исследование структуры экстремистского текста. Используемые нами термины (экстремистский, националистический) отчасти условны, не имеют под собой основательной юридической базы, хотя часть исследуемых текстов официально признана таковыми и внесена в соответствующий список международных правозащитных организаций либо создана в объединениях, деятельность которых также официально признана экстремистской [2].

Исследованиями экстремистского дискурса в рамках лингвистики занимается Пермский государственный университет и Уральский государственный педагогический

университет в рамках грантовой программы Министерства образования, их наработки мы и возьмем в качестве теоретической основы данной работы, однако религиозно-экстремистский дискурс еще не был изучен с точки зрения лингвопрагматики, что и обуславливает **актуальность** нашего исследования.

Понятие *экстремистской деятельности* (экстремизма) охватывает ряд деяний, среди которых в вербальной (и шире – знаковой) форме наиболее часто совершаются:

- возбуждение расовой, национальной или религиозной розни;
- унижение национального достоинства;
- пропаганда исключительности, превосходства либо неполноценности граждан по признаку их отношения к религии, социальной, расовой, национальной, религиозной или языковой принадлежности;
- пропаганда и публичное демонстрирование нацистской атрибутики или символики либо атрибутики или символики, сходных с нацистской атрибутикой или символикой до степени смешения;
- публичные призывы, побуждающие к осуществлению деяний, квалифицируемых законом как экстремистские, в том числе к насилию в отношении представителей государственной власти [1: 12].

Под *экстремистским дискурсом* мы понимаем часть дискурса враждебности – практики, представленные высказываниями и текстами, имеющими признаки противоправных (экстремистских) деяний.

Было установлено, все чаще в экстремистском дискурсе, по своей сути пропагандистском, используются жанры, заимствованные из иных сфер нашей жизни: *кричалки – из спортивного дискурса, лекция – из научного, беседа – из бытовой/«личной» сферы*. И у каждого жанра – своя специфика и цель использования в анализируемом нами дискурсе экстремизма. В последнее время особенно популярен в молодежном националистическом дискурсе (шире экстремистском) жанр *кричалки*, который является малым по объему информации и агональным по функции, т. е. содержащим призывы к борьбе, но есть и другие основные функции националистической кричалки: объединяющая, деморализующая [4: 57].

Подчеркнем, что в жанре националистической кричалки, как в малом жанре, зачастую реализуется только одна тема, но всегда есть определенный общий сценарий, задающий порядок произнесения кричалок, который и обуславливает некое развитие темы. Определено три вектора развития темы: 1. Создание образа земли, которой грозит опасность / которая порабощена, захвачена → создание образа врага → призыв к борьбе. 2. Создание образа врага → создание образа воина, защитника → вера в победу / призыв

к борьбе. 3. Создание образа земли → обращение к исторической памяти → призыв к борьбе. Полученные результаты еще раз подтверждают агональность жанра кричалки, основная функция которого – призыв к борьбе. Образ врага в кричалках зачастую представлен как собирательный: образ бездействующей власти; образ чужих. Создавая образ врага, авторы используют не только милитарные метафоры, с ярко выраженным агрессивно-прагматическим потенциалом, но и иные тактики дискредитации, например, связывая образ мигрантов с социальным злом, причиной социального неблагополучия.

Главной задачей эксперта в рамках дел о преступлениях экстремистской направленности становится выявление возбуждающей информации, «которая содержит отрицательную эмоциональную оценку и формирует негативную установку в отношении определенной этнической (национальной), расовой (антропологической), конфессиональной (религиозной) группы или отдельных лиц как членов этой группы, подстрекает к ограничению их прав или к насильственным действиям против них». Итак, возбуждающая информация должна обладать двумя основными признаками: 1) содержать отрицательную эмоциональную оценку объекта повествования (в данном случае нации, расы, религии); 2) подстрекать к действиям, направленным против объекта повествования. Основным лингвистическим инструментом возбуждения вражды в экстремистском тексте выступает **образ врага**, посредством которого авторы и формируют негативную установку. Именно наличие адекватного образа внешнего врага повышает не только внутреннюю солидарность, но и управляемость социальной группы. В анализируемом нами тексте образ врага создается одним из основных языковых приемов формирования негативной установки – нагнетанием инвектив и употреблением прямых и косвенных призывов. Настойчиво формируемый образа *врага* становится мощнейшим орудием манипуляции, пропагандистским мифом современного экстремистского дискурса: известный феномен сплочения перед лицом угрозы является весьма эффективным для любой социальной общности, его часто используют лидеры групп для сохранения внутри- группового единства, особенно он актуален в молодежной среде [2: 3;5].

В качестве примера текста для анализа нами был выбран гимн ИГИЛ, организации признанной рядом стран и некоторыми международными организациями как террористическая.

Гимн ИГИЛ представляет собой бесспорно текст религиозно-экстремистского образца, он не только пестрит концептами «Вера», «Рай», Аллах», «Религия», «Свет», но и содержит в себе традиционные для религиозного дискурса императивы:

Возрадуйся, нация, и не отчаивайся,

Нация, возрадуйся – взошло солнце правды.

Анализируя текст гимна ИГИЛ, были выделены такие средства воздействия на реципиента как:

- **повторы**, хотя зачастую они выполняют функцию акцентуализации внимания на каком-то факте, но в данном гимне функция повтора не в привлечении внимания к факту, а в ее внедрении в подсознание как аксиомы. Анафора, как и вообще всякого рода повторения отдельных слов или выражений, независимо от местоположения их, придает часто стиху остроту и выразительность, подчеркивая известные моменты подобно руководящему мотиву (лейтмотив) в музыкальном произведении:

Государство Ислама пришло - кровью правдивых,

Государство Ислама пришло - усилиями верующих,

Победа близка.

Государство Ислама пришло, и явило своё величие.

-**симплекси** – фигура синтаксического параллелизма в смежных стихах, у которых одинаковые начало и конец при разной середине:

Нация, возрадуйся – взошло солнце правды,

И с победой восстановили славную Нацию!

-**лексические повторы** слов «Нация», «Слава», «Аллах», «Рай», «Кровь», «Победа», «Герой»:

Слава верным, которые не страшатся битвы,

Их вечная слава не умрёт, и никто её не отнимет,

Нация, Аллах - наш покровитель,

Лей же свою кровь,

Ибо нет победы без крови мучеников,

У героев есть надежда, надежда на Рай,

Ведь они положили жизнь за Аллаха и его Закон,

Они ничего не пожалели, отринув себя.

Имплицитный призыв стать мучеником, так как пролившему кровь за государство ислама обещан Рай с сотнями гурий, благословение Аллаха, вечная слава, одним словом – смерть ради веры во имя возрождения нации. Вспомним известные политические лозунги на протяжении всей истории человечества, в которых наглядно представлены те же лексемы и императивы, что и в тексте гимна ИГИЛ, коственно или явно: «*Deutschland über alles*», «*Смерть немецким оккупантам!*», «*Москаляку – на гилляку!*», «*Смерть врагам*», «*Казакам слава*», «*Героям Слава*», «*Смерть Франции, вздохни, Италия!*» (клич сицилийцев, которые в 1282 году вырезали французских

захватчиков острова (анжуйцев); *«Аристократов – на фонарь! Мы взорвём всех буржуев!»* (Лозунги Великой французской буржуазной революции); *«Одна страна, один народ, один фюрер»* (Слоган нацистов, Германия, 1930-е годы); *«Родина или смерть! Мы победим! Социализм или смерть! Мы победим!»* (Лозунги революционной Кубы, 1950-е) и другие.

Среди речевых тактик гимна ИГИЛ можно выделить следующие:

- тактика призыва – *Лей же свою кровь, Возрадуйся, нация, и не отчаивайся;*
- фасцинативная тактика – *Возрадуйся, Нация, Аллах - наш покровитель;*
- прогностическая тактика – *И больше не будет тьмы;*
- тактика обещания – *Слава верным, которые не страшатся битвы, Их вечная слава не умрёт, и никто её не отнимет;*
- аксиоматическая тактика – *Победа близка. Ибо нет победы без крови мучеников;*
- смертельная тактика – *Лей же свою кровь, Ведь они положили жизнь за Аллаха и его Закон, Они ничего не пожалели, отринув себя...;*

Таким образом, мы видим, что перед нами экстремистский текст манипулятивного характера, глобальная стратегия которого – убедить отдать жизнь за идею политическую, но автор прикрывается идеями религиозными, обещая различные загробные блага, так как иная аргументативно-логическая часть в тексте напрочь отсутствует. Основным лингвистическим инструментом возбуждения вражды в тексте гимна ИГИЛ выступает образ врага как любого «неверного». Необходимость дальнейших исследований в данной области, исходя из современных социально-политических и военных реалий, очевидна. И **перспективой** исследования видим расширение корпуса анализируемого материала с внедрением междисциплинарного подхода, включающим помимо лингвистики, политологию, религиоведение, психологию и юридические дисциплины.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Анисимова, Т. В. Особенности жанров призывающей речи / Т. В. Анисимова, Е. Г. Гимпельсон // Современная деловая риторика: учебное пособие. – Волгоград : ВГУ, 2004. – 432 с.

2. Бабилова, М. Р. «Аллогенные» жанры в современном экстремистском дискурсе / М. Р. Бабилова, М. Б. Ворошилова // Политическая лингвистика. – No 4 (54). – Екатеринбург : ЕГУ, – С. 160–164.

3. Ворожбитова, А. А. Теория текста. Антропоцентрическое направление: учеб. пособие. – 2-е изд., испр. и доп. / А. А. Ворожбитова. – М.: Наука, 2005. – 367 с.

4. Колесниченко, А. В. Жанры прикладной журналистики / А. В. Колесниченко // Практическая журналистика: учебное пособие. – М. : Наука, 2008. – 327 с.

5. Мусаелян, М. Ф. О личности экстремиста / М. Ф. Мусаелян // Военно-юридический журнал. – 2010. – № 2. – Режим доступа: <http://www.center-bereg.ru/ml977.html> (дата обращения: 15.09.2017).

УДК 811.14'06'373.46(043)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Олександра Пунька (Маріуполь, Україна)

Тези містять інформацію про переклад тексту з дотриманням стилєвих ознак законодавчого характеру.

Ключові слова: *переклад, термінологічний апарат, перекладацькі стратегії.*

The abstract contains the information about translation taking into account stylistic features of legislative character.

Key words: *translation, terminological apparatus, transformation strategies.*

На сьогоднішній день існує багато дослідницьких робіт стосовно перекладу технічної та наукової термінології, але недостатньо розкрито проблему перекладу специфічної термінології, зокрема правової, не розроблено систему правил, які могли б допомогти при перекладі специфічної юридичної термінології, недостатньо висвітлено питання послідовності роботи над текстом під година перекладу юридичного характеру.

Актуальність теми пов'язана з розробкою методичних рекомендацій та вказівок щодо поліпшення розумів праці перекладача, який здійснює переклад юридичного тексту з англійської мови українською або навпаки, причому текст має специфічну юридичну термінологію, низку усталених слів, словосполучень, притаманних саме правовим текстам. Переклад тексту з дотриманням стилєвих ознак законодавчого характеру є також однією з найважливіших проблем, що витікають у процесі перекладу тексту.

Об'єктом роботи є юридичні документи, тексти англійською та українською мовами.

Предметом дослідження є особливості перекладу юридичної термінології.

Мета: дослідити особливості передачі англійських юридичних термінів українською мовою.

Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як із нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи),

так і із іншої мови, він повинен відображати ознаки даного поняття; значення терміну для спеціаліста рівняється значенню поняття.

Усі терміни по своїй будові поділяються на:

1. прості, які складаються із одного слова: *punish* - наказати;
2. складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *the High Court* – *Високий суд*;
3. терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *specific performance* – *реальне виконання*.

Оскільки серед юридичних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони й являються основною проблемою при перекладі юридичного тексту. Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група суспільно-політичної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи:

- 1)З'ясування значення терміну у контексті;
- 2)Переклад значення рідною мовою.

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Але оскільки юридичні терміни – це переважно складні терміни або терміни словосполучення, то вони й являються основною проблемою перекладу юридичного тексту.

Як вже зазначалось вище складні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення. Наприклад: *conclusive notice* – *кінцеве попередження*; *arrival on departure* – *свідчення під присягою*. Переважна більшість термінів становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент і означення займає в словосполученні початкову позицію.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити

компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну.

Основні прийоми перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень

Приєм опису – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного за значення слова в рідній мові, так і при поясненні слова у словнику.

Приклад:

Accrual right – право на витягнення доходу; *account* – несплачена боргова вимога; *official accusation* – офіційне звинувачення (у скоєнні злочину);

Приєм калькування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово дослівно.

Приклад:

Multiple accredit – множинне акредитування; *accomplice of attempt* – співучасник у замаху; *according to law* – у відповідності до закону;

Приєм транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова.

Приклад:

Special Systems Industry – Спеціал Систем Індастрі.

Переклад за допомогою використання різних прийменників.

Приклад:

Accreditee person – особа, в присутності якої виконується акредитування; *to acknowledge the compliment* – відповісти на почесі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алексеева І.С. Професійний тренінг перекладача / І.С. Алексеева. – М.: “Союз”, 2001. – 225с.
2. Арнольд І. В. Лексикология современного английского языка / І.В. Арнольд. – М.: Высшая школа, 1993. – 435с.

3. Арнольд І.В. Стилїстика. Сучасна англїйська мова / І.В. Арнольд. –М.: Высшая школа, – 2002. – 421с.

4. Багмут Й.А. Проблеми перекладу суспїльно – полїтичної лїтератури українською мовою / Й.А. Багмут – К.:НД, – 1968. – 32с.

5. Борисова Л.І. Основні проблеми науково – технїчного перекладу / Л.І. Борисова. – М.: МГУ, 1983. – 90с.

УДК 811.111'25'373.4(043)

ІСТОРИЗМИ ЯК МАРКЕРИ ІРРЕАЛЬНОГО ЧАСУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анастасія Перепелиця (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено формуванню та використанню історизмів у жанрі фентезі в англїйській мові. Авторка ілюструє роль історизмів на прикладі роману «Гра престолів» в жанрі фентезі американського письменника Джорджа Р. Р. Мартїна та визначає, що автор твору використовує історизми для найточнїшого опису подій, часу, персонажів, змісту твору.

Ключові слова: історизми, жанр фентезі.

The thesis considers the formation and use of historicisms in English fantasy genre. The author illustrates the role of historicisms basing on "The Game of the Thrones" novel as a genre of fantasy by George R. R. Martin, American writer. The author uses historicisms for the most accurate description of events, time, characters as well as the content of the work.

Key words: historicisms, fantasy genre.

Актуальність теми полягає у браку лїнгвістичних досліджень, присвячених ролі історизмів в жанрі фентезі, який є дуже популярним у світі сучасної світової та, зокрема, англїйської лїтератури.

Історизми грають величезну роль в творах жанру фентезі, де незрозуміле і нереальне переносить читача в минуле, яке представляє собою фон або картину дій, які, в свою чергу, мають містичне походження, де в якості базисного часу використовуються історичні дані за минулими часами, реальним історичним епохам [2: 24]. Певна історична епоха в таких словесно-творчих творах, в яких розгортаються нереальні події, виступає своєрідним персонажем і стилізується детально, зі збереженням історичної правди, хоча неодноразово зустрічаються посилання на художній вимисел як основний елемент цього жанру, наприклад:

It is, indeed, highly unfortunate, and much to be regretted that at this stage of Orlando's career, when he played a most important part in the public life of his country, we have least information to go upon [...]. We have done our best to piece out a meager summary from the charred fragments that remain; but often it has been necessary to speculate, to surmise, and even to use the imagination. Orlando's day was passed, it would seem, somewhat in this fashion [...] (Woolf, 1995).

Достовірність того, що відбувається з героями виявляється на кількох рівнях: репрезентація деталей історичної епохи, акцентуація різних мовних засобів, які беруть участь в передачі особливостей мови персонажів і, безумовно, введення в розповідь назв реальних міст і місць перебування персонажів, імен реальних історичних діячів, наприклад:

Then, at half past one, they made their way up the High Street²¹, past Dervish and Banges, and out toward the edge of the village (Rowling, 2000).

Крім просторових і територіальних посилань, вказується час, рік, місяць і іноді навіть хвилини, коли розгортається дія, щоб переконати читача в реальності (можливості), що відбувається, що бачимо у наступному прикладі:

The old Kent Road was very crowded on Thursday, the eleventh of October 1928. People split off the pavement (Woolf, 1995).

Стилізація в жанрах фентезі досягається завдяки відносинам історизмів з контекстом, коли вони відповідають темі і предмету оповіді. Уточнюючи процес стилізації в творах фентезі, слід звернути увагу на той факт, що основу для історичної стилізації зображуваного в більшості випадків створюють історизми [3: 10].

Стилізація представлена історизмами, що описують різні сфери людської діяльності, які умовно розділяємо на такі тематичні підгрупи: 1. грошові знаки, 2. ремесла і види занять, економічні відносини, 3. політичні і релігійні поняття / явища, 4. соціальні відносини і соціальний стан людини, 5. розваги та явища культурного життя, предмети побуту, 6. засоби пересування, 7. військове спорядження. Кожна з цих тематичних підгруп має свої окремі особливості і характеристики жанру фентезі [1: 112].

Проілюструємо роль історизмів на прикладі роману «Гра престолів» в жанрі фентезі американського письменника Джорджа Р. Р. Мартіна, що є першою книгою з серії «Пісня льоду й полум'я». Джордж Р. Р. Мартін вирішив створити масштабне епічне фентезі в дусі «Володаря кілець», ґрунтуючись на історичних книгах і перевівши акценти від магії до реалізму. Особливе місце в романі було відведено геральдиці, лицарства, опису бенкетів та одягу. Під час написання «Гри престолів» Мартін часто звертався до історичних книг, використовуючи метод «повного занурення». Коли

письменник описував ту чи іншу подію, він намагався дізнатися якомога більше, але й не намагався втиснути всі отримані відомості в роман. Книга була натхненна реальними історичними подіями, а герої циклу мали прототипи з середовища європейської знаті. А для того, щоб найточніше описати події свого роману та відобразити часи саме цієї епохи автор неодноразово використовував історизми, без яких твір був би недостовірним:

The man had been taken outside a small holdfast in the hills. Robb thought he was a wildling, his sword sworn to Mance Rayder, the King-beyond-the-Wall. It made Bran's skin prickle to think of it. He remembered the hearth tales Old Nan told them. The wildlings were cruel men, she said, slavers and slayers and thieves. They consorted with giants and ghouls, stole girl children in the dead of night, and drank blood from polished horns. And their women lay with the Others in the Long Night to sire terrible half-human children. «You have five trueborn children," Jon said. "Three sons, two daughters. The direwolf is the sigil of your House. Your children were meant to have these pups, my lord» (George R. R. Martin, 1996).

Тобто на прикладі деяких фрагментів роману «Гра Престолів» Джорджа Р. Р. Мартіна ми бачимо, що автор широко використовує історичні дані минулих часів, реальних історичних епох для того, щоб відобразити їх в ірреальному мирі свого роману.

Таким чином, можна зробити висновок, що роль історизмів в жанрі фентезі в англійській мові є ключовою. Звертаючись до різних історичних епох, автори використовують історизми для найточнішого опису подій, часу, персонажів, змісту твору.

Перспективою дослідження вбачаємо залучення більш широкого кола історизмів в жанрі фентезі, який неперервно розвивається та не втрачає своєї актуальності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н.Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Н.Н. Амосова. – М.: Изд. лит. на иностр. яз., 1956. – 157 с.
2. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии / О.С. Ахманова. – М.: Учпедгиз, 1957. – 182 с.
3. Ахманова С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Изд-во «Сов. Энциклопедия», 1969. – С. 56.
4. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка / И.Р. Гальперин. – М.: Изд-во лит-ры на ин. яз., 1958. – С. 23.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Евеліна Шкилєва (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено особливостям перекладу економічних термінів з новогрецької мови на українську.

Ключові слова: *терміни, економіка, переклад.*

The abstract tackles the specific features of translation from Greek into Ukrainian language. The focal point of the research is the Greek economic terms and their equivalents in Ukrainian.

Key words: *tems, economy, translation*

Актуальність теми полягає у з'ясуванні особливостей перекладу економічних термінів з англійської мови на українську. Тема актуальна з огляду на низку проблем, що витікають з неї. Насамперед це розгляд специфіки навчального економічного перекладу, який передбачає роботу із спеціальною літературою в економічній галузі. Проблема перекладу термінів з англійської мови на українську була й залишається однією з найбільш актуальних у сучасному перекладознавстві. Дослідження питання передачі термінів у процесі перекладу проводились науковцями В.І. Карабаном, Ф.О. Циткіною, Н.Г. Александровою, Л.І. Борисовою, В.П. Даниленко тощо. Особливу цікавість викликає цей процес для галузі економіки, оскільки за останнє десятиріччя саме вона зазнала інтенсивного розвитку. Економічна терміносистема англійської мови є чисельною та розгалуженою, що може викликати певні труднощі в процесі перекладу.

Метою роботи є визначити методи перекладу англійських економічних термінів, які не мають відповідних еквівалентів в українській мові.

Об'єктом дослідження є економічні терміни англійської мови.

Предметом – способи перекладу економічних термінів англійської мови в умовах безеквівалентності

Економічний переклад – це невід'ємна частина будь-якого міжнародного бізнес-процесу. Існування і розвиток бізнесу неможливий без встановлення економічних відносин. В наш час постійно виникає необхідність співпраці з іноземними партнерами з різних країн. Як і будь-яке інше співробітництво, робота з іноземними партнерами супроводжується фінансовою та економічною документацією [2:24]. Безеквівалентні англійські економічні терміни хоча й не становлять значну кількість в економічній терміносистемі, але можуть викликати певні труднощі при перекладі. Необхідно

враховувати й те, що при передачі іншою мовою не стоїть завдання перекладу всіх компонентів лексичної одиниці, адже переклад не є простою зміною слова вихідної мови словом мови перекладу.

Розглянемо способи перекладу безеквівалентних термінів. Безеквівалентні однослівні терміни представлені в вибірці одиничними випадками. При їх перекладі застосовуються такі прийоми:

- 1) вибір українського терміна або загальноживаного слова (рідше словосполучення) з близьким значенням;
- 2) транскрипція, транслітерація;
- 3) описовий (роз'яснювальний) переклад.

Вибір українського терміна або загальноживаного слова з близьким значенням.

Транслітерація і транскрипція доречні, коли український еквівалент відсутній у зв'язку з відсутністю такого явища в українській економічній професійній сфері, а пояснення є надто громіздким. Транскрипція доречна й при перекладі терміна *outsourcing*, що позначає передачу виконання господарської операції іншій організації (з метою зменшення витрат і концентрації на основних видах діяльності). Він не має українського еквівалента, оскільки механізм, що позначається ним, ще не настільки давно поширився за кордоном, і поки практично не використовується українськими підприємствами. Добір схожого за значенням українського слова в даному випадку неможливий; описовий переклад видається дуже громіздким, тому для перекладу терміна може бути рекомендована транскрипція – аутсорсинг.

Описовий переклад терміна спрямовується на роз'яснення значення терміна. Описовий переклад бажано використовувати, коли переклад терміна не може адекватно передати його значення згідно з нормами української мови. Інколи однокомпонентний термін перетворюється на багатоконпонентний, який більше схожий на тлумачення терміна, ніж на термін. Розширення синтаксичної структури терміна ускладнює процес перекладу, однак дозволяє точно передати значення відповідного терміна.

Проблема перекладу термінологічної лексики, на перший погляд, досить ґрунтовно досліджена в сучасному перекладознавстві. Однак, переклад термінів, які не мають еквівалентів в мові перекладу залишається актуальним питанням. **Перспективи** подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з більш детальним дослідженням перекладу безеквівалентних англійських економічних термінів українською мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк. – К.: КНУ, 2005. – 243 с.

2. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад / Ф.О. Циткіна. – Львів: ВЛІ, 2003. – 187 с.

УДК 811.14'06'25:656(043)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Євген Пахмутов (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено особливостям перекладу морської термінології з англійської на українську мову.

Ключові слова: *термінологічний апарат, морський, переклад*

The abstract deals with the translation of English maritime terminological apparatus into Ukrainian language.

Key words: *terminological apparatus, maritime, translation*

Важливим елементом кожної прибережної держави є наявність флоту, морського транспорту. І кожна з них має свої характерні особливості у цій галузі, які проявляються не лише на структурному та організаційному рівні, а у в мовленнєвому.

«Морська» мова – окрема мовленнєва екосистема, що сформувалася через свою автономність та спрямованість у використанні. А тому й морський переклад являє собою особливий розділ технічного перекладу, вимоги до якого вкрай високі. Помилки перекладу або нерозуміння в процесі розмови, невірне тлумачення ситуації, незнання взаємних намірів судів стають причинами аварій, в яких гинуть люди, завдається шкода навколишньому середовищу і виникають фінансові втрати.

Актуальність теми дослідження пов'язана з географічними та економічними особливостями Греції, Великобританії і України – усі ці держави мають значну берегову лінію і морське сполучення є надзвичайно важливим для них; особливість лексики цієї сфери, які викликають труднощі при їх розумінні і перекладі.

Об'єкт дослідження: морська лексика, що використовується грецькими та англійськими моряками.

Предмет дослідження: особливості використання на перекладу морської лексики, основні положення.

Основна мета дослідження – вивчення особливостей морської лексики в грецькій та англійській мовах, засобів перекладу морських термінів, фраз.

Особлива увага при роботі з науково-технічним і особливо спеціалізованим технічним текстом надається перекладу не тільки загальнонаукових, а й вузькопрофільних технічних термінів. Певну складність представляє виявлення особливої специфіки вживання не стільки загальнонаукових слів, скільки специфічної термінології науково-технічного тексту і, відповідно, вироблення прийнятних варіантів їх перекладу на українську чи будь-яку іншу мову, так як українськомовна наукова лексика істотно відрізняється від грецьких та англійських технічних лексичних форм, враховуючи і їх тривалу історію. Українські переклади речень, які ілюструють вживання цих технічних термінів в своїх контекстах, в основному, звичайно, відображають суть авторських джерел, але спеціальна грецька та англійська термінологія повинна переводитися обов'язково з урахуванням загального контексту першоджерела.

Термін – це слово або словосполучення, яке може мати відмінне від повсякденного значення в залежності від галузі науки і техніки, в якій воно вживається. Термін може бути простим, що складається з одного слова (*adrift* – в дрейфі, *μετζάνα* – остання щогла, найближча до корми) і складним терміном-словосполученням (*bareboat charter* – наймання судна без екіпажу, *σκάρα πλουκαπόρτας ή δικτυωτό καθόδου κύτους* – звичайний дерев'яний піддон, як правило, використовується, якщо потрібно щось залишити на палубі або забезпечити Вентіляція нижніх приміщень) [1:25].

Що стосується морської термінології, то вимальовується наступна картина. В українську мову майже вся морська термінологія перейшла з германських мов ще у 17 столітті, причому, ймовірно, 90% – з нідерландської (голландської) мови. А в германські мови безпосередньо з індоєвропейської мови. А романські мови теж отримали свої морські терміни з індоєвропейського, але через грецький. Був також взаємний обмін термінами між англійською і романськими мовами.

Виділяють усталені терміни і вирази, які використовуються для спілкування на борту судна, для зв'язку з лоцманом, при радіообміні, при постановці на якір і швартуванні. Так, наприклад, при постановці на якір використовується наступна схема доповідей про стан якоря і якірного ланцюга. Якірний ланцюг називається «*канат*», і на судах під українським прапором використовується тільки цей термін. Стан каната – напрямок і натяг – оцінюється за принципом циферблата годинника, при цьому вираз «*up and down*» – означає, що канат спрямований вертикально вниз. Стан якоря, що не він торкається дна, називається «*anchor aweigh*», а переконавшись, що якір виходить з води без намотаних рибальських сіток або інших сторонніх предметів, вживається вираз «*anchor clear*». При постановці судна до причалу використовується вираз «*make fast*», що означає, закріпити швартується на кнехті і «*all fast*» – закріплено. Команда «*let go*»

подається як при віддачі швартовів, так і при віддачі якоря, а в грецькій для цього є окреме дієслово – «σαλλάρω». Відмітна особливість термінології – вживання слова «*dead*» наприклад, «*dead slow ahead*» – «трохи вперед», але «*dead ahead*» – «прямо по курсу», «*dead freight*» – мертвий фрахт – плата за зафрахтоване місце на судні, тобто те, яке не використовується. В грецькій же мові для виявлення напрямку руху використовуються окремі слова: *πλώρα* – *μπροστά* (попереду), *πίμα* – *πίσω* (позаду), *πρόσω* (рух уперед). В англійській сфері також не використовуються слова «*left*» і «*right*» для позначення лівої і правої сторони, замість них використовують «*port*» і «*starboard*», у той час як в грецькій – використовуються звичайні «*αριστερά*» та «*δεξιά*» з використанням слова «*μπάντα*» (будь-яка сторона корабля). Не допускається двозначне трактування термінів, яке створює помилкову оцінку ситуації. Так курс судна при радіообміні передається як тризначне число по цифрам, навіть в тому випадку, коли перша цифра нуль.

Дотримання регламенту, використання стандартних фраз і термінів – ознака професійного ставлення до справи. Так розслідування аварійних випадків на судах показують, що 90% зіткнень відбуваються через людський фактор, в основі якого лежить неправильне розуміння ситуації, брак досвіду або знань. Передача інформації в критичній ситуації, коли людина перебуває у стресовому стані, відбувається імпульсивно, без обдумування, що вимагає хорошої підготовки і практичного досвіду у мові оригіналу. Відомі випадки, коли інтерфейс пристрою для автоматичної ідентифікації кораблів допускав помилки при перекладі інформації про іноземне судно і відображав невірний стан корабля. Так 11 лютого 2015 року відбулося зіткнення контейнерного судна «Ever Smart» і нафтового танкера «Alexandra 1». В результаті проведеного розслідування за інформацією «Marine Accident Investigation Branch Reports» серед причин зіткнення – незнання взаємних намірів судів через брак обміну інформацією між судами. В результаті прямого зіткнення постраждали обидва судна.

Таким чином, у час тісного зв'язку між морськими країнами гостро стає необхідність у адекватному перекладі термінів цієї сфери, що обумовлює **перспективу** подальшого дослідження даної проблематики у галузі перекладознавства.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Філоненко В.А., Генкин Ю.Ю. Семантичні особливості використання морської лексики в англійських фразеологізмах / В.А. Філоненко, Ю.Ю. Генкин // Сучасна філологія: матеріали Міжнар. науч. конф. (м. Уфа, квітень 2011 року). – Уфа: Літо, 2011. – С. 207–209.

2. Мюллер В.К., Шевнін А.Б., Бродський М.Ю. Великий англо-російський словник / В.К. Мюллер, А.Б. Шевнін, М.Ю. Бродський. – Єкатеринбург: У. Факторія, 2005. – 704 с.

3. Борисова Л. І., Зайдін Д. Г. Про особливості перекладу базової загальномовна лексики в науково-технічних текстах / Л. І. Борисова, Д.Г. Зайдін // Текст, контекст, підтекст. М.: Вища школа, 1986. – 234с.

4. Морський транспорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

5. ProZ.com: Freelance translators & Translation companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.proz.com/>

6. Modelclub.gr Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.modelclub.gr/forums>

7. e-Nautilia | Το Ελληνικό portal για τη Ναυτιλία [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-nautilia.gr/>

УДК 811.14'06'25:33(043)

АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Ірина Майтамал (Маріуполь, Україна)

Тези висвітлюють адекватність перекладу економічних текстів з новогрецької мови на українську.

Ключові слова: економіка, термін, переклад

The abstract deals with the translation of greek economic texts into Ukrainian language.

Key words: economic terms, translation, adequacy

З моменту отримання Україною незалежності розпочався новий етап розвитку її історії, а також розвитку її міжнародних зв'язків. Великі зміни в світовій економіці, тісні контакти України з зарубіжними партнерами обумовлюють доцільність вивчення способів і проблем перекладу термінів економічної спрямованості. А для досягнення цього необхідним є вивчення економічної ситуації в Україні, визначення її проблем та знаходження шляхів їх вирішення. Цьому допомагає по-перше розширення зв'язків з іншими країнами, а по-друге залучення спеціалістів економістів з-за кордону для участі в міжнародних економічних конференціях та симпозиумах. А для налагодження щільного

обміну інформацією та досвідом необхідне здійснення багатомовних письмових та усних перекладів.

Перекладач повинен вільно володіти не тільки загальноживаною, але й тематичною лексикою. Необхідним є проведення дослідження особливостей перекладу текстів економічної тематики з новогрецької мови на українську і навпаки, систематизації цих знань, а також вивчення особливостей економічної термінології.

Актуальність даної теми обумовлена також тим, що термінологічна система є досить складним лексичним прошарком, оскільки термінологія даної галузі знаходиться у стані постійної кількісної й якісної зміни. «Фінансова термінологія є недорозвинутою і такою, що потребує значного доопрацювання за сучасних умов. Отож цілком логічним є те, що перекладачам потрібно створювати або асимілювати велику кількість термінів, які є необхідною умовою існування будь-якої галузі спеціальних знань, поповнювати шар економічної лексики української мови. З урахуванням бурхливого розвитку міжнародних економічних відносин нашої держави та недостатньої при цьому розвиненості економічної термінології української мови, питання термінологічного планування та перекладу іноземних, зокрема фінансово-економічних термінів, потребує особливої уваги з боку лінгвістів та перекладачів, тому що будь-який вузькоспеціалізований текст базується на термінах, які роблять його стислим, інформативним і конкретним» [2:167]. Дослідження проблем перекладу фінансової та міжнародно-економічної термінології в епоху динамічного розвитку торговельно-економічних відносин України зі світовою спільнотою є вимогою часу.

Міжнародні економічні терміни як мовні знаки, що презентують фахові поняття, становлять суттєву складову економічних текстів і одну з головних труднощів перекладу з огляду на їх неоднозначність або відсутність перекладних термінів-відповідників. Переклад термінів вимагає знання галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів іноземною мовою і знання термінології рідною українською мовою. Економічні терміни є особливим типом мовних одиниць, які часто зазнають транскрипції як способу перекладу. Джерелом транскрипції, зазвичай, є англійські, грецькі або латинські мовні елементи, в залежності від того, який корінь є основою термінологічного словосполучення мови оригіналу.

Коли англіцизми заповнили мало не всі сфери життя не тільки грецької, а й інших європейських мов, спостерігаємо, що грецькі філологи свідомо пропонують синонім, створений на базі питомих елементів – однослівну чи багатослівну кальку (напр., *λίξιμυκ* – *χρηματοδοτική μίσθωση*). І хоча в розмовній мові продовжують побутовати прямі запозичення (часто вони є короткими, влучними словами, що допомагають економити

мовні зусилля), в офіційних документах надається перевага питомим термінам чи термінологічним словосполученням. Іншу групу утворюють зворотні запозичення. До них належать слова, повністю запозичені колись з грецької, що зазнали впливу мови-реципієнта, а згодом повернулися до грецької фонетично видозміненими та, як правило, з іншим значенням: то *καρτέλ* (картель) від давньогрецького *ο χάρτης*, яке потрапило до латини, згодом до італійської, потім до французької, отримало в останній сучасне економічне значення і повернулося з ним до грецької. Отже, основними джерелами, через які відбувалося поповнення грецької економічної термінології, були спочатку французька та певною мірою італійська, а згодом англійська мова.

Економічна термінологія не є штучною мовою, її основу складає лексика літературної мови. В основі утворення термінології лежать такі процеси як термінологізація загальноживаної лексики, запозичення, метафоризація. Так, економічна наука – це велика область знань, яка охоплює не тільки закони і поняття економічної діяльності, але і ряд суміжних галузей.

Виходячи з цього, визначимо види економічних термінів:

1. Загальноживані терміни, які використовуються у повсякденному житті, тобто вони зрозумілі всім і можуть уживатися у будь-якій іншій галузі науки, літератури, публіцистики тощо.

2. Спеціальні неекономічні терміни, які можуть відображати відповідну сферу спеціальних знань економіки, бізнесу тощо з притаманною їй специфічною лексикою.

3. Спеціальні фінансово-економічні терміни, які містять зміст системи наукових фінансових знань і точно позначають поняття економіки.

За будовою економічні терміни поділяються на прості, що складаються з одного слова; складні – з двох слів, що пишуться разом або через дефіс; терміні-словосполучення, які складаються з декількох компонентів (багатокомпонентні). До особливостей перекладу економічних текстів відносять: інформативну насиченість термінами; завжди стандартну і послідовну манеру викладу; використання метафор; поширеність фразеологічних еквівалентів слова; переважання словосполучень, особливо різних видів атрибутивних груп, ядром яких слугує іменник або дієслово.

Таким чином, вважається доцільним продовжити вивчення особливостей перекладу англійських і новогрецьких термінів українською мовою, зокрема у порівняльному аспекті. Адже адекватний переклад фахової термінології на тлі подальшого наукового дослідження методів перекладу набуває особливої значущості в контексті успішного становлення вітчизняної терміносистеми відповідно до міжнародних стандартів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Абабілова Н.М., Білокамінська В.Л. Особливості перекладу термінів українською мовою / Н.М. Абабілова, В.Л. Білокамінська // Молодий вчений. – Херсон: ХНУ, 2015. – С.126–128.

2. Мацак Ж.Г. Переклад термінів фінансової галузі українською мовою / Ж.Г. Мацак // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – Частина 1. – 2008. – С. 167–171.

3. Радионова И.Ф. Общая экономика. / И. Ф. Радионова. – К.: Абетка-НОВА, 2003. – 384 с.

УДК 378.1.014.242(477)(043)

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Оксана Новицька (Маріуполь, Україна)

The abstract highlights the issues of terminological translation in the technical sphere from Greek into English language.

Key words: translation, technical words, terms

У тезах розглядаються проблеми науково-технічного перекладу з новогрецької на українську мову.

Ключові слова: переклад, науково-технічна література, новогрецька мова, українська мова.

Одним з найскладніших видів перекладу є технічний переклад, адже для адекватного інтерпретування матеріалу на іншу мову потрібні не тільки лінгвістичні, а й технічні знання.

Технічний переклад – це переклад текстів технічної тематики, зокрема, документів різної спеціалізації, всілякої довідкової літератури, словників, і інструкцій по експлуатації, інженерних планів, науково-технічних статей, ділових контрактів і переклад технічних термінів. Технічний текст не може бути вільним переказом, навіть при збереженні сенсу тексту. У такому тексті не повинно міститися жодних емоційних висловлювань та суб'єктивних оцінок [1:45].

При перекладі термінів важливо враховувати багато факторів, однак якщо правильно виділено той елемент, який допомагає встановити наступність між відомим і новим, це можна вважати першим кроком до правильного розуміння. Всі види аналізу терміну: компонентний, словотвірний, морфологічний, контекстуальний полегшують

розуміння терміну. Що стосується термінів, що відносяться до перших двох груп, то грамотно проведений аналіз форми терміну в цьому випадку найчастіше призводить до його розуміння і вірного перекладу.

Основні особливості перекладу технічних текстів проявляються в обов'язковому знанні перекладачем всіх термінів, які стосуються конкретної технічної галузі перекладу. Фахівець, який працює з технічним текстом, повинен розуміти сенс слів, а також враховувати всі нюанси їх застосування. Перекладач, який працює з технічним перекладом, повинен бути компетентним не тільки в питаннях лінгвістики, а й в технічних дисциплінах. При перекладі технічної літератури слід завжди витримувати стиль оригінального документа. Зазвичай всі документи технічного стилю мають загальні риси. Серед них варто відзначити чіткий і короткий характер викладу, суворий виклад технічної термінології, ясну логічну послідовність викладу інформації, однозначність і конкретність при трактуванні фактів [2:145].

При технічному перекладі категорично виключається наявність епітетів. Технічний переклад з однієї мови на іншу повинен бути чітким і логічно збудованим. Дуже важливо не тільки передати сутність тексту, а й уникнути дрібних неточностей. Наприклад, дрібна помилка в перекладі інструкції по експлуатації обладнання може перешкодити успішному запуску або привести до неправильного використання цього обладнання. Перекладач, який займається технічним перекладом, повинен володіти досконало обома мовами, прекрасно розбиратися в технічній термінології, властивій тій чи іншій сфері діяльності, вміти працювати з інформаційними джерелами.

Досить часто при технічному перекладі виникають проблеми, пов'язані з нестачею перекладачів, які досконало володіють технічною термінологією. Тому для усунення недоліків перекладу тексту і максимального його приведення до тексту вихідного документа, перед безпосереднім практичним використанням перекладений текст додатково проходить перевірку фахівцями в області технічного перекладу і фахівцями з лінгвістики. Науково-технічні тексти вимагають точного перекладу з використанням відповідних лексичних еквівалентів в мові перекладу. Синоніми і переклад описового характеру використовуються, як правило, тільки в екстрених випадках. Правильний переклад правил безпеки або інструкцій для користування технічними засобами передбачає велику відповідальність, адже завжди існують суворі обмеження, недотримання яких може призвести до серйозних травм або наслідків.

Перекладач, який перекладає технічні та наукові тексти, зобов'язаний досконало знати термінологію тієї галузі науки, до якої відноситься перекладається текст. Вірний переклад терміну – завдання дуже складне, але, незважаючи на це, терміни мають велику

семантичну визначеність і самостійність, ніж слова розмовної мови. Для технічної сфери важлива точність, тому при перекладі будь-якого слова з однієї мови на іншу потрібно обов'язково враховувати цей принцип. Важливо при перекладі термінів не допускати неоднозначності. Це може привести до неправильного розуміння, що згодом призведе до неправильних дій. Потрібно переводити чітко і однозначно [3: 36].

Значні труднощі при перекладі технічної документації або наукових робіт виникають також, якщо слово має кілька значень. Вибрати те, що не спотворює не тільки зміст перекладу, але і дає правильне трактування терміну для конкретного технічного випадку – це майстерність перекладача. Адже іноді технічна термінологія може поставити в скрутне становище і людину з інженерною освітою, особливо, якщо в різних технічних областях застосовуються зовсім різні значення одного й того ж слова.

Слід зазначити, що нерідко доводиться враховувати і регіональні смислові відмінності, різних країн, адже переклад одного і того ж терміну може звучати по-різному. Ще одна важлива проблема – це наявність в текстах аббревіатури або скорочень, які не завжди зрозумілі навіть технічним фахівцям. Дані скорочення і аббревіатури можуть стати нездоланим бар'єром на шляху до якісного перекладу. Чимало труднощів виникає і з перекладом нових технічних слів, які в нашій країні ще офіційно не прижилися. В такому випадку фахівцеві доводиться шукати і вибирати різноманітні варіанти відповідних тематичних російських слів, які повністю відповідають першоджерела.

Для науково-технічних перекладів характерною особливістю є певна манера викладу. Це пояснюється тим, що фахівці, які користуються переведеними текстами, повинні без особливого утруднення розуміти інформацію або керівництво до дії і не повинні відволікатися на форму подачі інформації. Автор науково-технічної статті прагне до того, щоб виключити можливість довільного тлумачення досліджуваного предмета, внаслідок чого в науковій літературі майже не зустрічаються такі виразні засоби, як метафори, метонімії та інші стилістичні фігури, які широко використовуються в художніх творах для надання мови живого, образного характеру. Автори наукових творів уникають застосування цих виразних засобів, щоб не порушити основного принципу науково-технічної мови – точності і ясності викладу думки. Технічний переклад завжди позбавлений емоційності та образності і повинен виконуватися в науковому стилі. Можна ще раз підкреслити, що науково-технічні переклади відрізняються точністю, чіткою послідовністю викладу, стислістю, логічною побудовою фраз, ясністю і об'єктивністю. Правда, потрібно відзначити, що при всій своїй стилістичній віддаленості від живої розмовної мови, багатого різноманітними виразними

засобами, науково-технічний текст все ж включає в себе певну кількість нейтральних за забарвленням фразеологічних сполучень технічного характеру.

Кожен професійний перекладач науково-технічної літератури повинен мати у себе під рукою цілий арсенал допоміжних засобів. Це науково-технічна, і довідкова література різної тематичної спрямованості, спеціалізовані, лінгвістичні словники, які допоможуть перекладачеві уникнути неточностей і стилістичних помилок в обох мовах. Технічний переклад передбачає не тільки переклад слів з однієї мови на іншу, а й застосування цілого комплексу знань, лінгвістичних, так і вузькоспеціалізованих. Від фахівців, які займаються науково-технічним перекладом, крім лінгвістичної освіти, потрібні ще й певні знання в області техніки. Для всієї науково-технічної літератури характерна наявність спеціальної термінології. Для правильного технічного перекладу необхідно повне розуміння перекладачем змісту тексту, оскільки, якщо він його не розуміє, не має уявлення про те, як функціонує певний вузол або агрегат, опис якого він перекладає, то перекладач не зможе достовірно і правильно перевести даний текст. Складність науково-технічного перекладу полягає в тому, що безліч слів є полісемічними, і їх значення в різних мовах часто не збігається, а без знання предмета неможливо правильно дібрати правильний варіант технічного перекладу.

Складність науково-технічного перекладу полягає також в тому, що переклад повинен бути виконаний в манері викладу, прийнятої в цій сфері. Будь-яке відхилення від прийнятих формулювань і термінів стає очевидним, тому заміна зазначених мовних виразів на синоніми неприпустима. Прийнято вважати, що технічній літературі властивий нейтральний спосіб викладу матеріалу або нейтральний стиль, коли автор науково-технічної статті прагне виключити можливість довільного тлумачення предмета, не використовуючи стилістичні фігури, властиві художнім творам, що надає промови живий, образний характер. Однак, на думку А.В. Федорова, поняття якогось «нейтрального стилю», тобто стилю сухого, позбавленого образності, емоційності, – поняття відносне, бо саме відсутність цих властивостей становить виразну, хоча і негативну стилістичну ознаку [4: 235].

Науково-технічному тексту притаманні логічний, формальний, майже математичний виклад матеріалу, який можна назвати формальнологічним. Багато хто критикує такий стиль викладу, забуваючи, що технічні тексти призначені для фахівців, що володіють відповідними знаннями, і для яких відступ від звичного способу викладу матеріалу ускладнює розуміння фактів. Під стилем мови розуміється складне переплетення двох факторів –про що йдеться і як це кажуть.

Отже, теоретична підготовленість і мистецтво перекладача виражається в умінні

знаходити правильні рішення з виниклих труднощів, а також в умінні використовувати накопичений практичний досвід. Тільки володіючи різнобічними і спеціальними знаннями, перекладач може досягти повноцінного перекладу, повністю передати зміст перекладного у відповідній оригіналу формі, не порушуючи при цьому норм мови, на який робиться переклад.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ванников Ю. В. Види науково-технічного перекладу: загальна характеристика, функції, основні вимоги: навчальний посібник / Ю. В. Ванников. – М.: Вища школа, 2008. – 239 с.
2. Єрмолович Д. І. Основи професійного перекладу: підручник / Д. І. Єрмолович. – М.: Вища школа, 2006. – 241 с.
3. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Ч.1 Граматичні труднощі.– 2-е вид., випр. / В. І. Карабан. – К: Кременчук, 1999. – 249с.
4. Федоров А. В. Основи загальної теорії перекладу. Лінгвістичні проблеми: навчальний посібник / А. В. Федоров. – М.: Вища. школа, 2009. – 396 с.

УДК 811.111'25(043)

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ-ЕПОНІМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Тетяна Куценко (Маріуполь, Україна)

У тезах розглянуто комплексне дослідження перекладу медичних термінів-епонімів, описано способи перекладу термінів-епонімів, розглянуто функції загальних та власних медичних назв.

Ключові слова: переклад, процес, знак, епонім, засіб.

Translation of medical terms-eponyms is examined in the thesis. Means of translation of terms-eponyms and also functions of general name and proper name are grounded.

Key words: translation, process, sign, eponym, means.

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що термінологія, яка обслуговує медицину, є однією з найбагатших термінологічних систем. Вона безперервно поповнюється новими термінами, які потребують постійного вивчення. Тому медичні терміни привертають особливу увагу лінгвістів та перекладачів.

Об'єктом дослідження є переклад англійських медичних термінів-епонімів на українську мову.

Предметом дослідження є особливості перекладу медичних термінів-епонімів з англійської на українську мову.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей перекладу медичної термінології з англійської на українську мову.

Під термінами-епонімами ми розуміємо позначення явища, поняття, структури або методу за іменем людини, яка вперше виявила або описала їх. Наприклад: проба Реберга - *Rehberg's test* (тест визначення функції нирок, який базується на екскреції креатиніну); реакція Манту - *test Mantoux* (різновид внутрішньошкірної туберкулінової проби); реакція Вассермана (РВ) - *Wassermann test (RW)*.

Як бачимо, обов'язковим складником терміна-епоніма є власна назва. Власні назви - це індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів. Загальні назви - носії понять, а власні назви включають усю відому мовцеві інформацію про свої денотати, без певних узагальнень, і тому пов'язані з поняттями лише тією мірою, якою вказують на різновид об'єктів, до яких належать їх денотати. Можна констатувати, що загальні назви об'єднують та узагальнюють однорідні об'єкти, а власні назви, навпаки, розрізняють та диференціюють їх. Тобто загальні назви виконують генералізуючу функцію, а власні назви - диференційну. Власні назви з'являються тоді, коли індивідуальне розрізнення набуває суспільної значущості. Саме власна назва, яка присутня в терміні-епонімі, виділяє предмет чи феномен з класу подібних і надає нового значення. Отже, об'єкт позначений власною назвою, завжди визначений та конкретний [1: 116].

Англійські терміни-епоніми транслітеруються та транскрибуються згідно українського правопису, проте окремі терміни відтворюються згідно фонетичних та графічних правил в мові оригіналу. Причиною варіативності відтворення цих термінів є як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори. Численні дослідження термінів-епонімів не тільки з боку лінгвістів, перекладачів, але й медиків доводять, що епонімічні одиниці набули поширення та міцно вкоренились в медичну термінологію, а також вони стали показником наукового стилю, що забезпечує ефективність професійної міжкультурної комунікації.

Дослідження відібраних англійських термінів-епонімів на предмет перекладу їх українською мовою дозволило виділити такі варіанти транскодування та трансформацій. Деякі прізвища, які є складовою медичного терміна, відтворюються графічно із збереженням усіх букв та подвоєння, як наприклад: *Allen's test* - Аллена проба, *Brenner tumour* – Бреннера пухлина, *Adams clasp* – Адамса кламер [2: 18].

Окремі прізвища-терміни транскрибуються (часто без збереження подвоєння в кінці слова), тобто відтворюються на фонетичному рівні: *Black's classification* – Блека класифікація, *Baumann's angle* – Баумана кут, *Alder-Reilly anomaly* – Альдера – Рейлі аномалія.

Але більшість епонімічних одиниць піддаються як орфографічній, так і фонетичній трансформації, тобто адаптовуються до мови-реципієнта: *Meynert's commissure* – Майнерта спайка. Саме варіативність транскодування власної назви в терміні-епонімі може призвести до помилок у розумінні і до виникнення двох або більше варіантів однієї іноземної власної назви.

Не рідко виникають труднощі при транскодуванні епонімів, до складу яких входять прізвища французького походження, які в основному транскрибуються: *Chopart's amputation* – Шопара ампутація, *Charcot's cirrhosis* – Шарко цирроз, *Ollier's disease* – Олльє хвороба. Існує двояка транслітерація прізвища навіть у межах одного словника: *Potts anastomosis* – анастомоз Потта та *Potts operation* – операція Поттса [3: 152].

Отже, не всі терміни-епніми однаково транскодуються з мови-продуцента. Більшість із них адаптовуються та пристосовуються до мови перекладу та корегуються медиками та лінгвістами. Вони видозмінюються та зазнають транспозиції.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Янков А. В. Англо-український словник нової лексики і фразеології англійської мови сфери медицини та охорони здоров'я / А. В. Янков. – 2013. – 431 с.
2. Петрова О. Б. Структурно-семантична характеристика медичної термінології та народних найменувань хвороб в українській мові: автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / О. Б. Петрова. – Харків, 1994. – 24 с.
3. Хацер Г. О. Особливості перекладу термінологічної лексики на прикладі текстів медичного спрямування // Філологічні науки / Г. О. Хацер. – Книга 3. – 2013 – С. 151–154.

УДК 811.111'25(043)

ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ МОВНОЇ ГРИ У РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Марина Кумуржи (Маріуполь, Україна)

У тезах розглядаються труднощі при перекладі мовної гри у рекламних текстах на матеріалі англійської мови.

Ключові слова: реклама, переклад, неологізм, мовна гра.

The abstract highlights the problematic issues of pun translation from English into Ukrainian language.

Key words: *translation, advertisement, pun, neologism.*

Успіх реклами залежить від того, чи зуміла вона оволодіти увагою аудиторії, чи прислухалися люди до її закликів. Один із засобів привернути увагу до реклами є мовна гра, яка має на увазі свідоме порушення мовних норм, правил мовного спілкування, а також зміну мовних кліше задля надання повідомленню більшої експресивної сили. Техніки гри найрізноманітніші – від графічних та фонетичних змін до використання каламбурів [4].

Труднощі перекладу мовної гри пов'язані з тим, що мови різняться між собою на всіх рівнях. Не завжди є можливість підібрати мовні засоби в мові перекладу, що функціонально співпадали б з мовними засобами в мові оригіналу та належали б до одного рівня мовної системи. Розглянемо на прикладі. Рекламне повідомлення „*Beanz meanz Heinz*” (реклама фірми „Heinz”, що виробляє кетчупи, консервовані овочі, тощо) має порушення орфографії, що, в свою чергу, створює атмосферу гри та привертає увагу публіки. Передача змісту можлива у варіанті: „*Боби – значить Хайнц*”, але інші види інформації – зокрема, емоційної – залишаються непереданими [3].

У випадку, коли перекладач зустрічається з морфологічними неологізмами, існує дещо більше простору для діяльності. Наприклад, повідомлення „*The orangemostest drink in the world*” (реклама апельсинового соку) українською може звучати як „*Найапельсиновіший напій у світі*”. При перекладі були використані морфологічні можливості мови перекладу, які функціонально співпадають з прийомами, використаними у мові оригіналу [3].

Проте не завжди є можливість повного перекладу морфологічних неологізмів. Наприклад, коли мова йде про риму. Розглянемо фразу „*The fill is the thrill*” (реклама цукерок „Fazer fills” з лікером). Слово „fill” є усіченням слова „filling”, тож когнітивну складову інформації повідомлення можна передати як „*Наповнювач – ось що хвилює*”. Але, як ми бачимо, мовна гра в результаті залишається не перекладеною [3].

До мовної гри належать також двозначні вислови, в основі яких здебільшого лежить використання багатомовних слів. Полісемантичні слова являють собою великі труднощі при перекладі, оскільки переважно не мають рівнозначних аналогів в мовах перекладу. Іншомовні еквіваленти таких лексем зазвичай не можуть відобразити усі асоціативні зв'язки, що створюються сукупністю значень слова в вихідному тексті. Через це спостерігається зміни понятійного наповнення рекламного повідомлення. Розглянемо

два приклади: “*Swatch. Others just watch*” (реклама годинників фірми „Swatch”) та “*Jameson – the spirit of Ireland*” (реклама віскі фірми „Jameson”). В обох прикладах використані багатозначні слова: англійське „watch” має значення і іменника – „годинник”, і дієслова – „дивитися”, „спостерігати”; іменник „spirit” перекладається як „дух” та „спиртний напій”, „віскі”. В українській мові немає слів, які б поєднували би у собі ці значення. Отже при будь-якому перекладі багатозначність фрази втрачається, а разом із цим і мовна гра. Таким чином, перекладач або робить акцент на унікальності годинників фірми „Swatch” найкращі („*Swatch. Інші – просто годинники*”), або на статусі людини, яка носить їх („*Swatch. Інші тільки дивляться*”). З огляду на акцент при перекладі, другий приклад має такі можливі варіанти: „*Jameson – дух Ірландії*” та „*Jameson – віскі з Ірландії*”. Привабливість реклами в результаті знижується, а запам’ятовування повідомлення падає [3].

Зі сказаного випливає, що гра слів, метафори, порівняння та інше являють собою найбільш ефектні прийоми реклами, а разом і найскладнішим для перекладу. При перекладі вони за можливістю зберігаються чи компенсуються іншими стилістичними фігурами. Загалом, такі рекламні тексти лише частково піддаються перекладу та, як правило, потребують пояснень, доповнень або трансформацій. При будь-якому перекладі втрати неминучі, тому перекладач повинен вміти визначати пріоритети.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В.С. Виноградов. – М: Издательство института общего среднего образования РАО, 1988. – 233с
2. Медведева Е.В. Рекламная коммуникация / Е. В. Медведева . – М. : Эдиториал УРСС, 2003 . – 280 с.
3. Трошина Н.Н. Рекламная коммуникация: лингвокультурный аспект / Н.Н. Трошина. – М :РАН ИНИОН, 2011. – 172 с.
4. Трушина Л.Е. Человек и вещь в зеркале рекламы / Л.Е. Трушина. – СПб.: Издательский дом Санкт-Петербургского гос. ун-та, 2007. – 194 с.

УДК 811.111'255-2:32(043)

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Ксенія Юркова (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена дослідженню лексичних особливостей суспільно-політичної лексики, а також аналізу способів перекладу суспільно-політичної лексики з англійської

мови на українську.

Ключові слова: *суспільно-політична лексика, перекладацькі трансформації, переклад, лексичні трансформації, граматичні трансформації.*

The paper is dedicated to the research of lexical peculiarities of socio-political vocabulary as well as analysis of the translations methods of socio-political vocabulary from English into Ukrainian.

Key words: *socio-political vocabulary, translation transformation, translation, grammatical transformation, lexical transformation.*

Зміни в Україні та в світі завжди безпосередньо впливали на суспільно-політичний словник української мови. І чим інтенсивніше зміни у суспільно-політичній сфері, тим інтенсивнішими є зміни лексики на кожному етапі її розвитку. Тож, з огляду на сучасний динамічний розвиток політичних процесів і суспільно життя як в Україні, так і в світі, проблема суспільно-політичної лексики та особливостей її перекладу стоїть досить гостро.

Дослідженням суспільно-політичної лексики займалися такі українські вчені як А.А. Бурячок, В.В. Жайворонок, А.В. Капуш, Т.П. Клімушенко, О.О. Мороз, І.В. Холявко.

Суспільно-політична лексика відображує наявні події у соціальному, культурному, політично, економічному житті країни, де використовується дана мова. До поняття суспільно-політичної лексики відноситься уся термінологія міжнародних відносин и світової економіки, реалії внутрішньополітичного і економічного життя даної країни, усі позначення пов'язані з політичним устроєм і суспільно-політичним життям інших країн.

І.Ф. Протченко визначає суспільно-політичну лексику як «основну частину словнику, яку складають назви явищ и понять зі сфери суспільно-політичного життя, тобто з області політичної, соціально-економічної, світоглядно-філософської. Не дивлячись на те, що цей ряд слів має помітно відзначені кордони, суспільно-політична лексика знаходиться у тісній взаємодії с назвами ряду інших сфер людської діяльності, зокрема з означеннями з області соціальних наук: історія, суспільствознавство, право, філософія, політекономія, а також з області літератури, мистецтва, дипломатії, воєнно-оборонної и культурно-просвітницької сфер» [4].

Характерними ознаками суспільно-політичної лексики є те, що вона відображає актуальні поняття і явища суспільно-політичного життя країни и світу в цілому; у більшості випадків зрозуміла і близька учасникам поточних суспільних подій; має соціально-оціночний характер, ідеологізована; широко використовується у ЗМІ та публіцистиці [1].

Метою є дослідження та аналіз способів перекладу суспільно-політичної лексики з англійської мови на українську.

Головне завдання перекладача – точно і цілісно передати зміст оригіналу, зберігаючи при цьому його стилістичні і експресивні особливості. Під «цілісністю» перекладу слід розуміти єдинство форми і змісту на новій мовній основі. Якщо критерієм точності є тотожність інформації, яка повідомляється на різних мовах, то цілісним (повноцінним і адекватним) можна визнати тільки такий переклад, який передає цю інформацію рівноцінними засобами.

Тож для того щоб досягти такої повноцінності і адекватності тексту під час перекладу суспільно-політичної лексики, перекладач може вдаватися до певних перекладацьких трансформацій. В залежності від характеру одиниць мови джерела, перекладацькі трансформації розділяються на лексичні та граматичні. Крім того існують комплексні змішані лексико-граматичні та лексико-семантичні види перекладацької трансформації. [3: 14–22].

В. Н. Комісаров поділяє перекладацькі трансформації на лексичні і граматичні. Крім того він визначає, що також існують комплексні лексико-граматичні трансформації, у яких перетворення одночасно стосується лексичних і граматичних одиниць оригіналу, або є міжрівневим тобто здійснює перехід від лексичних одиниць до граматичних або навпаки. За В. Н. Комісаровим, основні типи лексичних трансформації включають в себе такі перекладацькі прийоми: транскрибування і транслітерацію, калькування і лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію). До найбільш поширених граматичних трансформацій належать: синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), членування речення, об'єднання речень, граматичні заміни. До комплексних лексико-граматичних трансформацій відносять антонімічний переклад, експлікацію і компенсацію [2: 171].

Проаналізувавши вибірку суспільно – політичної лексики, ми дійшли висновку, що найбільш широко при перекладі використовуються методи лексичних трансформацій, а саме – калькування. Вони складають 60,2%. Далі йдуть лексико-семантичні – 13,5%, граматичні – 9%. Найменш поширеними виявилися лексико-граматичні трансформації – 4,5%.

Перспективою даної роботи є дослідження особливостей перекладу суспільно-політичної лексики у грецькій, англійській та українських мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гейко Н.Р. Общественно-политическая лексика в публицистическом дискурсе / Н.Р. Гейко.– Вестник Челябинского государственного университета. 2013. №1(292). Вып.

73. – с. 194 – 197.

2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты)/ В.Н. Комиссаров. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика./ Я.И. Рецкер. – М.: «Р. Валент», 2007. – 244 с.

4. Протченко И.Ф. Русский язык: проблемы изучения и развития / И.Ф.Протченко. – М.: Педагогика, 1984. – 224 с.

СЕКЦІЯ 2
КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 811.111'373.7(043)

**ВИВЧЕННЯ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ З
ЕКОЛОГІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ**

Бріліянт Гамідова (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена вивченню еколінгвістичності англійськомовних прислів'їв. Було проаналізовано та класифіковано англійськомовні прислів'я з екологічним компонентом.

***Ключові слова:** паремія, прислів'я, семантика, еколінгвістика*

This paper focuses on the research of impact that ecolinguistic factors have on language, on the semantics of English proverbs in particular. English proverbs with ecological component were analyzed and classified subsequently.

***Key words:** paroemia, proverb, semantics, ecolinguistics*

Актуальність обраної теми полягає в тому, що аналіз англійськомовних прислів'їв дозволить дізнатись більше про їх ментальність та дослідити яким чином суспільство за допомогою мови відображало картину світу. Враховуючи, що у кожного прислів'я є два значення (пряме та переносне), цікавим буде дізнатись, що наштовхнуло людей асоціювати тих чи інших тварин або рослин з актуальним соціальними, природними, культурними характеристиками.

Мета даної роботи полягає у дослідженні впливу екології та еколінгвістичних факторів на мову, зокрема на англійськомовні прислів'я.

Об'єктом дослідження є семантика англійськомовних прислів'їв.

Предметом дослідження виступають еколінгвістичні характеристики англійськомовних прислів'їв.

Англійська мова має багатолітню історію. За весь час її існування в ній накопичилась велика кількість особливих виразів, які надають мові специфічний колорит та роблять її виразнішою. До цього шару мови, який вивчає пареміологія, відносяться і прислів'я. Прислів'я, на думку Н.Н. Амосової, є самостійними реченнями, які мають образний чи дидактичний або ж оцінювальний характеризуючий зміст [1: 52]. Так, у «Короткому словнику лінгвістичних термінів» за редакцією С. Єрмоленко подано таке тлумачення: «Прислів'я – стійкий народний вислів, який у стислій, влучній формі

передає життєвий досвід, узагальнену думку, емоційну оцінку якогось явища» [3: 164]. Прислів'я – це відображення багатоманітного життя та духовного світу будь-якого народу. Вони займають значне місце в словниковому складі англійської мови та побудовані на загальнонародній лексиці, тому їх широко вживають у розмовній та літературній мові. На їх розвиток та становлення впливає екологія, під якою ми розуміємо саме довкілля мови, тобто суспільство, що використовує дану мову, у нашому випадку прислів'я, в якості одного зі своїх кодів. Весь негативний або позитивний вплив оточуючих людину факторів, сфери його існування, насамперед мають відобразитися за допомогою мови. Саме мова акумулює народну мудрість, традиції, звичаї, тобто досвід нації. В лінгвістичних одиницях виражається досвід народу, тобто те, чим він живе, що та як розуміє. Мова теж є частиною екосистеми людини, тому вона має відображати все сфери людського існування.

Відомо, що прислів'я мають пряме та переносне значення. Люди у свій час у процесі спостереження за природним порядком проводили паралелі між ним та соціальними явищами такими як громадське життя, класові відносини в суспільстві, праця, сімейні стосунки, побут, трудове і морально-етичне виховання. Прислів'ям притаманний антропоцентризм, вони виражають перцептивні, емотивні, ментальні прагматичні та інші модуси відображення людини в мові. Люди поєднували явища природи з просторово-часовими інтерпретаціями процесів буття, а найголовніше в цій картині світу – це те як людина його бачить та як оцінює. На поверхневому та на глибинному рівнях людина відображує своє світосприйняття. «Поверхнево» мається на увазі, що висвітлюються образ життя народу, традиції та звичаї за допомогою ілюстративного методу, у нашому випадку елементами навколишнього середовища. А вже на глибинному рівні показується вся структура та семантика мови, тобто якісь специфічні способи номінації, розвиток особливих значень на основі асоціацій, зумовлених національною психологією та складом розуму системи образних засобів, граматичні категорії та форми, які віддзеркалюють специфіку осмислення буття народом. Природа створена для того, щоб виражати досконале моральне царство, тому люди запозичують у навколишнього середовища факти, які допомагають мові передати якості, стан та дії самої людини, його взаємини з іншими людьми, природою та суспільством, а також культурно-історичний досвід крізь призму ідеалу цілісного знання. Вміння народів бачити людину через призму природи говорить про багатство джерела образності – природи, яка невпинно надихає людину на нові уявлення та образи, які згодом успішно влітаються в тканину фразеологічного матеріалу.

Н. М. Солодуха в роботі *«Екологічний архетип: зміст, витоки, прояв»* висуває гіпотезу про існування в загальній структурі несвідомого архетипу екологічного характеру, а саме архетипу *«Дім»*, в якому міститься ставлення людини до навколишнього середовища і місця свого проживання [2: 4].

Екологічний архетип є одним з домінуючих в структурі колективного несвідомого, тому що націлений *«на саме існування людського роду в навколишньому просторі, змушуючи людину в різних формах діяльності залишатися в рамках системи "суспільство (людина)" - "навколишнє середовище (перша і друга природа)"»* [1: 64]. На нашу думку, однією з цих форм діяльності є проектування навколишнього середовища на досвід та життя людини.

Після аналізу 200 англійськомовних прислів'їв з екологічним компонентом, було створено семантичну класифікацію на основі різних життєвих понять: зовнішність; фізичні якості; розумові здібності; характер, моральні якості та недоліки; праця; життєвий досвід та порада та здоров'я.

Зовнішність не завжди сигналізує про тотожні внутрішні якості. На основі цього народ складав мудрі вислови, щоб попередити інших про підступність краси, чи навпаки, щирю людяність непривабливої на перший погляд зовнішності. Трапляється й таке, що метою прислів'їв про зовнішній вигляд є не тільки попередження про замасковану небезпеку, а й привід похвалити чи присоромити когось за зовнішню оболонку. *«All cats are grey in the dark»* – це прислів'я вказує на те, що у темряві зовнішність не має значення, адже нічого не видно. Також воно означає, що всі люди малопомітні та не признані доки не зроблять собі ім'я.

Усім добре відомо, що фізичні якості людини завжди привертали до себе увагу. Вони були гордістю, завдяки чому людей приводили в приклад іншим, або ж соромом для людини. Саме тому утворювались прислів'я з відповідним значенням. Дана група паремій отримала назву *«Фізичні якості»*. *«Big fish eat little fish»* – це прислів'я як і багато інших теж походить від його прямого значення. Процес поїдання великою рибою малу – це цілком природний процес, адже як казав Дарвін *«It's survival of the fittest»* тобто *«виживає сильніший»*. Те ж саме й в світі людей, справедливість належить сильнішим.

«Розумові здібності» – це наступна категорія нашого дослідження. За весь час існування людства завжди приділялась увага інтелекту людини. Недарма французький філософ Рене Декарт казав *«Я мислю, отже я існую»*, справді, мислення – це те, що відрізняє людину від тварини, те, що визначає її життя та становлення до навколишнього середовища. *«It is a silly fish, that is caught twice with the same bait»* у даному прислів'ї

«риба» має негативну конотацію, адже стверджується її недалекість. Справді, тільки нерозумна людину зробить одну й ту саму помилку. Ця паремія нагадує інший відомий вислів « fool me once, shame on you; fool me twice, shame on me».

Оскільки, людина – це соціальна істота, то особливості її характеру, вдача, якості та недоліки впливають на стосунки з іншими людьми. Тому цілком логічно, що першою за кількістю паремій групою стала група під назвою «характер, моральні якості та недоліки». У цю групу також входить 6 підгруп, які характеризують якості людини. До підгрупи «Розсудливість» можна віднести прислів'я італійського походження – «A close mouth catches no flies», яке навчає, що треба бути напоготові, щоб хапатись за можливості у житті. Ця паремія описує знову ж таки природу жаби, яка тримає рот відкритим, при полюванні на комах та вичікує, коли ж та пролітає достатньо близько різко хапає муху. Так жаба сидить з відкритим ротом та чекає на свою здобич, але з закритим ротом їй не вдається нічого спіймати. Так само мають діяти люди, як жаба вчасно захопитись за дану можливість.

Відомо, що суспільство формувалось, жило й розвивались у праці, у взаємодії один з одним, що в результаті й породило цілу низку розумних висловлювань про цей повсякденний вид діяльності. «As good be an addled egg as an idle bird» – це прислів'я відноситься до людини, яка не хоче докладати зусиль та від неї стільки ж користі, скільки від гнилого яйця.

Було також виокремлено групу прислів'їв на позначення досвіду, що отримується впродовж життя, яку було названо «Життєвий досвід, порада». «Gather your rose buds while you may» за значенням схоже на прислів'я «Make hay while the sun shines» або «Carpe Diem» тобто «лови момент». «Бутон троянд» тлумачиться як «вдача», «шанс» або «вдачна можливість». Треба вміти брати все від життя та не нехтувати можливостями, яке доля людям підносить. Треба встигнути зібрати троянди доки вони не зав'янули.

Остання категорія – «Здоров'я», до якої можна віднести прислів'я – «An apple a day keeps the doctor away». Вважається, що яблука допомагають імунній системі, знижують рівень холестерину та зменшують руйнування зубів, вбиваючи бактерії. Якщо їсти по яблуку в день, можна залишатись здоровим та не відвідувати доктора.

Більшість прислів'їв, що містять у своєму складі природний компонент мають пряме відношення до людини, тобто знову є наявність антропоцентризму. У цих пареміях особлива увага приділяється характеру, моральним якостям та недолікам людини(52 %), праці(16,5 %), життєвому досвіду (9,5 %), зовнішності (8,5 %), розумовим (6,5 %) та фізичним(4 %) якостям, та найменш численна група приділена проблемам здоров'я(2,5 %). У категорії «Характер» були виявлені порівняння елементів природи з

такими якостями людини як підступність, упертість, жадібність, хитрість, розсудливість та легковажність.

Отже, зробивши семантичний аналіз, ми виявили, що більшість прислів'їв природного походження мають антропоцентричне спрямування, тобто завдяки їм описують людину за характером, емоціями, почуттями, психологічними станами, вадами, розумовими здібностями, стосунками та зовнішністю. Аналогії такого типу відображають рівні взаємовідносин людини з природою і відображають культурні та соціальні процеси певної нації. Специфіка вживання прислів'їв, що містять у своєму складі елементи навколишнього середовища свідчить про те, що мовна картина світу з її об'єктивністю та цілісністю є інтерпретацією відображення середовища людини за допомогою мови.

Серед складних і багатограних відносин людини з навколишнім світом особливе значення для розвитку людського суспільства мало взаємовідношення «людина – природа», адже воно породило численний пласт паремій, що метафорично передають за допомогою природних компонентів особливості існування людини.

Перспектива подальшого дослідження полягає у можливому порівняльному вивченні еколінгвістичності паремій, виявленні особливостей відображення мовної картини світу в прислів'ях, наприклад, в німецькій мові.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 208 с.
2. Гимазетдинова, А. Х. Экологическое сознание и экологический архетип / А. Х. Гимазетдинова, Н. М. Солодухо. – Казань, 2008. – 140 с.
3. Єрмоленко С. Я. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бабик, О. Г. Тодор / за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Либідь, 2001. – 223 с.

УДК 811.111'37 (043)

АНГЛОМОВНІ ПРОВЕРБІАЛЬНІ ПОРІВНЯННЯ: СЕМАНТИКА, ТЕМАТИКА, ПРАГМАТИКА

Вікторія Зензерова (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена виявленню особливостей семантики англomовних проverbsialних порівнянь, специфіці їх функціонування в різних типах дискурсів в аспекті еколінгвістики. Запропоновано класифікацію проverbsialних порівнянь в

тематичні групи, а також поділ на три групи за ступенем семантичної кореляції, виявлено вживання їх в буквальному та фігуральному значеннях, що дозволяє використовувати дані мовні засоби в якості ефективного засобу комунікації.

Ключові слова: паремія, проverbsьбальне порівняння, семантика, еколінгвістика.

The paper reveals the semantic peculiarities of the English proverbial comparisons, their functioning specifics in different types of discourses in terms of ecolinguistics. The thematic classification of proverbial comparisons, as well as the division into three groups according to the degree of semantic correlation is proposed. Their use in the literal and figurative meaning, that makes them an effective method of communication is found out.

Key words: paroemia, proverbial comparison, semantics, ecolinguistics

Зовнішнім середовищем по відношенню до мови є культура, в рамках якої вона існує. Відповідно мова отримує від культури систему потреб людського суспільства, переробляє їх у смислові кванти, висловлює їх у знаках і в свою чергу передає культурі досвід у вигляді слів, текстів, мовних жанрів і типів дискурсу. Провербьбальні порівняння не тільки репрезентують лексикологічне, культурологічне багатство відповідної національної спільноти, яка їх продукує. Вони також є засобами посилення образотворчості та виразності мовлення і підпорядковані реалізації таких комунікативних якостей, як різноманітність, емоційність, ясність, точність, логічність.

Саме такий аспект вивчення провербьбальних одиниць **актуалізує** дану статтю.

Об'єктом дослідження роботи є семантика англomовних провербьбальних порівнянь, а **предметом** виступають функції, які вони виконують під час реалізації комунікації.

Метою дослідження є аналіз семантичних особливостей, притаманних провербьбальним порівнянням, їх тематика та прагматика.

Провербьбальні порівняння становлять собою окремий клас паремій, які поширені у всіх сферах людського життя, тобто є багатofункціональними порівняльними структурами, однак найбільш яскравий вираз вони знаходять у художньому та усному дискурсі.

Структурно-логічна модель провербьбальних порівнянь служить основою задля класифікації порівнянь за семантичним принципом (А - С - as (як) - В, де А - суб'єкт порівняння, В - об'єкт порівняння, as (як) - модус, С - основа порівняння). Ліва частина моделі дає можливість групувати провербьбальні порівняння безпосередньо за семантичним принципом, у той час як права частина (В) дозволяє простежити ступінь міжмовної семантичної кореляції в інших мовах [4: 208].

Детальний аналіз проverbs'яльних англословних порівнянь дозволив нам об'єднати їх у наступні тематичні групи: 1) зовнішність людини; 2) внутрішній світ і характер; 3) вміння та навички; 4) поведінка, спілкування, вираження емоцій, настроїв; 5) соціальний стан; 6) ставлення до навколишнього світу; 7) кольорове сприйняття; 8) смакове сприйняття; 9) природні умови; 10) предмети навколишнього середовища.

Провverbs'яльні порівняння, що позначають зовнішність людини (1 група), можна віднести до найпоширеніших. Тому що образ зовнішності, як сукупність історично сформованих асоціацій, відіграє важливу роль в процесі пізнання і спілкування людини. Домінантні у кількісному відношенні проverbs'яї з компонентом-зоонімом і компонентом-фітонімом. Прикладами можуть служити: *fat as a pig, graceful as a swan, bald as a coot, pale as a sheet, ugly as a toad*. Це зразок повної еквівалентності з відносинами тотожності не тільки за значенням, але й за образною основою, структурою та експресивно-емоційною конотацією [6: 118].

Існують англословні проverbs'яльні порівняння, що мають різні еталони порівняння, тобто відрізняються образністю, але мають однакову внутрішню форму і структуру. Прикладами можуть служити: *fresh as a bean, eyes like saucers, thin as a rail, strong as a lion*. Особливістю індивідуального порівняння є також участь метафори у створенні образу. Тобто в концептуальній системі людини існують метафори, які втілюються в «основу» порівняння задля зіставлення далеких понять.

Виключення з проverbs'яльного порівняння компаративної зв'язки «як» (as) часто вважається основним прийомом створення метафори. Цей хід має своїм наслідком істотну зміну синтаксичної структури. Пропозиція подібності перетворюється в пропозицію тотожності, точніше, таксономічної предикації: *Ця дівчинка схожа на ляльку* → *Ця дівчинка як лялька* → *Ця дівчинка - справжня лялька*. Тому формальні і семантичні відмінності між образним порівнянням і метафорою в великій мірі пов'язані з розходженням цих двох видів логічних відносин [7: 43].

Існують ще безеквівалентні англословні проverbs'яльні порівняння, які представляють цінність при відтворенні національного колориту. Образи-еталони, як елемент їхньої структури це предмети побуту, літературні герої і персонажі, які відображають особливості менталітету і допомагають зрозуміти культуру народу. Наприклад, *look like a December moon, eyes like gimlets, sweat like a pig*.

Семантична група проverbs'яльних порівнянь, які застосовуються для опису природних явищ спирається на мовні метафори, що описують абстрактні сутності і констатують природу мов живу істоту. За допомогою метафор впорядковується абстрактне поняття «природа». Метафоризація природних феноменів структурує також

інші абстрактні поняття. Наприклад, концепт «Безпека». Безпека важлива для будь-якого англієця – політична, психологічна, фізична, соціальна тощо. Особливо часто англієці оперують концептом «*safety*» при оцінці тієї чи іншої країни. Слід відзначити, що концепт «*safety*» тісно пов'язаний з концептом «будинок» як в індивідуальній концептосфері англієця, так і в концептосфері всієї нації. (*As safe as houses* (Безпечний як вдома)). Концепт «*safety*» справедливо можна віднести до актуальних концептів англієцької мови, так як він регулярно використовується як в розумовій, так і в комунікативній діяльності [5: 67].

В кінці ХХ століття розвивається теорія метафоричного моделювання дійсності (теорія концептуальної метафори), яка розглядає метафору як основну ментальну операцію, засіб пізнання, структурування і пояснення світу [3: 155]. Теорія метафори в рамках мовної екології займається аналізом зв'язку метафоричної мови та екологічних проблем. Метафора розуміється як когнітивна операція над поняттями, засіб концептуалізації, що дозволяє усвідомити явища одного роду в термінах явищ іншого роду. Тобто йдеться про вивчення функції метафори в описі актуальних екологічних проблем і розгляді основних концептів власного аналітичного мислення.

Семантична група провербіальних порівнянь, які вживаються для опису закономірностей поведінки і спілкування людини містить різноманітні образи, які є смисловим центром структури, що дозволяють скласти психологічний портрет співрозмовника, його емоційний стан. Цю категорію можна умовно розділити на дві: для досягнення позитивних цілей спілкування (*merry/cheerful as a cricket, pleased as Punch, merry as a the day is long, merry as a grig, merry as a marriage-bell, merry as a larry, happy as a clam, happy as a clam at high tide, happy as a king, happy as a lark, happy as a larry, happy as a sandboy, happy as the day is long*) та провербії з негативним забарвленням (*black as a thundercloud, black as a thunderstorm, sulky/glum/surly as a bear, dismal as a hearse*). Подані приклади демонструють не тільки однакове емоційне забарвлення, а й семантичну синонімію.

Особливість провербіальних порівнянь тематичної групи «Кольорове сприйняття» – їхня полісемантичність. Наприклад, порівняння *black as ink* має кілька значень: 1) дуже чорний, позбавлений світла (*The basement gives me the creeps, it's as black as ink down there!*); 2) похмурий, безрадісний, сумовитий (*She narrowed her eyes, and I could tell her thoughts had turned as black as a ink.*). Провербіальні порівняння з буквального значенням «білий» (*white as a lily, white as a chalk, white as a driven snow, white as ivory, white as a milk, white as wool*) несуть в собі позитивний модус забарвлення. Провербіальні

порівняння з фігуральним значенням «блідий» (*white as a ghost, white as a sheet, white as a ashes, white as a death, white as a marble*) несуть в собі негативний модус забарвлення.

На думку Амосової М.М., «кольори грають велику роль у формуванні мовних картин світу, оскільки з кожним кольором у різних лінгвокультурних спільнот пов'язані певні асоціації, ті чи інші уподобання щодо кольору» [1: 13].

Таким чином, проverbsькі порівняння не тільки репрезентують лексикологічне, культурологічне багатство відповідної національної спільноти, яка їх продукує. Вони також є засобами посилення образотворчості та виразності мовлення і підпорядковані реалізації таких комунікативних якостей, як різноманітність, емоційність, ясність, точність, логічність [7: 131].

Сучасний підхід до мови не просто як до засобу комунікації та відображення світу, але й як до безпосередньої складової історії етносу – носія цієї мови, зумовив появу нової парадигми її вивчення – антропологічної. Рамки цієї парадигми виявилися настільки широкими, що в дослідженні різних аспектів функціонування мови, стала використовуватися еколінгвістика. Втілені в нову парадигму досліджень і образні засоби, у тому числі й проverbsькі порівняння.

Тому основне завдання, яке ставить еколінгвістика на рівні мови – вплив мовних процесів і явищ (в нашому випадку, проverbsьких порівнянь) на екологічність мови. У методиці еколінгвістичного аналізу текстів важливим фактором є також комунікативна ситуація. Необхідно звертати увагу не тільки на мовні норми, а й дискурсивні. Екологічним є текст, в якому відображені позитивні емоції, тобто за критерій визначення екологічності комунікації приймається оцінка емоції.

Усі тематичні групи порівнянь виконують в екологічному дискурсі когнітивну функцію розкриття сенсу і залучаються для подання різних моделей. Вони виконують в екологічному дискурсі також зображально-описову функцію і використовуються з декоративною метою. Ці мовні одиниці мають багатий прагматичний потенціал, зокрема використовуються як засіб публіцистичної або рекламної орнаменталістики. При цьому їх використання в публіцистиці поліфункціонально: декоративна функція – функція прикраси виконується спільно з креативною – функцією творчого використання ресурсів мови, експресивно-патетичною – функцією надання виразності тексту, ігровою – функцією створення комічного або сатиричного ефекту. Проverbsькі порівняння з елементами метонімії виконують важливу соціокультурну роль, вони – етнохарактеризуючий і акумулятивно-трансляційний засіб, що пов'язано з функціями зберігання і відтворення культурно-історичних своєрідних образів. Таким чином, еколінгвістика, спираючись на уявлення про функції паремій, отримує потужний

інструмент впливу на свідомість сучасної людини. З одного боку, їй під силу виявляти і інтерпретувати національні образи природи і природоохоронні практики, а з іншого боку – впливати на екологічне мислення і дії сучасників.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – М.: Инфра, 2009. – 226 с.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М.: Высш. шк.; Дубна: Феникс, 1996. – 381 с.
3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – М.: УРСС Эдиториал, 2004. – 256 с.
4. Лебедева Л. А. Устойчивые сравнения русского языка во фразеологии и фразеографии: дис. докт. филол. наук: 10.02.01 «Русский язык»/Л.А. Лебедева. – Краснодар, – 1999. – 265 с.
5. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика: Пособие для студентов гуманитарных вузов и учащихся лицеев / Н.Б. Мечковская. – 2-е изд., испр. – М.: Аспект-Пресс, 2000. – 206 с.
6. Огольцов В. М. Устойчивые сравнения в системе фразологии / В. М. Огольцов. – Л.: Изд-во ЛГУ – 1978. – 160 с.
7. Федуленкова Т.Н. Изоморфные и алломорфные компаративные фразеологизмы: проблемы перевода (на материале английского и русского языков) / Т.Н. Федуленкова, Е.Ю. Попова // Герценовские чтения. Иностранные языки: Материалы межвуз. конф. – СПб: Изд-во Российского гос. пед. ун-та им. А.И. Герцена, 2008. – С. 104–105.

УДК 811.14'06'373.46(043)

ПЕРЕКЛАД СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ

Асія Орлова (Маріуполь, Україна)

The abstract is devoted to the issues of socio-political realia translation from Greek and English languages into Ukrainian.

Key words: *translation, realia, social and political issues*

У тезах висвітлюються особливості перекладу суспільно-політичних реалій з новогрецької та англійської мов на українську.

Ключові слова: *переклад, реалія, соціально-політичний*

Займаючи особливе місце в житті суспільства, політична сфера з давніх-давен повертає до себе велику зацікавленість та зосередження наукових діячів різноманітних суспільних вчень : лінгвістики, соціології, права, а також економічної теорії. економічної теорії, права, соціології, психології, а також лінгвістики. А саме, вона становить допитливість для перекладачів-лінгвістів. Суспільно-політичний переклад – один з найбільш затребуваних перекладів внаслідок збільшення інтенсивності міжнародних контактів.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що політичний дискурс – є виразним зразком насиченості словесного матеріалу лінгвокультурологічно означеними одиницями, які є носіями екстралінгвістичного повідомлення про державу, народ та власне автора іншомовного тексту. Не зважаючи жваву зацікавленість до аспекту політичного дискурсу, питання відтворення цих маркованих одиниць у тексті оригіналу грецькою мовою є малодослідженим. Тому що повноцінний і ґрунтовний переклад дискурсу з урахуванням лінгвокультурних властивостей вимагає від перекладача не тільки високого щаблю орудування мовою, але й значної бази фонових знань, а саме відомостей про країну народу носія мови, якою виконаний письмовий або усний політичний дискурс.

Об'єктом дослідження є суспільно-політичні статті , грецькомовного, англкомовного та україномовного політичного дискурсу.

Предметом дослідження є суспільно-політичні реалії одиниць грецькомовного, англкомовного та україномовного дискурсу в перекладах українською , грецькою і, відповідно, англійською мовою.

Обсяг суспільно-політичних текстів, які щорічно видаються є орієнтованими на іншомовну (наприклад- греко-розмовляючу) аудиторію досить великий . По мірі зростання міжнародних зв'язків збільшуються : публікації громадських і урядових компаній, статей, обмеження і скорочення озброєнь, економічних відносин.

Мета роботи присвячена питанням суспільно-політичного перекладу та полягає в дослідженні лексико-граматичних аспектів перекладу, відображенні екстралінгвістичних проблем перекладу, особливостей номінації аббревіатур в суспільно-політичному тексті та розкритті найбільш вживаних стилістичних засобів в офіційно-ділових документах.

Дискурс – це складне соціолінгвальне явище сучасного комунікативного оточення, яке, прямо чи опосередковано детермінується ментальними, політичними, прагматично-ситуативними, фоновими чинниками та окреслюється спільністю світу, який упродовж розгортання дискурсу "будується" його репродуцентом та інтерпретується реципієнтом (слухачем, читачем тощо) [3:25].

Е. Бенвеніст винайшов антропоцентричну парадигму мови, що дозволила розглядати дискурс як "функціонування мови у живому спілкуванні". Він одним із перших надав слову дискурс термінологічне визначення – "мова, яку привласнює той, хто говорить" [5:137]. Порівнюючи тексти може бути відзначена симетрія й асиметрія в межах одного типу тексту. Симетрія показує, що перекладач може вдатися до власне перекладу, а асиметрія вказує на адаптацію, тобто перекладачеві треба адаптувати даний текст. Залежно від того, на що орієнтується перекладач – адекватне сприйняття у своїй культурі, або зберігання специфіки й відтворення тексту для іншої аудиторії, буде залежати вибір між перекладом і переклад-адаптацією. На відміну від нейтральної мови науково-технічного тексту, мова політичних статей та листівок емоційно насичена, що наближає її до мови художньої літератури. Ми зустрічаємо в ній образні метафори, ідіоми, порівняння, елементи іронії гумору, сарказму.

Повноцінний переклад політично-агітаційного матеріалу крім фактично точної передачі змісту повинен донести до читача й всі емоційні елементи, що є в оригіналі, так само як і його політичну спрямованість.

Для політично-агітаційного тексту в цілому характерні наступні специфічні особливості:

а) Часте вживання фразеологічних сполучень, що носять характер свого роду мовних штампів;

б) Використання конструкцій типу "дієслово+that" при викладі чужого висловлення, коментуванні заяв політичних діячів і т.д., наприклад:

The President argues that this decision will seriously handicap the country's economy .

Президент вважає, що це рішення завдасть серйозної шкоди економіці країни.

в) Уживання фразеологічних сполучень типу "дієслово + іменник", наприклад:

to have a discussion замість to discuss;

to give support замість to support;

г) Уживання неологізмів, утворених за допомогою деяких продуктивних суфіксів, наприклад:

-ism (Bevinism) ; -ist (Gaullist); -ite (Glasgovite); -ize (to atomize); -ation (marshallization);

д) Використання безособових зворотів як вступна частина повідомлень, наприклад:

it is reported that – повідомляють, що;

it is generally believed that – по загальному переконанню;

it is officially announced that – офіційно повідомляється, що;

it is suggested that – припускають, що;

ε) Часте вживання скорочень, наприклад:

M.P.= Member of Parliament

T.U.C.= Trades Union Congress

Говорячи про лексичні особливості політичних текстів та шляхи їх перекладу, важливо зупинитися на: перекладі багатозначних слів, які призводять до чисельних помилок у роботі перекладачів, перекладі неологізмів, число яких у політичному дискурсі невпинно зростає. Особливої уваги потребує питання перекладу політичних термінів, абrevіатур, екстралінгвістичних компонентів.

У теперішній час існує лише невелика кількість систематизованого теоретичного матеріалу щодо перекладу політичної літератури з грецької мови на українську та навпаки. У громаді зростає інтерес до політичної тематики у зв'язку з надзвичайно динамічним характером розвитку політичного життя у сучасному світі, підвищенням вимог до рівня освіченості та культури населення, процесами глобалізації у світі, розвитком інформаційних технологій та ін.

Однозначні слова становлять за підрахунками учених лише близько 30% загального словникового складу мови. (η *απαρτία* – кворум, кандидат -ο *υποψηφιος*, συμφωνητικες *υποχρεωσεις* – договірні зобов'язання, *κερδος* – прибуток, *πρωτικος* – має тенденцію до падіння, *ξεκινω απο-* починаючи з, *κυκλοφοριακο κεφαλαιο-* оборотний капітал.

Наступний приклад узятий з ораторського мовлення:

Εργαζόμαστε για μία αναπτυξιακή πορεία που θα στηρίζεται στην καινοτομία, την τεχνολογία και την προστασία της εργασίας. – Ми працюємо над розвитком, який базується на інноваціях, технологіях та охороні праці.

При зіставленні словникового складу грецької та української мов перекладач зіштовхується з різними типами відповідників між лексичними одиницями обох мов. Типи семантичних (значеннєвих) відповідників між обома мовами можна, загалом, звести до наступних.

Однозначному грецькому слову можуть відповідати у мові перекладу кілька слів. Так, наприклад, грецьке слово *επιχορηγηση* має в українській мові декілька варіантних відповідностей: **субсидія, дотація, допомога** (синонімічні відповідники).

Κρατική επιχορηγηση – цивільний лист

Βασιλική επιχορηγηση – державна субсидія

Дієслову *ακριβαινω* відповідають в українській мові **дорожчати, піднімати ціну**

Η ζωη ακριβαινει – життя дорожчає

Ακριβαινω την τιμη – піднімати ціну

Вибір варіантного відповідника для перекладу англійського слова типу *επιχορηγηση* і *ακριβαίνο* залежить, таким чином, від лексичного елементу, з яким утворює словосполучення, або від більш широкого контексту. Для перекладу багатозначного слова перекладач спочатку відшукує потрібне значення, а потім уже в межах даного значення знаходить найбільш відповідні, для даного контексту варіантні відповідності.

Окрім відмінних рис, є звичайні спільні, характерні для політичних промов і на теренах України і на грецькому просторі. Українські та грецькі дипломатичні промови несуть на собі відбиток офіційно-ділового стилю, якому властива логічність, об'єктивність, чіткість, замкнутість і консервативність у доборі синтаксичних конструкцій та лексичних засобів вираження, брак емоційності, стереотипність, підкреслена ввічливість і увага до адресата (аудиторії). Адекватна і повноцінна передача змісту, а найважливіше екстралінгвістичного смислу цих слів дуже важлива, адже політика – це гра, а політичний дискурс, особливо політична промова виступає потужним засобом переконання, а тому і важливою стратегічною зброєю у цій грі, і може принести гравцю перемогу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс [Электронный ресурс] / Н.Д. Арутюнова. – Режим доступа: www.nspru.net.
2. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику / А.Н.Баранов. – М.: ЛКИ, 2007. – 360с.
3. Белл Р. Т. Социоллингвистика. Цели, методы и проблемы / Р.Т.Белл. – М.: Международные отношения, 1980. – 320 с.
4. Гнезділова Я.В. Реалізація емотивної функції в публічних промовах політичних діячів США та Великобританії / Я.В. Гнезділова // Мова і культура. – К. КНУ, 2003. – Вип. 6. – С. 358 – 363.

УДК 811.14'06'25'373.7 (043)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (НА ОСНОВІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Альона Силєнкова (Маріуполь, Україна)

У тезах розглядаються особливості перекладу фразеологічних одиниць з новогрецької на українську мову.

Ключові слова: переклад, фразеологічна одиниця, словник

The abstract contains the information about specificity of phraseological units translation from Greek language into Ukrainian.

Key words: translation, phraseological unit, dictionary

Сьогодні неможливо уявити твори художньої літератури без фразеологізмів. Вони також є часто уживаними у повсякденному житті людей. Однак, існує проблема перекладу цих словосполучень, тому це є одним із завдань перекладача: перекласти те, що є неперекладним, знайти еквівалент у іншій мові. Для того, щоб перекласти фразеологічні одиниці потрібно мати неабиякий запас фразеологізмів, розуміти культуру народів. Тому тема національно-культурної специфіки є досить традиційною для досліджень в області фразеології. Ця тема вивчалася такими вченими, як А.А. Вежбицкая, В.Н. Теля, В.А. Маслова та ін. **Актуальність** даної проблеми пов'язана з глибоким вивченням культури народів, їх традицій та складу мислення, які відображаються у мові.

Об'єктом дослідження стали фразеологічні словники новогрецької та української мов та теоретичні посібники за темою «фразеологія».

Предмет дослідження: фразеологізми та задачі перекладача при відтворенні фразеологізмів однієї мови в іншій.

Метою даної роботи є дослідження особливостей фразеологізмів новогрецької та української мов та труднощів їх перекладу

Фразеологізми – це стійкі словосполучення, які сприймаються, як єдине ціле і вживаються носіями мови в усталеному оформленні [4].

Протягом останніх двох десятиліть фразеологія стала великим розділом мовознавства. У фразеологізмах знаходить відображення історія народу, своєрідність його культури та побуту. В багатьох випадках фразеологічні одиниці є єдиними позначеннями предметів, властивостей, явищ та ін. Фразеологія – надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує свого методу дослідження, а також використання даних інших наук: лексикології, граматики, стилістики, фонетики, історії мови, історії, філософії, логіки і країнознавства.

Основною особливістю фразеологізмів є їх часткова або повна невідповідність між змістом і вираженням, що і впливає на переклад. Розглянемо на прикладах:

κατά μάνα κατά κύρη – яблуко від яблуні недалеко падає;

περνά από σάραντα κύματα – пройти вогонь і воду.

Саме тому першорядне завдання перекладача – вміти розпізнати фразеологічні одиниці в тексті.

Існують деякі правила перекладу фразеологізмів:

1. Так як багато з них є яскравими, образними, багатозначними. При перекладі потрібно не тільки передати зміст фразеологізму, але і відобразити його образність, не загубивши при цьому його стилістичну функцію. Також необхідно враховувати особливості контексту.

2. При перекладі фразеологізму треба передати його сенс, знайшовши аналогічний вираз в мові перекладу.

3. Фразеологічні еквіваленти можуть бути повними і частковими.

Повними фразеологічними еквівалентами є ті готові новогрецькі еквіваленти, які збігаються з українськими за значенням, лексичним складом, образністю, стилістичним забарвленням і граматичною структурою, наприклад:

πιάνω τον ταύρο από τα κέρατα – *взяти бика за роги*.

Переклад на основі часткових фразеологічних еквівалентів означає, що в пропонованому еквіваленті можливі деякі розбіжності з українським. Іншими словами, для перекладача важливо, перш за все, передати суть і образ фразеологізму, а не його мовну структуру.

Отже, фразеологія – явище надзвичайно складне. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді просто і сенс всього висловлювання. Фразеологічні одиниці являють собою національно-специфічні одиниці мови, тому при перекладі фразеологізму перекладачеві необхідно зробити вибір способів перекладу, використання яких допомогло б досягти бажаного результату. Перспективою дослідження є розробка двомовного довідника особливостей перекладу з новогрецької мови на українську мову.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии / Н.Н. Амосова. – Ленинград: ЛГУ, 1978. – 208с.

2. Виноградов В.В. Лексикология и лексикография: Избранные труды / В.В. Виноградов – М.: Наука, 1977. – 312с.

3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / под ред. Вл. Россельса. – М.: Международные отношения, 1980. – 342с.

4. Dovidka.Biz.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dovidka.biz.ua/shho-take-frazeologizm/>

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ УНІВЕРСАЛІЇ СЕМАНТИКИ ПРОВЕРБІАЛЬНИХ ПОРІВНЯНЬ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Софія Попова (Маріуполь, Україна)

У статті проаналізовано лінгвокультурні універсалії проverbsialьних порівнянь в англійській, німецькій та українській мовах, виявлено ізоморфізм в плані змісту та форми.

Ключові слова: універсалії, проverbsialьні порівняння, лінгвокультурний аналіз, паремійний фонд.

Linguistic and cultural universals of proverbial comparisons in English, Ukrainian and German are analyzed in this paper. Isomorphism in terms of content and form is determined.

Key words: universals, proverbial comparisons, linguacultural analysis, paremial fund.

«Універсалії – це спільні для усіх або більшості мов світу ознаки, явища, закономірності, тенденції, які демонструють спільність мовної будови при всій різноманітності мов» [1: 776].

Ми вважаємо за доцільне детально розглянути саме концептосфери Людина і Тварина з огляду на те, що будемо аналізувати проverbsialьні порівняння з анімалістичним компонентом. Етноконцепти, що відображають сприйняття й осмислення етносами взаємодії людини з тваринним світом, реалізуються в мові через зоосеміми – назви тварин у переносному значенні, що характеризують людину та її контакти з фауною. Такий підхід дає можливість зрозуміти особливості сприйняття людиною живої природи, що знайшло відображення в мовній картині світу, яка включає універсальні, етнічні й індивідуальні компоненти.

Кожний етнос крізь притаманні йому мовні та культурні форми певним чином розвиває і деталізує загальний поняттєвий базис людства, тим самим визначаючи своє національне обличчя.

Порівняння людини з твариною в сучасних англійській, німецькій та українській мовах ґрунтується як на об'єктивному досвіді спостереження і контактів з тваринами, так і на інтерпретованих культурою уявленнях, найдавніші з яких є відлунням тотемного вірування в перехід якостей тварини до людини внаслідок взаємодії. Низці тварин приписували надзвичайні властивості – надприродну силу, витривалість, мудрість, – що були бажаними для людини. Для набуття цих якостей людина імітувала поведінку тварини, йменувалася на честь тварини. Сучасні англійські, німецькі та українські

зоосемізми, в яких людині приписуються зовнішня подібність, характер або поведінка тварини, вказують на особливості прадавнього міфічного мислення.

Багатозначністю та активним вживанням в досліджуваних мовах вирізняються назви тих тварин, з якими людина має найтісніші контакти, а саме, домашні улюбленці, свійські тварини і птиця. За ними йдуть назви представників дикої природи, що оточують помешкання людини чи живуть у полі, лісі, річці, а також дичина, на яку людина полює. [2: 58–66].

Окремі питання, присвячені аналізу лінгвокультурних концептів, розглянуто в працях В. Н. Телії, О. О. Селіванової, А. Т. Хроленка та інших. Науковці доводять, що вербалізація концептів може типологізуватися з точки зору середовища їх мовного існування (повсякденні, художні і наукові) та актуальності як для всіх націй, так і для окремо взятої нації чи для соціальних груп (універсальні, етнічні, групові, індивідуальні).

Віддалені в культурно-мовному відношенні етноси не тільки по-різному чують голоси тварин, а й виявляють певну вибірковість при їхній сенсорно-рецептивній концептуалізації. Не дивлячись на це можна зазначити, що в будь-якому випадку лексичні одиниці з зоосемізмами в трьох мовах хоча і мають різні значення та виконують однакову функцію.

У тезах ми розглянемо провербіальні порівняння з точки зору лінгвокультурних універсалій, тобто ті одиниці, які мають однакову конотацію в українській, німецькій та англійській мовах.

Для аналізу лінгвокультурних універсалій провербіальних порівнянь нами було виділено наступні тематичні групи провербіальних порівнянь із семантикою: «хитрість», «голод», «фізична сила», «злість, жорстокість», «дурість, божевільність», «працьовитість», «покірність, відданність», «свобода», «незграбність», «мудрість», «гордість».

Перша група провербіальних порівнянь демонструє таку рису характеру як «хитрість». Вона представлена зоосемізмами **fox** – **лис** – **Fuchs**. В англійській мові кількість з зоосемізмом **fox** складає 3,33%: *as sly as a fox*; *as smart as a fox*; *as cunning as a fox*. В українській мові **лис** – 4,2%: хитрий **як** лис, говорить **як** лис. У німецькій мові **Fuchs** – 0,66%: *schlauer wie ein Fuchs*; *listig wie ein Fuchs*.

Зоосемізм «**лисиця**» в трьох порівнюваних мовах використовують для позначення хитрощів, лукавства та підступності. Ми бачимо, що в німецькій, англійській та українській мовах значення зоосемізмів співпадають.

У наступній групі демонструється група із тематикою «голод», яка виражається зоосемізмом *wolf* в англійській мові – 3,3%: *to be hungry as you have a wolf in your belly* та у німецькій **Wolf** : *hungrig wie ein Wolf* складає 1,32%:

В групі з тематикою «фізична сила» спільним зоосемізмом для англійськомовних, німецькомовних та українськомовних проverbs'яльних порівнянь є **bear** – ведмідь – **Bär**. В англійській мові кількість з зоосемізмом **bear** з цією семантикою складає 6%: *as rough as a bear*; *as gruff as a bear*; *as big as a grizzly*. В українській мові – 6%: здоровий **як** ведмідь; сильний **як** ведмідь; великий **як** ведмідь. В німецькій – 2,5%: *stark wie ein Bär*.

У групі «злість, жорсткість» спільним для української та німецької мови є зоосемізм **собака** – 2,5%: **як** скажена собака; **мов** собака, який зірвався з цепу; та зоосемізм **Hund** – 3%: *wie ein Hund tausend*.

Група «дурість, божевільність» представлена спільними для трьох мов зоосемізмами **pig** – свиня – **Schwein**. Кількість таких англійськомовних проverbs'яльних порівнянь становить 2,65%: *stare like a pig*; українськомовних – 4,62%: розумітися **як** свиня на апельсинах; німецькомовних – 1,32%: *dumm wie ein Schwein*. Зоосемізм **dog** – **собака** – **Hund** виражає таку ж рису характеру. В англійській мові цей зоосемізм з семантикою «дурість, божевільність» демонструється у 3,3% проverbs'яльних порівнянь: *like a dog that returns to its vomit*; в українській – у 4%: великий **як** ломака, а дурний **як** собака; в німецькій – у 2,65%: *sich krummlegen wie ein Hund*; *wie der Hundvoller Flöhe*.

У групі «працьовитість» 3,7% англійськомовних проverbs'яльних порівнянь виражені зоосемізмом **horse**: *to work like a horse*. Працьовитість також демонструється зоосемізмом **кінь** в українській мові – 2,7%: гарує (працює) **як** кінь та зоосемізмом **Pferd** у німецькій мові – 3,3%: *arbeiten wie ein Pferd*. Спільним зоосемізмом для цієї групи також є **bee** – 1,32%: *busy as a bee*; **бджола** – 2%: роботяща **як** бджілка; трудитись **як** Божа бджола та зоосемізм **Biene** – 2%: *fleissig wie eine Biene*.

Традиційно з конем пов'язана значна кількість зоосемізмів. У процесі історичного розвитку вони піддавалися полісемантизації, яка підсилила абстрактність поняття, яке ними визначається. Так, зоосемізм **кінь** асоціюється у трьох порівнюваних мовах з силою, витривалістю. Добір образів тут не випадковий, тому що коні здавна служили людині підмогою в польових роботах.

Незаперечним є той факт, що з символом працьовитості асоціюється зоосемізм **бджола**, тому збіг образів в німецькій, англійській та українській мовах не випадковий, так як апелює до однакового відображення картину світу.

Такою рисою, як **покірність та відданість** в українській та німецькій мовах наділена **собака – Hund**. Кількість таких українськомовних проverbsіальних порівнянь складає 2,7%: вірний як собака; німецькомовних – 3,3%: *treu wie ein Hund*; *treu wie Bernhardiner*.

Група «**свобода**» представлена спільним для трьох мов зоосемізмом **bird – птаха – Vogel**. Кількість англійськомовних проverbsіальних порівнянь з цим зоосемізмом, який виражає свободу, складає 5,3%: *as free as a bird*; *as a bird in a gilded cage*; українськомовних – 4,7%: вільний як птах; німецькомовних – 2%: *frei wie ein Vogel*.

Наступною є група із семантикою **незграбність**. Для української та німецькою мов спільними зоосемізмами, які виражають цю рису є **ведмідь** – 0,66%: суне (йде) як ведмідь та в німецькій – **Bär** – 1,32%: *plump wie ein Bär*; а також зоосемізм **слон** – 3,7%: незграбний як слон та зоосемізм **Elefant** – 0,80%: *sich benehmen wie ein Elefant im Porzellanladen*.

«**Мудрість**» у всіх трьох мовах виражається зоосемізмом **owl – сова – Eule**. Такі проverbsіальні порівняння в англійській мові складають 0,66%: *wise as an owl*, в українській – 0,66%: мудрий як сова, в німецькій – 2,5%: *klug wie eine Eule sein*.

Група «**боязливість**» в українській та німецькій мові представлена зоосемізмом **заєць** – 2,64%: втекти як заєць та зоосемізмом **Hase** – 1,32%: *furchtsam wie ein Hase*.

Остання група є «**гордість**», зображена завдяки образу павича, який в багатьох мовах асоціюється з пихатістю. Німецькі проverbsіальні порівняння на цю тему складають 2%: *wie ein geblahter Pfau einherstolzieren*, *wie ein Pfau*, *eitel wie ein Pfau*. Українськомовних проverbsіальних порівнянь у цій групі – 0,66%: *гордий як павич*. Англійськомовних – 0,66%: *as proud as a peacock*.

Збіг образності носить загальну основу – спостереження. У багатьох казках різних народів символом пихи (пихатості) виступає павич.

В результаті проведеного лінгвокультурного аналізу англійськомовних, німецькомовних та українськомовних порівнянь з анімалістичним компонентом, ми виявили, що при порівнянні в трьох досліджуваних мовах зоосемізми мають однакову семантику, яка виражається однаковими проverbsіальними порівняннями. Виходячи з цього, ми можемо сказати, що це свідчить про близькість паремійного фонду англійської, німецької та української мов, що народи мають багато спільного, що сприяє їх кращому взаєморозумінню. Вивчення паремій виявило також переважання в них антропоцентричної специфіки, що відноситься до актуалізації в них різних якостей, рис і зовнішніх характеристик стосовно до людини, а також опосередкованої інформації, пов'язаної з її діяльністю, поведінкою, взаєминам між людьми і т.д.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. «Українська мова»: Енциклопедія/ Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.. – 3-є вид., зі змінами і доп. – К : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2007. – 856 с.

2. Кривенко Г. Л. Функціонально-прагматичні особливості зоосемізмів в англійській та українській мовах / Г. Л. Кривенко // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО “LINGUAPAX-VIII” КНЛУ. Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2005. – Вип. 10. – С. 58–66.

УДК 811.1'25-115(043)

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

Ольга Гаргаєва (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено проблемі досягнення адекватності при перекладі іншомовного тексту, а саме перекладу безеквівалентної лексики новогрецької мови.

Ключові слова: безеквівалентна лексика, новогрецька мова.

The thesis investigates the problem of achieving adequacy in the translation of foreign-language text, namely the translation of the non-equivalent vocabulary of Modern Greek.

Key words: non-equivalent vocabulary, modern Greek.

Проблема досягнення адекватності при перекладі іншомовного тексту належить до найважливіших проблем як лінгвістики, так і філології в цілому. Еквівалентний або адекватний переклад – це переклад, при здійсненні якого передається на достатньому та необхідному рівні плану змісту та дотримується відповідний плану вираження [4: 67]. Проте існує певний ряд лексичних одиниць, переклад яких має специфічні труднощі. Серед таких одиниць особливе місце надається безеквівалентній лексиці.

В теорії та практиці перекладу під еквівалентністю розуміють збереження рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної інформації, яка міститься в оригіналі та в перекладі [2: 18]. Іншими словами – це функціональна відповідність в мові перекладу, яка передає на відповідному рівні плана вираження (слова, словосполучення) усі релевантні в межах даного контексту компоненти значення або один з варіантів значення одиниці мови оригіналу.

Серед найбільш популярних способів відтворення безеквівалентної лексики у перекладі вчені [Бархударов, Виноградов, Влахов, Федоров, Рецкер] виокремлюють такі: 1) перекладацька транслітерація та транскрипція; 2) калькування; 3) описовий («роз'яснювальний») переклад; 4) наближений переклад (переклад за допомогою аналога); 5) трансформаційний переклад [1: 96–105].

Перекладацька транслітерація та транскрипція. При транслітерації передається засобами МП графічна форма слова МО, а при транскрипції – його звукова форма. Ці способи застосовуються при передачі іншомовних власних назв, географічних найменувань і назв різного роду компаній, гуртів, пароплавів, готелів, газет, журналів тощо. Наприклад, грец. *η ρετινα* – *реціна*, *ο υβρος* – *гірос*, *η καθαρέρουσα* – *катаревуса*, або *кафаревуса*, *ο σιρτός* – *сіртос*, *ο νομός* – *ном*, *το τζατζίκι* – *дзадзікі*, *το μπουζούκι* – *бузукі*, *το ζεϊμπέκικο* – *зейбекіко* тощо.

Цінність транслітерації як способу перекладу безеквівалентної лексики є її надійність, у тому сенсі, що, транслітеруя нове, часто малозрозуміле слово, перекладач по суті передає лише його графічну або фонетичну оболонку. Змістовна ж сторона слова розкривається в кращому випадку тільки через контекст. Тим самим перекладач уникає тлумачення нового поняття і пов'язаного з цим ризику неправильної його інтерпретації [2: 138].

Калькування. Цей прийом полягає в передачі безеквівалентної лексики МО за допомогою заміни її складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) їх прямими лексичними відповідниками в МП [1: 99]. Наведемо такі приклади перекладу новогрецьких слів за допомогою цього прийому: *η κόκκινη κάρτα* – *червона карта*, *ο ουρανοξύστης* – *хмарочос*, *ώρες αχμής* – *години пік*, *η τηλεόραση* – *телебачення*, *Καθάρá Δευτέρα* – *чистий понеділок*.

Ступінь розкриття описуваного за допомогою цього прийому явища залежить від того, наскільки «конструкція» самої безеквівалентної лексичної одиниці, що іменується в лінгвістиці внутрішньою формою, відображає те, що вона позначає.

Описовий («роз'яснювальний») переклад. Цей спосіб передачі безеквівалентної лексики полягає у розкритті значення лексичної одиниці МО за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають істотні ознаки позначуваного даною лексичною одиницею явища, тобто за допомогою її дефініції (визначення) на МП [1: 100]. Ось кілька прикладів описового перекладу новогрецької безеквівалентної лексики українською мовою: *ο κλέφτης* – *клефт* (*партизан епохи національно-визвольної боротьби грецького народу проти Османської імперії*), *το λατίφι* – *тістечко, виготовлене з борошна, масла і меду*, *ο ακρίτας* – *мешканець прикордонної смуги*, *η γαβάθα* –

традиційна миска, чашка, часто дерев'яна або глиняна, то *ούζο* – узо (грецький сорт анісової горілки).

Неважко помітити, що описовий переклад, хоча він і розкриває значення безеквівалентної лексики оригіналу, має той значний недолік, що він зазвичай виявляється досить громіздким і неекономним. Тому, хоча він є звичайним засобом передачі значень безеквівалентної лексики в двомовних словниках, при перекладі текстів, особливо художніх, його вживання не завжди можливо, як і вживання транскрипції та калькування [1: 100–101].

Наближений переклад (переклад за допомогою «аналогу») полягає в підборі найближчої за значенням відповідності в МП для лексичної одиниці МО, що не має в МП точних відповідників. Такого роду приблизні еквіваленти лексичних одиниць можна назвати «аналогами» [1: 101–102]. Застосовуючи в процесі перекладу «аналоги», слід мати на увазі, що вони лише приблизно передають значення слова і в деяких випадках можуть створити не цілком правильне уявлення про характер предмету або явища, що позначається ними.

Наприклад, *ο δήμαρχος* – мер (міський голова), *τα κάλαντα* – колядки, *ο παιδικός σταθμός* – дитячий садок, *το ισόγειο* – перший поверх, *ο οργανισμός κοινής ωφέλειας* – комунальна служба, *ο Αϊ-Βασίλης* – Дід Мороз. Перевагою наближеного перекладу є його зрозумілість для одержувача, якому в якості перекладацького еквівалента пропонується «рідне» поняття. Проте користуватися цим методом слід обережно, оскільки, перш за все, може призвести до неприпустимої національно-культурної асиміляції [4: 147].

Трансформаційний переклад. У ряді випадків при передачі безеквівалентної лексики доводиться вдаватися до перебудови синтаксичної структури речення, до лексичних замін з повною зміною значення вихідного слова або ж до того й іншого одночасно, тобто до того, що носить назву лексико-граматичних перекладацьких трансформацій [1: 102]. Тому в даному випадку можна говорити про трансформаційний переклад. Так, новогрецьке слово *η αρέσκεια*, яке не має прямих еквівалентів серед українських іменників, часто вживається у висловах *της αρέσκειάς (μου, σου, του)*, та задля вірного перекладу думки доречніше за все вдатися до синтаксичної перебудови. Наприклад, речення *Το πράγμα αυτό είναι της αρέσκειάς μου* можна перекласти так: *Ця річ мені подобається*. Інше новогрецьке слово *αντίκρουσμα* не має свого прямого відповідника в словниковому складі української мови та пояснюється як «зустріч лице в лице». Отже, задля вірного перекладу вислову *εχλώμισε στο αντίκρουμά μου*, що містить цю лексичну одиницю, застосовується прийом перерозподілу, тобто трансформації її значення: *він зблід, коли побачив мене*.

Звісно, що для правильного вибору одного з цих варіантів перекладу безеквівалентних лексичних одиниць потрібно звернення до широкого контексту або знання екстралінгвістичні ситуації, а також багатий досвід та професійна майстерність перекладача.

Таким чином, ми бачимо, що відсутність прямих еквівалентів певним розрядам лексичних одиниць у словниковому складі іншої мови аж ніяк не означає їх «неперекладність» цією мовою. У розпорядженні перекладача є, як було наведено, не один, а цілий ряд засобів, що дають можливість передати значення вихідної словникової одиниці в мові, в конкретному тексті.

БІБЛІОГРАФІА

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод : Вопросы общей и частной теории переводов / Л.С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1975. – 239 с.
2. Виноградов В.С. Введение в переводоведение : Общие и лексические вопросы / В.С. Виноградов. – М. : ИОСО РАО, 2001 . – 221 с.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С.Влахов, С.Флорин. – М. : Высшая школа, 1986. – 416 с.
4. Рецкер Я.И. О закономерных соответствиях при переводе на родной язык // Вопросы теории и методики учебного перевода / Я.И. Рецкер. – М., 1950. – 318 с.

УДК 811.14'06'373.45(043)

Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Катерина Жабко (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені проблемі запозичень у новогрецькій мові та засобам їх перекладу.

Ключові слова: запозичення у новогрецькій мові, переклад

The thesis analyzes the problem of borrowings in Modern Greek as well as the means of translation.

Keywords: borrowings in Modern Greek, translation

Στην ιστορική πορεία της ελληνικής γλώσσας, ένας σημαντικός αριθμός ξένων λέξεων ήρθε να προστεθεί στον κορμό της, μπολιάζοντας τη με την πρόσθετη εκφραστική δύναμη, εννοιολογική ακρίβεια και λεξιλογικό πλούτο. Ανάλογα με την εθνική κατάσταση των Ελλήνων και με τις γενικότερες συνθήκες σε κάθε εποχή της ιστορίας, λέξεις λατινικές, τουρκικές, ιταλικές, σλαβικές, αλβανικές, γαλλικές, αγγλικές και άλλες υιοθετήθηκαν, πρώτα από τον προφορικό και στη συνέχεια από το γραπτό λόγο, αποτελώντας από κει και πέρα

οργανικό τμήμα του ενιαίου συνόλου της νεοελληνικής, δηλαδή ο δανεισμός είναι από τους βασικούς τρόπους ανανέωσης του λεξιλογίου μιας γλώσσας. Ο δανεισμός είναι το σημαντικότερο κοινωνιογλωσσολογικό φαινόμενο στις σχέσεις μεταξύ των γλωσσών και αποτελεί αξιόλογο παράγοντα της εξέλιξης των γλωσσών και του λεξιλογικού εμπλουτισμού μιας γλώσσας από κάποια άλλη, η οποία διαθέτει τα απαραίτητα στοιχεία για τη δήλωση νέων εννοιών ή πραγμάτων. Η επαφή των γλωσσών, η οποία μαρτυρείται από την αρχή της γραπτής παράδοσης, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για το δανεισμό. Στην εποχή μας το φαινόμενο του δανεισμού έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις λόγω της διάδοσης των μέσων μαζικής επικοινωνίας και της συνεργασίας των λαών μεταξύ τους [1:75].

Από τη χριστιανική εποχή στο μεσαίωνα και αργότερα ως το 1800 περίπου, οι Έλληνες είχαν σε διάφορες εποχές σχέσεις ειρηνικές, εμπορικές, εποικιστικές κτλ. ή και εχθρικές, πολεμικές με διάφορους λαούς που πέρασαν ή που εγκαταστάθηκαν στην ελληνική γη. Από τις σχέσεις αυτές έμειναν συχνά ίχνη ως τη σημερινή γλώσσα, όπως με όμοιο τρόπο δέχτηκαν και οι ξένες γλώσσες την επίδραση της ελληνικής, συχνά πολύ μεγαλύτερη. Τέτοια ίχνη είναι οι λέξεις από τις ρωμανικές γλώσσες, τη γαλλική, την ιταλική, την ισπανική και την ρουμανική που τα είχαμε εξετάσει με βάση του τύπου [2:251].

Ο δανεισμός από τα γαλλικά είναι μάλλον όψιμος. Πρέπει να ξεκινήσει από την γαλλική επανάσταση και ύστερα με τον Ναπολέοντα και την πολιτιστική άνοδο της Γαλλίας, και συμπίπτει με την ανάπτυξη της ελληνικής παιδείας μέσα στην οθωμανική αυτοκρατορία. Ασφαλώς, προωθείται και με την επανάσταση του '21 και διαρκεί ως το Μεσοπόλεμο και την αρχή του Β' Παγκόσμιου πολέμου.

Η επικοινωνία με τους ιταλούς, εμπορική, πολιτική, πνευματική, και η επίδραση από τη γλώσσα τους, που αρχίζει με τις σταυροφορίες, συνεχίστηκε ως τα χρόνια της τουρκοκρατίας, στις βενετοκρατούμενες ιδίως επαρχίες, αλλά δεν έλειψε ούτε στον τελευταίο αιώνα. Είναι σημαντικό ότι στα ιταλικά γλωσσικά στοιχεία περιλαμβάνουμε και τα βενετσιάνικα, επειδή η Βενετία με την ναυτική, εμπορική και πολιτική-πολιτιστική παρουσία της σε πολλές περιοχές του ελληνικού χώρου, ιδιαίτερα στα νησιά, άσκησε σημαντική γλωσσική επίδραση προπάντων στο ναυτικό λεξιλόγιο. Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι συχνά, είναι δύσκολο να ορίσουμε αν η λέξη προέρχεται από τα ιταλικά ή τα λατινικά και όχι από τα γαλλικά.

Όσον αφορά τα ισπανικά δάνεια δεν είναι βέβαιο πόσο άμεση μπορεί να θεωρηθεί η υιοθέτηση ισπανικών λέξεων, γιατί αυτές μπορεί να έφτασαν στην ελληνική γλώσσα με ενδιάμεση τη γαλλική ή ιταλική υιοθέτηση.

Τέλος μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι τα ρουμανικά δάνεια είναι μάλλον σπάνια. Περισσότερες από τις λέξεις που θεωρούνται τέτοιες είναι απλώς βλάχικες, μια που τα βλάχικα αποτελούν γλωσσικές νησίδες στην ορεινή Μακεδονία και Ήπειρο [3:123].

Είναι γεγονός ότι τα δάνεια κατά κανόνα εισάγονται πρώτα σε ειδικά λεξιλόγια και στη συνέχεια κωδικοποιούνται ενδεχομένως στο γενικό λεξιλόγιο. Αφού και η Γαλλία και η Ιταλία είναι χώρες με μακραίωνη μαγειρική παράδοση, είναι φανερό ότι η Ελλάδα δανείστηκε τις λεξικές μονάδες από το λεξιλόγιο μαγειρικής (π.χ. το ζαμπόν < γαλλ. Jambon, το ζελέ < γαλλ. Gelée, τα спаγκέτι < ιταλ. Spaghetti). Ήτανε πάντα χώρες με αναπτυγμένη τέχνη γι' αυτό μπορούμε να διακρίσουμε και το λεξιλόγιο τεχνών (κινηματογράφου, θεάτρου, ζωγραφικής, λογοτεχνίας) (π.χ. ο αρλεκίνος < ιταλ. Arlecchino, ο εξπρεσιονισμός < γαλλ. Expressionisme, η μινιατούρα < ιταλ. Miniatura). Αν και το λεξιλόγιο μουσικής ανήκει στην κατηγορία της τέχνης, το εξετάζουμε ως μια ξεχωριστή ομάδα που περιλαμβάνει τα μουσικά όργανα, τις ονομασίες των τραγουδιών και χορών, τους μουσικούς όρους (π.χ. το ακορντεόν < γαλλ. Accordéon, η άρια < ιταλ. Aria, το κανκάν < γαλλ. Cancan). Εκτός απ' αυτές τις κατηγορίες υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό των δανείων που ανήκουν στο λεξιλόγιο κομμωτικής – αισθητικής, στο αθλητικό και στο ναυτικό λεξιλόγιο.

Οι σχέσεις μεταξύ των λαών δεν ήτανε πάντα φιλικές, γι' αυτό δεν είναι καθόλου παράξενο που υπάρχουν τα δάνεια που αφορούν τη στρατιωτική ζωή (π.χ. η βόμβα < ιταλ. Bomba, ο εξτρεμιστής < γαλλ. Extrémiste, η χούντα < ισπαν. Junda).

Δεν είναι παράξενο ότι τα περισσότερα δάνεια είναι γαλλικής καταγωγής, αφού στα νεότερα χρόνια η γαλλική κατείχε αναμφίβολα σημαντική θέση. Όμως δεν είναι τυχαίο ότι και τα ιταλικά δάνεια είναι μεγάλου ποσοστού, αφού η Ιταλία συνορεύει με την Ελλάδα και εξάλλου υπερέχει στις τέχνες και τη μουσική.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι αν και ο αριθμός των δανείων είναι αρκετά μεγάλος στη ΝΕ γλώσσα, δεν θεωρούμε ότι τα δάνεια παριστάνουν απειλή για το γλωσσικό σύστημα της ΝΕ γλώσσας. Αντίθετα, τα δάνεια εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο και δίνουν αφορμή για την εξέλιξη της γλώσσας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αναστασιάδη-Συμειωνίδη Α. Νεολογικός δανεισμός της νεοελληνικής / Α. Αναστασιάδη-Συμειωνίδη. – Θεσσαλονίκη, 1994. – 298σ.
2. Τριανταφυλλίδης Μ. Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής / Μ. Τριανταφυλλίδης. – Θεσσαλονίκη: έκδοση ΟΕΣΒ, 1996. – 455σ.
3. Οδηγός της νεοελληνικής γλώσσας / Ομάδα φιλόλογων: επιστημονική επιμέλεια Άννα Ιορδανίδου. – Αθήνα, 1999. – 214σ.

SEMANTIC FEATURES OF THE LOVE CONCEPT IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Olena Peftieva, Igor Kosej (Mariupol, Ukraine)

У тезах висвітлено результати аналізу універсального концепту КОХАННЯ як частини мовної картини світу в англійській та українській мовах.

Ключові слова: *концепт, кохання, пареміологічні одиниці, мовна картина світу.*

The abstract describes the results of the analysis of the universal linguistic and cultural concept of LOVE in English and Ukrainian languages as a part of the language picture of the world.

Key words: *concept, love, paremiological units, language picture of the world.*

The **object** of the study is the concept LOVE verbalized by paremiological units in contemporary Ukrainian and English languages which are taken from authoritative dictionaries [1, 2, 3, 5].

The focus of contemporary linguistics is on issues related to the reflection of national culture and history in the language. The role of language in the accumulation of cultural achievements is obvious and significant. At the same time, language, as one of the main features of a nation, expresses the culture of the people who speak this language, that is, it reflects a national culture [4].

That is why the linguistic analysis of universal concepts of culture takes an increasingly significant place in linguistic studios and it causes the relevance of our study aimed at the majority of modern linguistic studies for the consideration of voluminous co-conceptual formations taking into account information, knowledge about the world, and also representations - naive, scientific, artistic and experiential ones that these units represent. The study relate the verbalized representations of the world of a person as the carrier of a particular culture within the anthropocentric paradigm of modern humanitarian science [4].

In the course of studying a foreign language we plunge into the culture of the people. An important historical and lexical layer of each language is folklore, including proverbs and sayings. The section of folklore studies, dealing with the linguistic and structural analysis of proverbs and sayings, is called paremiology [1].

The concept of LOVE is an interesting object of linguistic research, as well, because the culture of love in the European linguistic and cultural area is primarily a verbal culture, closely

related to the verbal (literary and everyday) expression. Talking about love, the law of speech strengthens emotions: the statement of emotion enhances the emotion itself, and sometimes even creates it. Since love is secondary to instinctive emotions, an educated feeling, the very linguistic representation of love, the culturally determined means of its verbal expression are the main explication of the representations that were formed in this culture with respect to this feeling [4].

The *purpose* of our research is to conduct linguistic and cultural analysis on materials of English and Ukrainian and languages.

In order to achieve this goal, we plan to solve the *following tasks*:

- using the continuous sampling method to find paremia of the English and Ukrainian paremiological units containing the seme of love in them;
- to analyze the concept of LOVE as a component of the Ukrainian-language, English-language paremiological pictures of the world;
- using a comparative analysis, to identify the main differences in the perception and characterization of the investigated concept in the above-mentioned languages;
- highlight the general and distinctive features of the concept of LOVE in both languages.

Concepts are grouped and verbalized in different languages in different ways. Concepts reflect the ethnic outlook and mark the ethnic language picture of the world.

There are 3 most productive approaches for studying the concept.

System-language approach: its essence is to comprehend the concept in the unity of system-language measurements along the axes of syntagmatics, paradigmatics and associative relationships, which collectively allow you to reproduce typical sentences (linguistic models of a situation) in the center of which is the given concept.

The schematic approach to the definition of the concept involves understanding this phenomenon through the analysis of its syndictive field.

Linguistic and cultural approach considers the concept from the point of view of the community.

Linguists argue that, along with folklore proverbs and sayings, figurative expressions created by writers and individual public figures are widely used. Subsequently, they become so-called maxims and begin to get along like ordinary proverbs and sayings [3].

In linguistics, two pictures of the world traditionally are distinguished: conceptual and linguistic. The conceptual picture of the world is a collection of ideas, concepts and knowledge about the world and the principles of its organization, while the linguistic picture of the world is the product of the verbal implementation of these concepts, ideas and knowledge [5].

The specification of the conceptual component of the concept of LOVE in English is through the creation of new phrases that do not have a cultural or philosophical tradition (for example, *infantile love, immature love, mature love, erotic love, self-love, gift-love, need-love, social love, deficiency love*) [1].

From the discursive position, the concept LOVE in modern English is considered as a factor regulating the verbal behavior of native speakers.

Thus, the concept of LOVE is realized both in the linguistic and co-conceptual picture of the world as a verbal expression of a passionate and sincere feeling. Love is connected with socio-cultural norms of society. Perception and further verbalization are conditioned by social and cultural factors that are widely accepted in the English and Ukrainian linguistic cultures.

The *perspective* of our work is seen in the study of the communication of lovers as a specific type of discourse.

REFERENCES

1. Anikin V.P. Russkie posloviцы i pogovorki / pod red. V.P. Anikina. M., 1988. – 431 s. Аникин В.П. Русские пословицы и поговорки / под ред. В.П. Аникина. М., 1988. – 431 с.
2. Dal' V.I. Posloviцы russkogo naroda: V 3-h t. T. 3. SPb.: Dinamit, 1997. – 523s. Даль В.И. Пословицы русского народа: В 3-х т. Т. 3. СПб.: Динамит, 1997. – 523с.
3. Zhukov V.P. Slovar' russkih poslovic i pogovorok. M.: Sov. Jenciklo-pedija, 1966. – 535 s. Жуков В.П. Словарь русских пословиц и поговорок. М.: Сов. Энциклопедия, 1966. – 535 с.
4. Пефтієва О.Ф. Образність як семантичний компонент лексичного значення найменувань особи в англійській та українській мовах : монографія / Пефтієва Олена Федорівна. Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні дослідження. – К.: СПД Нестроевий А.І., 2015. – 256с. – ISBN 978-966-97410-2-8. – ISBN 978-966-97348-5-3 (Том 3).
5. Preston Dictionary of English Proverbs and Proverbial Phrases. March 27, 2012.

УДК 811.111'373.72(043)

ФУНЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ІДИОМ В ТЕКСТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ПРОЗИ ХХ СТ.

Юлія Кулєшова (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена вивченню функціонування англомовних ідіом. Функції ідіом були визначені в текстах англійської прози ХХ ст.

Ключові слова: ідіома, стійкий вираз, фразеологія.

This paper comprises to the study of English idiom's functioning. Functions of idioms were defined in the texts of the English prose of the twentieth century.

Key words: *idiom, persistent expression, phraseology.*

Актуальність обраної теми полягає в тому, що подібні дослідження в галузі англійської філології почали проводитися відносно нещодавно й в повній мірі функціонування англомовних ідіом ще ніким не було досліджене.

Метою даного дослідження є визначити специфіку функціонування англомовних ідіом в текстах прози ХХ ст., виявити закономірності з поміж їх функцій, та провести їх всебічний аналіз.

Об'єктом дослідження є ідіоми в текстах англомовної прози ХХ ст.

Предметом роботи виступає функціонування англомовних ідіом в текстах прози ХХ століття.

В даній роботі нами буде розглянуто функціонування англомовних ідіом в текстах прози ХХ ст. Ідіома- це один з видів фразеологізмів, які в свою чергу, складають значну частину мови. Ми можемо зустрітися з ідіомами в усіх можливих стилях текстів. Окрім визначення функціонування ідіом, ми проведемо їх всебічний аналіз та визначимо їх специфіку, типи, методи їх дослідження.

Мова є відображенням життя народу. Вона є дзеркалом історичних, політичних та інших подій, що той переживає. З усіх стилів мовлення найбільш наближеними до народу є художній та розмовний та публіцистичний стилі. Саме в них ми найчастіше можемо зіткнутися з ідіомами.

Для визначення функціонування ідіом, їх стилістичних, контекстуальних та інших особливостей ми будемо також користуватися працями таких вчених-лінгвістів як: Амоносова Н.М., Кунін О.В., В. В. Віноградов.

В цій роботі ми хочемо зрушити з мертвої точки пласт необізнаності щодо функціонування англомовних ідіом ХХ ст., аналізуючи їх за допомогою класифікацій вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, в текстах прози, що вийшли з під пера найвидатніших англійських письменників, тексти промов визначних політиків тих часів та ін.

Ідіома – це фразеологічна одиниця, що не може бути розділена на окремі компоненти, бо роздільно її компоненти мають зовсім інакше значення, ніж у випадку їх об'єднання..

В класифікації, яка запропонована В.В. Віноградовим термін «ідіома» відсутній взагалі, та уважніше придивившись до ознак фразеологічних одиниць які він класифікує,

ми зробили висновок, що ідіома в класифікації Виноградова це фразеологічне зрощення. В подальшому, в даній роботі ми опрацьовували також термін «фразеологічне зрощення», маючи на увазі ідіому.

Також в даній курсовій роботі ми дослідили праці О.І. Смирницького та Дж Болла на предмет характеристик ідіоми й виявили наступні положення: ідіома не допускає значних змінень в порядку та складі її слів, за виключенням нормальних граматичних змін (зазвичай категорій особи та часу) чи тих випадків, коли існують певні загальноживані її варіації; ідіома раз і назавжди має встановлений сенс, за виключенням тих випадків коли контекст здатний показати сенс ідіоми; сенс ідіоми зазвичай не може бути вгаданий.

Щодо видів ідіом взагалі, провівши дослідження ми можемо сказати що вони поділяються на наступні види: 1) ті, які складаються виключно з матеріально ізольованих компонентів (фактично не зустрічаються); 2) ті, які на думку Л.П Сміта «самі по собі не мають сенсу» (таких ідіом небагато, наприклад, *tit for tat, spick and span*); ідіоми з одним некротизмом, який слугує знаком ідіоматичності словосполученні; ідіоми, що складаються з нейтральних, звичайних слів.

Заглиблюючись у типологію ідіом, ми представили в нашій роботі класифікацію ідіом Фернандо, який розділив їх на три класи: чисті ідіоми, напів-ідіоми та буквальні та детально описали їх відмінності.

Ми також звернули свою увагу на види значень ідіом, й описали класифікації дані Ларсоном, Нідою та Коллером.

Головною метою цього дослідження було виявлення функцій ідіом в текстах англійської прози ХХ ст. за для цього, в першій частині нашої роботи ми представили класифікації функцій ідіом, визначивши, що вони можуть виконувати наступні функції: фатичну, дескриптивну, порівняльну, контрастивну, оцінювальну, експресивну, ідентифікуючу, характеризуючу, мнемотехнічну, зображувальну, евфемістичну, пейоративну, гумористичну, емотивно-оцінювальну, моделюючу, когнітивну, етнокультурну, кумулятивну, а в другій частині визначили функції ідіом взяті з промови Уїнстона Черчіля та з роману Р. Дж. К. Роулінг. «Гаррі Поттер і філософський камінь.»

Серед обраних нами ідіом ми визначили наступні функції: фатичну-21од. (12.35%); дескриптивну-92од. (54.11%); кумулятивну- 1 од. (0.58%); оцінну-8 од. (4.7%); пейоративну-4 од. (2.35%); ідентифікуючу-11 од. (6.47%); мнемотехнічну-3 од. (1.76%); регулятивну- 14 од.. (8.23%); порівняльну-12 од. (7.05%); контрастивну-2 од. (1.17%). Так як

54% ідіом виконують дескриптивну функцію. Вона є найвживанішою в англомовній прозі ХХ ст.

Подальшу перспективу дослідження ми бачимо у вивченні тонкощів перекладу англомовних ідіом на українську мову.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии/ Н.Н. Амосова. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1963. – 208 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / И.В. Арнольд – 3-е изд., перераб. и доп – М.:Высш. шк., 1986. – 295 с.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – Дубна: Феникс, 2005. – 488 с.

УДК 811.11'373.7(043)

АНГЛОМОВНІ ВЕЛЕРИЗМИ У ТЕКСТАХ ПРОЗИ ХХ СТОЛІТТЯ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПРАГМАТИКА

Катерина Мирошниченко (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена аналізу структури, семантики та прагматики англомовних велеризмів. Наголос зроблено на функціях, що вони виконують у текстах прози ХХ століття.

Ключові слова: паремія, велеризм, семантика, прагматика, функції.

The paper deals with the analysis of structure, semantics and pragmatics of English wellerisms. The work focuses on the functions that wellerisms perform in the texts of prose of the twentieth century.

Key words: paroemia, wellerism, semantics, pragmatics, functions.

На сьогодні серед великої кількості різноманітних стійких словесних висловів виділяються паремії, а саме стійкі фразеологічні одиниці, які утворюють цілісне речення дидактичного змісту. Вивчає ці особливі фразеологічні одиниці пареміологія, яка займається студією та класифікацією паремій – прислів'їв, приказок, афоризмів, девізів, слоганів, загадок, прикмет та інших висловів, основним призначенням яких є коротке образне вербальне вираження цінностей, поглядів, виняткових традицій, заснованих на життєвому досвіді певної групи чи народу. До складу паремій відносять також велеризми, які є предметом дослідження таких відомих учених як А. Тейлор, А. Дандес, В. Мідер, М. Пазяк та ін. Однак, оскільки велеризми недостатньо вивчені у

функціональному аспекті, що є предметом нашої роботи, **актуальність цього дослідження** є незаперечною.

Об'єктом дослідження є англомовні велеризми у текстах прози ХХ століття.

Предметом дослідження є функціональні характеристики велеризмів у текстах прози ХХ століття.

Мета роботи – розглянути функціональні особливості англомовних велеризмів у текстах прози ХХ століття.

Англійська пареміологія багата на різноманітні жанрові різновиди. Як вже зазначалось раніше, до паремій традиційно відносять такі основні стійкі словосполучення або речення як прислів'я, приказки, вітання, побажання, загадки, прикмети, афоризми, велеризми та ін. Велеризми як досить новий та своєрідний для науковців жанр паремій, значно відрізняється від своїх «побратимів». Загалом, вони мають сталу трискладову **структуру** «спікер-спіч-ситуація», але й зустрічаються випадки дво-, три- або навіть чотирьохскладових висловлювань, які, не втрачаючи притаманні тільки їм якості, з легкістю використовуються у сучасній мові. У своїй праці «Семіотична структура велеризмів» А. Бикова умовно розділяє велеризми на два **архетипи**:

- 1) власне велеризми, які складаються з чотирьох компонентів;
- 2) квазивелеризми з частковою будовою, де представлені не всі елементи велереми [1: 274–283].

Аналізуючи **семантичну** складову англомовних велеризмів, треба зазначити, що ці вислови проявляють свою незвичайність у декількох напрямках. З одного боку, за своєю природою та призначенням велеризми – гумористичні, жартівливі й інколи навіть саркастичні та злегка пустотливі висловлювання, призначенням яких є звеселити та розважити народ. З іншого ж боку, копнувши глибше, ми розуміємо, що коли частиною велеризму виступає прислів'я або інша дотепна фраза, кумедний вислів починає набувати нових властивостей. Через гумористичний елемент автор велеризму намагається по-своєму переосмислити загальновідому істину, по-новому передати закладений у неї сенс. Таким чином, велеризм ніби має подвійну природу, додатковий підтекст, розважаючи тих, хто хоче розслабитися і посміятися, але й не забуваючи при цьому й повчати людей, які прагнуть й готові угледіти в них те, що приховане від простих пересічних людей.

Дослідивши **прагматичні** особливості велеризмів, можна сказати, що вони, як і інші пареміологічні одиниці (прислів'я, приказки, афоризми, слогани), мають своє призначення та ціль використання. Кожний елемент велереми (спікер, спіч, ситуація,

інтродуктор) наділений своїми, притаманними тільки йому властивостями та ознаками. **Спікер** вводить головного героя у висловлювання, **інтродуктор** – саму мову, **ситуація** розкриває причину або умову використання прямої мови, а **пряма мова-спіч** виражає відношення спікера-мовця до визначеної ситуації [1:274–283]. Більше того, призначення самого вислову полягає у трьох ключових факторах: змісті висловлювання, адресанті та адресаті повідомлення. І саме ці основні фактори є вирішальними, тому що за їх допомогою у нас є можливість розібратися в тому, як саме велеризми впливають на людей, для чого використовуються ті чи інші мовні знаки, чому зміст, закладений у прямій мові часто заново переосмислюється й переглядається.

Дослідження велеризмів з точки зору їх **функціональних особливостей** дає змогу зрозуміти, яку роль виконує той чи інший велеризм у процесі мовлення. Виділяють наступні функції у сучасній англійській мові: базові або первинні (номінативна та комунікативна) та загальнопаремійні, до яких входять директивна, кумулятивна, моделююча, пізнавальна, прогностична, емоційно-експресивна та розважальна функції. [3: 95–100]. З них у роботі найчастіше зустрічалися комунікативна та номінативна, які складають 26%, розважальна теж 26%, емоційно-експресивна – 10%, кумулятивна та прогностична – 4%, оцінна – 2,5%, пізнавальна – 1,5%. Порівнюючи велеризми з іншими пареміологічними одиницями, такими як прислів'я та приказки, можна зазначити, що їх функції не сильно відрізняються одна від одної, характеризуючись явною схожістю та впорядкованістю, а тому можуть бути описані на прикладі базових, загальнопаремійних функцій, представлених та описаних у працях таких видатних учених як Г.Л. Пермяков, Р.О. Якобсон та ін. [2: 52–54].

У нашому дослідженні було представлено уривки з текстів таких відомих авторів як Дж. К. Роулінг, Люсі-Мод Монтгомері, Л. Мур та Я. Гашек, перекладений на англійську мову С. Пероттом. Наведемо приклад з твору чеського письменника Я. Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка»: *One of them was a Bosnian. He walked up and down the cell grinding his teeth and every time he opened his mouth and cursed. The other new guest was the landlord Palivec. When he saw his friend Svejek, he woke him up and called out in the most tragic tones: 'Now I'm here too!' (in the cell). Svejek shook his hand cordially and said: 'I'm glad about that, really I am. Punctiliousness like that is a good thing.'* (Ch. 2) [4: 15–16].

В цьому уривку велеризми виконують такі функції: номінативну, комунікативну, розважальну та емоційно-експресивну. Солдат Швейк досить радісно та енергійно зустрічає свого друга у тюремній камері, що вказує на наявність не тільки розважальної, а й емоційно-експресивної функції.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що велеризм – це особливий жанр паремій. Будучи воістину неоціненним скарбом сучасної фольклористики, цей короткий та влучний вислів пройшов через усю історію нашого світу, несучи та зберігаючи у собі усі унікальні властивості, якими наділив його народ. А тому **перспектива** вивчення велеризму полягає насамперед у проведенні молодими українськими ученими якісно нових досліджень, установленні семантичних та прагматичних особливостей як старих, так і нових велеризмів, які з’являються у нашій мові.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Пермяков Г.Л. Паремнологические исследования / Г.Л. Пермяков : сб. ст. – М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1984. – 274–293с.
2. Салтовська Н. Велеризм як жанр української усної народної творчості / Н. Салтовська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ: ВПЦ "Київський університет", 2012. – 52–54с.
3. Шепітько С.В. Функції прислів'їв / С.В. Шепітько //Наукові записки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство :у 2 ч.) – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – Вип 137. – С. 95.
4. Hašek J. The Good Soldier Švejk / J. Hašek. – Czechoslovakia : A. Synek, 1930. – 228p

УДК 811.111'373(043)

ЗАДЕЙСТВОВАНИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ КАК НОМИНАНТНЫХ ХАРАКТЕРИЗУЮЩИХ ЕДИНИЦ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА Сергей Романюк (Мариуполь, Украина)

Работа посвящена изучению фразеологизмов и их роли в процессе перевода художественной литературы. Автор рассматривает переводческую оптику, необходимую для адекватной передачи коннотативных значений в тексте оригинала.

Ключевые слова: номинативная характеризующая единица, фразема, вторичная номинация.

The article is concerned with the study of phraseologisms and their role in the process of translating fiction. The author considers translator's options needed for adequate conveyance of connotative meanings in the text from the source language. .

Key words: nominative characterizing unit, phraseme, secondary nomination.

Задействование фразеологизмов как номинативных характеризующих единиц свидетельствует о том, что именно их внутренняя форма выступает главным компонентом эмоционально-оценочного значения, в основе которого лежит его ассоциативно-образное переосмысление. Это дает основание утверждать, что глубокие ассоциативно выявленные мотивы, которые определяют природу и функционирование фразем, раскрывают сущность их внутренней формы, выступая своего рода «синтезатором» заложенных в них смыслах, порождая сложный механизм движения мысли от абстрагированных понятий, которые, в свою очередь, являются отображением реальных ситуаций, до их образной репрезентации в языковом знаке. В художественном переводе эти процессы значительно усложняются, поскольку они акцентируют необходимость учета того, что кроме «первичной номинации» (оригинал) существует также «вторичная» (перевод), задачей которого является эквивалентное и гармоничное воспроизведение первой. Также стоит отметить, что в отличие от текстов, которые носят информативный характер (функционально-стилистический перевод), главным критерием эквивалентности которых является адекватное воспроизведение первичной семантики, при переводе литературного произведения приоритетом является художественное содержание. Поэтому здесь становится актуальной авторская специфика видения и отображения окружающей действительности. По тому же принципу, с нашей точки зрения, должна строиться и художественно ориентированная концепция, которая должна учитывать то обстоятельство, что концептуальный перевод побуждает переводчика к познанию и глубокому осмыслению именно художественного объекта, который невозможно очертить в рамках одних только терминов, поскольку этот объект создает модель определенной реальности и, таким образом, служит инструментом ее адекватного восприятия. Поэтому ключевым становится тезис о том, что возможным способом воспроизведения художественной концепции автора оригинала является ее творческая трансформация во время перевода, которая «преодолеывает ограничения и позволяет творчески маневрировать в рамках концепции первоисточника» [10: 314].

В контексте наработки переводческой оптики касательно эквивалентной передачи фразеологического потенциала текста оригинала, несомненно, возникает проблема языка. При этом «техника» анализа фразеологических единиц не только не должна подменять собой анализ литературоведческий, а и должна разнообразить последний с помощью всех существующих языковых средств, которые фактически всегда являются подвижными. С учетом того, что семантика фразеологических лексем создает почву для обновления текстовых модификаций, которые в лингвистике квалифицируются как последствия переводческих трансформаций. Некоторый образный «ключ» к такому

поиску можно выразить высказыванием О. Павленко: «для того, чтобы понять качество перевода, соотнесенность его с оригиналом, необходимо не только фиксировать и пояснять причины взаимных сплетений и отклонений, а и понять функции переводческих версий в литературных связях определенного периода». Только всесторонний анализ общественных, эстетических и переводческих моментов рецепции дает возможность это осуществить [8: 298].

Не отрицая художественной значимости лексического уровня произведения, мы должны учитывать общеизвестный тезис о том, что слово, которое отображает имеющиеся в тексте художественные мысли органической формой бытия художественного образа. Поэтому общий процесс выявления ассоциативных связей между вербальными знаками отображает когнитивную структуру человеческого сознания с приобретением схожих и отличающихся черт окружающего мира.

При этом следует отметить, что прочтение текста включает в себя как аспекты понимания значения слова в конкретном контексте, так и вызванные определенным словом ассоциации читателя, поскольку в другом тексте, прочитанном реципиентом иной культуры когда-то раньше, это слово имело иное значение. При воспроизведении текста на иностранном языке проблема в некоторой мере усложняется, потому что, кроме того, что переводчик обновляет оригинал через призму личного восприятия, он еще и вписывает его в иноязычный дискурс, где читатель имеет другую психологию, культуру, мировоззренческую ориентацию и т.д. Задача переводчика – приблизить произведение к рецепции иноязычного читателя, сохранив форму, содержание, образность и художественный мир оригинала как такового, а также средства, с помощью которых этого можно достичь.

Всё это позволяет утверждать, что большее количество фразеологизмов представляют собой образные сочетания, свойственные стилю художественной прозы, которые помимо определённого содержания, содержат целый комплекс экспрессивно-стилистических оттенков, определённым образом влияющих на способы их перевода. Последние, как известно, зависят от функций, которые они выполняют в данном контексте. Исходя из того, что большинству фразеологизмов свойственна номинативная функция, целью которой является заполнения брешей в лексической системе того или иного языка, наилучшим приёмом его воспроизведения в переводе является использование соответствующего фразеологизма с акцентуацией не только на передаче содержания, но и на полноценном воспроизведении его образности. Именно таким является перевод образных фразеологизмов на английский или на русский язык с помощью полных или относительных эквивалентов.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бужинська А. Культурологічний поворот теорії / А. Бужинська // Теорія літератури в Польщі: антологія текстів: друга половина ХХ – початок ХХІ століття. – К : ВД «КМ Академія», 2008. – С.429–467.
2. Качуровський І. Шлях невідомого / І. Качуровський. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1956. – 155 с.
3. Коверский А. Е. Теория и её обоснование / А. Е.Коверский. – К : Центр практичної філософії, 2000. –180 с.
4. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу / В.В.Коптілов.– К : Вища школа, 1982. – 165 с.
5. Науменко А.М. Концепція оригіналу і переклад / А. М. Науменко // Мови, культури та переклад у контексті європейського співробітництва. – К : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2001. – С.314–318.
6. Олдінгтон Р. Смерть героя / Р. Олдінгтон; Пер. з англ Ю. Лісняка; Передм. І. Кієнко. – К : Дніпро, 1988. – 341 с.
7. Павленко О.Г. Конгеніальний переклад: межі адекватності / О.Г.Павленко // Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матеріалів Х підсумкової наук.-практ. конф. викладачів, м. Маріуполь, 1 лют. 2008 р. – Маріуполь: МДУ, 2008. – С. 297–299.
8. Павленко О. Г. «Розмикання меж...» (Авторські концепції перекладацтва другої половини ХХ століття: компаративний аспект) : монографія / О.Г. Павленко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К: Логос, 2015. – 444с.
9. Топер П.М. Перевод в системе сравнительного литературоведения / П.М.Топер. – М.: Наследие, 2000 –253 с.
10. Фелицина В. П. Русские фразеологизмы: Лингвострановедческий словарь / В. П. Фелицина, В. М. Мокиенко; Под ред. Е. М. Верещагина, В.Г.Костомарова. – М : Русский язык, 1990. – 220 с.

УДК 811.111'373(043)

СПОСОБЫ ДОСТИЖЕНИЯ КОННОТАТИВНОЙ ЕКВИВАЛЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ

Михаил Тарапатов (Маріуполь, Украина)

Работа посвящена изучению способов достижения коннотативной эквивалентности при переводе фразеологических единиц. Проанализирована методология выбора эквивалентных лексических и фразеологических единиц языка перевода для достоверной передачи текста оригинала.

Ключевые слова: *культурологические знания, культурный дискурс, своеобразие языка оригинала.*

The article is concerned with the study of the methods of achieving connotative equivalency in translating phraseological units. The author has analyzed the methodology of selecting equivalent lexical and phraseological units for the purpose of veritable conveyance of the text from the source language.

Key words: *knowledge of culture history, cultural discourse, uniqueness of the source language.*

Нынешняя открытость переводоведения, сформировавшаяся в результате методологических преобразований в вышеуказанной отрасли научных знаний, поставила перед исследователями ряд категориальных проблем, связанных с усвоением определенного объёма культурологических знаний, необходимости задействования в интерпретационной практике разнообразных художественных произведений и взаимодействием разных культурных дискурсов. Ввиду того, что именно литература является олицетворением духа того или иного этноса и отпечатком его исторического и духовного развития, актуальным становится вопрос разработки таких подходов к переводу, которые будут способствовать точному и адекватному отображению содержания и донесению его своеобразия до реципиента, являющегося носителем иноязычной культуры. Причинами возникновения необходимости в новой методологии являются, с одной стороны, структурированный характер гуманитарных наук, в которых особенно ощутимы дисбалансы и кризисные тенденции и, с другой стороны, необходимость в конгломерации и конвергенции подходов к решению переводческих задач. В этой связи наиболее актуальными являются проблемы обеспечения «гармоничности» перевода фразеологических единиц и поиска наиболее оптимальных способов достижения его коннотативной эквивалентности, свойственной художественному тексту, что и обуславливает актуальность настоящего исследования и его основную **цель**: найти определяющие параметры перевода фразеологических единиц и определить через систему новых аргументаций оптимальную переводческую оптику.

Методологическая проблема, аккумулированная в художественном переводе, раскрывается в ситуации, которую можно сформулировать как приобретение нового опыта, который трансформирует «проблему истины в сферу конкуренций теории» [4: 8], свидетельствуя, таким образом, о возможности наработки методологической сознательности в парадигме поиска новых практик художественных интерпретаций как определенной реакции на существующие традиционные подходы, которые кажутся

созвучными выразительно артикулированной переводческой позиции А.Федорова как реакции на доминирование в научной палитре переводоведения понятия «концептуального перевода» (А. Науменко). Такая ситуация расширяет горизонты художественного перевода, когда на смену теории буквального перевода приходит такая, за которой уже закреплен статус культурологической теории, а приоритетная роль отводится «не столько теоретизированию, сколько разнообразным практикам интерпретации, в которых принимает участие литературный текст» и в результате осуществляется его «реконструкция» [1: 454]. Это, прежде всего, связано с глубокими знаниями переводчиком иноязычной культуры, что предусматривает не только владение определенным объёмом культурологических знаний, но и наличие способности к пониманию и адекватному восприятию данной культуры, что, несомненно, способствует решению многих проблем межкультурной коммуникации.

Задействование фразеологического потенциала того или иного языка выступает одним из основных источников его обогащения. Поэтому его адекватная репрезентация в переводе не только свидетельствует о его высоком художественном качестве, но и логично вписывает его в общий контекст мировой письменности. По мнению В. Коптилова, «художественный перевод осуществляет интернационализацию достижений литератур народов мира. Вместе с тем он обогащает каждую национальную культуру, внося в нее мысли и образы великих писателей всех народов» [5: 37]. Именно через переводы читатель имеет возможность ознакомиться с высочайшими достижениями мировой литературы, ощутить «дух» первоисточника и своеобразность его языковой палитры, отображаемой с помощью выразительных средств, в списке которых имеются фразеологизмы, паремии, устойчивые выражения и др. Поэтому их адекватное воспроизведение в языке перевода зависит от способности переводчика найти правильную переводческую оптику, которая бы позволила говорить о сохранении и трансляции культурных кодов, выявлять, декодировать и комментировать художественную сущность первоисточника в целом, а также вложенную в него культурную информацию.

В процессе художественного перевода налаживается «диалог автопортретов» автора и переводчика [9: 2], когда индивидуальность последнего сопоставляется с «творческой линзой», пройдя через которую и неминуемо переломившись, произведение искусства слова появляется в новом лице» [10: 219]. Это означает, что талантливый переводчик направляет свою творческую индивидуальность на то, чтобы как можно глубже понять заложенные автором произведения-оригинала интенции и средствами родного языка обеспечить их наиболее полное воплощение.

БИБЛІОГРАФІЯ

1. Бужинська А. Культурологічний поворот теорії / А. Бужинська // Теорія літератури в Польщі: антологія текстів: друга половина ХХ – початок ХХІ століття. – К : ВД «КМ Академія», 2008. – С. 429–467.
2. Голсуорсі Дж. Сага про Форсайтів. Романи: Власник. В зашморгу. Здаємо в оренду / Дж. Голсуорсі; пер. О. Тереха. – К.: Дніпро, 1998. – 847с.
3. Качуровський І. Шлях невідомого / І. Качуровський. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1956. – 155 с.
4. Коверський А.Е. Теорія и её обоснование / А.Е.Коверський. – К.: Центр практичної філософії, 2000. – 180 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В.Коптілов.– К : Вища школа, 1982 . – 165с.
6. Науменко А.М. Концепція оригіналу і переклад / А. М. Науменко // Мови, культури та переклад у контексті європейського співробітництва. – К : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2001. – С.314–318.
7. Олдінгтон Р. Смерть героя / Р. Олдінгтон; пер. з англ Ю. Лісняка; Передм. І. Кієнко. – К.: Дніпро, 1988. – 341 с.
8. Павленко О. Г. Конгеніальний переклад: межі адекватності / О. Г.Павленко // Актуальні проблеми науки та освіти : зб. матеріалів Х підсумкової наук.-практ. конф. викладачів, м. Маріуполь, 1 лют. 2008 р. – Маріуполь: МДУ, 2008. – С. 297–299.
9. Павленко О. Г. «Розмикання меж...» (Авторські концепції перекладацтва другої половини ХХ століття: компаративний аспект) : монографія / О.Г. Павленко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К: Логос, 2015. – 444с.
10. Топер П.М. Перевод в системе сравнительного литературоведения / П.М.Топер. – М : Наследие, 2000 – 253 с.
11. Фелицина В. П. Русские фразеологизмы: Лингвострановедческий словарь / В. П. Фелицина, В. М. Мокиенко; Под ред. Е. М. Верещагина, В.Г.Костомарова. – М : Русский язык, 1990. – 220 с.

УДК 811.111'373.72(043)

ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СЕМАНТИКИ АНГЛОМОВНИХ ІДИОМ (АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ ІДИОМ З ЕКОЛОГІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ)

Владислава Тарасова (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена дослідженню вплива еколінгвістичних факторів на мову, а саме на семантику англомовних ідіом. Було проаналізовано ідіоми з екологічним компонентом.

Ключові слова: *ідіома, семантика, екологічний компонент.*

The article summarizes the investigation of influence of ecolinguistic factors on the linguistics, especially on the semantics of English idioms. The idioms with an environmental component were examined and analyzed.

Key words: *idiom, semantics, ecological component.*

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що незважаючи на важливу роль, яку відіграють в мові ідіоматичні одиниці в лінгвістичній літературі, існує незначна кількість робіт, які досліджуються під кутом еколінгвістики.

Мета даної роботи полягає у дослідженні впливу еколінгвістичних факторів на мову, а саме на семантику англомовних ідіом.

Об'єктом дослідження є семантика англомовних ідіом.

Предметом дослідження є еколінгвістичні характеристики англомовних ідіом.

Природа завжди була і залишається невід'ємною частиною життя людини. Між ними існує тісний взаємозв'язок. Людина проводила аналогію між собою і тваринами, природними явищами. Цей факт добре відображений в ідіомах англійської мови. Кількість ідіом є досить велика і надає об'ємний матеріал для дослідження [2; 3; 6].

Потенційно будь-яка ідіома з екологічним компонентом може характеризувати будь-яку ознаку людини. Більш того, можна виділити ідіоми, що відображають такі фрагменти світу, як внутрішні та зовнішні властивості людини, фізичний стан, почуття та емоції, діяльність людини, її поведінка, а також стійкі словосполучення, що з'єднують в собі характеристику ситуацій, простору і часу. Цілком можна погодитися з Анічковим І.Є., що «за допомогою ідіом, як за допомогою різних відтінків кольорів, інформаційний аспект мови доповнюється чуттєво-інтуїтивним описом нашого світу, нашого життя» [1: 15].

Ідіоми являють собою особливі стійкі поєднання слів, яким властива варіативність компонентів, синонімія та антонімія, багатозначність, які підкреслюють особливий статус ідіом у англійській мові. Екологічний компонент у складі ідіом має яскраво виражену національно-культурну специфіку, яка зумовлює його асоціативні зв'язки і при використанні його у ставленні до людей надає певне значення.

Після аналізу ідіом, використаних для дослідження, ми створили тематичну класифікацію на основі характеристики людини з абсолютно різних сторін і життєвих

понять: зовнішня ознака, поведінка та вчинки, почуття та емоції, інтелект, риси характеру моральні якості та недоліки, характеристика ситуацій, простору та часу.

За зовнішнім виглядом людини, жестам, манері поведінки можна сказати багато чого. Було б дивно, якщо не було б ідіом про зовнішність людини, наприклад «*The black sheep of the family*» – ця ідіома означає бути не таким як усі, відрізнятися, як правило, від родичів.

«Поведінка та вчинки» це наступна категорія нашого дослідження, наприклад «*Monkey see, monkey do*» – так можна описати поведінку людини, яка робить щось не вдаючись в тонкощі процесу або наслідки.

Емоції і почуття – особистісні утворення, вони характеризують людину соціально та психологічно, наприклад «*On cloud nine*» – таким чином, людина, яка відчуває себе цілком щасливою іноді описує себе як витаючи високо на хмарах.

Вивченням інтелекту і інтелектуальних можливостей людини давно займаються вчені різних спеціалізацій, тому «інтелект» – наступна категорія нашого дослідження. Наприклад ідіома «*Birdbrain*» – де людина розглядається як дурна, тупа або іншими словами людина з «крихітним мозком». «*Fish or cut bait*» – ця ідіома означає, що ви повинні або виконати конкретне завдання або не робити взагалі і вийти з шляху.

Характер, як і сама особистість, – дуже складне явище, не застигле раз і назавжди, тому першою групою за кількістю ідіом стала група під назвою «Риси характеру, моральні якості та недоліки». «*Cocksure*» – так говорять про самовпевнену людину, у якої відзначена зайва впевненість. «*Pigheaded*» – це вперта людина, яка не хоче йти на компроміс. «*Like a bull in china shop*» – так називають людину, яка відчуває себе ніяково або поводить неакуратно, грубо, незграбно в делікатній ситуації.

Остання категорія за семантичною класифікацією «Характеристика ситуацій, простору та часу». Ідіома «*Out of the blue*» – використовують в разі, коли щось відбувається раптово, без попередження. «*Dog-eat-dog*» – використовується для позначення ситуації, коли люди готові нашкодити один одному, щоб отримати те, що вони хочуть.

З усього сказаного можна зробити висновок, що наведені дані дослідження семантичних індикаторів в складі ідіом з екологічним компонентом свідчать про величезну значущість навколишнього середовища в англійській лінгвокультурі.

Ми вивчили і проаналізували ідіоми за семантичною класифікацією. Прагнучи охарактеризувати свою поведінку, почуття, характер, стан, зовнішність, людина вдавалася до порівняння з тим, що їй було найближче і схоже на її саму – навколишній світ. Було встановлено, що на сьогоднішній день немає єдиної класифікації ідіом, яка

дозволила б нам повністю вивчити весь аспект такого явища в мові, але на наш погляд, найбільш вдалою є семантична класифікація, оскільки вона дає загальне уявлення про ті ідіоми та ідіоматичні вирази, які присутні в мові сьогодні.

Також необхідно відзначити, що вивчення ідіоматики, засвоєння фразеологічних одиниць, дуже важливі при вивченні іноземної мови, а також у використанні його на практиці. Саме у фразеології проявляється історія того чи іншого народу, склад розуму, національний характер, стиль життя і багато іншого. Завдяки ідіомам дуже легко зрозуміти культуру народу будь-якої країни. Без знань в області фразеології і коректного використання ідіом з усного та письмового мовлення, неможлива інтеркультурна комунікація між жителями різних країн та континентів.

Подальша перспектива роботи може полягати у порівняльному вивченні еколінгвістичності ідіом та виявленні особливостей відображення мовної картини світу в ідіомах німецької мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аничков И.Е. Труды по языкознанию / И.Е. Аничков. – СПб : Наука, 1997. – 510 с.
2. Белинская Н. Англо-русский словарь идиом, устойчивых выражений [Электронный ресурс] / Н. Белинская. – 2003. – 636 с. – Режим доступа: <http://mirknig.ws/uchebnaya-literatura/93004-belinskaya-n-anglo-russkiy-kratkiy-slovar-idiom-ustoychivyh-vyrazheniy.html>.
- Електронні джерела:
3. Ідіоми англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rodichenkov.ru/>.
4. Ідіоми в сучасній англійській мові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://usefulenglish.ru/>.
5. Класифікація ідіом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://grammar.ru/>.
6. Он-лайн словник АБВУ Lingvo [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lingvo.abbyyonline.com/ru/>.
7. Фразеологізми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://engblog.ru/>.

ЗВ'ЯЗОК ЕКОЛІНГВІСТИКИ З ВИВЧЕННЯМ АНГЛОМОВНИХ ПРИКАЗОК

Ірина Гасимова (Маріуполь, Україна)

У статті розглядається зв'язок еколінгвістики з вивченням англомовних приказок. Проаналізовано еколінгвістичні характеристики семантики англомовних приказок та визначено вплив навколишнього середовища на становлення мов.

Ключові слова: еколінгвістика, приказка, екологія мови, еколінгвістичні засади, семантика.

The connection between ecolinguistics and the study of English sayings is examined in the article. Ecolinguistic characteristics of the semantics of English sayings are analyzed, the influence of the environment on the formation of the language is clarified.

Key words: ecolinguistics, saying, linguistic ecology, ecolinguistic premises, semantics.

Відмінною особливістю розвитку сучасної науки є те, що сьогодні з'являється велика кількість дисциплін, які містять у собі одночасно декілька різних напрямків, та які виникають на стику вже існуючих парадигм. Це можна пояснити тим, що людське суспільство продовжує розвиватися та ускладнюватися, і для того, щоб продовжувати здійснювати нові відкриття, необхідно розвивати дослідження в суміжних сферах. У ХХ столітті з'являється новий напрям у лінгвістиці, відомий як еколінгвістика. Родоначальником еколінгвістики вважається Ейнар Хауген. Саме він у 1970 році визначив «екологію мови» як «науку про взаємини між мовою та її оточенням, де під оточенням мови розуміється суспільство, яке використовує мову як один зі своїх кодів». Окрім Хаугена, свій внесок у дослідження еколінгвістики також внесли такі західні лінгвісти, як А. Дерні, Е. Сепір, Л. В. Ліер, Т. Скутнабб-Кангас та Р. Філіпсон. Кожний із них запропонував свій екологічний підхід до дефініції мови [5].

Оскільки людина може говорити лише в термінах того, що її оточує, а оточують її саме природні компоненти та суспільство, то можна стверджувати, що мова віддзеркалює екологію народу. Мова сама по собі є екологічним середовищем – в ній накопичена навколишня екологія. Це можна простежити завдяки пареміям. Паремії, до складу яких входять приказки, у свою чергу описують все, що нас оточує з одного боку, а з іншого інтерпретують наші дії.

Існує безліч дефініцій приказок та прислів'їв у науковій літературі. Стосовно англомовних приказок, то варто зазначити, що більшість західних дослідників не тільки не акцентують увагу на розмежуванні прислів'їв (proverb) та приказок (saying), але й вважають ці два терміни синонімами, тому в їх визначеннях часто зустрічається таке

формулювання, як “a proverb is a short saying...” («прислів'я – це коротка приказка ...»), хоча saying при перекладі зазвичай передається словом вислів) [6].

Ґрунтуючись на дефініціях прислів'їв та приказок В. Мідера, А. Дандеса, Н. М. Семененко, В. Даля, О. В. Куніна та С. І. Ожегова, відштовхуючись від критеріїв їх розмежування, ми дійшли висновку, що приказка – це стислий вислів, який узагальнює ситуацію, дає оцінку події, яка відбулася або пропонує порядок дій на майбутнє в метафоричній та стійкій формі, який запам'ятовується та передається із покоління в покоління, який на відміну від прислів'їв, позбавлений прямого узагальненого повчального змісту та обмежується образним, часто алегоричним виразом. Деякі лінгвісти вбачають головну різницю між приказками та прислів'ями в синтаксисі, тобто приказки є словосполученнями, а прислів'я – реченнями (Н. М. Семененко [4: 7], Г. Л. Пермяков [3: 47]). Проте на думку О. Куніна, прислів'я виражає загальне судження, а приказка – судження частково характеру, тож не тільки прислів'я, але й приказки можуть мати форми закінченого речення. А відрізняє їх від прислів'їв той факт, що в них відсутній чіткий умовивід [1: 313–314].

Отже, приказки віддзеркалюють специфіку народу. Саме тому дослідження еколінгвістичних засад англomовних приказок може значно допомогти у вивченні специфіки цього народу, у розумінні того, що впливало на мову, яким чином навколишнє середовище людини відображається в англomовних приказках. Адже еколінгвістика як наука, яка поєднує екологію та лінгвістику, вивчає взаємини між мовою та людиною як мовною особистістю та її навколишнім середовищем.

Проаналізувавши класифікації англomовних приказок з еколінгвістичними характеристиками за їх семантичними, етимологічними та структурними ознаками, ми виявили такі результати: за семантикою приказки поділяються на ті, в яких використані образи тварин, рослин, природних явищ та елементів неживої природи. У відсотковому співвідношенні їх кількість становить 69,3%, 8%, 22,7% відповідно. Окрім того, також була розглянута кожна група окремо, і таким чином вони були проаналізовані за наявністю в них образів домашніх тварин, диких тварин, домашніх птахів, диких птахів, риб та комах – у групі фауни; дерев, плодів, квітів та чагарників – у групі флори; у групі природних явищ та елементів неживої природи – вогню та води, сонця, місяця, дня і ночі. До групи домашніх тварин належать такі представники фауни, як: кінь, собака, кіт, свиня, вівця, курка. Вони втілюють у собі різні поняття. Наприклад собака може виражати агресивність, загрозу: “*To be barking mad*”, “*The dog barks, but the caravan goes on*”. Також зустрічаються образи диких тварин: вовка, лева, верблюда. Вовк втілює хитрість, загрозу: “*A wolf in sheep`s skin*”. Птахи піддаються сакралізації завдяки своїм

надзвичайним для людини здібностям літати та співати. Нерідко птахи асоціюються з любов'ю до рідного дому: *"Every bird likes its own nest best"*. Риба символізує різні уявлення: досвід: *"Don't teach fishes to swim"*, неактуальність, непотрібність старого: *"The best fish smell when they are three day old"*, підозрілість: *"To smell something fishy"*. Образи квітів виступають у якості основних моделей буття, за аналогією з якими осмислюється буття людини. Дуб виражає велич: *"Every oak has been an acorn"*, лілія – досконалість: *"To gild the lily"*. Нежива природа використовується у метафоричних паралелізмах людини та світу. Сфера природних явищ представлена різними лексемами. Образ вогню використовується для відображення небезпеки, біди: *"The fat's in the fire"*.

Що стосується класифікації за структурно-семантичними типами, то нами була використана класифікація запропонована О. Кунініним [2: 337]. Він поділяє приказки з постійною залежністю компонентів на: розповідні, спонукальні, питальні, окличні, наказові та негативні. Проаналізувавши вибірку, ми виявили такі результати: кількість розповідних приказок – 127 одиниць, що становить 84,7%; спонукальних – 4 одиниці, – 2,7%; питальних – 3 одиниці, – 2%; окличних – 3 одиниці, – 2%; наказових – 1 одиниця, – 0,6%; негативних – 12 одиниць, – 8% .

Також були виявлені наступні джерела походження приказок: приказки, що є споконвічно англійськими, тобто створені самим англійським народом; запозичені з Біблії та інших літературних джерел, а саме з творів У. Шекспіра, Дж. Мільтона; запозичені з іноземних мов, велику кількість запозичень становлять запозичення саме з латини. Щодо зробленої вибірки, то як виявилось, більшість обраних приказок є споконвічно англійськими.

Таким чином, можна зробити такі висновки, що безумовно навколишнє середовище впливає на мову, оскільки людина мислить в термінах того, що її оточує, а оточує її природа та суспільство. Проводячи паралелі між тваринним світом та характером людей, народ закріпив за образами тварин певні людські характеристики, такі як жадібність, хоробрість, гордовитість, злість тощо. За аналогією з рослинами підкреслюються деякі сторони людської природи, а саме: її недосконалість, схожість між батьками та дітьми. В приказках, в яких присутні елементи природних явищ, використовуються саме ті, які є невід'ємною частиною життя певного народу. Англійці, наприклад, звикли до постійного дощу, тому й не дивно, що образ дощу є одним із найбільш використаних в англійській пареміології. Таким чином, саме завдяки дослідженню еколінгвістичних засад вивчення англійських приказок можна отримати уяву щодо самого англійського народу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кунин А. В. Английская фразеология / А. В. Кунин. – М : Высшая школа, 1970. – 343 с.
2. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М : Высш. школа, Дубна: Феникс, 1996. – 381 с.
3. Пермяков Г.Л. Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков. – М : Наука, 1988. – 237 с.
4. Семененко Н. Н. Когнитивно прагматическая парадигма паремиологической семантики: Дис. д.филол.н.: 10.02.01 / Н. Н. Семененко. – Белгород, 2012. – 418 с.
5. Ecolinguistics: the state of the art and future horizons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// dx.doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.003](http://dx.doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.003).
6. Oxford Dictionaries: Language matter. Definition of proverb in English. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/proverb>.

УДК [811.111:811.161.2]’255(043)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКОЇ РОЗМОВНОЇ

ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Поліна Ворончук (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена дослідженню особливостей відтворення розмовної лексики в англійському перекладі твору С.В. Жадана «Depeche Mode».

Ключові слова: відтворення, розмовна лексика, переклад, еквівалент.

The article studies the peculiarities of rendering the colloquial vocabulary in S.V. Zhadan's "Depeche Mode" into English.

Key words: rendering, colloquial vocabulary, translation, equivalent.

На сьогоднішній день питання перекладу одиниць розмовної лексики є об'єктом інтенсивних досліджень багатьох вчених. Подібна ситуація склалася через те, що розмовна лексика найчастіше використовується широким загалом. Одним з головних напрямків досліджень у перекладознавстві сьогодні виступає мовленнєва діяльність людини в контексті двомовної комунікації. Саме тому, на нашу думку, дослідження способів перекладу української розмовної лексики англійською виявляється досить важливим напрямом такої науки як перекладознавство.

Вивчаючи питання перекладу розмовної лексики, ми спиралися на праці наступних вчених: С. П. Бибики [2, 3], Л. С. Бархударова [1], Л. А. Коробчинську [6], Л. В. Струганець [7], Р.П. Зорівчак [5] та інших.

Актуальність теми зумовлена загальною тенденцією сучасних лінгвістичних та перекладознавчих досліджень до багатоаспектного аналізу художнього тексту.

Об'єктом дослідження є розмовна лексика української мови, а предметом дослідження – способи відтворення словотвірних, семантичних та функціональних особливостей української розмовної лексики в англomовному художньому дискурсі.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей відтворення розмовної лексики в англійському перекладі української художньої прози.

Мета дослідження передбачає розв'язання таких основних завдань: вивчити способи забезпечення адекватної передачі українських слів розмовного стилю англійською мовою; винайти оптимальний спосіб перекладу української розмовної лексики англійською мовою.

Мета і завдання дослідження визначили його методи: опису – для систематизації й класифікації одиниць української розмовної лексики та способів і прийомів її відтворення; зіставлення – для встановлення взаємозумовленості між українськими словами розмовного стилю та їх англійськими, німецькими відповідниками. Також використовувалися елементи контрастивного та компонентного аналізу.

Матеріалом дослідження слугував корпус розмовної лексики твору Сергія Вікторовича Жадана «Депеш Мод» у кількості 75 одиниць, а також, відповідно до країномовної вибірки, 75 еквівалентів у англomовному перекладі.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що матеріалом дослідження слугувала сучасна українська проза, лексичні та словотвірні особливості перекладу якої було проаналізовано вперше.

Теоретична значущість роботи полягає у комплексному дослідженні специфіки відтворення словотвірних, семантичних та функціональних особливостей пласту слів, що відносяться до розмовної лексики в англійських перекладах української художньої прози.

Практична значущість дослідження полягає у змозі використати матеріали дослідження як допоміжний матеріал при викладанні таких дисциплін як лінгвокраїнознавство, історія перекладу, порівняльна лексикологія, теорія та практика перекладу та інших.

Перед тим як розпочати дослідження нам необхідно було визначити поняття «розмовна мова», «розмовна лексика». Розглядаючи розмовну мову та лексику, слід зазначити, що поняття «розмовна мова» є значно ширшим, ніж поняття «розмовна лексика». Іншими словами, термін «розмовна мова» вже розуміє під собою термін «розмовна лексика», тому що лексика є складовою частиною кожної мови.

Наріжним каменем цього дослідження було питання чи можна називати розмовну лексику безеквівалентною та чи можна поставити знак рівності між цими двома поняттями. Поняття «безеквівалентна лексика» було запропоновано Л.С. Бархударовим у його праці «Мова та переклад» [1]. Вчений виокремлює три основних типи лексичних відповідностей між двома мовами: 1) повна відповідність; 2) часткова відповідність; 3) відсутність відповідності. Для позначення слів, що не мають відповідності у мові перекладу, вчений пропонує такий термін як «безеквівалентна лексика». Далі автор пояснює, що даний термін використовується тільки у випадку відсутності тієї чи іншої лексичної одиниці у словниковому складі тієї чи іншої мови. У ході нашого дослідження ми дійшли висновку, що розмовна лексика може виступати частиною безеквівалентної, у тому випадку коли конкретного слова не має у словнику іншої мови.

Для класифікації способів перекладу розмовної лексики ми звернулися до класифікації, поданої Бархударовим Л. С., який, в свою чергу, виокремлює наступні способи передачі розмовної (за Бархударовим – безеквівалентної) лексики: 1) перекладацька транслітерація та транскрипція; 2) калькування; 3) описовий (роз'яснювальний переклад); 4) наближений переклад (переклад за допомоги аналога); 5) трансформаційний переклад [1: 96–103].

Класифікуючи вибірку україномовної розмовної лексики, що була винайдена у творі Сергія Жадана «Депеш Мод», та англomовні еквіваленти цієї лексики у перекладі Мирослава Шкандрія, слід зауважити, що автор використав наступні способи передачі розмовної лексики:

1) описовий (роз'яснювальний переклад) (у кількості 20 одиниць): вертушка [4: 3] – the revolving door [8: 119]; якийсь *сердобольний* сержант [4: 9] – some sergeant *with a bleeding heart* [8: 126]; відповзає безкінечний *товарняк* [4: 54] – an endless *freight train* slithers out [8: 187];

2) калькування (у кількості 12 одиниць): від білої гарячки і *перепоею* [4: 39] – from delirium tremens and *overdrinking* [8: 168]; *натягує* свої драні фірмові джинси [4: 62] – *pulling on* her torn designer jeans [8: 198];

3) наближений переклад (переклад за допомогою аналога) (у кількості 29 одиниць): *попхалась* у ванну [4: 12] – *makes for* the bath [8: 130]; писок [4: 18] – mug [8: 139]; *крутяться* біля гаража [4: 67] – *hanging around* the garage [8: 204]; *вправляє* мізки всім [4: 3] – *works* the minds of all [8: 132]; *протягує* фотоапарат [4: 22] – *produces* a camera [8: 144]; *бабки просадили* [4: 24] – *have spent* all their money [8: 146];

4) трансформаційний переклад (у кількості 14 одиниць): чи ніхто його не *намажав* [4: 33] – whether someone has *bamboozled* him [8: 160]; *обчистили* один палац культури [4:

38] – *cleaned out a palace of culture* [8: 166]; ти *випихаєшся* на вулицю [4: 65] – you *leave the house* [8: 201].

Отримані результати свідчать про те, що автор перекладу найчастіше використовував наближений переклад та описовий або роз'яснювальний переклад. Ці два способи перекладу являють собою оптимальні способи перекладу розмовної лексики. Аналізуючи отримані данні, можна дійти висновку, що при перекладі розмовної лексики необхідно синтезувати всі вищезазначені способи передачі, щоб досягти максимальної відповідності.

Перспективою роботи є вивчення способів перекладу української розмовної лексики іншими мовами, зокрема, німецькою.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Биби́к С. П. Сильова розмовна норма та розмовна лексика / С. П. Биби́к // Культура слова. – 2011. – Вип. 74. – С. 59–65.
3. Биби́к С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення: монографія / С. П. Биби́к; відп. ред. С. Я. Єрмоленко. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2013. – 590 с.
4. Жадан С. В. Депеш Мод [Електронний ресурс] / С.В. Жадан // Українська та світова література. – С. 1–68 – С. 107. – Режим доступу: http://ukrbooks.com/ua/Depesh_Mod/.
5. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів: Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
6. Коробчинська Л. А. Розмовна і просторічна лексика української мови та її ремаркування в словниках. [Електронний ресурс] / Л.А. Коробчтнська // Лексикографічний бюлетень. – 1963. – Вип. IX. – С. 41–54. – Режим доступу: <http://www.ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/2688>.
7. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття / Л. В. Струганець. – Тернопіль: Астон, 2002. – 352 с.
8. Zhadan S. Depesh Mode [Електронний ресурс] // Ukrainian Literature. – 2011. – Vol. 3 – С. 117–205. – Режим доступу: www.UkrainianLiterature.org.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕВФЕМІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Ганна Висоцька (Маріуполь, Україна)

У статті досліджено труднощі перекладу евфемізмів, обґрунтовано необхідність використання перекладацьких трансформацій при перекладі евфемізмів з англійської на українську мову.

Ключові слова: *труднощі, евфемізм, переклад, перекладацькі трансформації.*

The article studies the difficulties of euphemism translation, the expediency of translator's transformations in the translation of euphemisms from English into Ukrainian is explained.

Key words: *difficulties, euphemisms, translation, translator's transformations.*

Евфемізми становлять значний дослідницький інтерес з точки зору їхнього перекладацького потенціалу. Вони є тонким, чутливим показником культурних та соціальних уподобань мовної традиції носіїв мови, вони фіксують традиційні способи заміни і реструють найнезначніші, одномоментні зміни, що відображають особливості громадської оцінки явища дійсності. Саме ці властивості евфемізмів зумовлюють існування певних труднощів, пов'язаних з перекладом цих мовних одиниць.

Перекладач повинен не тільки перекласти евфемізми цільовою мовою, а й передати її зміст таким чином, щоб у процесі перекладу була збережена основна функція даного евфемізму, або ж, якщо йдеться про функцію маніпуляції, вирішити питання, щодо збереження евфемізму або девфемізму.

При цьому, евфемізація/девфемізація цільового тексту має певні особливості. Під час відтворення функціонального призначення за допомогою евфемізму, перекладач вдається до калькування або вибору варіантного відповідника, або ж використовує контекстуальну заміну чи додавання, намагаючись зробити зміст зрозумілим для представників іншої лінгвокультурної спільноти. Різниця у світобаченні може спричиняти зміну функціонального призначення, тоді перекладач вдається до девфемізації, яка реалізується, як правило, за допомогою контекстуальної заміни та описового перекладу.

У кожного народу існує свій власний пласт евфемістичної лексики. Це обумовлено різним культурологічним полем та різною картиною світу кожного народу. Тому деякі евфемістичні одиниці однієї мови або не мають еквівалентів в іншій мові, або не збігаються за формою [2: 43]. Наприклад, для позначення чорта в англійській мові

вживають евфемізми *Prince of Darkness, the Evil One, old Nick, old Harry*. В українській мові – *лукавий, зрадник, біс, нечистий, щезник, лихий*. Як бачимо, об'єкти, які замінюють евфемізми в англійській та українській мові, однакові за семантичним наповненням, проте розбіжні за формою.

Однією з проблем, з якими стикається перекладач при передачі евфемістичної лексики – є розбіжність кола значень, властивих одиницям вихідної мови і цільової мови. Л. С. Бархударов відзначає, що всі типи семантичних відповідностей між лексичними одиницями двох пунктів можна звести до трьох основних: повна відповідність, часткова відповідність та відсутність відповідності [1: 325].

Головне завдання перекладача при перекладі мовних одиниць такого лінгвістичного явища, як евфемія (незалежно від того є чи немає відповідника даного евфемізму в мові перекладу) – досягнення адекватності перекладу.

Точність та правильність передачі евфемістичних мовних одиниць повністю залежить від навиків перекладача та його фонових знань. У процесі передачі евфемізмів перекладач виконує такі завдання:

1) подолання труднощів, пов'язаних з пошуком точних еквівалентів та відповідностей в мові перекладу для слів і словосполучень оригіналу;

2) подолання труднощів, пов'язаних з відтворенням смислового змісту висловлювання або більш великого відрізка тексту;

3) подолання труднощів, пов'язаних з передачею стилістичних та експресивних характеристик оригіналу [3: 183–187].

Перекладачі на своєму досвіді знають, як важко іноді точно відтворити смисловий зміст як окремої «одиниці думки» (наприклад, яка виражена словосполученням), так і всієї думки (укладеної в реченні).

Для перекладача дуже важливо знати особливості вживання евфемізмів в мові, щоб правильно оцінити роль підтексту, особливо при перекладі публіцистичних матеріалів.

Специфіка евфемізмів спричиняє певні труднощі під час перекладу та потребує від перекладача врахування як екстралінгвістичних (змістовних), так і лінгвістичних (формальних) аспектів.

При перекладі евфемізмів з англійської на українську мову значення цих мовних одиниць передається здебільшого за допомогою регулярних відповідників, оскільки об'єктивна картина світу, відображена в оригіналі, загалом схожа на ту, яку спостерігає реципієнт. Проте існує певна кількість евфемістичних мовних одиниць, які не мають відповідників в мові перекладу або які неможливо перекласти таким чином, щоб зберегти відповідну структуру оригіналу. Отже, ці фактори можуть спричиняти

мінімальне використання регулярних відповідників та потребують від перекладача вміння здійснити різні міжмовні перетворення, тобто перекладацькі трансформації. Саме трансформації, на думку багатьох перекладознавців, як формальні, стильові та змістовні перетворення одиниць та структур вихідного тексту при наближенні до норм мови перекладу дозволяють зберегти адекватними структури оригіналу.

Доречність використання перекладацьких трансформацій при перекладі евфемізмів з англійської на українську мову обумовлена перш за все тим, що іноді не можна знайти точних еквівалентів та відповідностей в мові перекладу для слів і словосполучень оригіналу.

Л. К. Латишев виділяє 3 причини використання перекладацьких трансформацій: розбіжність у системах вихідної мови та мови перекладу, норм мови оригіналу і мови перекладу, узусу, що діє в середовищі носіїв мови оригіналу і мови перекладу, розбіжність у культурі, побуті і традиціях – вагома причина для застосування перекладацьких трансформацій [4: 68].

До того ж, при перекладі евфемістичних висловлювань перекладач повинен засвоювати не тільки головне значення слова, але й другорядні значення, які реалізуються в мовних ситуаціях. Перекладач повинен звертати особливу увагу на всі значення слова чи слова-поняття, тоді жоден з відтінків думки не вислизне від його уваги. Перекладач повинен пам'ятати, що він перекладає не окремі слова, а слова і сполучення слів у системі складного цілого. Він повинен наближуватися не до передачі окремого елемента, окремого слова, а до передачі тієї смислової і стилістичної функції, яка виконується даним елементом. Цим і пояснюється необхідність застосування перекладацьких трансформацій.

Ще одна причина використання перекладацьких трансформацій обумовлена головною метою перекладача при перекладі – вміло використати різні перекладацькі трансформації, для того, щоб текст перекладу якомога більш точно передавав всю інформацію, укладену в тексті оригіналу, при дотриманні відповідних норм перекладної мови.

Отже, використання перекладацьких трансформацій при перекладі евфемізмів є доречним та необхідним процесом. Це обумовлено відсутністю певних еквівалентів та відповідностей оригіналу в мові перекладу, розбіжністю у системах вихідної мови та мови перекладу та головною метою перекладача при перекладі – досягнення адекватності.

Отже, метою застосування трансформацій підчас перекладу евфемізмів вважаємо реалізацію їхнього регулятивного потенціалу: здійснення ними естетичної, соціально-

нормативної (політкоректної), маніпулятивної функції. Однак, якщо перші дві функції мають неодмінно бути передані у тексті перекладу, то реалізація маніпулятивної функції є факультативною і залежить від суб'єктивного погляду перекладача на адекватність створюваного ним тексту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) / Л. С. Бархударов. – М. : Междунар. отн., 1975. – 440 с.
2. Дудик П. С. Стилїстика української мови: навч. пос. / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 525 с.
3. Казакова Т. А. Теория перевода (лингвистические аспекты) / Т. А. Казакова. – СПб : Союз, 2000. – 296 с.
4. Латышев Л. К. Курс перевода (Эквивалентность перевода и способы ее достижения) / Л. К. Латышев. – М. : Междунар. отн., 1981. – 176 с.

УДК 811.111' 373.7(043)

СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ЖІНКИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ, УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТА РОСІЙСЬКОМОВНИХ ВЕЛЕРИЗМАХ

Анна Шарунова (Маріуполь, Україна)

У статті проаналізовано соціальні ролі жінки в англійськомовних, українськомовних та російськомовних велеризмах, виявлено загальні та національно-специфічні соціальні ролі жінки у досліджуваних мовах.

Ключові слова: соціальні ролі жінки, велеризм, паремія, фольклор, лінгвокультурний аналіз.

В статье проанализированы социальные роли женщины в англоязычных, украиноязычных и русскоязычных веллеризмах, выявлены общие и национально-специфические социальные роли женщины в исследуемых языках.

Ключевые слова: социальные роли женщины, велеризм, паремия, фольклор, лингвокультурный анализ.

Social roles of the woman in English, Ukrainian and Russian wellerisms are analyzed in this paper. Common and nationally specific social roles of the woman in the researched languages are determined.

Key words: social roles of the woman, wellerism, paroemia, folklore, linguocultural analysis.

Велеризми – це жанровий різновид творів народної творчості, що належить до фольклорного роду паремій, виконує загальнопаремійні функції та має складну структуру (щонайменше дві і більше частин), неодмінним елементом якої є пряма мова, а факультативним – опис ситуації, за якої вживається висловлювання. Стилiстичною особливістю велеризмів є їх комічний характер, що слугує для підсилення морального, викривального та виховного характеру висловлювання. Велеризми реагують на всі явища дійсності, відображають життя і світогляд народу у всьому різноманітті, вони передають побутові, соціальні, філософські, релігійні, морально-етичні, естетичні народні погляди[2: 54]. Велеризми у жартівливій, почасти саркастичній формі висміюють ставлення до релігії, інших націй, фізичні неподобства, пияцтво та ненажерливість, нечесність, лiнь, дурість, смерть, насильство, хвороби, жадібність та невдоволеність життям. Проте, у зв'язку з розвитком сучасної гендерної лiнгвістики, більш детального вивчення потребують соціальні ролі жінки у велеризмах, що і зумовлює **актуальність роботи**.

Лiнгвокультурний аналіз англійськомовних, українськомовних та російськомовних велеризмів спрямований на виявлення загальних і національно-специфічних соціальних ролей англійської, української та російської жінок.

В англійській мові у 15,6% велеризмів наведені наступні соціальні ролі жінки: **old lady (3,6%)**: «*To each his own fancy*», said the old lady as she kissed the cow; **old maid (2,4%)**: «*Hurrah!*» shouted the old maid as she jumped out the w'indow; **young lady (0,6%)**: «*Come, Sir, this is rayther too rich*», as the young lady said when she remonstrated with the pastry-cook, after he'd sold her a pork pie as had got nothin' but fat inside; **wife (7,2%)**: «I punish my wife with good words», said the old man as he threw the Bible at his wife; **sister (0,6%)**: «*I see*», said the blind man talking to his deaf sister over a disconnected telephone; **dowager (0,6%)**: «*I blush for you*», as the rouge-pot said to the old dowager; **girl (0,6%)**: «*Well, if it isn't one thing it's another*», said the girl when her nose began to bleed.

Соціальні ролі жінки в 14,7% українських велеризмів представлені наступними лексемами: **мати (5,5%)**: «*А що мати варила?*» – «*Борщ та полинь... от вам полинь, сама ти изгинь!*»; **невістка (3,7%)**: «*Хто це?*» – «*Невістка!*» – «*Та невістки дома нема?*» – «*Так плахта її дома!*»; **кума (1,8%)**: «*Здорова була, кумо!*» – «*На базарі була!*» – «*З празником поздоровляю!*» – «*Головку купила!*» – «*Чи ти, кумо, глушка?*» – «*Та були ушка, та різник одрізав*»; **жінка(3,7%)**: «*Чи не б'є лиш тебе жінка?*» – «*Жінка поб'є та свиня ззість – усе рівно*».

У російській мові у 20% велеризмів наведені такі соціальні ролі жінки: **жена (6%)**: *Иван, жена умерла! – Одной сатаной меньше!*; **невеста (1,5%)**: «*Зато я вся твоя*», –

шептала невеста жениху, подписывающего брачный контракт в ее пользу; бабка (4,7%): – Где вы были? – У бабки. – Что ели? – Оладки; мама (3%): – Дело не наше, – сказала мамаша, – папаша придет, дела раз берет; кума (4,7%): Челом куме! – Сядь. – Почто пришла? – Да так.

Соціальні ролі жінки в українській та російській мові пов'язані з сімейними ролями. Це пояснюється традиційним патріархальним поділом чоловічих і жіночих ролей, при якому жінці відводилася приватна сфера, пов'язана з будинком і сім'єю. Для українського та російського селянина були дуже важливі сімейно-родинні стосунки, оскільки всі відносини в сім'ї ґрунтувалися на суворій ієрархії, за якої кілька поколінь родини жило під одним дахом. У зв'язку з цим, в українських та російських велеризмах соціальні ролі жінки пов'язані ще і з родинними ролями. В англійськомовному суспільстві родинні узи були менш важливі [1: 57].

У цих велеризмах показано негативне відношення до жінки. Очевидно, що в українськомовних та російськомовних велеризмах негативне ставлення до дружини виражено набагато яскравіше, ніж в англійських велеризмах. Найімовірніше це пов'язано з тим, що в українській та російській культурі жінка досі не вважається рівною чоловікові, тоді як в англійській культурі жінка більш незалежна.

Проведене дослідження показало, що соціальні ролі англійської жінки є більш різноманітними, ніж соціальні ролі української та російської жінки. Спільною є лише соціальна роль дружини, оскільки це найбільш соціально-значуща роль жінки. У велеризмах жінка має лише негативні характеристики.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Горошко Е.И. Особенности мужского и женского речевого поведения: дисс. ... канд. филол. наук / Е.И. Горошко // Сборник научных трудов МГЛУ. – М., 1999. – 109с.
2. Салтовська Н. Велеризм як жанр української усної народної творчості / Н. Салтовська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2012. – №23. – С. 52 – 54.

УДК 811.131.1'255.2(043)

ЕВФЕМІЗМИ ЯК ЛЕКСИЧНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Карина Пархоменко (Маріуполь, Україна)

У статті досліджено евфемізми як засіб політкоректності у мові сучасних італомовних ЗМІ. Проналізовано способи утворення евфемізмів.

Ключові слова: евфемізм, засіб політкоректності, ЗМІ, утворення, лексичний засіб.

The article studies euphemisms as a means of political correctness in modern Italian mass media. Ways of euphemism formation are analyzed.

Key words: euphemism, a means of political correctness, mass media, formation, lexical means.

Зміни, що відбуваються в Італії упродовж останнього десятиліття у сфері соціального та лінгвістичного використання надзвичайно різнобічні та перевищують кількість очікуваних на цей проміжок часу. Ставши інструментом мовної політики багатьох західних країн, політкоректність допомагає уникнути соціальних загострень і досягти безконфліктної атмосфери в суспільстві, полегшує комунікацію між різними соціальними групами.

Використання евфемізмів, як лексичного засобу, обумовлене необхідністю коректного формулювання власних думок. Евфемізми все частіше зустрічаються у засобах масової інформації, використовуються у висловлюваннях політичних діячів, входячи у повсякденне життя суспільств.

С. Г. Тер-Мінасова вважає, що «політична коректність мови виражається в прагненні знайти нові способи мовного вираження замість тих, які зачіпають почуття і гідність індивідуума, ущемляють його людські права звичною мовною нетактовністю або прямолінійністю щодо расової і статевої приналежності, віку, стану здоров'я, соціального статусу, зовнішнього вигляду і т.д.» [1: 271].

На даному етапі необхідність впровадження евфемізмів, як лексичного засобу, у мову сучасних італомовних ЗМІ зумовлена наявністю багатьох проблем, пов'язаних із соціальними та політичними факторами розвитку італійського суспільства.

Головним завданням політкоректних евфемізмів залишається пом'якшення та «вуалювання» контексту, що сприяє їх активному використанню та впровадженню у мову ЗМІ з морально-етичних причин. Тож, більша частина евфемізмів виникають саме у соціально-політичній галузі сучасної італійської мови. [5: 78–79].

Аналізуючи статті таких видань, як **La Repubblica**, **Il Manifesto**, **Corriere della sera** за 2016–2017 рр., на предмет наявності лексичного засобу евфемії, можемо зазначити, що журналісти знаходять велику кількість синонімів, а саме евфемізмів на позначення багатьох суспільно–політичних термінів.

Розглянемо термін «*terrorista*», що дослівно перекладається як «терорист», але ЗМІ та політичні діячі зокрема, уникають використання цього поняття, свідомо добираючи до

нього евфемістичний еквівалент. Журналісти та перекладачі, зокрема, замінюють поняття «*terrorist*» такими італійськими евфемізмами як: *aggressori*, *attentatori*, *rapitori*, *predoni*.

Поняття ж «*aggressori*» [7] дослівно перекладається як «агресори», тобто ті люди, що виявляють агресивну поведінку по відношенню до інших. За допомогою цього евфемізму можемо спостерігати, що при перекладі заміна первинного терміну відбувається шляхом надання характеристики поведінки/властивої йому якості.

Італійський термін «*attentatori*» при перекладі на українську мову має два значення. По-перше, він означає «учасники замаху», по-друге ж – визначає тих, хто «зазіхає». На цьому прикладі також вбачаємо, що автор дає характеристику «терористу» за змістом його дії.

Термін «*predoni*» та «*rapitori*» [6] мають спільне значення та перекладаються як «грабіжники», або «розбійники», тобто ті, хто чинить протизаконні дії. У цьому випадку вбачаємо не тільки пом'якшення, але і повну заміну одного терміну іншим. Тобто можемо спостерігати повну зміну емоційного забарвлення. «Грабіжник» або «розбійник» не сприймаються загалом як «терорист», що значно змінює зміст первинного поняття.

Евфемізмами до поняття «терорист» можуть виступати такі нейтральні терміни, як: «*gruppo*» [5], «*attivisti*» [3], що перекладаються як «група» та «активісти». Ці два терміни не несуть важкого смислового навантаження, не визначають характеристики та навіть приблизно не описують рід діяльності.

Перейдемо до розглядання терміну «*guerra*», що з італійської мови перекладається як «війна». На позначення цього терміну використовуються наступні евфемізми: *attacco*, *attacco militare*, *azione*, *azione difensiva/in difesa della sicurezza*, *conflitto*. Навмисне уникнення цього терміну зумовлене бажанням багатьох країн тримати ситуацію під контролем, не розповсюджуючи паніку серед людей.

Конкретні воєнні дії позначаються журналістами за допомогою евфемізму «*azione difensiva*» або «*azione in difesa della sicurezza*» [4], що дослівно перекладається як «оборонна дія», або «дія на захист безпеки». Тож бачимо, що термін війна пом'якшується журналістами не лише самим словом «дія», а його характеристикою сутності цього поняття. Нейтральним евфемізмом, що використовують італійські ЗМІ, для позначення терміну «війна» є «*conflitto*», що перекладається з італійської мови як «конфлікт». Таким чином можемо спостерігати, що слово «війна» не зустрічається у текстах ЗМІ у своєму прямому значенні.

Тож, проаналізувавши евфемізми як лексичний засіб політкоректності можемо зазначити, що евфемізми утворюються:

1. Шляхом пом'якшення змісту первинного терміну через характеристику його якостей («*agressori*», «*atacco*»);
2. За допомогою характеристики змісту дії об'єкта («*attentatori*», «*azione in difesa della sicurezza*»);
3. Через повну заміну одного терміну іншим («*rapitori*»);
4. Шляхом використання нейтральних та абстрактних термінів («*gruppo*», «*conflitto*», «*azione*»).

Також слід зазначити, що під час утворення політкоректних евфемізмів простежуються такі тенденції:

1. Розширення лексичного значення слова й узагальнення поняття;
2. Зміна внутрішньої форми слова залежно від конотації;
3. Уживання словосполучень як евфемізмів.

Тож, саме евфемізми в сучасному італомовному політичному дискурсі покликані створити сприятливі умови комунікації, насамперед тому що не зачіпають почуття індивідуума, не обмежують людські права.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. Пособие / С.Г. Тер-Минасова. – М : Слово/Slovo, 2000. – 624.
2. Панин В. В. Политическая корректность как языковая и культурно-поведенческая категория / В. В. Панин // Межкультурная коммуникация: современные тенденции и передача опыта. Материалы всероссийской научно-практической конференции. – Нижний Тагил, 2003. – С. 105–108.
3. Corriere del Veneto // Cronaca: Terrorismo, unità speciali vigilano su Basilica e Olimpico [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://corrieredelveneto.corriere.it/veneto/notizie/cronaca/2017/4-marzo-2017/terrorismo-unita-speciali-vigilano-basilica-olimpico-2401337015263.shtml>.
4. Corriere della sera. Roma // In Lazio // Cronaca: Traffico di migranti: sgominata un'organizzazione, tre arresti. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://roma.corriere.it/notizie/cronaca/16_dicembre_31/traffico-migranti-sgominata-un-organizzazione-tre-arresti-b72e7f32-cf65-11e6-8433-a0cc17a113ce.shtml.
5. Il manifesto// Europa: Frontex accusa le ong: in contatto con gli scafisti [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ilmanifesto.it/frontex-accusa-le-ong-in-contatto-con-gli-scafisti/>
6. Il manifesto//Cronaca: L'arte di difendere il lavoro [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ilmanifesto.it/larte-di-difendere-il-lavoro>.

7. La reppublica//Archivio: Umiliano un disabile e postano video su Fb 2 ventenni a processo [Электронный ресурс]. – Режим доступу:<http://ricerca.repubblica.it/repubblica/archivio/repubblica/2016/09/22/umiliano-un-disabile-e-postano-video-su-fb-2-ventenni-a-processoBari05.html?ref=search>.

УДК 811.1'373.2(043)

**SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT 'WOMAN' IN ENGLISH AND
UKRAINIAN LANGUAGES**

(ON PHRASEOLOGICAL AND PAREMIOLOGICAL UNITS)

Olena Peftieva, Alina Isikova (Mariupol, Ukraine)

The abstract deals with the concept WOMAN which is verbalized by the phraseological and paremiological units. The social roles of woman, her personal characteristics have been distinguished in Ukrainian and English languages. The differences in the perception of the concept WOMAN have been found in English and Ukrainian languages.

Key words: *concept, woman, phraseological units, paremiological units.*

У тезах стисло викладено проблему соціальних ролей жінки в українській та англійській мовах. Виявлено відмінності в сприйнятті концепту ЖІНКА у мовних культурах спільнот.

Ключові слова: *концепт, жінка, пареміологічні одиниці, фразеологічні одиниці.*

Language is an invaluable spiritual wealth, a means of communication, preservation and transfer of knowledge, an instrument of mutual understanding. The peoples character, national customs, life, morality, and national character are reflected in the language. Various functions are imposed on women by the communities. Being the main channel for obtaining socio-cultural information, language reflects gender peculiarities also, and it reveals the attitude of society towards women.

The topicality is determined by the comparative study of the concept WOMAN in English and Ukrainian languages.

The object of research is the concept WOMAN, which is verbalized by phraseological and paremiological units in Ukrainian and English languages.

The subject of the study is paremiological and phraseological units which contain seme in their content in contemporary Ukrainian and English languages.

The aim of the work is to compare the verbal representations of the concept WOMAN in both languages.

To achieve this aim, the basic notions and terminological apparatus were analyzed. The language picture of the world, the conceptual picture of the world, the notion of the concept have been studied. Paremiological and phraseological units have been selected with the help of continuous sampling.

The key notion of the study is a language picture of the world, which means "a holistic, global image of the world in the human consciousness, which is the result of all spiritual activity that occurs in the course of all human contacts with the world. When one perceives the world in his mind appear certain picture of the world" [1].

According to the opinion of V.L. Yusupova, there are two most significant pictures of the world: linguistic and conceptual. In the language world-image assigned in words, phrases, sentences, texts of specific languages; the conceptual picture is invariant (common to all speakers of the language), language – expressed in terms of words, phrases, sentences, discourses of different languages. But they are directly related. The paremiological picture of the world is a unique component of them, and their existence is not possible without one [2].

Concepts are the fundamental building blocks of our thoughts and beliefs. They play an important role in all aspects of cognition [3].

Concepts arise as abstractions or generalisations from experience; from the result of a transformation of existing ideas; or from innate properties [3]. A concept is instantiated (reified) by all of its actual or potential instances, whether these are things in the real world or other ideas.

In the course of work we came to the following results:

1) we identified the social roles of women (дівка (20,2%) / maid(4,6%), дружина (39,6%) / wife (53,6%), матери (10,2%) / mother (15,8%), дочка (4,6%) / daughter (3,5%), (2,1%), теща (5,5%), вдова (9,7%) / widow (15,7%), мачуха (5,6%) / stepmother (3,9%), свекруха (2,8%) / mother-in-law (2,9%));

2) her personal characteristics, such as: overtalk and inability to keep secrets (for the Ukrainian part of the paremiological fund 12.9%, for English 11.1%), unpredictable nature (for the Ukrainian part of the paremiologic fund 16.1%, for English 15.6%), obstinacy (8% (Ua), 6.6% (En)), insidiousness and trickery (9.6% (Ua), 8.9% (En)), propensity to hysterics and whims (9.6% (Ua) 6.6% (En)), wastefulness (8.5% (Ua), 13.5% (En)), dissidence (17.7% (Ua), 20% (En)), intellectual abilities (12.9% (Ua), 11.1% (En)).

According to the results of the study, and taking into account the number and quality of the verbal representatives of the concept of WOMEN in the studied languages, we can state that

the social roles of the Ukrainian woman are much more diverse than the social roles of the English or German women. The diversity of women's roles in Ukrainian proverbs is a consequence of the reflection of the rural way of life, in which family relationships played a significant role and were strictly adhered to.

Like any other concept under study, concept WOMAN has both positive and negative sides: on the one hand, a woman is perceived as a mother to be honored and, on the other hand, as a rough, quarrelly, insidious creature.

BIBLIOGRAPHY

1. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В.И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. – М, 1988. – С. 8–69.

2. Юсупова Ю. Л. Концепт как единица концептуальной картины мира / Ю. Л. Юсупова // Проблемы прикладной лингвистики : материалы Междунар. науч.-практ. конф. 27–28 дек. 2005. – Пенза : ПГПУ им. В. Г. Белинского, 2005. – 316 с.

3. Пефтієва О.Ф. Образність як семантичний компонент лексичного значення найменувань особи в англійській та українській мовах : монографія / Пефтієва Олена Федорівна. Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні дослідження. – К.: СПД Нестроевий А.І., 2015. – 256с. – ISBN 978-966-97410-2-8. – ISBN 978-966-97348-5-3 (Том 3).

УДК 811.161.1'373.7'255.4(043)

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ РОСІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ М.В.ГОГОЛЯ «ВЕЧОРИ БІЛЯ ДИКАНЬКИ»)

Анастасія Рожченко (Маріуполь, Україна)

У статті викладена проблема перекладу фразеологічних одиниць в повісті М.В. Гоголя "Вечори на хуторі біля Диканьки". Фразеологічні звороти є одними з найбільш важких для перекладу мовних явищ, оскільки важливим елементом їх структури є уявна складова, характеризуються різним ступенем згуртованості, вони не змінюються, часто є не мотивованими. Тому у кожному конкретному випадку переклад фразеологізмів вимагає спеціального підходу та індивідуального рішення.

Ключові слова: *переклад, фразеологічні звороти, М.В. Гоголь, «Вечори на хуторі біля Диканьки».*

The article is devoted to the translation of phraseological units in N.V. Gogol's "Evenings on a Farm near Dikanka". Idioms are the most difficult linguistic phenomena to

translate, as an important element of their structure is the figurative component. In each case, the translation of phraseological units requires special approach and individual solutions.

Key words: *translation, phraseological locutions, N.V. Gogol, "Evenings on a farm near Dikanka".*

Перекладознавство – це дисципліна, завдання якої не втрачають свою актуальність з огляду на їх важливі ролі в формуванні картини світу лінгвокультурного суспільства, важливим провідником до якої є фразеологічна одиниця (фразема) – семантично неподільний оборот. Постійний пошук способів її передачі засобами мови перекладу обумовлений специфічними труднощами міжкультурного, соціального і лінгвістичного характеру. Соціальний аспект передбачає наявність культурних установок, стереотипів, тобто всього того, що допомагає відобразити специфіку світобачення.

Одна з основних ознак нації – це її мова, що виражає національну культуру і пов'язана з історією народу, його світоглядом та особливостями мислення. Література як вид мистецтва слова проявляє національну неповторність в більшій мірі, ніж інші види художньої культури, а тексти літературних творів стають інструментом у процесі міжнаціональної комунікації, долучаючи людей до культурних досягнень інших народів. Серед мовних одиниць, адекватна передача яких є проблематичною, особливе місце належить фразеологізмам, оскільки вони, в основному, є найбільш самобутніми і складними явищами мови. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно насиченими зворотами, що належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер. Саме фразеологізми є найбільш яскравими виразниками національного колориту. Метафоричність, емоційність, експресивність – всі ці якості фразеологізмів надають мові образності та виразності, яскравості та лаконічності, адже вони не лише відображають уявлення народу про світ та його специфічні ментальні особливості, а й усю складність і багатогранність мови.

Розуміння стійких виразів, а також їх правильне використання в речі вважається одним з показників найвищої мовної майстерності та високого рівня мовної культури. Чим різноманітніший і багатший словниковий запас людини, тим цікавіше і яскравіше виражає вона свої думки.

У вербальній комунікації фразеологізми є найбільш самобутніми і складними явищами мови, бо вони не просто передають певну інформацію, але і впливають на почуття і уяву рецептора

Багато з фразеологічних одиниць є яскравими, емоційно насиченими зворотами, що належать до певного мовного стилю і часто носять яскраво виражений національний характер. Саме фразеологізми є найбільш яскравими виразниками національного колориту. Невичерпна винахідливість в створенні мовних образних засобів проявляється в майстерному використанні фразеологізмів в повісті М.Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки», адже вона написана російською мовою, але дія в ній відбувається в Україні. Письменник використав в деяких розділах як епіграф цитати з пісень або віршів українською мовою, а також для позначення українських реалій він використовував безліч українських слів в російській транскрипції. Для того щоб українізми були зрозумілі російському читачеві Гоголь додав до тексту два українсько-російські словника з інтерпретацією понять.

Якщо говорити про переклад українською саме текстів М. Гоголя, то можна назвати ще й специфічні перекладацькі проблеми. По-перше, генетична спорідненість російської та української мов, з одного боку, полегшує роботу перекладача, а з іншого – перебільшення спільного й ігнорування відмінностей може призвести до механічного, а отже, й помилкового, переносу фразеологічних одиниць в текст перекладу. По-друге, двомовність великої кількості українців, володіння російською як другою мовою знижує інформаційно-ознайомчу функцію перекладу, підвищуючи роль інших. До них належить розкладка змісту, актуалізація, відтінювання, усотування нових значень, гра синонімічних форм, самовираження, стильовий експеримент тощо [2].

Майстерність перекладача повинна бути на високому рівні, бо в такому випадку переклад здійснюється на межі творчості та дослідження. Спорідненість української та російської мов аж ніяк не полегшують роботу, навпаки ускладнюють її, перекладач повинен ясно усвідомлювати, який з способів він використає: які елементи фразеологізму мови оригіналу можна замінити або взагалі не перекладати, де використати еквівалент, де подати переклад кожного слова тощо. Перекладача перед усім мусить хвилювати найбільш точна відповідність загального змісту, емоціонального та стилістичного забарвлення, природна відповідність культурологічного фону.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Влахов С.И., Флорин С.П. Непереваемое в переводе / С.И. Влахов, С.П. Флорин. – Изд. 4-е. – М: «Р. Валент», 2009. – 360 с.
2. Радчук В. Функції перекладу [Електроний ресурс] / В. Радчук. – Режим доступу : <http://experts.in.ua/baza/analitic/index.php>.
3. Швачко С.О. Слова міри та ваги : лінгвокогнітивні аспекти [монографія] / С.О. Швачко. – Суми: СумДУ, 2008. – 132 с.

**ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИКИ АНІМАЛІСТИЧНИХ ПРИСЛІВ'ІВ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ**

Катерина Пилипшанова (Маріуполь, Україна)

У даній роботі розглядаються питання функціонування зоонімічної лексики в прислів'ях української, англійської та новогрецької мов. Виявляються етнолінгвістичні особливості та лінгвокультурні універсалії у прислів'ях порівняльних мов.

Ключові слова: лінгвокультурологія, прислів'я, зооніми, порівняльний аналіз.

The functioning of animalistic vocabulary in the proverbs of Ukrainian, English and Modern Greek languages are considered. Ethnic and linguistic peculiarities as well as ethnic and cultural universals in the proverbs of languages compared are revealed.

Key words: cultural linguistics, proverbs, zoonyms, comparative analysis.

Прислів'я – це скарбниця мови. У прислів'ях знаходить відображення історія цілого народу, своєрідність його культури і побуту. Прислів'я часто носять яскраво національний характер. Вони являють собою один з основних «кодів» культури, що передається з покоління в покоління і відбиває всі категорії та установи життєвої філософії народу – носія мови [4]. Прислів'я – це також специфічні фразеологічні одиниці, засоби узагальнення досвіду і мудрості, готові коментарі до будь-яких ситуацій [6].

Прислів'я неодноразово привертали увагу дослідників. Найбільш вивчена стилістична сторона прислів'їв, тобто їх використання в художніх творах для створення того чи іншого стилістичного ефекту. В окремих роботах проведено аналіз семантичних особливостей прислів'їв та їх структурних характеристик [1]. На сьогодні, в умовах міжкультурної комунікації, все більш актуальним стає вивчення мовних елементів або явищ у порівняльному аспекті, що й зумовлює **актуальність** нашої роботи. **Об'єктом** роботи є анімалістичні прислів'я в англійській, українській та новогрецькій мовах. **Предметом** роботи є етнокультурна специфіка та універсалії семантики анімалістичних прислів'їв. **Мета роботи:** визначити зв'язок між анімалістичними прислів'ями англійської, новогрецької та української мов, а також продемонструвати етнолінгвістичну специфіку у культурах порівнюваних народів.

Прислів'я цікавлять не тільки як засіб спілкування, але й як засіб пізнання національного характеру народу, проникнення у систему його цінностей. Вони експлікують менталітет народу як лінгвокультурної спільноти, дають можливість виявити найбільш значущі цінності, які відображують психологію народу.

Особливий наголос у вивченні лінгвокультурних характеристик прислів'їв зроблено на образності прислів'їв, в якій закладено особливості поведінки та характеру кожного народу. Безсумнівно, етнокультурна специфіка народу знаходить своє відображення в лексичному змісті прислів'я, що дозволяє виявити неповторне національне забарвлення мови, пов'язане з історичною долею, культурою, традиціями, звичаями та особливостями народу. Стійкі вирази, що не мають аналогів в інших мовних середовищах, найчастіше є тонким вираженням національного менталітету і культурної самобутності народу [2: 177].

На противагу цьому судженню існує інше, яке свідчить, що значення переважної більшості прислів'їв є універсаліями, тобто для майже будь-якого прислів'я даного народу можна завжди знайти синонім серед прислів'їв будь-якого іншого народу; відмінності стосуються виключно предметно-образної сфери, а не змісту [3: 32].

Прислів'я про тварин становлять досить великий пласт у фразеологічному фонді різних народів і відрізняються великим тематичним розмаїттям. У анімалістичних прислів'ях висміюється лінь, невміння вести господарство, незнання природи і повадок тварин, недбале ставлення до худоби та інше. Велика кількість прислів'їв спрямована проти неробства, лінощів, невміння працювати. Відсутність почуття відповідальності трактується у прислів'ях як корінь зла і джерело всіляких бід. Як зауважив Цуй Чженлін, «довготривале і тісне спілкування з тваринами звичайно призвело до того, що люди почали розуміти їх поведінку, поведінку і способи пристосування до життя та використовувати уявлення про особливості і характер деяких тварин для того, щоб образно описувати людські взаємини, характери, позначати деякі суспільні явища, вказувати на схожість деяких людей з тваринами» [5]. Людина ніколи не обходилася без тварин, тому їх образи займають міцне місце в побудові фразеологічних одиниць кожної розвиненої мови. Зіставлення образів тварин у прислів'ях різних мов дозволяє не тільки простежити прояви переносних значень, але й зрозуміти, чому в даній мові для уособлення тих чи інших якостей людини існує саме цей анімалістичний образ і, таким чином, виявити особливості культури народу.

В результаті зіставлення цілого ряду анімалістичних прислів'їв в англійській, новогрецькій та українській мовах, ми виявили як схожі, так і відмінні риси. Подібність понять зрозуміла, оскільки всі висновки спостережень щодо природи та навичок тварин більш-менш однакові у всіх народів. Наприклад, в основі прислів'їв "To count one's chickens before they are hatched" / "Курчат по осені рахують", "Give never the wolf the sheep to keep"/"Дали вовку овець пильнувати" / "Βάλανε το λύκο τσομπάνο", "One scabbed sheep will mar a whole flock" / "Одна паршива вівця все стадо псує" / "Ένα ψωριάτικο

πρόβατο χαλάει όλο το κοπάδι" лежать одні й ті ж зооніми; більш того, значення цих прислів'їв повністю збігаються.

Але у кожної нації є своє природне середовище, свій культурний фон, свій національний менталітет, свої традиції та звичаї. Це означає, що у різних національностей виникають неоднакові психологічні переживання, різні асоціації по відношенню до одних і тих же тварин, що і привело до появи в кожній мові особливих асоціативних образів тварин, символічні значення яких дуже різні і навіть суперечливі» [3]. Наприклад, у порівнюваних мовах спостерігається цілий спектр прислів'їв про кішок і собак: "A shy cat makes a proud mouse", "A cat in gloves catches no mice", "Every dog has his day", "Scornful dogs will eat dirty puddings" / "Бійся пса не того, що гавкає, а того, що лащить", "Не дивись, що малі собачки, але палицю бери добру", "Не страши kota салом", "Як кіт на печі – холодно на дворі" / "Γέρος γάτος, τρυφερά ποντίκια θέλει", "Όταν λείπει ο γάτος, τα ποντίκια χορεύουν", "Η γάτα τα γατάκια της κι η μάνα τα παιδάκια της", "Τα σκυλά γαυγίζουν, το караβάνι περνάει". Однак ці прислів'я побудовані на різних асоціаціях. Існують також прислів'я, які носять національно специфічний характер. В англійській мові зустрічаються прислів'я з зоонімом "ass", що символізує цілий ряд негативних якостей: впертість, невігластво, грубість. Наприклад, "Every ass loves to hear himself bray", "If an ass bray at you, do not bray at him". У новогрецькій мові зоонім "γάδαρος" символізує розбіжні якості, тобто з одного боку, осел – священна тварина, об'єкт культу, а з іншого – символ впертості, похоті та відсутності розуму: "Είπε ο γάδαρος τον πετεινό κεφάλα", "Άλλα λογαριάζει ο γάδαρος, κι άλλα ο γαϊδουριάρης", "Γάδαρου λύραν έπαιζαν κι αυτός τ'αυτιά του τάραξε".

Таким чином, прислів'я з компонентом-зоонімом являють собою особливий тип фразеологічних висловів, які є дзеркалом культури нації. У них виражається самобутність того чи іншого народу. Прислів'я англійської, новогрецької та української мов можуть бути подібними за лексичним складом. Етноспецифіка лінгвокультури прислів'їв відбивається у різниці використання зоонімів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вяльцева С.І. Мовне використання англійських прислів'їв / С.І. Вяльцева. – М., 1977. – С. 8.
2. Кунін В.А. Курс фразеології сучасної англійської мови: підруч. для ін-ців и фак. інозем. Мов / В.А. Кунін. – 2-е вид., перепрац. – М : Вища школа; Дубна: Вид. центр "Феникс", 1996 – С. 177.
3. Пермяков Г. Л. Вибрані прислів'я та приказки народів Сходу / Г.Л. Пермяков. – М: Наука, 1968. – 170 с

4. Телія В.М. Російська фразеологія. Семантичний, прагматичний, лінгвокультурологічний аспекти / В.М. Телія. – М.: Мови російської культури, 1996. – С. 219

5. Цуй Чженлін. Порівняльний аналіз образів тварин у китайській і російській мовах / Чженлін Цуй // Актуальні питання філології, мистецтвознавства і культурології: матеріали міжнародної заочної науково-практичної конференції – Новосибірськ, 2012. – С. 55–60.

6. Шепітько С. В. Прислів'я як об'єкт дослідження англійської лінгвістики / С. В. Шепітько // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 1072 (Романо-германська філологія). – Харків, 2013. – №76 – С. 99.

УДК 811.11'373.7 (043)

ФУНКЦІЇ ПРИСЛІВ'ЇВ У ТЕКСТАХ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ПРОЗИ ХХ СТОЛІТТЯ

Єлизавета Висоцька (Маріуполь, Україна)

В статті проаналізовано функціонування англійськомовних прислів'їв у текстах прози ХХ століття.

Ключові слова: *паремія, прислів'я, функціонування.*

The paper focuses on the functions that English proverbs carry out in the texts of prose of the twentieth century.

Key words: *paroemia, proverb, functioning.*

Найбільш яскравим джерелом до розуміння мови є короткі влучні вислови. Вислови є узагальненою пам'яттю народу, висновками з життєвого досвіду. Фактично – це сукупність правил, якими людина має керуватися у житті. Ці вислови можна віднести до жанру паремій, малих фольклорних жанрів афористичного спрямування. До складу паремій входять й прислів'я, дослідження яких має значне місце у роботах дослідників М. Пазяк, Г. Пермякова, О.Потебня, що вивчали проблеми пареміології та пареміографії. Але в їхніх працях наявним є брак функціонального аспекту, у чому і полягає актуальність цього дослідження.

Мета роботи – розглянути функції англійськомовних прислів'їв у текстах прози ХХ ст.

Об'єктом дослідження є прислів'я в текстах англійськомовної прози ХХ ст.

Предметом дослідження є функціональні характеристики прислів'їв у текстах англійськомовної прози ХХ ст.

Прислів'я – це різновид жанру паремій. Прислів'я вивчають дві науки: «пареміографія» – записування, збирання прислів'їв та «пареміологія» – наука про їх дослідження [2: 5–7]. Характерна особливість прислів'їв, яка відрізняє їх від всіх жанрів паремії є замкнутість граматичної структури, яка полягає в тому, що прислів'я не допускає вільної заміни слів-компонентів і перетворення граматичної структури. Прислів'ями слід вважати ті вислови, які користуються суспільною популярністю. Звідси витікає, що звичайно це – старовинні вислови, оскільки за короткий строк вони не могли б стати частиною суспільної свідомості [4: 205–206; 5: 311–400].

За структурою прислів'я найчастіше представлені розповідними та стверджувальними реченнями, завжди мають закінчений вигляд, тобто повно висловлюють думку. Містять повчання, пораду, застереження проти чогось. Наприклад: «*An hour in the morning is worth two in the evening*». Велика частина прислів'їв має структуру простого розповідного речення з позитивною семантикою. Якщо прислів'я представлені питальними реченнями, то це, як правило, питання риторичне: «*Can the leopard change his spots?*» [6: 41–42].

У семантичному аспекті досліджується багатозначність прислів'їв. Видатний естонський дослідник А.А. Крікман говорив, що значення прислів'їв є для дослідників лише семантичним потенціалом. Семантичне значення прислів'я одержують у своїх дійсних актуалізаціях. Він стверджував, що нема чіткої межі між прислів'ями з прямим та переносним значенням, їх визначення пов'язане з контекстом, у якому вони актуалізуються. Можна відокремити прислів'я й зі спільним змістом. Найхарактернішою лексико-семантичною рисою прислів'їв є образність. Вона притаманна більшості уживаних прислів'їв. Прислів'я найчастіше виступають в якому-небудь вузькому сенсі [1: 111–113].

Під прагматичним аспектом аналізу прислів'їв розуміють дослідження умов їх використання, їх властивостей, вплив на отримувача інформації під час мовлення. Прагматичне значення прислів'я полягає у тому, що мовець сам вибирає для чого і з якою метою вживається те чи інше прислів'я. Виразити ставлення до того, про що говориться, та спрямувати слухача на вірне розуміння ситуації [3: 172].

Для прислів'їв характерні різні функції, які мають свої особливості та використовуються в певній ситуації. Є дві функції – номінативна та комунікативна, які будуть властиві всім прислів'ям взагалі, як мовним одиницям, тому що вони є базовими, первинними. Для визначення інших функцій англійськомовних прислів'їв у текстах

прози ХХ століття, ми обрали твори *Джона Голсуорсі, Дафни Дюмор'є, Чарльза Персі, Джеральда Гордон*, де прислів'я виконують номінативну, комунікативну та естетичну функції. Прикладом є: «*Haste makes waste, Purvis. Haste makes waste. If I've told you that once, I must have told you that a hundred times. Haste makes waste*». (*J. Heller, «Catch-22», ch. 24, p. 68*). Естетична функція в цьому прислів'ї проявляється при безпосередньому читанні моралі, використовується гіпербола *hundred times*. В «*Дуже короткі розповіді*», *В. С. Моєма*: «*It's no good my saying one swallow doesn't make a summer; he doesn't see that it was just a fluke, he thinks the whole thing was due to his own cleverness. It may ruin him*». (*W. S. Maugham, «Complete Short Stories», p. 77*), прислів'я виконує номінативну, комунікативну та емоційно-експресивну функції. Емоційно-експресивна функція відображає в цьому прислів'ї відношення мовця до того, що він говорить та до ситуації.

Проаналізувавши всі обрані прислів'я, ми визначили, що найчастіше зустрічалися номінативна (33%), комунікативна (33%) та кумулятивна (14%) функції. Інші функції складають, відповідно, емоційно-експресивна (9%), естетична (6%), директивна (5%).

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні паремійного корпусу мови, який є найяскравішим способом світосприйняття, та виявленні специфіки функціонування прислів'їв в англійській мові.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Вітренко А.В. Характеристика семантики німецьких та українських прислів'їв про працю / А.В. Вітренко // Вісник Маріупольського державного університету : Філологія. – Маріуполь, 2012. – №7. – С.111–113.
2. Доценко Р.І. Мудрість народна. Англійські прислів'я та приказки / Р.І. Доценко. – К : Дніпро, 1980. – 174 с.
3. Моисеева И. Ю. Прагматические функции пословиц и поговорок / И. Ю. Моисеева // Вестник ОГУ : Филологические науки. – Оренбург, 2004. – №11. – С. 170–172.
4. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : підручник для студ.вищ.навч.закл. / М. І. Мостовий. – Харків : Основа, 1993. – 769 с.
5. Стефанович Т. А. Английский язык в пословицах и поговорках / Т.А. Стефанович. – К : Просвещение, 1990. – 779 с.
6. Устенко Л. Ф. Мовознавство / Л.Ф.Устенко // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. – Чернігов, 2011. – С. 41–42.

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ КОМПОНЕНТИ АНГЛОМОВНИХ ВЕЛЕРИЗМІВ

Дар'я Різуненко (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена велеризмам як жанру паремій. У ній проаналізовані соціолінгвістичні компоненти англомовних велеризмів.

Ключові слова: велеризм, семантика, паремія, тематична класифікація.

The work investigates wellerisms as a genre of paremias. Sociolinguistic components of English wellerisms are examined.

Key words: wellerisms, semantics, paroemia.

Актуальністю даного дослідження є те, що аналіз англомовних велеризмів допоможе дослідити нам, яким чином докільля впливає на суспільство і на формування мови, якою воно користується і простежити соціолінгвістичні компоненти англомовних велеризмів, розподіливши велеризми за тематичними групами.

Мета даної роботи полягає у простеженні впливу соціолінгвістичних характеристик на пареміологічний фонд, а саме на велеризми.

Об'єктом дослідження є семантика англомовних велеризмів.

Предметом дослідження є соціолінгвістичні характеристики семантики англомовних велеризмів.

Веллеризми як мовне явище відомі ще з античних часів у мовних традиціях різних європейських країн. Існують відомості, що велеризми як жанр вперше були зафіксовані на континенті в 1572 р. (варіант у німецькій мові), у 1612 р. вжито італійський переклад. До середини XVIII ст. у велеризмах зазвичай застосовували власну назву, згодом стали використовувати перифрастичне означення того, хто говорить. На нестандартність цього різновиду висловлювань вперше звернув увагу А. Тейлор, який, власне, і дав їм назву "велеризм" [1: 103].

Веллеризм – це особливий різновид висловлювання, вид паремій, у якому пояснюється не тільки те, хто сказав цю фразу, але і за яких обставин це було зроблено, що часто надає самому висловлюванню абсолютно новий зміст. Вперше веллеризми з'явилися у "Посмертних записках Піквікського клубу" Чарльза Діккенса, де їх вживав Семюель Уеллер (або його батько) [3: 47].

Велеризми реагують на всі явища дійсності, відображають життя і світогляд народу у всьому різноманітті, вони передають побутові, соціальні, філософські, релігійні, морально-етичні, естетичні народні погляди. Велеризми є важливим матеріалом для вивчення побуту та світогляду народу. У них відображений багатий історичний досвід

народу, уявлення, пов'язані з побутом і культурою людей. І саме це ми можемо прослідкувати, зробивши декілька тематичних класифікацій [2: 235].

Ми розподілили 150 велеризмів за тематичними групами за соціолінгвістичним критерієм.

1 тематична група «Соціальна роль жінки». Відбиває негативне відношення до жінки. Це виражено тим, що вона мала набагато менше прав у суспільстві, ніж чоловік. Усього до цієї класифікації увійшли 22 веллеризма, що складає 15 % від загального обсягу. Відповідно кожна група має стільки веллеризмів у відсотках: 1) Стара жінка: 4 %; 2) Стара служниця: 3 %; 3) Молода дівчина: 1,3 %; 4) Дружина, вдова, сестра: 7 %.

2 тематична група «Риси характеру людини», відбиває чорний гумор, завдяки чому можна побачити особливості англійського народу. Усього до неї увійшли 21 веллеризм, що складає 14 % від загального обсягу. Відповідно кожна група має стільки веллеризмів у відсотках: 1) Висміювання смерті, насильства, хвороби: 5 %; 2) Негативне ставлення до інших націй: 2 %; 3) Висміювання пияцтва та ненажерливості: 2 %; 4) Висміювання нечесності: 3%; 5) Висміювання ліні та дурості: 3 %.

Ми виявили, що головною стилістичною характерною рисою веллеризмів є їх сатирична природа. З давніх-давен люди висміювали вади, недоліки інших людей і суспільства. Мета сатири – конструктивна соціальна критика, яка використовує дотепність веллеризмів, щоб привернути увагу і до особливих і до більш широких проблем в суспільстві. Також ми побачили, що в основному люди висміювали такі негативні моменти суспільного життя, як: смерть, насильство, хвороба, пияцтво, нечесність, лінь, дурість та інше.

Перспективою дослідження ми вважаємо пошук велеризмів в українських текстах та співставлення з англомовними для визначення ізоморфних та аломорфних рис у цих мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремиологии / Г. Л. Пермяков; сост., вступ. ст. Г. Л. Капчица. – М : Наука, 1988. – С. 235–243.
2. Preston Dictionary of English Proverbs and Proverbial Phrases. March 27, 2012.
3. Oxford Concise Dictionary of Proverbs. Oxford University Press, 2003.
4. Meider, Wolfgang and Kingsbury, Stuart A. A Dictionary of Wellerisms. New York, Oxford: Oxford University Press, 1994. – 187 p.
https://books.google.com.ua/books/about/A_Dictionary_of_Wellerisms.html?id=DhJIAAAAMAAJ&redir_esc=y

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Валентина Бардаш (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена особливостям перекладу фразеологічних одиниць з російської мови на українську в поемі Миколи Васильовича Гоголя «Мертві душі».

Ключові слова: фразеологічна одиниця, адекватний переклад, зворот, калькування.

The article deals with the peculiarities of translating phraseological units in N.V. Gogol's «Dead souls».

Key words: phraseological units, adequate translation, an expression, calque.

Відомо, що наука про переклад вважається відносно молодого наукою. Як будь-яка інша наука перекладознавство має свої проблеми. Яскравий приклад такої проблеми – переклад фразеологічних одиниць. В своїй праці ми розглянемо основні труднощі, котрі з'явилися під час перекладу фразеологічних одиниць з російської мови на українську в поемі Миколи Васильовича Гоголя «Мертві душі». Для повного дослідження проблем перекладу фразеологічних одиниць ми вирішили звернутися до перекладацької діяльності українського письменника та журналіста Івана Юхимовича Сенченко, який відомий своїми багаточисельними перекладами таких письменників, як О. Радищев, О. С. Пушкін, М. В. Гоголь, М. Горький, В. Беляєв. Також Іван Юхимович Сенченко є автором славнозвісної кіноповісті «Комуна», та роману «Металісти».

Відкривши поему «Мертві душі» одразу в першому реченні «В ворота гостиницы губернского города NN въехала довольно красивая рессорная небольшая бричка, в какой ездят холостяки: отставные подполковники, штабс-капитаны, помещики, имеющие около сотни душ крестьян, словом, все те, которых называют господами средней руки»[1: 1], ми зустрічаємо фразеологізм «господами средней руки». Фразеологічний словник російської мови дає нам наступне тлумачення звороту «господин средней руки - это обычный, ничем не приметный человек» [2: 18]; в цьому випадку М. В. Гоголь використовує фразеологічну одиницю в своєму прямому значенні 'обычный, ничем не приметный господин'. І. Ю. Сенченко перекладаючи поему «Мертві душі» вирішує поставлену проблему перекладу фразеологічної одиниці наступним чином: через відсутність еквівалентної фразеологічної одиниці в українській мові, виконує дослівний переклад «...кого звать панами середньої руки»[3: 1]. Ми як перекладачі не можемо не погодитись з вибором І.Ю. Сенченко, тому що в даному випадку виступає якісний адекватний переклад фразеологічної одиниці.

В перекладознавчій науці спосіб дослівного перекладу називають терміном калькування. Обмовлений вище спосіб калькування І. Ю. Сенченко використовує для перекладу наступної фразеологічної одиниці «с барского плеча». В перекладі на українську мову розглянутий фразеологізм виглядає так: «з панського плеча». Фразеологізм «бог их знает» перекладач передає знову цим способом. В результаті отримуємо «Бог їх знає». Перекладаючи наступну фразеологічну одиницю «не уронил себя» І. Ю. Сенченко використовує описовий спосіб перекладу. Цей фразеологізм отримує своє відображення в українському сполученні «не осоромився».

Що стосується перекладу фразеологічної одиниці «пьян как сапожник», то в цьому випадку перекладач використовує повний український еквівалент «п'яний, як квач». Еквівалентний спосіб перекладу фразеологічних одиниць є найбільш точним в перекладознавчій науці.

Незважаючи на те, що українська та російська мови є близькоспорідненими мовами, переклад фразеологічних одиниць в межах цих двох мовних системах є трудомісткий та копіткий. Іван Юхимович Сенченко перекладаючи поему М.В. Гоголя «Мертві душі» з російської мови на українську проявив свою високу перекладацьку майстерність, не залишив без уваги жодну фразеологічну одиницю. Перекладач професійно підібрав еквіваленти російських фразеологічних одиниць в українській мові, але еквівалентний спосіб перекладу фразеологізмів не завжди можна застосувати, тому що значна частина російських фразеологічних одиниць не має повних відповідників в українській мові. Провідним способом в праці І. Ю. Сенченко можна виокремити спосіб калькування.

Таким чином, розглянувши деякі приклади перекладу російських фразеологічних одиниць на українську мову, не залишається сумнівів, що фразеологія – це надскладне явище в лінгвістиці, та перекладознавстві. Фразеології потрібно приділяти якомога більше уваги, тому що саме переклад фразеологічних одиниць викликає велику кількість перекладацьких труднощів. Під час дослідження фразеологічного складу тієї чи іншої мови ми використовуємо теоретичні наробітки з ряду інших наук, таких, як лексикологія, граматики, стилістика, фонетика, історія мови, літератури, філософія, логіка, страно- та культуро ведення.

В процесі історичного розвитку у українців та росіян утворилися єдині форми мислення та система сприйняття, що породило виникнення спільного культурного та соціального масиву у позамовній та, як наслідок, мовної дійсності цих двох народів. Языковые контакты между представителями украинского и русского населения

способствовали процессам фразеологических заимствований и появлению общего русско-украинского лингвистического фонда.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гоголь Н. В. Мертвые души, [Электронный ресурс]. – т.1. – Режим доступа: http://az.lib.ru/g/gogolx_n_w/text_0140.shtml.

2. Олійник І.С., Сидоренко М.М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник/ І.С. Олійник, М.М. Сидоренко – К : Рад. школа, 1991. – 400 с.

3. Сенченко И. Е. Мертвые души Н. В. Гоголь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ukrclassic.com.ua/katalog/gg/gogol-mikola/1747-mikola-gogol-mertvi-dushi>.

УДК 811. 161. 2'36(043)

СПІВВІДНОШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВА З ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЮ СЕМАТИКОЮ СТАТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

Юлія Голоцукова (Маріуполь, Україна)

У статті досліджено результативні конструкції в українській та російській мовах та особливості їхнього співвідношення зі стативами, пасивами і перфектами. Встановлено універсальний характер категорії результатива у двох мовах.

Ключові слова: *результативні конструкції, співвідношення, статив, універсальний.*

The article deals with the resultative constructions in the Ukrainian and Russian languages and their proportion to stative, passive and perfect constructions. The universal character of the resultative category is determined.

Key words: *resultative constructions, proportion, stative, universal.*

У мовознавстві кінця ХХ – початку ХХІ століття помітне місце посідають дослідження, присвячені результативним дієслівним конструкціям. Питаннями аналізу та класифікації результативних конструкцій у різних аспектах займалися такі лінгвісти, як Н.С. Авілова, О.В. Бондарко, Л.Л. Буланін, В.В. Виноградов, І.Р. Вихованець, М.Я. Гловінська, К.Г. Городенська, А.П. Загнітко, О.В. Ісаченко, Л.І. Коновалова, Ю.П. Князєв, Ю.С. Маслов, І.П. Мучник, В.П. Недялков, В.О. Плунгян, Г.Г. Сильницький, О.О. Холодович, М.О. Шелякін, С.Є. Яхонтов та інші. Однак існують питання, пошуки вирішення яких загалом залишилися поза межами зацікавлення цих авторів. Одним з таких питань є співвідношення результатива з лексико-граматичною семантикою стативності, пасивності та перфектності в українській та російській мовах.

Отже, проблема категорії результатива, незважаючи на тривалу історію її вивчення, залишається однією з дискусійних. Саме цим зумовлюється **актуальність** пропонуваного дослідження.

Мета дослідження – з'ясування кваліфікаційних та диференційних ознак результативних конструкцій в українській та російській мовах та особливостей їхнього співвідношення зі стативами, пасивами і перфектами.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: проаналізувати погляди українських і зарубіжних лінгвістів щодо змісту понять «результатив», «статив», «пасив», «перфект»; дослідити кваліфікаційні та диференційні ознаки українських та російських результативних, стативних конструкцій; визначити закономірності кореляції результатива і статива в українській та російській мовах; встановити універсальний / специфічний характер категорії результатива в українській та російській мовах.

О.О. Холодович та його послідовники [3: 5] називають стативом предикативну форму, що позначає стан та якість предмета, тобто стативи – це конструкції з позначенням непроцесуальні ознаки. Характерною рисою стативних конструкцій є те, що вони надають об'єкту непроцесуальної ознаки, яка реалізується в конкретних ситуаціях, таких, як локалізований стан, зовнішній вигляд, внутрішня ознака і подібне. В українській та російській мовах стативне значення, як і результативне, виражається пасивними дієприкметниками та предикативними формами на *-но*, *-то* під впливом лексичного значення дієслова-мотиватора та реалізується в контексті.

Головна відмінність статива від результатива полягає в тому, що статив повідомляє лише про стан предмета, результатив – одночасно і про стан, і про попередню дію, результатом якої є цей стан. Тому статив може позначати, на відміну від результатива, природний первинний стан, що не виступає результатом якоїсь дії: укр. *Ніхто не знав, куди цілити, бо острів той так **заховано** серед проток, дерев і очеретів, що майже ніхто не відав про його існування* (П. Загребельний) – *острів заховано* = *острів заховався* – природний стан; укр. *Гей, бабине літо, З чого тебе **звито**?* (В. Малишко) – *літо звито* = *літо звилося* – природний стан; рос. *Мы пошли на вал, возвышение, **образованное** природой и укрепленное частоколом* (О. Пушкін) – *возвышение образованное* = *возвышение образовалось*; рос. *По вечерам я ходил к водопаду; там было одно совсем **закрытое** со стороны деревни место, и кругом росли тополи; туда-то они ко мне по вечерам и сбегались, иные даже украдкой* (Ф. Достоевский) – *закрытое место* = *місце закрилося* (тополями); рос. *Где-то **оголенный** лес, за ним речка, холод, осень* (М. Булгаков) – *оголенный лес* = *ліс оголився*; рос. *Там, в стихах этих, не*

сказано, в чем, собственно, состоял идеал «рыцаря бедного», но видно, что это был какой-то светлый образ, «образ чистой красоты», и **влюбленный рыцарь**, вместо шарфа, даже четки себе повязал на шею (Ф. Достоевский) – влюбленный рыцарь = лицар закохався тощо.

У реченні укр. *Бабуся стояла, спершись на ціпок (така зігнута, зовсім **переламана** надвоє бабуся)* (О. Донченко) лексема *переламана*, вжита у значенні «зігнута», позначає стан об'єкта *бабуся*, являє собою статив, оскільки характеризує об'єкт ознакою, яка не повідомляє про попередню дію, виконувану над ним, *переламана надвоє бабуся* – природний стан, що не є результатом попередньої дії. У реченні [*Мати:*] *У тебе синяки під очима!* [*Гаврило:*] *Під очима то ще нічого, а либонь і ребер скількохсь **переламано*** (М. Кропивницький) лексема *переламано* являє собою результатив, оскільки стан об'єкта постає результатом свідомої дії чи діяльності суб'єкта, повідомляє про попередню дію «ламати», виконувану над ним.

У реченні рос. *Лицо его, **покрытое** морщинами, оживлено было удивительною бодростью, глаза грозно сверкали из-под седых бровей* (О. Пушкін) статив *покрытое* позначає природний стан об'єкта *обличчя*, характеризує його ознакою, яка не повідомляє про попередню дію, виконувану над ним. У реченні рос. *Комната больше и выше моей, лучше меблирована, светлая; шкаф, комод, диван и моя кровать, большая и широкая и **покрытая** зеленым шелковым стеганым одеялом* (Ф. Достоевский) лексема *покрытая* має результативне значення, оскільки позначає стан, який є результатом свідомої діяльності: *покрывати* → *покрыти* → *покрыто* (*покрытий*).

Отже, на відміну від статива, результатив української та російської мов повідомляє одночасно і про стан, і про попередню дію, результатом якої є цей стан, статив – лише про стан предмета. Аналізуючи співвідношення результатива з лексико-граматичною семантикою стативності в українській та російській мовах, можемо говорити про універсальний характер категорії результатива, певні відмінності в репрезентації категорії результатива можуть бути пояснені безперервним розвитком досліджуваних мов. Проблема категорії результатива, не зважаючи на тривалу історію її вивчення, залишається однією з дискусійних. Вирішення теоретичних проблем категорії результатива є важливим для опису загальної структури мови, є необхідною умовою для створення зведених капітальних граматик.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Есперсен О. Философия грамматики. / Отто Есперсен ; пер. с англ. Б. И. Ильиш. – 2-е изд., стереотипное. – М : Едиториал УРСС, 2002. – 408 с.

2. Маслов Ю. С. Результатив, перфект и глагольный вид / Ю. С. Маслов // Типология результативных конструкций. – Л : Наука, 1983. – С. 41–54.
3. Недеялков В.П., Яхонтов С.Е. Типология результативных конструкций: результатов, статив, пассив, перфект. / В. П. Недеялков, С. Е. Яхонтов – Л., 1983. – 263 с.
4. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике : в 4 т. / А. А. Потебня. – М. : Просвещение, 1968. Т. 4. – 1968. – 552 с.
5. Холодович А. А. О предельных и непредельных глаголах: (по данным корейского и японского языков) / А. А. Холодович // Филология стран Востока. – Л., 1963.– С. 3–11.

УДК 811.161.2(043)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО КОНЦЕПТУ ДОЛЯ ТА РОСІЙСЬКОГО КОНЦЕПТУ СУДЬБА У ТВОРАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Софія Аношкіна (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена порівняльному дослідженню російського концепта СУДЬБА та українського концепта ДОЛЯ у творах Т.Г. Шевченка. Визначено подібності та відмінності цих концептів у двох культурах.

Ключові слова: *концепт, СУДЬБА, ДОЛЯ, концепти-міфами, відмінності.*

The article is devoted to the contrastive analysis of the Russian and Ukrainian concept Fate in T.G. Shevchenko's works. Similarities and differences are determined.

Key words: *concept, Fate, concept-myths, differences.*

В основі глибокої розбіжності між російським концептом СУДЬБА та українським концептом ДОЛЯ, на думку А. Вежбицької, лежать відмінності у життєвій філософії двох народів, в історії культур і, зрештою, в національному характері [11]. Дослідниця Анна Вежбицька в роботі «Język i narod. Polski “los” i ro syjska “sud’ba”» [11] дослідила специфіку значень слів, що окреслюють долю людини, в російській, польській, німецькій мовах, а також у французькій, італійській і англійській.

Досліджувані концепти ДОЛЯ та СУДЬБА являють собою концепти-міфами (А. Вежбицька). Концепти-міфами є результатом міфологічного осмислення дійсності. Вони відображають уявлення про об'єкти, що не існують у природі.

У народному світогляді концепт ДОЛЯ виражає найважливішу буттєву категорію, що уособлює життєве призначення людини, реалізоване або як щастя, благополуччя, везіння або, навпаки, невезіння, нещасливість, безталання [4: 113]. В українській народній традиції доля постає переважно в міфологічному жіночому образі, який

змінюється залежно від того, кому належить. У трактуванні долі в народних переказах, безперечно, присутній мотив фатуму, приреченості, хоча назагал він складніший.

СУДЬБА в російській культурі, зазначає А. Вежицька, трактується як сила, незалежна від людської волі. Згідно з народною концепцією, судьбу людини визначає залежність від зовнішніх сил. У російському концепті СУДЬБА, етимологічно пов'язаного з лексемами *судити*, *суд*, закладено значення покійного підпорядкування тому, що визначено згори. Витоки такої народної філософії А. Вежицька вбачає в історії, релігії й культурі Росії, у деспотизмі правителів і абсолютному підпорядкуванні всіх інших, у властивій росіянам погодженості з терпінням, заснованій на православному ідеалові упокорення і східному фаталізмові.

Концепт ДОЛЯ в українській мові належить до центральних концептів. Згідно з «Конкорданцією поетичних творів Тараса Шевченка» слово *доля* зустрічається в українських текстах автора 192 рази (у варіантах творів – 76), у російськомовних – 10 (у варіантах – 1). Крім того, 14 разів трапляється похідне доленька (у варіантах – 3), відповідно по 20 і 14 – недоля [7: 163]. Ключову роль лексеми *доля* у Т.Г. Шевченка підтверджує розгалуженість лексико-семантичного поля, в яке воно входить у його поетичних текстах, чисельність епітетів, з якими її поєднано (вони налічують понад 10 одиниць) [9: 226]), частотність вживання антонімічної лексеми *недоля*, парних утворень *щастя-доля*, *воля-доля* тощо.

Таким чином, концепт ДОЛЯ, закорінена в національній фольклорній традиції, втілена в поезії Т.Г. Шевченка і відповідно до народних уявлень, і у формі авторської художньої інтерпретації. Згідно з народною традицією *доля*, особливо в ранніх поезіях Т.Г. Шевченка, постає як фатум, на який людина не може вплинути. З народними віруваннями пов'язує творчість поета й провідний мотив пошуку долі, в якому втілено ідею складніших відносин особистості з двійником-долею. Завдяки активній життєвій позиції, прояву власної волі людина здатна віднайти свою долю, отже, здолати фатум, приреченість на безталання.

Перспективи подальшого вивчення концептуальних систем та їх зіставлення на матеріалі різних мов невичерпні, адже концептосфера являє собою не статистичну, а динамічну, постійно змінну структуру. Зі зміною історичних, географічних, соціальних та інших умов змінюється значимість тих чи інших концептів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Булашев Г. О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Г. О. Булашев. – Київ : Довіра, 1992. – 414 с.

2. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. – К : Либідь, 2005. – 664 с.
3. Журавлев А. Ф. Доля Славянские древности. Этнолингвистический словарь / А.Ф. Журавлев ; под ред. Н. И. Толстого. – Т. 2. – М., 1999. – С. 113–114.
4. Иванов П. В. Народные рассказы о Доле: Українці народні вірування, повір'я, демонологія / П.В. Иванов. – К, 1991. – с. 497.
5. Нахлік Є. К. Доля – Los - Судьба: Шевченко і польські та російські романтики [Монографія] / НАН України. Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Львів, 2003. – 568 с.
6. Нахлік Є. Доля : Темі і мотиви поезії Тараса Шевченка / Нахлік Є. – К., 2008. – С. 162–184.

УДК 811.16 (043)

СПЕЦИФИКА ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В УКРАИНСКО- РУССКОМ ПЕРЕВОДЕ НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА Л. КОСТЕНКО «МАРУСЯ ЧУРАЙ»

Дайана Давыденко (Мариуполь, Украина)

Переклад – це багатоаспектна діяльність людини. В цій роботі розглянуто типи фразеологізмів та способи їх перекладу на матеріалі художнього твору. Під час роботи було підтверджено, що основним способом для перекладу фразеологізмів з української на російську мови є фразеологічний переклад.

Ключові слова: переклад, фразеологізми, методи перекладу, російська, українська.

Translation is a multifaceted human activity. Types idioms and ways of their translation in literary works are analyzed. It is concluded that the main way of translation of idioms from Ukrainian into Russian is phraseological translation.

Key words: translation, phraseological, Ukrainian, Russian, ways of translation.

Любой язык имеет богатую историю. За это время в нем накапливается большое количество выражений, которые люди нашли удачными, меткими и красивыми. Так и возникает особый слой языка – фразеология, совокупность устойчивых выражений, имеющих самостоятельное значение.

Хорошее знание языка невозможно без знания его фразеологии. Разумное использование фразеологизмов делает речь более идиоматичной.

С помощью фразеологических выражений, которые не переводятся дословно, а воспринимаются переосмыслено, усиливается эстетический аспект языка. «С помощью

идиом, как с помощью различных оттенков цветов, информационный аспект языка дополняется чувственно-интуитивным описанием нашего мира, нашей жизни» [1: 15].

Перевод фразеологических единиц является одной из самых сложных и интересных проблем, разрабатываемых в рамках современной теории перевода. Трудности перевода фразеологических единиц обуславливаются сложностью их семантической структуры.

Проблемы перевода фразеологии рассматривали многие исследователи: В. С. Виноградов, Н. Л. Шадрин, С. Флорин, Е. Ф. Арсентьева, А. В. Федоров, В. Н. Комиссаров. Наиболее подробно рассмотрены трудности, связанные с переводом фразеологических единиц в работах Ю. П. Солодуба, Л. Ф. Дмитриевой, С. Е. Кунцевич, Е. А. Мартинкевич, Н. Ф. Смирновой.

Актуальность заключается в том, что фразеологические единицы представляют собой достаточно большой слой лексики и обладают высокой употребляемостью.

Объектом исследования служат фразеологические единицы, отобранные из романа Л. Костенко «Маруся Чурай» и перевода А. И. Лернера.

Предметом данного исследования является способы перевода фразеологических единиц.

Цель заключается в рассмотрении фразеологизмов как единиц перевода.

Фразеологизм – это раздельнооформленное, устойчивое, воспроизводимое сочетание компонентов, значение которого экспрессивно, не выводимо из значения компонентов и возникает в результате образного переосмысления свободного словосочетания, предложения или другой грамматической конструкции. Часть фразеологизма принято отличать от слова и называть компонентом.

Фразеологизмы по структуре напоминают свободные словосочетания (*стреляный воробей*), предложения (*кот наплакал*), сочетания самостоятельных и служебных частей речи (*без ума, ни рыба ни мясо*). Однако фразеологизм отличается от свободного сочетания слов постоянством состава и единым значением, является одним членом предложения, воспроизводится «в готовом виде», а не создается в речи. Значение фразеологизма невыводимо из значений каждого компонента, оно целостно, этим фразеологизм напоминает слово.

В зависимости от степени мотивированности значения фразеологизма значениями слов, входящих в его состав, и от степени их спаянности выделяют следующие типы фразеологизмов (классификация была сделана академиком В. В. Виноградовым): фразеологические сращения, фразеологические единства, фразеологические сочетания [1].

Также Н. М. Шанским была предложена классификация фразеологизмов с точки зрения их экспрессивно-стилистических свойств. [5: 130] Данная классификация выделяет такие группы, как межстилевые, разговорно-бытовые и книжные.

Перевод фразеологизмов всегда был и будет для переводчика одной из наиболее значимых проблем, возникающих при осуществлении профессиональной деятельности. Ведь еще великий Гете говорил о том, что в переводе следует исследовать и объяснять даже неперебиваемое, ведь только так возможно погрузиться в иной язык и познать другой народ. Многолетняя практика перевода фразеологических единиц сформировала мощный спектр приёмов перевода фразеологизмов.

Возможности достижения полноценного словарного перевода фразеологических единиц зависят в основном от соотношений между единицами исходного языка и языка перевода.

Таким образом, можно сказать, что фразеологические единицы переводят либо фразеологизмом – фразеологический перевод, либо иными средствами (при отсутствии фразеологических эквивалентов и аналогов) – нефразеологический перевод.

Фразеологический перевод – это использование в тексте перевода устойчивых единиц различной степени близости между единицей ИЯ и соответствующей единицей ПЯ – от полного и абсолютного эквивалента до приблизительного фразеологического соответствия.

“...на себе *кари божої* просила” – “И *Божьей кары* для себя просила...” (фразеологический перевод, полный эквивалент);

“На то ставши, Параска Демиха, *в літах подейшлих...*” – “На то, Параска Демиха, *в летах замшелых...*” (фразеологический перевод, частичный эквивалент).

Нефразеологический перевод – это способ перевода, при котором фразеологическая единица передается при помощи лексических, а не фразеологических средств ПЯ. Данный способ используют в случае отсутствия фразеологических эквивалентов или аналогов. Такой перевод не является полноценным, потому что всегда есть потери в сфере образности, экспрессивности, коннотации, афористичности, оттенков значений. Именно по этой причине переводчики очень редко применяют данный способ.

К нефразеологическому переводу относятся такие способы, как лексический перевод, описательный перевод, калькирование, контекстуальный и выборочный перевод.

“Сиділа Галя наче *панська рожка*” – “Сидела Галя, будто *роза* в поле” (нефразеологический перевод, лексический перевод);

“В цих справах поруч правда і брехня” – “Здесь лжи и правды поворот”
(нефразеологический перевод, лексический перевод).

Перевод фразеологических единиц требует от переводчика достаточного уровня профессионализма, знаний, навыков. В ходе данного исследования мы рассмотрели специфику воспроизведения фразеологизмов в украинско-русском переводе, а в качестве материала был выбран художественный текст.

При проведении исследования мы опирались на работу таких лингвистов, как В. В. Виноградов, Н. М. Шанский, Я. И. Рецкер, В. Н. Коммисаров, А. В. Кунин.

Ключевой целью нашей работы было рассмотрение способов перевода фразеологических единиц.

Нами были проанализированы фразеологические единицы из художественного произведения «Маруся Чурай», большинство из которых, согласно классификации Н. М. Шанского, являются книжными фразеологизмами.

Что касается способов перевода фразеологизмов, то следует отметить, что чаще всего был применен фразеологический перевод с полным эквивалентом, и лишь перевод нескольких единиц осуществлялся посредством нефразеологического перевода.

Возможность применения способа фразеологического перевода объясняется тем, что русский и украинский языки являются близкородственными.

Во всех рассмотренных случаях переводчику удалось сохранить смысловую, эмоционально-экспрессивную нагрузку текста, что является одной из главных задач перевода художественного текста.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Виноградов В. В. Основные понятия русской фразеологии / В. В. Виноградов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1946. – 405 с.
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение / В. С. Виноградов. – М.: Просвещение, 2001. – 327 с.
3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.
4. Чепасова А. М. Семантико-грамматические классы русских фразеологизмов / А. М. Чепасова. – М.: Наука, 1974. – 100 с.
5. Шанский, Н. М. Фразеология современного русского языка/ Н. М. Шанский. – М.: Изд-во ЛКИ, 1985. – 272 с.

СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С ПОЛЬСКОГО НА РУССКИЙ ЯЗЫК (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А. САПКОВСКОГО)

Кристина Николаенко (Мариуполь, Украина)

В статье рассматриваются фразеологические единицы польского и русского языков в романах А. Сапковского и переводе Э. Вейсброта в сравнительном аспекте. Основное внимание уделяется фразеологии в переводе. Рассмотрены основные методы перевода фразеологических единиц с польского на русский язык. Автор анализирует, какие способы использует переводчик, их частота и как они влияют на текст перевода.

Ключевые слова: фразеологизмы, фразеологические единицы, перевод, польский, русский.

The abstract deals with phraseological units of the Polish and Russian languages in the novels of A. Sapkowski and in the translations of E. Weisbrot in a comparative aspect. The focus is on phraseology in translation. The main methods of translating phraseological units from Polish into Russian are considered. The author analyzes what methods the translator uses, their frequency and how they affect the text of the translation.

Key words: phraseological units, translation, Polish, Russian.

Границы фразеологических единиц, которые охватывают колорит целого народа, весьма обширны. Фразеологизмы являются экспрессивно и стилистически окрашенными единицами языка и обладают выраженной оценочностью и образностью. Исследованием фразеологических единиц занимались такие ученые, как В.Н. Комиссаров, С. Влахов, С. Флорин, Я. И. Рецкер Ф. Ф. Фортунатов, Л. А. Булаховский Н. М. Шанский В. В. Виноградов, А. В. Кунин и другие. Произведения А. Сапковского имеют большое количество фразеологических единиц и изобилуют разговорными и просторечными фразеологизмами. Фактическим материалом является перевод Е. П. Вайсброта. В нашем исследовании мы рассмотрим, какие методы и способы использует переводчик, их частотность, и каким образом они повлияли на текст перевода.

Основные задания состоят в анализе и классификации наиболее распространенных способов перевода фразеологических единиц в переводе Е. П. Вайсброта произведений А. Сапковского. Концепция фразеологических единиц как устойчивого словосочетания, смысл которого невыводим из значений составляющих его слов, впервые была сформулирована Ш. Балли [3: 41].

По мнению А. В. Кунина, фразеологические единицы – это устойчивые сочетания лексем с полностью или частично переосмысленным значением [3: 21]. Согласно Д. Э. Розенталю и М. А. Теленковой: фразеологическая единица – это лексически неделимое, устойчивое в своем составе и структуре, целостное по значению словосочетание, воспроизводимое в виде готовой речевой единицы [5: 194]. В. В. Виноградов предлагает разграничивать ФЕ с точки зрения их семантической слитности. Исследователь выделяет три типа фразеологизмов: фразеологические сращения, фразеологические единства и фразеологические сочетания [1: 87].

За основу для практической части исследования была взята классификация С. Влахова и С. Флорина, дополненная А. В. Куниным и Я. И. Рецкером. Согласно этой классификации:

К фразеологическому способу относятся: фразеологический эквивалент (полный или частичный) и фразеологический аналог. К нефразеологическому способу перевода относятся: калькирование, описательный, лексический, обертональный и комбинированный переводы [2: 211]. В произведениях А. Сапковского чаще всего встречаются разговорные и просторечные фразеологизмы. Нами был проведен сопоставительный анализ с целью выявить наиболее используемые способы при переводе фразеологических единиц. Собранный материал был классифицирован следующим образом:

1) фразеологический способ перевода: метод фразеологического эквивалента (полный и частичный), метод фразеологического аналога; 2) нефразеологический способ перевода: калькирование, описательный и обертональный переводы.

Наиболее часто переводчиком использовался фразеологический способ перевода. Это обусловлено родственностью русского и польского языков. Можно выделить такие методы как:

1) Полный фразеологический эквивалент:

Pochwalił się Pluskolec, wylaniając się jak spod ziemi.

Похвалился Гладыш, появляясь как из-под земли.

Как правило, переводчик использует данный метод при переводе книжных и разговорных фразеологизмов, а так же ФЕ, имеющих междометную структуру. Благодаря методу полного фразеологического эквивалента, переводчику удастся полностью передать семантику ФЕ, ее образность и экспрессивную и стилистическую окраску.

2) Частичный фразеологический эквивалент:

Cały czas tam mrówki na plecach.

Все время мурашки по спине.

Этот метод используется чаще, чем полный фразеологический эквивалент. Переводчику удалось достичь эквивалентности.

3) Фразеологический аналог:

A nynie on martwy, pewnie to jak słońce na niebie.

А теперича он мертв, это уж как пить дасть.

Здесь переводчик сталкивается с проблемой передачи образности ФЕ и его стилистической и экспрессивной окраской. В этом случае необходимо подобрать эквивалентный аналог. Встречаются случаи, когда стилистическая окраска оригинала не совпадает с аналогом перевода. Например:

Nie rźnij więć teraz głupiego...

Так что не разыгрывай идиота...

В данном случае оригинал обладает яркой экспрессивной окраской и носит, скорее, вульгарный характер выражения, в то время как перевод не передает этого в полной мере.

Но чаще всего Е. П. Вайсброт осуществляет эквивалентный перевод ФЕ, сохраняя образность. Например:

I zamknij usta, bo ci much nawpada.

И закрой рот, не то муха влетит.

Реже использовался нефразеологический способ перевода. Е. П. Вайсброт использовал такие методы как:

1) Калькирование:

Ten Dorregaray potrzebny nam tu jak świniakowi siodło.

Этот Доррегарай нужен нам как свинье седло.

Чаще всего переводчик достигает эквивалентности с помощью этого метода, но встречаются также случаи, когда есть возможность подобрать аналог либо частичный фразеологический эквивалент. Например:

Zatańczymy tak, jak nam zagrają?

Запляшем так, как они нам заиграют?

В данном случае в языке перевода существует частичный фразеологический эквивалент «плясать под чужую дудку».

2) Описательный перевод:

Czemu spuszczasz nos na kwintę?

Ты что загрустила?

В данном случае утеряна стилистическая окраска слова, а потому и разрушается образность ФЕ. В языке перевода существует полный эквивалент «вешать нос (на квинту)».

3) Обертональный перевод:

To właśnie jakby wiatr chcieć łowić...

Все едино что ветер в решето ловить...

Поскольку в языке перевода отсутствует эквивалент или аналог, переводчик максимально перенес значение и сохранил образность ФЕ, достигнув эквивалентности. Перевод, выполненный Е. П. Вайсбротом, близок к максимальной эквивалентности.

Исследование показало, что при переводе фразеологических единиц необходимо учитывать стиль текста оригинала, поскольку неверный перевод может исказить образность и смысл. Кроме того, необходимо уделять особое внимание контексту и учитывать национальную окраску фразеологизмов. При переводе разговорных ФЕ необходимо так же учесть степень экспрессивной и стилистической окрашенности. Таким образом, фразеологизмы могут способствовать более глубокому и полному пониманию и осмыслению произведения благодаря своей насыщенности, глубине и образности.

В результате анализа был выявлено, что имеется закономерность между стилистически окрашенными фразеологизмами и способом их перевода. Книжные ФЕ, как правило, имеют полный фразеологический эквивалент, в то время, как для перевода разговорных ФЕ переводчик вынужден применять самые различные приемы.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке / В. В. Виноградов. – М: Изд-во МГУ, 1977. – 341 с.
2. Влахов С. И., Флорин С. П. Непереводимое в переводе / С. И. Влахов, С. П. Флорин. – 3-е изд. испр. и доп. – М.: «Р.Валент», 2006. – 448 с.
3. Кунин А. В. Что такое фразеология / А. В. Кунин. – М.: Наука, 1966. – 93 с.
4. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М.: «Р.Валент», 2004. – 240 с.
5. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М.: Просвещение, 1976. – 341 с.
6. Федуленкова Т. Н. Фразеологическая вариантность как лингвистическая проблема / Т. Н. Федуленкова // Вестник Оренбургского государственного университета. Серия «Гуманитарные науки». – 2005 – № 4(42) – С. 62-69

7. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – М.: Высшая школа, 1985. – 160 с.

УДК 811.111'367.626(043)

ФУНКЦІЇ ДЕСЕМАНТИЗОВАНОГО "IT" У ТВОРАХ СТІВЕНА КІНГА

Ольга Перва (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено функціям десемантизованого "it". Займенник "it" в творах Стівена Кінга використовується для позначення стану навколишнього середовища, ситуації в цілому, а також часу і відстані.

Ключові слова: займенник "it", граматичні функції, десемантизація.

The thesis investigates the functions of desemantized "it". The "it" pronoun in Stephen King's works is used to refer to the state of the environment, the situation as a whole, as well as time and distance.

Key words: pronoun "it", grammatical functions, desemantization.

Дослідження має на меті розглянути функції десемантизованого "it", яке може виступати в якості різних членів речення, а також може слугувати художнім засобом у літературі, в даному випадку у творчості Стівена Кінга.

Десемантизація – це поступова втрата лексичного значення, яка належить до основних типів зміни лексичного значення слова. На прикладі займенника 3-ї особи однини "it" і його українських аналогів можна простежити реалізацію його різноманітних прагматичних і граматичних функцій.

В українській мові за рахунок категорії роду будь-який особистий займенник може відсилати і до живої, і до неживої істоти. It – це один особистий займенник, котрий може використовуватися референційно, без опори на контекст: для позначення стану навколишнього середовища, ситуації (тобто стану справ) в цілому, а також таких її складових, як час і відстань. Референційно вживання it обмежено позицією підмета і реалізується в структурах типу: It rains / It is three o'clock. Семантична ослабленість, розмитість "it" в такому вживанні традиційно дає привід говорити про повну десемантизацію цього займенника.

Актуальність роботи полягає саме в тому, що граматичні дослідження вперше будуть безпосередньо пов'язані з творчістю всесвітньо визнаного майстра гротеску, фантастичного роману і роману жахів Стівена Кінга, який в своїх творах описує положення в сучасному американському суспільстві, яке змушує людей відвертатися один від одного, роблячи головним в житті прагнення до матеріального благополуччя.

Стівен Кінг створив цілісний світ з притаманними йому проблемами, які перегукуються з сучасною дійсністю, і намагається знайти шляхи вирішення цих проблем. Він звертається не до реальних, а фантастичних елементів, щоб проаналізувати мотивації людей і суспільства.

Розглянемо фрагмент його твору "Зелена миля":

Also, one read and experienced these stories more intensely, it seemed to me, because they were generationed.

А це мені здається, що такі книги читають уважніше саме тому, що вони друкуються по частинах.

What, I wondered, would it be like to walk those last forty yards to the electric chair, knowing you were going to die there?

Цікаво, думав я, яке пройти ось ці останні двадцять метрів до електричного стільця, знаючи, що там тобі доведеться померти?

В цих реченнях займенник "it" виступає в якості формального підмета в безособових реченнях для забезпечення їх структурної закінченості і українською мовою не перекладається.

If I wonder at anything that happened that day, it is the boy, chasing desperately after his father (and often in danger of being left behind completely), never fell and put a bullet in Klaus Deterick's back.

Що мене дивує з усього того, що сталося в той день, так це те, що хлопчик, відчайдушно біжить за батьком (а він адже міг зовсім відстати і загубитися), не впавав і не пустив кулю в спину Клауса Деттеріка.

У цьому реченні "it" вживається в значенні формального підмета в емпатичних реченнях для виділення різних членів речення (так зване підсилювально-видільний it). Тут займенник втратив лексичне значення і піддався повній граматицізації.

It was supposed to be for them, but I always thought: it was really for us, to keep us from seeing the awful tide of dismay in their eyes as they realized they were going to die with their knees bent.

Вважається, що цей мішок для них, але я завжди думав, що насправді він для нас, щоб ми не бачили жахливого припливу страху в їх очах, коли вони розуміють, що зараз помрут із зігнутими колінами.

У цьому реченні займенник "it" піддався повній граматицізації в чисто суб'єктних структурах з пасивним станом.

Таким чином, такі риси як десемантизація надають обширні можливості для варіювання форми мовного вираження і перш за все для варіювання форм особових

займенників і скорочення їх загальної кількості в реченні, що властиво художній літературі.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні синтаксичних особливостей речень із займенником "it", розгляд інших творів Стівена Кінга та з'ясування, чому саме усіма відомий письменник використовує у своїх текстах десемантизований "it".

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову . Ч.1 Граматичні труднощі.– 2-е вид., випр. / В. І. Карабан. – К: Кременчук, 1999. – 249с.

2. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. – М : Высш. шк., 1990. – 253 с.

3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика./ Я.И. Рецкер. – М : «Р. Валент», 2007. – 244 с.

УДК 811.111'373(043)

ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПРИКМЕТ

Чумаченко Дар'я (Маріуполь, Україна)

Робота присвячена вивченню еколінгвістичних характеристик англійськомовних прикмет. В ході роботи було проаналізовано семантику 100 одиниць, взятих із різноспоріднених мов.

Ключові слова: *семантика, паремія, прикмета, еколінгвістика.*

This paper focuses on the research of ecolinguistic characteristics of English superstitions. In the paper 100 superstitions of different languages with ecological component were analyzed.

Key words: *semantics, paroemia, superstition, ecolinguistics.*

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що переклад, здійснений на матеріалі різноструктурних неспоріднених мов – української і англійської, дозволяє на прикладі прикмет продемонструвати універсальні та унікальні риси, «способи категоризації і концептуалізації позамовної дійсності» представниками українських і англійських етнокультурних соціумів, а також простежити вплив мовної стереотипізації на формування і функціонування мовних структур на кроскультурному рівні.

Мета роботи полягає у дослідженні еколінгвістичних характеристик англійськомовних прикмет.

Об'єктом дослідження виступають семантичні характеристики 100 прикмет.

Предметом дослідження є еколінгвістичні характеристики англійськомовних прикмет.

Простежуючи історію вживання поняття “екологія” стосовно мови, слід зазначити, що воно вперше використовується американським лінгвістом Ейнаром Хаугеном в 1970 році. Він визначає екологію мови як науку про взаємини між мовою та її оточенням, де під оточенням мови розуміється суспільство, що використовує мову як один зі своїх кодів. Виникнення еколінгвістики зумовлене необхідністю вирішення проблем взаємодії між мовою, людиною та природою. Вона охоплює надзвичайно різновекторні дослідження, які відображають важливість екологічної проблематики в суспільстві. Мова існує тільки у свідомості мовців і функціонує тільки при взаєминах з іншими мовцями і з їх соціальним і природним оточенням. Беручи до уваги той факт, що реальність відбивається у мові, цілком логічною є необхідність дослідження й аналізу характеристик фразеологічних одиниць у цілому, і прикмет зокрема.

Розглядаючи народні прикмети, важливо зрозуміти, що ж означає саме поняття «прикмета». Звернувшись до етимологічного словника під редакцією Р. В. Болдирева, біля «прикмета» стоїть примітка «див. кметь» [1: 571], отже, «кметь – селянин, господар; тямуща людина» [1: 472]. У тлумачному словнику української мови, під редакцією А. О. Івченка прикмета – «це основа передбачення чого-небудь, напр., за всіма прикметами скоро буде дощ» [3:364].

Тож прикмети – це помічені людиною, неясні для неї, але сталі відносини між будь-якими часто повторюваними явищами або подіями в матеріальному або нематеріальному світі. Спостерігаючи за цими явищами та не розуміючи причинно-наслідковий зв'язок, людина робить висновки про спорідненість попереднього та наступного, зберігаючи в пам'яті плоди своїх спостережень. Утворені таким чином прикмети більш-менш вірні, згідно характеру спостережень. А виходячи з статей етимологічного словника, можна зробити висновок, що більшість прикмет пов'язана з господарською діяльністю селянина.

Щодо засобів реалізації прикмет, то основною та спільною структурною рисою прикмет в обох мовах (українській та англійській) є бінарність. Це зумовлено історичним розвитком: від початку наші предки уявляли світ, де все мало пару (лівий – правий, земля – небо, смерть – життя тощо).

Народні прикмети в основі мають бінарну структуру. У ній присутні дві ситуації, з яких одна залежить від іншої: вони відбуваються одночасно або послідовно. На думку Закірова М. І. «у них простежується природний причинно-наслідковий зв'язок між

умовою і його наслідком, незалежно від волі мовця. Такі прикмети побудовані за формулою «А пророкує» («Якщо А, то слід чекати») [2: 8]. Ця формула у перекладному варіанті на українську мову, має місце у вище зазначеному вірші, котрий складається з повноцінних прикмет зашифрованих у поетичній римі. Розглянемо наступну прикмету: «The soot falls down, the spaniels sleep».

The soot falls down - «If the smoke is going down toward the ground, expect rain [Weather]». Іменник «the soot» перекладається на українську мову «сажа», у оригіналі іменник «the smoke» – дим, відповідно в українській мові зустрічаємо відповідник: «Дим стелиться по землі – до дощу»

The spaniels sleep – «Dogs, before rain, grow sleepy and dull», при перекладі серед українських погодних прикмет знаходимо: «Собака мало їсть і багато спить – до зміни погоди », враховуючи відмінності у спостереженнях українського та англійського народу, у оригіналі англійської прикмети відбувається конкретизація сонливої поведінки собаки іменником «dull» (млявий), тоді як в українському варіанті відбувається доповнення ще однією характерною рисою «багато спить».

У Англії найбільш велике значення надають поведінці кішки, тому інколи для коректного перекладу важливо зрозуміти різні спостереження правильно. Простежимо цю закономірність у наступній прикметі: «When cats wipe their jaws with their feet, it is a sign of rain». Ця прикмета не знаходить свого повного відповідника в українській мові, натомість зустрічається вираз такого типу: «Якщо кіт вмивається – на суху погоду». Як виявилось англійці у своїх спостереженнях розділили поняття «wipe their jaws» – витирати палець та «washes her face» – вмиватися. В результаті з'являється ще одна приказка, котра передбачає хорошу погоду, а саме: «If a cat washes her face o'er her ear, 'tis a sign the weather will be fine and clear».

Отже, прикмети, зважаючи на різносторонність та несхожість двох культур, подолали прогалину міжмовного нерозуміння – перейшли через пустоту, не заповнивши її за суттю, адже у англійських приказках структура звичайно відрізняється від українських приказок, проте сенс залишається однаковим, що значно полегшує задачу розуміння перекладу.

Перспектива дослідження полягає у подальшому порівняльному вивченні еколінгвістичних характеристик прикмет, виявленні особливостей відображення мовної картини світу в прикметах в інших мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Етимологічний словник української мови у семи томах. Том 4 / Упоряд. Р. В. Болдирєв. – К.: Наукова думка, 1985. – 655 с.
2. Иванова Е. В. Цели, задачи. и проблемы эколлингвистики / Е. В. Иванова // Прагматический аспект коммуникативной лингвистики и стилистики: сб. науч. трудов. – Челябинск : Изд-во ИИУМЦ “Образование”, 2007. – С. 41–47.
3. Івченко А. О. Глумачний словник української мови / Анатолій Олександрович Івченко. – Харків: Фоліо, 2002. – 541 с.

СЕКЦІЯ 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО
ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

УДК 811.1'367.622-115(043)

КРАТКОЕ ОПИСАНИЕ ОБРАЗНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ КОНЦЕПТА *ЧЕЛОВЕК*
(на материале образных существительных украинского языка)

Елена Пефтиева (Мариуполь, Украина)

В тезах викладено результати дослідження образної складової концепту ЛЮДИНА, вербалізованої образними іменниками-найменуваннями особи в українській мові.

Ключові слова: образність, іменник-найменування особи, концепт.

Brief results of the concept component research are presented in the abstract. The concept PERSON, which is verbalized by Ukrainian figurative nouns, has been analyzed in terms of semantic features.

Key words: figurativeness, noun designating a person, concept

В рамках когнитивної парадигми сучасної лінгвістики, пропонується концептуальний аналіз 1520 образних найменувань особи, на основі яких здійснено спробу встановлення і опису образної складової концепту *ЧЕЛОВЕК*. Количественний аналіз емпіричного матеріалу показує, що високою номінативної щільністю відрізняються концепти *ХАРАКТЕР*, *РОД ДІЯЛЬНОСТІ*, *ВІДНОШЕННЯ*, які формують ядро образної складової концепту *ЧЕЛОВЕК*. Найменшими структурними одиницями виступають концепти *СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС*, *ВНЕШНІСТЬ*, *ПОВЕДІННЯ*, *ФІЗИЧЕСЬКЕ СОСТОЯННЯ*, *ІНТЕЛЕКТ*, *ВІК*, які визначають периферію образної складової концепту *ЧЕЛОВЕК* [2].

Концепт *ХАРАКТЕР* об'єктивується 547 образними іменниками-найменуваннями особи (далі ОСНЛ), що становить 36% від загального корпусу вибірки і формує ядро образного компонента концепту *ЧЕЛОВЕК* в українській мовній картині світу. В вербалізованому вигляді образна складова концепту представляє собою складне багаторівневе формування, яке представлено національно-специфічними рисами характеру. ОСНЛ виступають своєрідною частиною національного свідомості, вербалізуючи образну складову концепту *ХАРАКТЕР*,

которая играет заметную роль в создании культурно-смысловой многогранности языковой картины мира.

Концепт *РОД ДЕЯТЕЛЬНОСТИ*, вербализированный 198 ОСНЛ, что составляет 13% от общего корпуса выборки, входит в ядро образной составляющей концепта *ЧЕЛОВЕК* и занимает второе место в его иерархии. Результаты анализа дают основание утверждать, что ОСНЛ вербализируют социо-профессиональные стереотипы в украинской языковой картине мира, которые обусловлены определенными экстралингвистическими факторами культурного и исторического плана.

Как показывает анализ языкового материала, достаточно высокая частотность лексики с имплицитной семой *отношения* (182 ОСНЛ, 12% от всего корпуса выборки) позволяет отнести этот концепт к ядру образной составляющей концепта *ЧЕЛОВЕК*. На основании результатов анализа, можно утверждать, что ОСНЛ концептуализируют своеобразие отношений в различных онтологических ситуациях и определяют систему представлений о системе апелляции, исторически сложившейся в культуре украинского этноса.

Концепт *СОЦИАЛЬНЫЙ СТАТУС* объективируется 137 ОСНЛ, что составляет 9% от общего корпуса выборки и формирует промежуточный слой образной составляющей концепта. ОСНЛ, вербализируя образную составляющую концепта, выступают средством экспликации высокого и низкого социального статуса человека и отражают специфику коллективного этнического сознания. Что касается говорящего, то через применяемую образную лексическую единицу познается и сам говорящий, которому тоже можно дать характеристику.

Личность человека, отмечается в психологии, выражается как через статические, так и через экспрессивные параметры внешности, которые могут быть достаточны для точного составления психологического портрета человека. Образная составляющая концепта *ВНЕШНОСТЬ*, сформированная 122 ОСНЛ, что составляет 8% от всего корпуса выборки, способствует составлению такого портрета [2]. В украинском языке ОСНЛ концепта содержат оценку, связанную с одобрением или осуждением внешности, которая задается шкалой *привлекательность – непривлекательность*, что свидетельствует о тесной связи образного компонента с оценочным, и о существовании определенного стандарта внешности человека в концептуальной картине мира. ОСНЛ используются преимущественно с целью не столько описать внешность объекта номинации, сколько предоставить возможность говорящему наиболее ярко передать свое отношение к нему, прилагая меньше коммуникативных усилий [2].

Концепт *ПОВЕДЕНИЕ* относится к промежуточному слою образной составляющей концепта *ЧЕЛОВЕК*, объективированный 106 ОСНЛ, что составляет 7% от общего корпуса выборки, и представленный семантическими признаками с негативной окраской. Являясь связующим звеном между восприятием, мышлением и языком ОСНЛ вербализируют образную составляющую концепта *ПОВЕДЕНИЕ*, отражая представления, которые возникают в результате сочетания категориально-разнородных сущностей при сохранении образным ЛСВ признаков первого значения [2].

Концепт *ФИЗИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ*, вербализированный 76 ОСНЛ, то есть 5% от всего массива выборки, занимает промежуточную позицию в структуре образной составляющей концепта *ЧЕЛОВЕК* [2]. ОСНЛ образной составляющей концепта образуют концептуализированное пространство, где устанавливаются семантические ассоциации между физическими качествами человека, метафизическим смыслом предметного мира, и определяют характер национальной ментальности.

Низкая номинативная плотность концепта *ИНТЕЛЛЕКТ*, который насчитывает 61 ЛО, то есть 4 % от всех ОСНЛ, выводит его на периферию образной составляющей концепта *ЧЕЛОВЕК*. Проведенный анализ ОСНЛ позволяет представить фрагмент образной составляющей языковой картины мира, которая существует в сознании представителя украинского общества. Прослеживается асимметрия ассоциативной аксиологической направленности ОСНЛ для обозначения интеллекта в пейоративную сторону, что совпадает с результатами исследований Бессоновой О. Л. [1]. ОСНЛ концепта *ВОЗРАСТ* дополняют образную составляющую национальной концептосферы, эксплицируя взаимосвязь языка и культуры и отражая доминирующие возрастные стадии в содержании национально-культурного сознания, которое подвергается стандартизации на коллективном уровне.

Проведенное комплексное исследование позволило прийти к следующим выводам:

Таким образом, образная составляющая концепта *ЧЕЛОВЕК* – это лингвокультурно отмеченное сложное ментальное образование, отражающее культурно-исторические, национально-специфические и эмоционально-чувственные представления о представителях украинского общества. Образная составляющая состоит из девяти концептов: *ХАРАКТЕР, РОД ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, ОТНОШЕНИЯ* – ядро; *СОЦИАЛЬНЫЙ СТАТУС, ВНЕШНОСТЬ, ПОВЕДЕНИЕ* – промежуточный слой; *ФИЗИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ, ИНТЕЛЛЕКТ, ВОЗРАСТ* – периферия образного компонента [2].

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04 / Ольга Леонідівна Бессонова. – К., 2003. –

463 с.

2. Пефтієва О. Ф. Образність як семантичний компонент лексичного значення найменувань особи в англійській та українській мовах [монографія] (Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні дослідження. – Т. 3) / О. Ф. Пефтієва. – Київ : СПД Нестроєвий А. І., 2015. – 256. – ISBN 978-966-97410-2-8; ISBN 978-966-97348-5-3 (Том 3)

УДК 811.14'06'25'373.7 (043)

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СЛЕНГОВІЙ ЛЕКСИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВОГРЕЦЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Надія Рубан (м. Маріуполь, Україна)

У статті досліджено особливості перекладу сленгізмів. Проаналізовано основні перекладацькі трансформації, які перекладач застосовує в процесі їх перекладу.

Ключові слова: *сленг, трансформації, еквівалентні відповідники, варіантні відповідники, аналог.*

The article deals with the peculiarities of slang translation. Major translator's transformations are analyzed.

Key words: *slang, transformations, equivalents, contextual equivalents, analogue.*

Сленг вбирає у себе новітні хвилі змін, змінюючись одночасно із світом навколо, зазнаючи перетворень. Завдяки використанню сленгу здійснюється міжкультурна комунікація, так як сленг стає засобом порозуміння між однаковими віковими групами із різних країн та культур, він став невід'ємною частиною соціальної сфери та найбільш проблематичних об'єктів дослідження лексикології.

Різні аспекти сленгу вивчалися такими дослідниками як Е. Партрідж, Г.Л. Менкен, С.В. Пиркало, М.М. Маковський та ін. Проте сленг розглядався переважно в ракурсі лексико-стилістичних характеристик до кінця першої половини ХХ ст.

Важливим кроком у вирішенні цього питання було визначення І.В. Арнольда: "Сленг – це лексика розмовного типу, яку вважають нижчою від загальноживаного стандарту; це слова, що у стандартній мові або не вживаються, або мають особливий лексико-семантичний зміст" [1:183]. Проте, недостатньо уваги приділяли сленгу як перекладознавчої проблеми. Особливості відтворення грецького сленгу засобами української мови потребують подальших лінгвістичних досліджень.

Мета дослідження полягає в аналізі поняття сленгу, його етимології та особливостей перекладу сленгізмів з грецької на українську мову. Вагомий внесок у

дослідження сленгу зробив Г. Менкен. Він стверджує, що сленг – категорія загального поширення, що перебуває за межами загальноприйнятих мовних норм [6:6].

Переклад сленгізмів найчастіше здійснюється за допомогою еквівалентних відповідників, стилістично нейтральних варіантів чи просторіччя. При перекладі сленгу правильним є використання еквівалентних відповідників за наявності їх в мові перекладу.

Еквівалентні відповідники відіграють надзвичайно важливу роль у процесі перекладу. Саме ці лексеми і служать основою при виконанні перекладу. При відсутності еквівалентних відповідників можна удатися до просторіччя, яке додає тексту, що перекладається, необхідну характеристику відхилення від літературної норми.

Дуже часто перекладач при трансляції сленгової лексики вдається до ряду трансформацій різного характеру. Одним з найбільш ефективних видів перекладацьких трансформацій є варіантні відповідники. Їх використовують у випадках, коли одній лексемі мови джерела стаття двомовного словника пропонує декілька варіантів перекладу, і перекладачеві доводиться вибрати один з них [3:243].

Часто контекст змушує відмовлятися від вибору однієї з варіантних відповідностей, тоді доводиться шукати новий варіант перекладу – контекстуальну заміну, коли у зв'язку з особливостями конкретного контексту перекладач відмовляється від використання існуючої лексичної відповідності та підбирає варіант перекладу, що підходить лише впевненому випадку [4:131].

Якщо функціональні аналоги або варіантні відповідності відсутні в мові перекладу, перекладач може вдатися до прийому компенсації втрат, сутність якого полягає в тому, що елементи змісту, втрачені при перекладі одиниці в оригіналі, передаються в тексті перекладу іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місті, що і в оригіналі [5:96].

Характерним для перекладу сленгу є також прийом генералізації. Він полягає у міжмовному перетворенні лексеми мови джерела з вузьким семантичним полем на лексему мови перекладу з ширшим семантичним полем.

Дуже поширеним видом трансформації у процесі перекладу сленгізмів є заміна частин мови, або конверсія [6:136].

Не рідко при перекладі сленгізмів використовується й антонімічний переклад. Це типовий приклад комплексної лексико-граматичної трансформації, у якій одночасно здійснюються модифікації лексичної та синтаксичної структур [7, 201]. На практиці антонімічний переклад, як правило, пов'язується з заміною однієї з лексем оригіналу на її міжмовний антонім.

Зустрічаються й випадки перекладу сленгу за допомогою методу цілісного перетворення. Цей метод змінює внутрішню форму будь-якого відрізка мовленнєвого потоку, хоча загальний зміст залишається незмінним.

При перекладі сленгових одиниць, що не мають безпосередніх відповідностей, перекладач може вдатися до описового перекладу. Недоліком описового перекладу є його громіздкість і багатослівність, тому цей спосіб перекладу застосовується коли можна обійтися порівняно коротким поясненням.

Отже, при перекладі сленгу в основному слід притримуватися двох напрямків: пошуком аналогічного відповідника, що володіє приблизно такою ж експресивністю, або ж шляхом підбору найбільш близького за емоційною забарвленістю відповідника з розмовного шару мови.

БИБЛІОГРАФІЯ

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык : учебник для вузов / И.В. Арнольд; науч. ред. П.Е. Бухаркин. – 10-е изд. – М. : Флинта, 2010. – 384 с.
2. Казакова Т.А. Практические основы перевода. Translation Techniques. English-Russian / Т.А. Казакова. – СПб. : Союз, 2000. – 319 с.
3. Комиссаров В.Н. Пособие по переводу с английского языка на русский. Часть II: Грамматические и жанрово-стилистические основы перевода / В.Н.Комиссаров, Я.И. Рецкер, В.И. Тархов. – М. : Высш. шк., 1965. – 287 с.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник / І.В. Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 448 с.
5. Латышев Л.К. Технология перевода: Учебное пособие по подготовке переводчиков (с нем. яз.) / Л.К. Латышев. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 280с.
6. Mencken H.L. The American Language / H.L. Mencken. – New York, 1992. – 777 p.
7. Шурупова М.В. Проблематика английского сленга в аспекте теории перевода / М.В. Шурупова // Весник Московского гос. обл. ун-та. Лингвистика. – 2010. – № 4. – С. 130-135.

УДК 811.131.1'255.4(043)

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР У СУЧАСНОМУ ТЕКСТІ

Валерій Бриштен (Маріуполь, Україна)

У статті досліджено перекладацькі стратегії при перекладі метафор. Визначено основні тенденції, які допомагають передати зміст оригіналу.

Ключові слова: *перекладацька стратегія, метафора, тенденції, перекладач, оригінал.*

The article deals with the translator's strategy of metaphor translation. Major trends of translating the original are determined.

Key words: *translator's strategy, metaphor, trends, translator, the original.*

Навіть якщо в це важко повірити, насправді ми живемо у світі, в якому метафора присутня повсюди. Помічаємо ми це або ні, але кожного дня ми використовуємо її в нашому повсякденному житті, розмовляючи з друзями, колегами, дивлячись телебачення або читаючи стрічку новин у соціальних мережах. Видатні лінгвісти Лакофф і Джонсон стверджують, що метафору вже не можна розглядати виключно як явище літературне, щось таке, що не має нічого спільного з повсякденним життям [1]. І з ними не можна не погодитися.

Цей факт не може не турбувати і тих, хто займається перекладацькою діяльністю, адже при такій розповсюдженості цього явища, перекладачу потрібно знати, як впоратися із метафорою, тобто як передати її на мову перекладу найбільш точно і правильно. Саме тому цю роботу було вирішено присвятити деяким (бо їх значно більше) стратегіям перекладу метафор, а приклади взяти із сучасних італійських літературних творів.

Перша стратегія – послівний переклад – є найбільш простою та полягає в тому, що при такому перекладі кожне слово тексту оригіналу перекладається незалежно від контексту, при цьому словам підбираються перші та найбільш поширені значення. При цьому також зберігається порядок слів оригіналу. Ця стратегія базується на пошуку буквального співвідношення, тому також може називатися буквальним перекладом.

Перша стратегія охоплює випадки перекладу іменникових, дієслівних, займенникових та інших синтагм, оскільки в деяких випадках йдеться мова про такі метафоричні вирази, які цілком і повністю входять до лексики обох мов (такі метафори називаються статичними), а в інших – про повністю нові метафори, динамічні, які є продуктом оказіонального метафоричного перенесення номінації, результатом індивідуальної творчості суб'єкта мовлення [7].

Розглянемо це на прикладах:

«Guarda la strada, vede una piccola *nube di polvere* che si avvicina»[4].

«Дивиться на дорогу, бачить маленьку *хмаринку пилу*, яка наближається».

«Nel prato, ai piedi della collina, c'è Elisabeth. Le hanno tolto tutti quei binari da davanti, le hanno giusto lasciato i due che ha sotto le ruote. Se i treni naufragassero e le ferrovie fossero in cielo, sembrerebbe il relitto di un treno, posato *sul fondale erboso del mondo*»[4].

«На лузі, у підніжжя пагорба, стоїть Елізабет. Ті рейки, які раніше лежали перед

нею, прибрали, лишили тільки дві, на яких вона стояла. Якби поїзда зазнали катастрофи і залізні дороги злетіли б у небо, її можна було б прийняти за останки поїзда, що осів *на трав'яному дні світу*.»

Доволі часто перекладач стикається з великою проблемою, яку не завжди можна вирішити, і з якої він не завжди виходить переможцем. В цих випадках він змушений прибегнути до так званої деметафоризації, іншими словами він змушений зменшити метафоричне значення. Іноді процес деметафоризації полягає в тому, що перекладач перефразовує метафору іншими словами, шляхом заміни іменника або дієслова, які вживані у метафоричному значенні, іменником або дієсловом із прямим значенням, або навіть робить просте пояснення значення метафори [8]. Наприклад:

«La signora Gina Biglia, la mamma di Graziano, soffriva di ipertensione. Di minima aveva centoventi e di massima oltre centottanta. Le bastava un'agitazione, un'emozione e subito veniva *assalita da palpitazioni, vertigini, sudori freddi e stordimenti*»[3].

«Джина Біл'я, мама Граціано, страждала від гіпертонії. Нижній тиск в неї був сто двадцять, а верхній – більше ста восьмидесяти. Найменше хвилювання – і в неї починалось *серцебиття, запаморочення, виступав холодний піт та дзвеніло у вухах*.»

«Sarebbe tornata al villaggio e avrebbe rivisto i suoi tre figli, questa era *la magra consolazione*»[3].

«Вона повернеться у своє село і побачить трьох дітей, що буде для неї *єдиною слабкою втіхою*.»

Зменшення ефекту метафори тексту оригіналу у тексті перекладу виконується не лише за допомогою процесу деметафоризації. Іноді перекладач не лише не зберігає метафору, але зовсім не залишає від неї ніякого сліду. Ця стратегія має назву «прийом цілісного перетворення», коли можуть змінюватись внутрішня форма будь-якого відрізка мовного ланцюга (від окремого слова, переважно складного, до синтагми, а іноді і цілого речення). Причому перетворюється це не по елементах, а цілісно, так, що зв'язок між внутрішньою формою одиниць похідної мови та мови перекладу вже не простежується.

«Si, dormiva troppo. Ma la sera tornava a casa *distrutta* senza nessuna voglia di uscire, di vedere nessuno. Come si fa a uscire, a motivarsi quando le palpebre ti pesano come due *ghigliottine*?»[2]

«Так, спала вона дуже багато. Але вечорами вона поверталась додому *ніяка* і нікуди не хотіла йти, нікого бачити. Як можна кудий-сь іти, щось робити, коли в тебе закриваються очі?»

«Il pastore disse che temeva di no. Allora si aprì un dibattito, e tutti provarono a *scavare*

nella memoria per riuscire a ricordarsi una cosa buona, anche una sola, che Bird avesse fatto nella vita»[5].

«Боюся, що ні, відповів пастор. Зав'язалася суперечка, і всі почали *ритися в пам'яті*, пригадуючи що доброго зробив Бьорд за своє життя».

Наступна перекладацька стратегія потребує від перекладача проявити його вміння «використовувати слово», тобто бути винахідливим на лексичному рівні і, звісно, детально розуміти текст оригіналу задля того, щоб потім, використавши усі можливості мови перекладу, передати нею такий самий стилістичний і семантичний ефект. Ця стратегія називається «комунікативна», або «літературна».

«Herve Joncour era all'estremo opposto della stanza: *era assediato* dal profumo dolciastro delle donne che gli stavano attorno e sorrideva imbarazzato agli uomini che si divertivano a raccontargli storie che lui non poteva capire»[6].

Ерве Жонкура всадили на іншому кінці кімнати: *овіяний* нудотним ароматом настирливих жінок, він розгубливо усміхался чоловікам: ті, навперебій частували його казна якими байками, зрозуміти які він був не в змозі».

Отже, як бачимо, існують різні підходи до роботи з метафорою і кожен з цих підходів має свої відзнаки та особливості, а також потребує від перекладача певних навичок, аби найбільш повним чином передати її на мову перекладу. Попри це, наведені чотири стратегії дуже чітко показують нам дві різні тенденції: в одному випадку, аби найбільш точно передати сутність метафори, перекладачу потрібно прикласти значних зусиль та мати для цього достатньо знань, іноді не лише лінгвістичних, а й життєвих, культурних та з багатьох інших сфер життя; в іншому, спостерігається тенденція якимось чином обійти метафору, як елемент достатньо складний, при цьому жертвуючи її семантичним та стилістичним багатством, Проте вибір, яку стратегію обрати, лежить повністю на перекладачеві, важливий лише кінцевий результат – найбільш повна і точна передача змісту тексту або речення з однієї мови на іншу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, которыми мы живем: Пер. с англ / Дж. Лакофф, М. Джексон. – М, 2004. – 256 с.
2. Ammaniti N. Fago / N. Ammaniti. – Milano: Mondatori, 1996. – p. 61.
3. Ammaniti N. Ti prendo e ti porto via / N. Ammaniti. – Milano: Mondatori, 1999. – p. 72.
4. Baricco A. Castelli di rabbia / A. Baricco. – Milano: Rizzoli, 1997. – p. 132.
5. Baricco A. City / A. Baricco. – Milano: Rizzoli, 1999. – p. 103.

6. Baricco A. Seta / A. Baricco. – Milano: Rizzoli, 1996. – p. 108.
7. Newmark P. A Textbook of Translation. – Harlow: Pearson Education Limited, 2008. – 292 p.
8. Strategie di traduzione della metafora alla luce della linguistica cognitiva. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://pressto.amu.edu.pl/index.php/srp/article/viewFile/3203/3214>

УДК 811.14'06-115(043)

НАЙПОШИРЕНІШІ ГРЕЦЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ СВЯТКОВІ ПОБАЖАННЯ

Мавроді Костянтин (Маріуполь, Україна)

У статті описано приклади новогрецьких та українських побажань до різних свят. Зроблено висновок щодо грецьких та українських свят, які мають багато подібностей або зовсім ідентичні.

Ключові слова: *побажання, свято, функція, подібності.*

The article describes Greeek and Ukranian holiday wishes. It is concluded that Greeek and Ukranian holidays are similar or even identical.

Key words: *wishes, holiday, function, similar.*

Свято – невід’ємна частина життя людини. Для нього здавна було характерне бажання відмічати ту чи іншу подію особистого, сімейного або суспільного життя певними ритуалами чи церемоніями. Свято – це багатогранне суспільне явище. Відображаючи життя окремої людини і суспільства в цілому, воно сприяє формуванню духовності людини і перетворюється на соціально-культурну цінність суспільства. Іншими словами, свято – це сплав багатьох сторін духовного життя народу [2].

На кожне свято прийнято бажати один одному щось приємне, щось несподіване – це притаманне майже кожній культурі. Ми пропонуємо розглянути деякі загальноживані побажання до популярних свят в новогрецькій та українській мовах. У першу чергу, пропонуємо дати визначення поняттю побажання. У «Словнику української мови», виданому у 1970-1980 роках, цей термін визначається так: «ПОБАЖАННЯ – Висловлене, виражене бажання здійснити, одержати, здобути і т. ін. що-небудь» [1: 608].

Отже, наведемо декілька прикладів новогрецьких та українських побажань до різних свят.

Щодо побажань до Нового року в Греції можна почути такі побажання:

1. Καλά Χριστούγεννα! (З Різдвом!) – Це побажання використовується в християнських країнах під час святкування Нового року та Різдва.

2. Καλά Χριστούγεννα και ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος! (З Різдвом і Новим роком!) – Це побажання – більш доповнений тип попереднього. Використовується в християнських країнах під час святкування Нового року та Різдва.

3. Καλή χρονιά! (Щасливого року!) – Здебільшого це побажання доповнює інші.

Серед українських побажань вкажемо такі:

1. Вітаємо Вас з Новим роком!
2. Вітаємо Вас з цим чудовим святом Нового Року!
3. З Новим роком та Різдвом Христовим!

Також дуже розповсюджені побажання Великодня як в Україні, так і в Греції:

1. Καλό Πάσχα! (З днем Великодня!) – Одне з найпоширеніших і часто використовуваних святкових побажань, яке вживається в християнських країнах під час святкування Великодня.

2. Χριστός Ανέστη! Καλό Πάσχα! (Христос Воскресе! З днем Великодня!) – Це побажання є більш доповненим типом попереднього.

Також наведемо деякі українські побажання:

1. Христос Воскрес! Воістину Воскрес!
2. З Воскресінням Христовим щиро Вас вітаю!

Слід зазначити, що свято виконує комунікативно-інтегративну, ціннісно-орієнтаційну, пізнавально-творчу функцію та стимулює розвиток виробництва, торгівлі і транспорту. Тобто свято сприяє пізнанню історії і культури країни, розвиває художній смак, любов до природи, допомагає виховувати молоде покоління в дусі поваги до історії країни і її традицій, призводить до згуртування кожної родини, окремих колективів, усієї нації [2].

Щодо грецьких та українських свят, можна сказати, що вони мало чим відрізняються, та навпаки мають багато подібностей або і зовсім ідентичні. Це склалося історично, оскільки наші народи тісно пов'язані як в релігійному плані, так і в культурному.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бурячок А.А. Словник української мови / А.А. Бурячок, В.О. Винник, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук, Л.С. Паламарчук, Л.О. Родніна, В.М. Русанівський, Л.Г.

Скрипник, Т.К. Черторизька, Л.А. Юрчук та ін. – В 11 томах. – Київ: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 6. – 1975.

2. Шкрядо А.В. Свято як соціокультурний феномен і його функціональне навантаження: на прикладі Венеціанського карнавалу [Електронний ресурс] / А.В. Шкрядо // Вісник Київського міжнародного університету /Редколегія: О.П. Іваницька (голова) та ін. (Серія „Міжнародні відносини”). – К.: КиМУ. – Вип.4. – 2005. – Режим доступу: <http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/04/shkrjado.htm>

УДК 81'27(043)

ОБРАЗИ І СИМВОЛИ ЯК СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Наталя Кобиленко (Маріуполь, Україна)

У статті досліджено роль образів і символів в оволодінні концептами. Автор доходить висновку, що слово-образ завжди визначається специфікою народної мови.

Ключові слова: образ, символ, концепт, мовна картина, когнітивний.

The article is devoted to the role of images and symbols in the process of concept study. The author comes to the conclusion that the figurative word is determined by the peculiarities of the folk language.

Key words: image, symbol, concept, world-image, cognitive.

Національно-культурна специфіка мовленнєвого спілкування містить систему певних образів, символів, що відрізняються варіативністю, і є складовою частиною мовної картини світу. Кожна мова відтворює відповідний спосіб сприйняття й улаштування світу, або його мовну картину - сукупність уявлень про світ, що містяться у значенні слів і виразів, утворюють єдину систему поглядів та установок, що певним чином розподіляються носіями мови [1: 71].

Рівень мовленнєвої культури тісно пов'язаний з вагомим інструментом пізнання світу, яким виступають образи і символи. Останні є водночас методом вираження реальності, часто прихованих скарбів духовності народу.

Сучасна когнітивна методика визначає найголовнішим серед своїх завдань оволодіння концептами – ментальними прообразами (нерозчленованими уявленнями про об'єкт), глибокими значеннями розгорнутих структур тексту, що є втіленнями мотивів та інтенцій автора, для розвитку пізнавальної активності та адекватного сприймання текстової інформації. Семантика концепту містить комплекс позамовних відомостей, що ґрунтуються на знаннях про світ, здобутих у результаті колективного досвіду людства. Кожен концепт пов'язаний з деякими іншими, і разом вони утворюють домени (фони), з

яких вичленовується концепт. Упорядковане поєднання концептів у свідомості людини складає її концептуальну систему [2: 28].

Концептуальна система не є стабільною. Вона динамічна, весь час змінюється під впливом постійного процесу пізнання. Компоненти концептуальної системи фрейми – структури, що репрезентують стереотипні, типізовані ситуації у свідомості (пам'яті) людини та допомагають ідентифікувати аналогічну нову ситуацію, ієрархічно впорядковані репрезентації певної стандартної ситуації дійсності [3: 19].

На нашу думку, особливу увагу в оволодінні концептами слід надавати образам та символам, які беруть участь у структуруванні навколишньої дійсності, впливають на інтелектуальну діяльність людини.

У системі художнього тексту відбуваються складні процеси взаємодії окремих лексичних одиниць зі змістовою організацією, що зумовлюють поступове нагромадження значень, образної когезії та ускладнюють сприйняття тексту на рівні фактуальної, підтекстової, концептуальної інформації [5: 217].

Відомо, що на лексичне значення слова впливають семантичні зміни та варіювання в результаті посилення одних сем та затухання інших. Під впливом певних асоціацій актуалізуються не лише денотативні, а й конотативні семи. Така семантична гнучкість слова знаходить межі перетину із внутрішньою формою слова. Аналізуючи слово, О.Потебня виділяє з трьох складових (зовнішньої форми, змісту, внутрішньої форми) саме внутрішню форму, яка, на його думку, найближча до етимологічного значення. Услід за ученим, стан слова характеризується виділенням значення й образу, водночас образ стає неодмінним засобом для вираження значення. Аналізуючи співвідношення образу й значення, О.Потебня підкреслює властиву художньому слову полісемантичність і множинність значень. Уводячи формулу $A (\text{образ}) < X (\text{значення})$, учений доводить, що значення подається крізь образ, виражає себе в образі і водночас є неодмінним засобом для вираження значення [5: 36].

Поділяючи ідеї Й.Гердера та В.Гумбольдта, О.Потебня говорить про тотожність мови з духом нації. Ідея, що мова формує проміжний світ і тим самим закодує в його структурах особливий національний світогляд, у ХХ ст. обґрунтована Е.Кассіером, Е.Сепіром, Б.Уорфом. У використанні мовних засобів образності вчені простежили потужний струмінь національного характеру. Наприклад, в українського народу рушник – це поетичний символ життя в усій його багатогранності, у російській – предмет побуту; в українському мовно-образному арсеналі сокіл – гарний молодий козак, у німецькому – лихий спокусник та ін [4: 113].

Таким чином, слово-образ завжди визначається специфікою народної мови, і кожна мова має притаманний їй специфічний погляд на світ. Словесні образи виражають більше, ніж безпосередньо означають, підсилюючись, увиразнюючись додатковими та смисловими й емоційно-експресивними відтінками, мають ознаки картинності, яскравості, емоційної забарвленості.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бахтин М.М. Проблема содержания материала и формы в словесном художественном творчестве Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет / Бахтин М.М. –М : Худож. лит., 1975. – 371 с.

2. Кассирер Э. Опыт о человеке: Введение в философию человеческой культуры. Проблема человека в западной философии / Э. Кассирер. – М : Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 189 с.

3. Крымский С. Строй культуры: Хронотопы и символы // Colloquium. / С. Крымский – М : Правда, 1993. – 223 с.

4. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. / А.А. Потебня – Т.4. – Вып.2. – М : Правда, 1977. – 216 с.

5. Потебня А.А. Из записок по теории словесности. В. кн.: Хрестоматия по истории русского языкознания / Сост. Ф.М. Березин. – 2-е изд. – М: Высшая школа, 1977. – 315 с.

УДК 811.14'06'276.3 (043)

ΤΟ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟ ΣΛΟΓΚΑΝ ΣΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΜΦΡΑΖΟΜΕΝΑ

Ειρήνη Ροζκόβα (Μαριούπολη, Ουκρανία)

Τези стосуються питань функціонування рекламного слогану у соціальному контексті

Ключові слова: *слоган, реклама, соціальний контекст, функція*

The abstract contains the information about the functions of advertisement slogans in social environment

Key words: *slogan, advertisement, social context, function*

Η διαφήμιση, σύμφωνα με τον Χατζησαββίδη, αποτελεί μία μορφή μαζικής επικοινωνίας σε όλα τα ΜΜΕ. Καθημερινά οι διαφημίσεις που μας βομβαρδίζουν μέσα από έντυπα, αφίσες, ραδιοφωνικές ή και τηλεοπτικές εκπομπές είναι άφθονες. Ο ένας και μοναδικός σκοπός αυτών των διαφημιστικών μηνυμάτων είναι να «πουλήσουν» τα προϊόντα που διαφημίζονται και με αυτό τον τρόπο να διαμορφώσουν πρότυπα, αξίες αλλά και την κοινή γνώμη που είναι η κυρίαρχη δύναμη για την παραγωγή ευημερίας και πολιτισμού [3: 87]. Είναι δεδομένο, ότι η

διαφήμιση χωρίς τον λόγο, είτε γραπτό είτε προφορικό, δεν υπήρξε και ούτε θα υπάρξει. Για να επιτελέσει η διαφήμιση το σκοπό της – να πουληθούν τα προϊόντα – χρησιμοποιεί μια υπαινικτική, πολύσημη και αποτελεσματική γλώσσα, όπως εύστοχα παρατηρεί και η Κουτσουλέλου-Μίχου [3: 95]. Σύμφωνα με την ίδια, αυτός ο λόγος ξαφνιάζει και προκαλεί, παραβιάζοντας τις γλωσσικές – και όχι μόνο – προσδοκίες μας, με σκοπό να εντυπωθεί, να απομνημονευτεί και τελικά να πείσει. [3: 101]

Οι διαφημιστές στην προσπάθειά τους να προωθήσουν το εμπορικό προϊόν που έχουν αναλάβει επιλέγουν *μία ευρηματική, υπαινικτική και πολύσημη γλώσσα*. Προκειμένου η γλώσσα αυτή να είναι και αποτελεσματική ενσωματώνουν μέσα στο μήνυμα, με διαφορετικούς τρόπους κάθε φορά, τις πολυειδείς κοινωνικές πραγματικότητες. Λόγω της έντασης της ελληνικής κρίσης και των σφοδρών συνεπειών της στους πολίτες όχι μόνο στο οικονομικό, αλλά και στο κοινωνικό επίπεδο, το φαινόμενο όχι μόνο λαμβάνεται υπόψη, αλλά και χρησιμοποιείται κατά κόρον από τους κειμενογράφους. Υποθέτουμε μάλιστα ότι για την ενσωμάτωση του φαινομένου στις διαφημίσεις και την προσέγγιση του «κοινού – στόχου» (“targetgroup”) οι διαφημιστές οικειοποιούνται μεθόδους και πρακτικές που συγκροτούν τη λεγόμενη «στάση υψηλής και εικονικής ευμένειας» ή «στάση απατηλής οικειότητας» που αναγνωρίζεται στο σύγχρονο δημοσιογραφικό λόγο.[5]

Σύμφωνα με τον Κουρμούση [2: 189], στα πλαίσια της διαφημιστικής στρατηγικής ανήκουν η στρατηγική κειμένου, η στρατηγική του διαφημιστικού υλικού και η στρατηγική των διαφημιστικών μέσων. Η στρατηγική κειμένου περιλαμβάνει το κεντρικό διαφημιστικό μήνυμα (διαφημιστική υπόσχεση ή πρόταση) με βάση την ωφέλεια του καταναλωτή, την ορθολογική τεκμηρίωση της υπόσχεσης (*τεχνική του reason why*) και το πρωτότυπο διαφημιστικό ύφος (*style*). Στη συνέχεια, και χωρίς να είναι απαραίτητο, ακολουθεί το *σλόγκαν* που είναι η συμπύκνωση των τριών παραμέτρων που αναφέρθηκαν παραπάνω, όπου η λεκτική αυτή μετατροπή της ιδέας είναι αρμοδιότητα του κειμενογράφου. Βέβαια υπάρχουν και διαφημιστικά μηνύματα που περιέχουν μόνο το *σλόγκαν* στη δομή τους.

Με απλά λόγια το *σλόγκαν* είναι η συμπύκνωση της διαφήμισης. Συνήθως έχει συγκεκριμένη μορφή, και όπως έδειξε και ο W. Kroeber – Riel είναι η κορωνίδα της προσπάθειας του διαφημιστή, διότι η δημιουργία και η κατασκευή του απαιτεί φροντίδα, εφευρετικότητα, και ταλέντο [4: 19–20]. Ο W. Kroeber – Riel περιγράφει το *σλόγκαν* ως συμπυκνωμένο τύπο ενός μηνύματος που εύκολα αποτυπώνεται στην μνήμη, λόγω της συντομίας του και της πρωτοτυπίας του [4: 89], πιο συγκεκριμένα το *σλόγκαν* (σύνθημα) είναι μια αξιοσημείωτη φράση που χρησιμοποιείται συνήθως σε πολιτικό ή εμπορικό πλαίσιο και αποτελεί μια επαναλαμβανόμενη έκφραση μιας ιδέας ή ενός σκοπού. Τα συνθήματα αυτά ποικίλλουν ανάλογα το είδος και το ύφος, δεν είναι λεπτομερή αλλά είναι ιδιαίτερα ελκυστικά.

Συνήθως ταξινομούνται σε δύο είδη: το πολιτικό και το διαφημιστικό. Θα μιλήσουμε για το διαφημιστικό σλόγκαν, σύμφωνα με το οποίο αρθρωμένες μεταξύ τους λέξεις επαναλαμβάνονται σε κάθε διαφημιστική εκδήλωση με σκοπό την προώθηση ενός προϊόντος [1: 8].

Λοιπόν, ας δούμε σύντομα την προέλευση του όρου «σλόγκαν». Σύμφωνα με τον W. Kroeber – Riel το σλόγκαν ήταν μια πολεμική κραυγή που ένωνε τους οπαδούς μιας ομάδας [4: 38]. Αν εξετάσει κάποιος την ετυμολογία της λέξης θα διαπιστώσει ότι η λέξη «σλόγκαν» είναι σκοτσέζικη, προέρχεται από το *sluagh-ghairm* (ουαλικές λέξεις -slogorm-) και παραπέμπει σε πολεμική κραυγή, κραυγή του στρατού [4: 40]. Η Κουτσουλέλου-Μίχου αναφέρει ότι το σλόγκαν έκανε την εμφάνισή του το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όταν η τεχνική της επανάληψης έβγαινε από τη μόδα όλο και περισσότερο με αποτέλεσμα οι διαφημιστές να επινοήσουν και άλλους τρόπους προσέλκυσης του ενδιαφέροντος του κοινού[3: 17].

Μέσα από έρευνες διαπιστώθηκε ότι ένα σλόγκαν για να πετύχει το σκοπό του θα πρέπει να είναι εξειδικευμένο, δηλαδή να μην μοιάζει με κάποιο άλλο σλόγκαν άλλου προϊόντος, γι'αυτό και πολλές φορές χρησιμοποιείται η μάρκα του είδους, να είναι ευκολομνημόνευτο, δηλαδή να έχει σύντομη μορφή – ο μέσος όρος έκτασής του να είναι 5 με 8 συλλαβές – να παρουσιάσει μια συμπαθητική εικόνα του προϊόντος – ποιότητα, διάρκεια, αποτελεσματικότητα κ.λπ. – και να συγκρατεί την προσοχή μέσα από εικόνες, λογοπαίγνια, παροιμίες, αντιθέσεις, ομοιοκαταληξία, συνήχηση κ.λπ. [5: 78–80].

Όπως έχουμε διαπιστώσει, για το λόγο που χρησιμοποιείται στην ελληνική διαφήμιση δεν έχουν πραγματοποιηθεί ιδιαίτερες έρευνες και για το σλόγκαν τους. Ο Παπανικολάου μελέτησε τη χρήση της γαλλικής γλώσσας στο ελληνικό διαφημιστικό σλόγκαν και διαπίστωσε ότι μέσα από αυτή τη χρήση καθρεφτίζονται αξίες της σύγχρονης πραγματικότητας και του πολιτισμού, όπως τα νιάτα, η έντονη ζωή, τα ταξίδια κ.λπ. [5: 65]. Κυρίαρχη γλώσσα στα ελληνικά διαφημιστικά σλόγκαν στην έρευνα που πραγματοποίησε ήταν η ελληνική και ακολουθούν η αγγλική και έπειτα η γαλλική.

Οι βασικές λειτουργίες του μηνύματος, είναι να προσφέρει πληροφορίες σχετικά με το προϊόν, να διατυπώσει επιχειρήματα που εξηγούν και ενδυναμώνουν την αρχική δήλωση στην επικεφαλίδα, αλλά και να πείσει τους δυνητικούς καταναλωτές να αγοράσουν το προϊόν. Στο μήνυμα αναπτύσσονται οι λόγοι για τους οποίους ο καταναλωτής πρέπει να αγοράσει το προϊόν [2: 155].

Με άλλα λόγια το σλόγκαν είναι το σταθερό σημείο αναφοράς για κάθε προϊόν ανεξάρτητα από τις ποιοτικές βελτιώσεις ή τροποποιήσεις που υφίσταται το προϊόν, στα πλαίσια του ανταγωνισμού και της επορικής στρατηγικής της αγοράς [1: 72–73]

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Βουτσά Μ. Δημιουργικό της διαφήμισης / Μ. Βουτσά. – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, 2002. – 125 σ.
2. Κουρμούσης Γ. Διαφήμιση, από την θεωρία... στην πράξη / Γ. Κουρμούσης. – Αθήνα : Εκδόσεις ANUBIS, 1997. – 240 σ.
3. Κουτσουλέλου – Μίχου Σ. Η γλώσσα της διαφήμισης / Σ. Κουτσουλέλου – Μίχου. – Αθήνα : Εκδόσεις Gutenberg, 2004. – 272 σ.
4. Kroeber – Riel W. Στρατηγική και τεχνική της διαφήμισης. (Κ. Ζέρβας, μεταφρ.) / W. Kroeber. – Riel. – Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1998. – 220 σ.
5. Παπανικολάου Θ. Slogans: έρευνα σε βάθος 1500 σλόγκαν, κάνει πιο απλή τη ζωή / Θ. Παπανικολάου. – Αθήνα: Εκδόσεις: Γ.Σ. Μπαρμπερόπουλος, 1996. – 224 σ.

УДК 811.111'255.4(043)

ΛΕΞΙΚΟ-ΓΡΑΜΑΤΙΧΝΙ ΟΣΟΒΛΙΒΟΣΤΙ ΠΕΡΕΚΛΑДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕΚΣΤУ

Βικτωρία Ιβανова (Μαριούπολ, Ουκραίνα)

У статті проаналізувано лексичні та граматичні труднощі, які виникають при перекладі сучасного англомовного художнього тексту на українську та німецьку мови. На матеріалі сучасного детективного роману Дж. Паттерсона «Виклик» визначено найбільш поширені лексичні та граматичні трансформації.

Ключові слова: *художній, переклад, лексичні, граматичні, трансформації, труднощі.*

The article deals with lexical and grammatical difficulties of translating the modern English literary text into the Ukrainian and German languages. The most widely-used lexical and grammatical transformations in the modern detective novel «Challenge» by J. Patterson are determined.

Key words: *literary, translation, lexical, grammatical, transformations, difficulties.*

Одним із найбільш динамічних творчих стилів, який потребує подальших наукових досліджень, є художній стиль. Художній стиль є носієм мовно-естетичних знаків національної культури. Він охоплює широку сферу використання. Це індивідуальна і колективна творча діяльність, література, різні види мистецтва, культура, освіта. Основне призначення художнього стилю – впливати засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття і волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості та естетичні смаки. Від творчої особистості письменника, його ідейно-

естетичної концепції, світобачення залежить організація тих чи інших мовних засобів та їх внутрішня художня трансформація у тексті. Серед провідних перекладознавців, які займалися проблемами перекладу художніх текстів, слід відмітити А. В. Федорова [5], В. В. Коптілова [2], А. А. Поповича [3] та інших.

Актуальність роботи зумовлена тим, що на даний момент не існує комплексного дослідження та аналізу лексичних та граматичних трансформацій при перекладі сучасного англомовного детективного роману на українську та німецьку мови.

Мета дослідження – проаналізувати лексичні та граматичні труднощі, які виникають при перекладі сучасного англомовного художнього тексту на українську та німецьку мови.

Об'єктом дослідження є сучасний англомовний художній текст.

Предметом дослідження є лексичні та граматичні трансформації, що використовуються при перекладі сучасного художнього тексту з англійської мови на українську та німецьку.

Для вирішення поставлених завдань ми застосовували методи описового та порівняльного аналізу, а також метод суцільної виборки.

Матеріалом дослідження послуговували лексичні та граматичні трансформації, застосовані при перекладі детективного роману «Виклик» Джеймса Паттерсона на українську мову (переклад Володимира Горбатько) та німецьку (переклад Вільгельма Гольдмана).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше відбувся комплексний аналіз лексичних та граматичних трансформацій, застосованих при перекладі сучасного англомовного тексту на українську та німецьку мови.

Теоретична значущість дослідження полягає у тому, що його результати становлять внесок у розвиток теоретичних аспектів перекладу художньої літератури.

Практична значущість роботи визначається тим, що її результати можна застосовувати в ході викладання лінгвокраїнознавства, порівняльної стилістики, практики перекладу, а також основ художнього перекладу.

Художній стиль у теорії і практиці художньої літератури – це завжди сукупність особливих зображувально-виражальних засобів, характерних для деяких письменників чи одного письменника, твори яких (якого) позначені більшою чи меншою індивідуальністю, оригінальністю. Художній стиль передбачає попередній відбір мовних засобів для створення літературних художніх текстів. Художній переклад відіграє величезну роль в розвитку мови і збагаченні національної культури. Художній переклад –

це «відтворення тексту іншою мовою, перекодування його з мови оригіналу на мову сприймача» [1: 81].

Адекватного перекладу сучасного художнього тексту можна досягти використовуючи різноманітні перекладацькі трансформації, зокрема лексичні та граматичні. Як правило, трансформації різних видів здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з одною. Саме такий складний комплексний характер перекладацьких трансформацій і робить переклад, а також його редакційне корегування складною та відповідальною справою [4: 10].

На матеріалі сучасного детективного роману Дж. Паттерсона «Виклик» за допомогою методу суцільної вибірки ми відібрали та проаналізували 400 лексичних та граматичних трансформацій у трьох мовах і дійшли висновку, що при перекладі твору німецькою мовою найбільш поширеним засобом є транскрибування і транслітерація та дослівний переклад, тому що подані слова мають таке ж звучання та значення як у мові-перекладача, тобто це пристосування до відтворення відповідних фонем та звучання у мові перекладу, а синтаксична структура оригіналу перетворюється в аналогічну структуру мови перекладу. При перекладі твору українською мовою найчастіше застосовуються такі трансформації як транскрибування і транслітерація, а також компенсація, для відтворення емоційної лексики, дослівний переклад та граматична заміна, де відбувається перетворення одиниці оригіналу на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням.

Перспектива подальшого дослідження полягає в аналізі жанрово-стилістичних особливостей відтворення сучасного англomовного художнього тексту при перекладі на українську та німецьку мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Будний В. В. Порівняльне літературознавство: підручник / В. В. Будний, М. М. Льницький. – К : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
2. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу / В. В. Коптілов – К : Видавництво Київського університету, 1971. – 131 с.
3. Попович А. А. Проблемы художественного перевода / А. А. Попович. – М : Высшая школа, 1980. – 199 с.
4. Степанов В. Г. Редакционная подготовка изданий переводной литературы: конспект лекций для студентов магистратуры по направлению «Книговедение» / В. Г. Степанов. – М : МГУП, 1997. – 64 с.
5. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А. В. Федоров. – М.: Филология три, 2002. – 418 с.

**ДЕЯКІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
УРУМСЬКОЮ МОВОЮ**

Валерій Кіор, Рустам Кіор (Маріуполь, Україна)

У роботі досліджено особливості перекладу твору Т. Шевченка «Кобзар» урумською мовою. Визначено фактори, що спричиняють труднощі перекладу поетичного твору.

Ключові слова: *переклад, труднощі, урумський, поетичний.*

The paper deals with the peculiarities of translating T. Shevchenko's «Kobzar» into the Urum language. Factors causing difficulties in translation of poetry are determined.

Key words: *translation, difficulties, Urum, poetic.*

Перекладацька діяльність взагалі потребує особливої уваги як до тексту оригіналу, так і до так званого тексту виходу. Для перекладу було обрано вісім творів Т. Шевченка, які складають перший його «Кобзар», виданий у 1840 році. Вірші перекладені урумською мовою, тобто однією з мов греків Приазов'я. Одразу можемо повідомити, що це літературна мова, тому що вона зафіксована у Спілці письменників України в якості такої. Але все одно при перекладі виникають певні труднощі.

За часів Радянського Союзу урумська мова винищувалась на державному рівні та зберігалась лише у розмовному варіанті, у побуті греків. За рахунок цього у мові набагато меншою стала синонімія. Якщо у турецькій мові на одне слово приходиться дві, три назви, в урумській мові залишилася одна. При перекладі поетичної мови це складає певні труднощі, – треба зберігати і риму, і складові відносини слова – точніше, поетичного рядка. У таких випадках виникає необхідність звертатися до словників споріднених мов: турецької, кримськотатарської.

«Кобзар» Шевченка мав у собі вісім оригінальних творів: «Думи мої, лихо мені з вами», «Катерина», «Думка», «Тарасова ніч», «Перебендя», «Тополя», «До Основ'яненка», «Іван Підкова».

Найбільше труднощів приходиться на переклад «Катерини». Тут вступають в силу етнопедагогічні явища: не хочеться вірити у те, що батьки Катерини могли так поводитися з рідною донькою. Дуже важко зазначити урумською мовою значення слова «покритка». Постійною і дуже важкою перепоною донесення сенсу поеми є те, що переклад здійснюється у XXI ст., а сама поема писалася в XIX ст. Минуло багато часу, пройшло багато змін в лексичній формі, фонології, морфології в українській мові, і ці зміни повинні були б бути зафіксованими і в урумській. Та їх немає.

Найбільш легким для перекладу є вірш «Думи мої, думи мої...». Філософська основа вірша дозволяє триматися в одному руслі перекладу. «Перебендя» та «Іван Підкова» мають фольклорну основу і це теж мало позитивну функцію, і, можна сказати, полегшило переклад.

Треба зазначити, що приазовські літератори вже пробували перекладати Шевченка. Так, у 1993 році у видавництві «Український письменник» вийшла книга «Тарас Шевченко. Кобзар» [1]. Це не був переклад самого «Кобзаря», це була збірка перекладів різних віршів поета, перекладена двома мовами греків Приазов'я: урумською і румейською. Для порівняння візьмемо вірш «Думи мої, думи мої...»:

1) українською: Думи мої, думи мої,

Ви мої єдині,

Не кидайте хоч ви мене

При лихій годині [2: 310]

2) урумською: Ту'ш'унмеклер, ту'шу'нмеклер,

Сиз тэк халдыныздыр,

Сиз брахманыз чомасам-да-

Вахыт вахытсыздыр [1: 180].

Слід зазначити, що рядок «Ви мої єдині» перекладається урумською – «тільки ви залишилися», тобто мова йде про приблизний переклад.

Таким чином, серед факторів, що визивають труднощі перекладу треба відзначити малі синонімічні ряди в урумській мові, відсутність змін з плином часу в лексичній, фонологічній та морфологічній формах та деколи приблизний (суб'єктивний) переклад, але незважаючи на це переклад творів великого Кобзаря є справою дуже позитивною.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Шевченко Т. Кобзар. Вибрані твори в перекладах мовами греків України / Т. Шевченко; Упоряд. Л. Кир'яков; за ред. А. Чердаклі. – Київ : Український письменник, 1993. – 247 с.

2. Шевченко Т.Г. Кобзар / Т.Г. Шевченко. – Київ : Дніпро, 1977. – 599 с.

ВИВЧЕННЯ У ЛІНГВІСТИЦІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ МОВНОЇ СПЕЦИФІКИ

Неллі Гайдук (Маріуполь, Україна)

У роботі проаналізовано лінгвістичні погляди провідних українських та зарубіжних лінгвістів щодо інтегративного характеру мови, проблеми національної своєрідності мови в рамках етнолінгвістики. Подано еволюцію потрактування мовної та концептуальної картин світу як одних із головних понять у сучасних дослідженнях, присвячених взаємозв'язку мови та культури і національній специфіці мови.

Ключові слова: *етнолінгвістика, концептуальна картина світу, лінгвокультурологія, мислення, мова, мовна картина світу, мовна модель, концепт, психолінгвістика.*

Common in linguistics is the postulate that each language reflects a certain way of perceiving and organizing the world. The meanings expressed by the means of a particular language form in a single system of views, a kind of collective philosophy that is compulsory for all native speakers and forms the basis of the corresponding particular model or picture of the world.

Key words: *ethnolinguistics, conceptual picture of the world, linguoculturology, thinking, speech, language picture of the world, language model, concept, psycholinguistics.*

Загально визнаним у лінгвістиці є постулат про те, що кожна мова відбиває певний спосіб сприйняття й організації світу. Значення, виражені засобами конкретної мови, складаються в єдину систему поглядів, свого роду колективну філософію, яка є обов'язковою для всіх носіїв мови і становить підґрунтя відповідної особливої моделі, або ж картини світу. Необхідність ґрунтовного вивчення співвідношення мови і культури, дослідження народного менталітету, картини світу, міжкультурного спілкування, опису організації ментального лексикону, вивчення мовної особистості національно-культурної специфіки мови в лінгвістиці зумовлюють актуальність дослідження.

Метою дослідження є аналіз лінгвістичних поглядів на проблему співвідношення мови і мислення, проблему національної своєрідності мови в рамках етнолінгвістики, лінгвокультурології, психолінгвістики. Завданнями дослідження постали: дослідження понять «картина світу», «національно-культурна специфіка мови»; аналіз поглядів провідних українських та зарубіжних лінгвістів на проблему співвідношення «мова – мислення» та «мова – культура».

Термін «картина світу» був уперше впроваджений у фізиці щодо фізичної картини світу (Г. Герц, М. Планк). Термін «картина світу» у філософії запропонував Л. Вітгенштайн у «Логіко-філософському трактаті», у лінгвістику ж термін уперше потрапив із праць німецького вченого Л. Вайсгербера. В. фон Гумбольдт запропонував гіпотезу про вплив на мову «духу народу»: «У мові зафіксований увесь національний характер... Різні мови є для націй органами їхнього оригінального мислення» [2: 303]. Не використовуючи термін «картина світу», В. фон Гумбольдт фактично повністю описав це поняття. Як зауважує О. А. Радченко, «відкриття феномену картини світу в різному його термінологічному оформленні стало основним теоретичним досягненням Гумбольдта, що дає змогу уналежнити його до батьків сучасної філософії мови» [6: 97].

Найбільш послідовно теорію В. фон Гумбольдта розробив О. О. Потебня, який перевів проблему існування «внутрішньої форми» національної мови, «народного духу» у площину взаємозв'язку мови й думки та витлумачив її з позицій культурно-генетичного еволюціонізму: «Відомо, що істина, здобута працею багатьох поколінь, потім легко дається навіть дітям, у чому й полягає сутність прогресу; але менш відомо, що цим прогресом людина зобов'язана мові. Без слова людина залишилася б дикуном ...» [5: 182].

На ґрунті антропологічної лінгвістики, незалежно від В. фон Гумбольдта, з'явилися й інші подібні концепції. Так, Е. Сепір наголошував на залежності процесу людського пізнання від мови: «Люди живуть не лише в об'єктивному світі речей і не лише у світі суспільної діяльності, як зазвичай вважається; вони значною мірою перебувають під впливом тієї конкретної мови, яка є засобом спілкування для цього суспільства» [3: 114].

Думку про те, що світ постає перед нами як калейдоскопічний потік вражень, який має бути організований нашою свідомістю, тобто – мовною системою, що зберігається в нашій свідомості, розвиває американський дослідник Б. Ворф: «Ми розчленовуємо світ, організовуємо його в поняття і розподіляємо значення так, а не інакше, в основному тому, що ми учасники угоди, укладеної подібною системою». Цю тезу учений згодом покладає в основу теорії лінгвістичної відносності: «Ми стикаємося... з новим принципом відносності, який свідчить, що схожі фізичні явища дозволяють створити схожу картину всесвіту тільки за схожості або, принаймні, за співвіднесеності мовних систем» [7: 174].

Проте, в сучасній західній лінгвістиці положення про існування загальних засад людського мислення стало загальноновизнаним. На підставі аналізу експериментальних даних Ч. Осгуд стверджує, що сучасні порівняльні дослідження з психолінгвістики доводять, що хоча мови виявляють явну унікальність у фонології, граматиці і семантиці, яка робить їх незрозумілими для носіїв інших мов, на глибинному рівні вони

демонструють наявність універсалій. А. Вежбицька, один із видатних дослідників семантики й універсальних категорій свідомості, автор теорії семантичних примітивів, розділяє погляд на існування мовних універсалій: «Мови і культурні системи значною мірою відрізняються одна від одної, але існують семантичні й лексичні універсалії, що вказують на загальний понятійний базис, на якому ґрунтуються людська мова, мислення і культура... а специфічні для мов конфігурації цих примітивів відбивають різноманітність культур» [1: 297].

Складовими частинами етнолінгвістики дослідники вважають етнопсихолінгвістику й лінгвокультурологію, які можуть формувати власні вектори самостійних мовознавчих дисциплін в аспекті всеєдності погляду на етнос, його мову й культуру. Етнопсихолінгвістика орієнтована на відбиття в мові й мовній діяльності ознак психічного складу, характеру, ментальності етносу. Оскільки мовна картина світу (МКС) невід'ємно пов'язана з мисленням людини, то мовознавці XIX – початку XX століття намагалися встановити характер цього зв'язку. Наприкінці XIX ст. «наука про мислення, яка займалася раніше дослідженням питань логічного устрою, форми думки в загальнофілософському плані, стає наукою про «душу», об'єктом вивчення якої є вже психіка індивідуума» [4: 6].

Таким чином, власне лінгвістика в середині XX ст. поставила перед собою завдання не тільки довести, а й дослідити тісний зв'язок мови і мислення. У наш час такий зв'язок досліджує етнолінгвістика, лінгвокультурологія, психолінгвістика та інші сучасні лінгвістичні напрями, основними проблемами яких є співвідношення мови і культури, дослідження народного менталітету, картини світу, міжкультурного спілкування, опис організації ментального лексикону, вивчення мовної особистості тощо. Одним із головних понять у сучасних дослідженнях, присвячених взаємозв'язку мови та культури і національній специфіці мови, є поняття мовної та концептуальної картин світу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание /А. Вежбицкая; пер. с англ. – М : Рус. словари, 1996. – 416 с.
2. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию/ В. фон Гумбольдт ; пер. с нем. – М : Прогресс, 1984. – 397 с.
3. Звегинцев В. А. Теоретико-лингвистические предпосылки гипотезы Сепира-Уорфа / В. А. Звегинцев// Новое в лингвистике : Сб. статей – вып.1. – М : Изд. иностр. лит., 1960. – с. 113–134.
4. Колшанский Г. В. Логика и структура языка / Г.В. Колшанский. – М: «Высш.

шк.», 1965. – 240 с.

5. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. – Одесса: Гос. изд-во Украины, 1922. – 185 с.

6. Радченко О. А. Лингвофилософские опыты В. фон Гумбольдта и постгумбольдтианство / О.А. Радченко // Вопросы языкознания. – 2001. – № 3. – С. 96–125.

7. Уорф Б. Наука и языкознание/Б. Уорф ; пер. с англ. // Новое в лингвистике. – вып. 1. – М. : Изд. иностр. лит., 1960. – с. 173–178.

УДК [811.111:811.161.2]’37(043)

ЛЮДИНА ЯК КЛЮЧОВИЙ КОНЦЕПТ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Антон Пекарєв (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена дослідженню концепта ЛЮДИНА як одного з базових концептів мовної картини світу. Показано необхідність вивчення мови та мовної картини світу у щільному зв'язку з культурою людини .

Ключові слова: *концепт, людина, мовний, картина світу, культура.*

The thesis deals with the representation of the concept "MAN" as one of the key concepts of the linguistic world-image. The importance of studying the language and linguistic world-image in close connection with man's culture.

Key words: *concept, man, linguistic, world-image, culture.*

З початку ХХІ сторіччя розвиток лінгвістики відбувається у руслі антропоцентричної наукової парадигми, сама цьому одним з релевантних концептів є концепт ЛЮДИНА, однак відмічається брак його практичного опису. Найбільш важливим є визначення концептуальних ознак, які знаходять своє відображення у словарних дефініціях, які є провідниками до вивчення змісту концепту. Звертання до фразеологічного, пареміологічного та афористичного фондів української та англійської мов дозволяє виявити особливості вербалізації концепту, визначити культурні цінності, які представляють собою національні соціальні норми та еталони поведінки у тому чи іншому суспільстві, та поступово проникнуть у глибину світогляду та світосприйняття народів.

Концепт ЛЮДИНА є базовим для української та англійської мовних картин світу, і у зв'язку з цим виникає необхідність у вивченні підходів до способів мовної репрезентації концептів у національних мовних картинах світу, виявленні та описі

специфічних (національно-обумовлених) особливостей вербалізації концептів, які досліджуються засобами української та англійської мов.

У роботі проводиться аналіз фразеологічних та пареміологічних одиниць, об'єднаних вищеназваним концептом, їх порівняння та визначення на основі проаналізованого матеріалу характерних рис схожості та відмінності двох лінгвокультур.

На дослідженні концепту свою увагу зосереджують не тільки лінгвісти, але й психологи, філософи та літературознавці. Ця проблема розробляється на протязі декількох десятків літ у руслі когнітивістики, лінгвокультурології, психолінгвістики і т.д. в роботі таких авторів, як Н.Д. Арутюнова, С.Г. Воркачов, А.А. Залевська, В.І. Карасік, В.В. Красних, Є.С. Кубрякова, В.А. Маслова, М.В. Піменова, З.Д. Попова, Г.Г. Слишкін, Ю.С. Степанов, Н.А. Стернін, В.Н. Телія, Р.М. Фрункіна.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що по сукупності концептів можна міркувати про мовну картину світу того чи іншого етносу; порівняльне вивчення картин світу дозволяє зробити міжкультурне спілкування більш адекватним.

Об'єктом дослідження є фразеологізми та паремії в англійській та українській мовах як зразок концептуально-значущої інформації багатомікового історичного досвіду народу.

Предметом дослідження виступають особливості змісту, структури та репрезентації концепту ЛЮДИНА в українській та англійській мовних картинах світу.

Мета нашої роботи – визначення змісту та структури концепту ЛЮДИНА та опис їхньої репрезентації в українській та англійській мовних картинах світу.

Теоретична значущість роботи полягає у тому, що робота розширює уявлення про зміст концепту ЛЮДИНА у різних народів, допомагає знайти адекватні еквіваленти для позначення концепту «людина».

Практична значущість роботи полягає в тому, що результати роботи та методика дослідження можуть слугувати частиною бази для подальшого вивчення концепту ЛЮДИНА.

У роботі використовуються наступні **методи дослідження**: описовий, порівняльний, метод концептуального аналізу, метод кореляції мовних і соціальних явищ, метод інтроспекції, метод суцільної виборки.

За твердженням В.І. Карасіка, моделювання лінгвокультурної специфіки тієї чи іншої спільноти відбувається як формування картини світу. Вона існує як сукупність концептуальної та мовної картин світу [3: 91].

Загальноприйнятим вважається тлумачення картини світу як «глобального образу світу, який лежить в основі світобачення людини, репрезентуючого сутнісні властивості

світу і розуміння його носителів та який є результатом усієї духовної активності людини» [4: 21].

Оскільки культура – це частина закріпленої в мові картини світу, яка відображає світогляд людини, то інформація, зв'язана з феноменом культура, знаходить своє відображення у структурі мовної номінації. Тому, найбільш ефективним шляхом дослідження культури є опис ключових концептів, до числа яких відноситься ЛЮДИНА [2]. Концепт спирається на «лінгвокультуролічне поле» – ієрархічну систему одиниць, які мають спільне значення та відображають у собі систему відповідних понять культури [1].

Формування концептів зв'язано з таки поняттєвими утвореннями, якими оперує людина при концептуалізації та які відображають як зміст результатів когнітивної діяльності, а також ментальні уявлення певної лінгвокультурної спільноти у об'єкті, який вербалізується. ЛЮДИНА виступає не тільки як ключовий концепт взагалі, але й також як концепт конкретно – людський, тобто, який належить до національної картини світу, та відображає у мовних експлікації типові для даної культурної спільноти поняття, знання та норми поведінки [2].

Проблема людини ставиться насамперед в площині "відображення світу" (себе як фрагменту світу) та визнання активності суб'єкту при будіванні моделі відображеної дійсності (об'єкта, який відображається), що визначило необхідність уточнення антропологічно обумовлених рис мовної картини світу вербального образу людини), а також виявлення того, як особливості людини як носія когніції та певних етнокультурних рис проявляються при формуванні цілісної картини світу та окремого її фрагменту (людини). **Перспективою** дослідження є виявлення мовних одиниць, що об'єктивують різні аспекти змісту концепта ЛЮДИНА.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания / Ю.Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1995. – № 1. – С. 37–68.
2. Геляева А.И. Человек как объект номинации в языковой картине мира : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора филологических наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / А.И.Геляева. – Нальчик, 2002. – 307 с.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
4. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В.И.Постовалова, Б.А.Серебрянников // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 8–86

ОБРАЗНА СКЛАДОВА ЯК ЧАСТИНА СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ

Ганна Подкопаєва (м. Маріуполь, Україна)

Статтю присвячено дослідженню образної складової концепту. Визначено поняття «концепт» та сутність образної складової концепту. Автор доходить висновку, що образна складова є когнітивною стороною концепту.

Ключові слова: *концепт, образна складова, образ, когнітивний.*

The thesis deals with the figurative constituent of concept. The notion «concept» and the essence of the the figurative constituent of concept are defined. The author makes the conclusion that the figurative constituent makes up the cognitive part of concept.

Key words: *concept, figurative constituent, image, cognitive.*

Сьогодні спостерігається появлення зростаючого інтересу до терміну «концепт» у різних областях лінгвістичної науки. На дослідженні концепту свою увагу зосереджують не тільки лінгвісти, але й психологи, філософи та літературознавці. Ця проблема розроблюється на протязі декількох десятиків літ у руслі когнітивістики, лінгвокультурології, психолінгвістики і т.д. в роботах таких авторів, як Анікін В.П. [1], Жаботинська С.А [2], В.І. Карасік [3], С.В. Шепітько [4], Є.С. Кубрякова, та ін. Існуючі в сучасній лінгвістиці підходи до вивчення концептів як складних ментальних утворень в найзагальнішому плані зводяться до двох основних понять концепту – лінгвокогнітивного і лінгвокультурного. «Проблема осмислення мовних одиниць як структур зображення знань є актуальною, оскільки за сукупністю концептів можна судити про ментальну модель дійсності, що відображується в мові взагалі і в мовній свідомості конкретних носіїв мови» [1: 52]. Концепт – це наче згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина – пересічна, звичайна людина, не "творець культурних цінностей" – сама входить в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї [4]. Виходячи з цього, розглядаємо концепт як базову одиницю культури.

Таким чином, **актуальність** нашого дослідження обумовлюється дослідженням образної складової концепту ЧОЛОВІК. **Предметом** нашого дослідження є образна складова, оскільки вона є частиною структури концепту.

Об'єктом нашого дослідження є семантичні ознаки іменників на позначення концепту ЧОЛОВІК.

Мета нашої роботи полягає у тому, щоб визначити поняття «концепт» та визначити сутність образної складової концепту.

Виходячи з цього ми можемо виділити такі завдання: провести огляд загальної теорії концепту і дати його визначення; описати основні складові концептів.

В.І. Карасик, який досліджує концепти мови в рамках лінгвокультурології, визначає їх як первинні культурні освіти, вираз об'єктивного змісту слів, що мають сенс і тому транслюються в різні сфери буття людини: "зокрема в сфери переважно понятійного (наука), переважно образного (мистецтво) і переважно діяльнісного (буденне життя) освоєння світу "[3: 123]. Таким чином, в структурі концепту В.І. Карасик виділяє образно-перцептивний компонент, понятійний (інформаційно – фактуальную) компонент і ціннісну складову (оцінка і поведінкові норми) [3: 118].

Поняттєва складова концепту є мовною фіксацією концепту, його позначенням, описом, дефініцією, порівняльними ознаками певного концепту стосовно інших концептів. Ця складова, яку можна також назвати фактуальною, зберігається у свідомості у вербальній формі і може відтворюватися в мовленні безпосередньо. Ціннісна складова концепту відображує важливість цього психічного утворення для окремих індивідів та колективу та реалізована в конотативному значенні, наданні оцінки певним компонентам значення відповідних лексем. Саме ціннісна складова визначає можливість виділення концепту. «Цінність завжди є центром концепту, оскільки концепт – це інструмент вивчення культури, а в основі культури завжди лежить саме ціннісний принцип. Образ структурується на перцептивний та когнітивний складовий. Сукупність базового образу і додаткових когнітивних ознак і шарів складають об'єм концепту і визначають його структуру». За змістом і за структурою типи концептів дуже різноманітні. Проте, в основі будь-якого концепту лежить базовий шар, який є певним чуттєвим образом. Цей образ, у свою чергу, є одиницею універсального предметного коду. «Образна складова концепту представлена характеристиками предметів, явищ, подій, зафіксованих в пам'яті носіїв мови, що сприймаються фізично – зором, слухом та ін., або релевантними ознаками практичного знання» [3: 107].

Отже, услід за Карасиком В.І., ми погоджуємося, що «предметно-образний зміст концепту зводиться до цілісного узагальненого сліду в пам'яті, пов'язаному з деяким предметом, явищем, подією, якістю. Стосовно конкретних предметів зазвичай говорять про семантичні прототипи. Стосовно до явищ і подій, що розгортаються в часі, предметно-образним змістом є якась узагальнена ситуація, пов'язана з цими явищами або подіями» [3: 127].

Поділяючи погляд вченого на структуру концепту, ми розуміємо, що образна складова – це те, що відображено у нашій пам'яті та у нашому світосприйнятті, а отже, є когнітивною стороною концепту.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аникин В.П. Об интернациональном и национальном изучении пословиц / В.П. Аникин. – 1965. – №2. – с.27–31.
2. Жаботинская С.А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С.А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. трудов. – 2013. – № 6. – С. 47–76.
3. Карасик В.И. Лингвокультурный концепт как элемент языкового сознания / В.И. Карасик, Г.Г. Слышкин // Методология современной психолингвистики: Сборник статей. – Москва; Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2003. – 9 с.
4. Шепітько С., О. Шейченко. Концепт як об'єкт лінгвістичного дослідження / С. Шепітько, О. Шейченко // Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету (Філологія). – 2009. – №2. – С. 349–357.

ДК 821.111.091:81'255. 4 (043)

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Надія Назаренко (Маріуполь, Україна)

У роботі зроблено компаративний аналіз українських перекладів романів сестер Бронте. Автор робить висновки про вплив гедера на переклад цих художніх творів.

Ключові слова: *компаративний, аналіз, переклад, роман, гедер.*

The thesis deals with the comparative analysis of the Ukrainian translations of the Bronte sisters' novels. The author makes conclusions about the impact of gender on the translation of these literary works.

Key words: *comparative, analysis, translation, novel, gender.*

Існує 3 українських переклади роману Емілії Бронте «Грозвий перевал» – «Буреверхи» (1933), «Грозвий перевал» (2006), «Буремний перевал» (2009) – і також 3 перекладацькі версії роману «Джен Ейр» її старшої сестри Шарлотти (1939, 1971, 2009). Прикметно, що з 6-х українських перекладацьких версій двох відомих романів, написаних жінками, тільки два варіанти створено чоловіками. Компаративний аналіз різних версій дає можливість простежити особливості стилю і збереження мовлення у процесі перекладу. Українська дослідниця Мар'яна Лановик зазначає, що феміністична теорія, відпрацьовуючи типи відмінностей у категоріях «жіночого» та «чоловічого», визначає біологічну, лінгвістичну, психоаналітичну та культурну різницю статей. Усе це стосується проблем художнього перекладу [2: 81]. Враховуючи положення лінгвістичної та психоаналітичної парадигм, можна зробити припущення, що переклад Михайла

Рудницького (1933) у порівнянні з версією Дарини Радієнко (2006), типовими ознаками якого є значно посилена емоційність та експресивність, є чіткішим у викладі, зрозумілішим у використанні виражальних засобів. Порівняно з двома першими перекладами, варіант Олени Андріяш 2009 року здається емоційно врівноваженою та досить цікавою інтерпретацією першотвору.

Серед україномовних перекладів роману «Джен Ейр» Ш. Бронте «канонічним» вважаємо переклад Петра Соколовського (1971), який адекватно та повно, без порушення художньої цілісності передав семантико-стилістичну структуру оригіналу. Скорочений переклад Ольги Сліпої (1939) є зразком вільного перекладу, де збережено кількість розділів першотвору, але порушено його синтаксичну і змістову єдність. Під час перекладу скорочувалися описи природи, психологічні характеристики персонажів, філософські роздуми, часопросторовий вимір. Переклад Уляни Григораш (2009) передає стиль і «сповідальну» тональність оригіналу, зберігає особливості композиції і хронотопу, але часто копіює версію П. Соколовського.

Чоловіча ментальність спрямована на те, щоб найбільше уваги відводилося центральним компонентам твору. Жінки, як вважає М. Лановик, інколи схильні «додумувати» деталі. Але, з іншого боку, не завжди стать перекладача відіграє вирішальну роль при створенні іншомовної версії, важливіша їх психологічна сумісність – спільна основа світочуття та світобачення, а також їхній життєвий досвід, внутрішні переживання [4: 86 – 87]. Враховуючи вищезазначене, зазначимо, що чоловіки-перекладачі М. Рудницький та П. Соколовський тонко відчували світосприйняття Емілії та Шарлотти Бронте та майстерно відобразили їхні художні образи українською мовою.

Переклади романів сестер Бронте – це не стільки пам'ятка минулого, бо їх твори є часово дистантними, скільки живі витвори літератури, що з англійської культури у творчо трансформованому вигляді перейшли в контекст української культури. Говорячи про існування художнього твору в умовах чужого культуромовного простору, дослідниця проблем перекладознавства А. Пермінова пропонує термін «культуромовне буття художнього твору», визначаючи цим терміном перекладацький текст або тексти [121, 102]. Приймаючи цей термін, можна вважати, що культуромовне буття романів Шарлотти та Емілії Бронте в українському культурному просторі є складним, тому що існують три різночасових переклади кожного з відомих романів письменниць, при цьому підкреслимо, що це переклади різних типів. Переклади романів сестер Бронте сприяли поглибленню діалогу двох культур – англійської та української – і розвинули існуючу традицію європейської жіночої літератури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Коптілов В. Першотвір і переклад. Роздуми і спостереження / В.Коптілов. – К : Дніпро, 1972. – 215 с.
2. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції / М. Лановик. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 470 с.
3. Некряч Т.Є., Чала Ю.П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів: Навчальний посібник / Т. Є. Некряч, Ю. П. Чала. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 200 с.
4. Пермінова А.О. Множинність перекладів як фактор створення культуромовного буття художнього твору / А. О. Пермінова // Вісник Сумського державного університету. (Філологічні науки). – 2005. – № 6 (78). – С. 99–105.
5. Топер П.М. Перевод в системе сравнительного литературоведения / П. М. Топер. – М.: Наследие, 2000. – 254 с.

УДК [811.14'06+811.111]'25 (043)

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИЧНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ В ПЕРЕКЛАДАХ ПОЕЗІЙ ТОМАСА ЕЛІОТА НОВОГРЕЦЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ЙОРГОСА СЕФЕРИСА)

Маргарита Узун (Маріуполь, Україна)

Тези висвітлюють проблеми лексичної відповідності в перекладах поетичних творів Томаса Еліота новогрецькою мовою

Ключові слова: *лексична відповідність, поезія, переклад*

The abstract deals with the problematic issues of poetry translation into greek language

Key words: *lexical correspondence, poetry, translation*

Актуальність представленої нами роботи визначається відсутністю досліджень в Україні, які б було присвячено аналізу особливостей перекладів творів англо – американського поета Томаса Стернза Еліота новогрецькою, у виконанні Йоргоса Сефериса. Розвідки всесвітньовідомих неоелліністів Тетяни Чернишової, Андрія Савенка, Ірини Ковальнової, Маріо Вітті [1; 2; 4; 5; 13] присвячено аналізу творчості грецького поета, а не особливостям перекладених ним поезій. Дослідження творчості Йоргоса Сефериса в Греції пов'язане з іменами Ксенофона Коколіса, Насоса Вагенаса, Михаїла Пасхаліса, Йоргоса Саввідиса [7; 8; 9; 10; 12]. У статті буде здійснено спробу узагальнено осмислити незнаний матеріал, що стосується освоєння грецькими літературознавцями перекладацької діяльності Й. Сефериса, більш відомого в усьому світі як поета, а не перекладача.

В даному дослідженні ми не ставимо на меті охарактеризувати сучасний стан критичних розвідок щодо особливостей перекладів, а зупинимось на дослідженні Ксенофона Коколіса «Сеферис – перекладач Еліота. Замітки» [10], в якому критик спробував уважно розглянути й дати аргументовану оцінку якості перекладених Йоргосом Сеферисом поем Томаса Еліота. К. Коколіс змінив уяву читацького кола про Сефериса – перекладача. Аналізуючи лише позитивні відгуки попередніх критиків щодо перекладів, які виконав Й. Сеферис, він доходить висновку, що зважаючи на постать Сефериса (одного з найвидатніших поетів новогрецької літератури, першого грека – лауреата Нобелівської премії з літератури 1963 року) «критики або не вбачали» серйозності у цьому питанні, або вирішили промовчати щодо цієї теми [10: 204]. На основі багаточисельних прикладів перекладу з англійської на новогрецьку К. Коколіс показав основні недоліки перекладів, виконаних Сеферисом, та створив з них типологію «фактичних помилок перекладу» (серед яких «повні смислові неточності, які виникають, як правило, через недооцінювання оригіналу») і «серйозні неточності перекладу» («де смислова точність оригінального тексту затемнюється у тексті перекладу» і «місця, де деякі стилістичні особливості в перекладі зникають») [10: 206]. Критик зустрів достатню кількість «форм слів давньої димотики» і вирази, що «пояснюють» або «спрощують» лексику тексту оригіналу. Ось деякі з них:

gashouse – навмисно чи ненавмисно перекладений Сеферисом як *будівля у Фотаеріу (Φωταερίου), сучасному Газі (Γκάζι), районі Атен;*

russ – purr of leopard – тобто муркотіння леопарда, стає у перекладі Сефериса *γατίσιος βρασμός του λεόπαρδου;*

enacted – тобто місце, де відбувалися вистави, Сеферис спрощує і *London Bridge* перекладає *Γιοφύρι της Λόντρας.*

Деякі перекладацькі неточності:

ім'я *Marie* автор Еліот пише і читає французькою. Але перекладач передає його як *Марія (Μαρία)*. Паралельно, *Albert* трансформується у *Γιάννης*, а *Lil, Bill, Loy, May* в тому ж епізоді залишаються *Λιλ, Μπιλλ, Λου, Μαίη.*

У деяких рядках переклад невиправдано нагадує поетичний:

Oh the moon shone bright on Mrs Porter стає у перекладі: *Ω φεγγαράκι μου λαμπρό φέξε της Κυρα-Πόρτερ.* А вирази *grey the sky* та *the grey sky* втрачають буквальний смисл: *στάχτη ο ουρανός* та *η στάχτη τ' ουρανού .*

Іноді зустрічаються і помилки:

The sound of horns and motors – це, звичайно, *звук двигуна автомобіля, а не трубачів (σαλπίγγων).*

An age of prudence не означає *η εποχή της φρόνησης*, тому що *an age* з неозначеним артиклем *an* не означає конкретну епоху (*εποχή*), означає століття (*αιώνας*), тобто великий часовий період.

Stony rubbish не означає *πέτρινα σαρίδια* (кам'яний бруд), *πέτρινα χαλάσματα* (розвалини). *Ο Γιος του Ανθρώπου* не народився *μέσα στα σαρίδια της καταφρόνιας*. Фраза оригіналу: *in the litter of scorn*.

Power is present, for him who wield мається на увазі *сила є у того, хто нею володіє, а не у того, хто її бажас* (перекладач замість *wield* «володіти» використав *willed* «бажати»);

self – domination: в одному з прекрасних складних рядків говориться про жінок із Кембриджа «*Dominated by the lust of self-domination*», що означає «ними оволодіває жага до самотійності» у перекладі Сефериса виглядає як «*Κυριεμένη απ' την ασέλγεια της αυτοκαταστροφής*», що повністю змінює зміст оригіналу.

Boar «кабан» Сеферис переклав як «ведмідь», у результаті неправильного прочитання слова – оригіналу: замість *b-o-a-r* він прочитав *b-e-a-r*.

Як бачимо, К. Коколіс, ретельно досліджуючи переклади такого майстерного поета, як Сеферис, не намагався знайти слабкі сторони. Витлумачуючи значення англійських слів і наводячи приклади їх відтворення новогрецькою, він спромігся представити об'єктивну картину особливостей перекладених Й. Сеферисом творів. Доходячи висновку, що «Сеферис – перекладач не досяг таких же висот, як Сеферис – поет» [10: 205], критик не принизив значущості поета в справі перекладу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Савенко А.О. Орест розвтілений: нотатки до інтерпретації образу в збірці "Міт-історія" Й. Сефериса / А.О. Савенко // Мовні й концептуальні картини світу. – К: Видавничий дім Д. Бураго, 2012. – Вип. 39. – С. 251–258.

2. Савенко А.О. Партиципiальні звороти у структурі художнього тексту / А.О.Савенко // Мовні й концептуальні картини світу. – К: Видавничий дім Д. Бураго, 2012. – Вип. 46. – С. 63–64.

3. Сеферис Й. Вибране / Й. Сеферис – К : Журнал Всесвіт, 2013. – 399с.

4. Чернишова Т. Грецький поет Йоргос Сеферис / Т. Чернишова // Сеферис Йоргос. Вибране: поезії й літературно-критичні статті / Упорядкування О. Пономарів, А. Савенко.; передне слово А. Савенко, Т. Чернишова; переклади А. Савенко, І. Бетко та ін. – К : Журнал «Всесвіт», 2013. – С. 7–12.

5. Ковальова І. Мої поети. Коментарі [Електронний ресурс] // І. Ковальова. Вірші. – М.: Ітака, 2006. – С.27–40. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nlo/2007/86/za27.html>.
6. Βαγενάς Ν. Ο ποιητής και ο χορευτής: Μια εξέταση της ποιητικής και της ποίησης του Σεφέρη / Ν. Βαγενάς. – Αθήνα. Κέδρος, 1979. – 300 σ.
7. Βαγενάς Ν. Ο Σεφέρης ως μεταφραστής της αγγλικής ποίησης / Ν. Βαγενάς // Ποίηση και μετάφραση. – Θεσσαλονίκη. 1989. – Σ. 95–100.
8. Βαγενάς Ν. Σχόλια του Σεφέρη / Ν. Βαγενάς. – Θεσσαλονίκη. 1989. – Σ.107–116.
9. Κοκόλης Ξ. Α. Ο μεταφραστής Σεφέρης (Αρνητική κριτική) / Ξ. Α. Κοκόλης. – Εκδόσεις Καστανιώτη. 2001. – 128 σ.
10. Κοκόλης Ξ. Α. Ο Σεφέρης μεταφραστής του Έλιοτ. Αρνητικές επισημάνσεις και απορίες – όχι μόνο σεφερολογικές / Ξ. Α. Κοκόλης // Το ζύγισμα της καλοσύνης. – Αθήνα. 2004. – Σ. 197–205.
11. Κοκόλης Ξ.Α. Πίνακας λέξεων των «ποιημάτων» του Γιώργου Σεφέρη / Ξ. Α. Κοκόλης. – Αθήνα. Ερμής, 1975. (έκδοση β΄, διορθωμένη και προσαρμοσμένη στην όγδοη έκδοση των Ποιημάτων). – 804 σ.
12. Σαββίδης Γ.Π. Οι αρχαιολογικές περιδιαβάσεις του ποιητή Γιώργου Σεφέρη / Γ.Π. Σαββίδης. – Λευκωσία. Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου. 1992. – 53σ.
13. Vitti Mario. Φθορά και λόγος: Εισαγωγή στην ποίηση του Γιώργου Σεφέρη / Mario Vitti.– Αθήνα. Εστία, 2011. – 288 σ.

УДК 811.111'373.7(043)

ФУНКЦІЇ ПРИСЛІВ'ІВ У ДИСКУРСІ

Віталія Рожкова (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено аналізу функцій прислів'їв у дискурсі. Було виділено десять текстові функції прислів'їв у сучасній англійській мові.

Ключові слова: *дискурсологія, прислів'я, прагматика.*

The thesis analyzes the functions of proverbs in discourse. Ten text functions of proverbs in modern English are being illustrated.

Key words: *discourse, proverbs, pragmatics.*

Наприкінці ХХ століття зростає інтерес до проблем пареміології, серед яких особливе місце посідає питання функціональної природи прислів'їв. Функціонально-прагматичний підхід до вивчення прислів'їв відбивається у роботах вітчизняних (О.В. Мерзлікіна, О.В. Дуденко, А.М.Григораш, О.П. Кушнір, Н.В. Деркач, Ю.В. Абрамова,

В.В. Прутчикова, О.В.Корень, І.С. Гулідова, Н.О.Добровольська, Г.І.Мироненко, В.В.Прутчикова), російських (В.Н. Телія, Г.Л. Пермяков, І.І. Чернишева, Н.Б.Мечковська, Л.І.Шахгіяхметова, А.А. Константинова, Є.Д. Смирнова. Н.В. Назаров) та зарубіжних (Е. Арева, Ч. Бріггс, Г. Брайан, М. Лібер, С.Обенг, Р. Ротштейн, С. Вінік, В. Мідер, Х. Бургер, Х. Христова-Готтхардт, Р. Якобсон) лінгвістів.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що на сьогодні інтенсивне вивчення прислів'їв здійснюється з позиції когнітивно-дискурсивної парадигми, що є пріоритетним напрямом досліджень у лінгвістиці. Неослабний інтерес лінгвістів і пареміологів до цих мовних одиниць, зокрема, до розкриття глибинних механізмів їх функціонування та прагматичного потенціалу, закономірний.

Об'єктом дослідження є англійський прислівниковий фонд.

В якості *предмета* у нашому дослідженні виступають функції прислів'їв.

Основною метою дослідження є виявлення і опис функцій прислів'їв у дискурсі.

Матеріалом нашого дослідження є англійські прислів'я.

Наукова новизна даного дослідження полягає у тому, що в ньому у перше було системно й комплексно виявлено та описано функції прислів'їв у дискурсі

Теоретичне значення нашої роботи полягає в тому, що вона є внеском в комунікативно-лінгвістичну теорію дискурсу.

Практична значущість дослідження даної роботи полягає в тому, що отриманні результати можна використовувати в теоретичних курсах з лексикології, на практичних заняттях з практики англійської мови, в курсових та магістерських роботах.

На відміну від слів та фразеологізмів прислів'я представляють собою особливий жанр – клас вербальних утворень (текстів), що мають відносну комунікативну автономію та мають форму замкнутого речення. Вони представляють собою завершений фрагмент спілкування та несуть когнітивне, інформаційне, психологічне та соціальне навантаження в акті комунікації і виконують специфічні текстові функції [3].

Під *функцією*, ми, користуючись визначенням А.В. Куніна, розуміємо роль, яку виконує елемент у діяльності тієї структури, частиною якої він є [2]. Видатним пареміологом Г.Л. Пермяковим було виділено наступні функції – кумулятивна, моделююча, директивна (регулятивна, повчальна), пізнавальна, прогностична, емоційно-експресивна, естетична, оціночна, розважальна, орнаментальна [4].

З кумулятивною функцією прислів'їв тісно пов'язана *директивна функція*, яка безпосередньо спрямовує, впливає а в перспективі виховує і формує особистість. Досвід для того і накопичується, щоб спрямовувати, коригувати, регулювати поведінку того, до кого звертаються. Ця функція прислів'їв також може

розглядатися як *регулятивна, дидактична, повчальна*. Прислів'я з директивної функцією утворюють досить великий пласт в корпусі загальноживаних прислів'їв сучасної англійської мови. [6].

Наступна функція прислів'їв – *пізнавальна*. Розглядаючи роль мови у пізнанні, дослідник Н.Б. Мечковська відмічає, що треба розрізняти два аспекти: «участь мови та мовленнєво-розумових механізмів свідомості у процесах предметного сприйняття та формування уявлень, понять, суджень, умовиводів, а також у механізмах пам'яті, участь мови у зберіганні та передачі від покоління до покоління суспільно-історичного досвіду людей». Основний аспект пізнавальної функції можна співвіднести з *повчальною функцією* паремій, яку виділяє Г.Л. Пермяков: «*waste not, want not*».

Крім того, ключовою функцією паремійних суджень є регулювання поведінкових норм, це саме *регулятивна функція* – одна з ключових для паремій, яка дозволяє регулювати не тільки поведінку, а й свідомість. З регулятивною функцією можна співвіднести дві інші функції паремій, виділених Г.Л. Пермяковим: моделюючу та прогностичну. Всі прислів'я ситуативні, вони не тільки називають, іменують ту чи іншу ситуацію, а й моделюють її. *Моделююча функція*, її також можна вважати констатуючою, забезпечує функціонування прислів'я як єдиного цілого, що містить інформацію про факт або фрагменті дійсності і що має смислову завершеність. [1].

Основна мета *прогностичної функції* полягає у передбаченні майбутнього. Дуже часто паремійне повчання будується за моделлю прогнозу. У прислів'ях, у яких ця функція є домінуючою, невідомі факти і події рано чи пізно проявляться, стануть видимими, правда та справедливість візьмуть гору над брехнею і несправедливим покаранням: «*murder will out*».

Наступна мовна функція – *емоційно-експресивна*. Вона проявляється у тому випадку, коли у виразі прямо виражається відношення людини до того, про що вона говорить, або до ситуації [5]. У групі контекстів, у яких ця функція прислів'їв є домінуючою, паремійними текстами надається образна характеристика ситуації / суб'єкту / об'єкту / стану:

«*One scabby sheep mars the whole flock.*

Neither fish, nor flesh, nor good red herring».

Естетична функція за Я.О. Якобсоном пов'язана з увагою до повідомлення заради самого повідомлення [8].

Також серед тих функцій, що виділяє Г.Л. Пермяков є розважальна. Вона властива пареміям всіх типів, основною метою якої є привнесення в ситуацію комічного сенсу: «*He laughs best who laughs like a horse*».

Крім того існує орнаментальна функція, тобто функція «прикрашання тексту», яка є основою для всіх паремій, «але у жодного типу вона не є головною та неодмінною». Паремії прикрашають нашу мову, вони пожвавлюють мовлення, демонструють розум і начитаність мовця, правильне їх використання в нашій мові відображає рівень вихованості, освіченості і культури [7].

Таким чином, було виділено наступні текстові функції прислів'їв у сучасній англійській мові: кумулятивна, моделююча, директивна (регулятивна, повчальна), пізнавальна, прогностична, емоційно-експресивна, естетична, оціночна, розважальна, орнаментальна. Сьогодні прислів'я – це важливі елементи мови як інструмент спілкування. Змістова частина прислів'я визначається не стільки значенням образу або логічною структурою конкретного варіанту, скільки метою адресанта й сенсом ситуації, у якій використовується текст.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М.: Просвещение, 1981. – С.140.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин – М: Высшая школа, 1996. – С. 336.
3. Лазарева Е.И. Текстовые функции немецких пословиц / Е.И. Лазарева // Тенденции и перспективы развития современного научного знания : материалы III междунар. науч.-практ. конф. – М : НИУ БелГУ, 2012. – С. 244.
4. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремиологии / Г.Л. Пермяков. – М: Наука, 1988. – С. 236.
5. Телия В.Н. Механизмы экспрессивной окраски языковых единиц / В.Н. Телия // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М : Наука, 1991. – С. 214.
6. Шагиахметова Л. И. Функции паремиологических единиц / Л.И. Шагиахметова // Вестник Челябинского государственного университета / Л. И. Шагиахметова. – 2009. – N 10. – С.156-158.
7. Шепітько С.В . Функції прислів'їв / С.В. Шепітько // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство :у 2 ч.). – Вип 137. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – С. 95.
8. Якобсон Р. Язык и бессознательное / Р. Якобсон. – М., 1996. – С. 121.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОБРАЗУ ГРЕЦІЇ В РОМАНІ «МАГ»

ДЖОНА ФАУЛЗА

Катерина Дацер (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені письменників до елліністичної спадщини, а зокрема перекладацьким інтерпретаціям образу Греції в романі «Маг» Джона Фаулза.

Ключові слова: еллінізм, переклад, Джон Фаулз

The thesis analyzes the Hellenistic heritage, and in particular the translation interpretations of the image of Greece in "The Magician" novel by John Faulza.

Key words: Hellenism, translation, John Faules

В історії англійської літератури ХХ століття було відзначено великою зацікавленістю письменників до елліністичної спадщини, яка проявлялась захопленням історії, географії, культури Древньої Греції. Грецька тематика відчутно захоплює Дж. Джойса, Р. Тревельяна, Е.М. Форстера, Р. Грейвза, Дж. Ліндсея, М. Рено, Дж. Уінтерсона. В цьому плані значне місце посідає творчість Джона Фаулза, особливо його роман «Маг». Зацікавленість Фаулза Грецією проявилась внаслідок особистих вражень від перебування в країні, так і в результаті його глибокого захоплення давньогрецькою міфологією, філософією (особливо філософією Геракліта), творчістю античних авторів (насамперед, Гомера), поезією ХХ ст.: К. Кавафіса, Г. Сеферіса, Я. Ріцоса, О. Елітіса [2]. Це за часів свого життя письменник називав Грецію своєю другою батьківщиною. Роман «Маг» в остаточній редакції з'явився в 1977 році із передмовою письменника, в якій він пояснює інтертекстуальні перегуки свого твору, розповідає про паралелі між текстом і реаліями.

Творчість Джона Фаулза поєднує в собі міфологічну, екзистенціалістську і постмодерністську основи, які проявляються, відповідно, в прагненні автора створити багатозначний підтекст, тобто рівень класичних архетипів, реалізації проблеми становлення особистості, що проходить випробування, а також у створенні інтертексту і виборі ігрових моделей [4: 110]. На нашу думку, цей роман також має елементи роману виховання. В основі сюжету є історія становлення Ніколаса Ерфе, який набуває життєвого досвіду під час всіх тих випробувань, які влаштував для нього загадковий мешканець острова Фраксос, Моріс Кончіс. Автор роману вибрав незвичайну сюжетну лінію для розвитку свого головного героя, яка являє собою динамічний сюжет з несподіваними поворотами, елементами детектива і фантастики. Все це

підпорядковується одній ідеї – показати шлях самопізнання людини, усвідомлення себе як особистості.

В процесі дослідження було застосовано хронотопічний аналіз, а також елементи описового методу. Термін «хронотоп», введений М. Бахтіним, означає взаємозв'язок часових і просторових характеристик зображених у художньому творі явищ. М. Бахтін стверджував, що саме хронотоп є організаційним центром основних сюжетних подій у романах: «В літературно-художньому хронотопі ... час густішає, щільнішає, стає художньо зримим; простір стає інтенсивнішим, втягується у рух часу, сюжету, історії. Прикмети часу розкриваються у просторі, і простір обмірковується та вимірюється часом» [1: 355].

На нашу думку, хронотоп Греції виконує велику роль для сюжетно-композиційної структури роману. Значущі події в житті обох головних героїв твору відбуваються саме на грецькому острові Фраксос. Ніколас Ерфе, який раніше чув про місце від свого колеги Мітфорда, коли приїздить в країну, бачить все своїми очима і такими словами описує побачене: «*Five days later I was standing on Hymettus, looking down over the great complex of Athens-Piraeus, cities and suburbs, houses split like a miffion dice over the Attic plain. South stretched the pure blue late-summer sea, pale pumice-colored islands, and beyond them the serene mountains of the Peloponnesus stood away over the horizon in a magnificent arrested flow of land and water. Serene, superb, majestic: I tried for adjectives less used, but anything else seemed slick and underweight. I could see for eighty miles, and all pure, all noble, luminous, immense, all as it always had been*» [5]. Український перекладач так передає його враження: «*За чотири дні я стояв на горі Гімет, споглядаючи на мегаполіс Афіни-Пірей, на міста і передмістя, що міриадами гральних костей розсипалися на рівнині Аттики. На півдні розляглося чисте блакитне передосіннє море з островами кольору синьої пемзи, а ген там, понад обрієм, у завмерлому розкішному потоці землі і води, височили погідні гори Пелопоннесу. Погідні, пишні, величні... Я добирав якихось інших означень, менш зужиткованих, але кожне видавалося дуже вбогим. Тут око сягало поза вісімдесят миль у далину, все було прозоре, чудовне, просвітлене й прозоре – таке, як і незчисленні віки тому*» [3: 44]. Ми не вважаємо переклад О. Короля вповні адекватним через неточності та використання семантичних трансформацій. Якщо перекласти оригінал без невиправданих прикрас, то маємо такий текст: «*Через п'ять днів я стояв на горі Гімет, дивлячись вниз на великий комплекс Афіни-Пірей, міста та передмістя, будинки, розділені, немов гральні кістки на Аттичній рівнині. С південної сторони простягнулось чисте, блакитне море кінця літа, острови кольору блідої пемзи, а за ними на далекому горизонті височили спокійні гори Пелопоннесу в чудовому поєднанні*

землі і води. Спокійні, чудові, величні: я намагався підібрати прикметники менш уживані, але будь-що інше здавалося не таким вдалим. Я міг бачити понад 80 миль вдалину і усе було чисте, благородне, світле, величне, все як і завжди було» (переклад наш – К. Д.).

Читаємо грецький варіант: «*Τέσσερις μέρες αργότερα στεκόμουν στον Γμηττό κοιτώντας κάτω τό τεράστιο σύμπλεγμα Ἀθήνας και Πειραια, πόλεις καί προάστια, σπίτια πεταμένα σάν εκατομμύρια ζάρια πάνω στήν αττική πεδιάδα. Στο νότο απλωνόνταν τό καθαρό γαλανό της θάλασσας στό τέλος του καλοκαιριου, χλωμά νησιά στό χρώμα της ελαφρόπετρας, καί πέρα από αυτά, τά γαλήνια βουνά της Πελοποννήσου πάνω από τόν ορίζοντα σέ μιά υπέροχη ακινητοποιημένη συνέχεια γης καί νερού. Γαλήνια, υπέροχη, μεγαλειώδης, δοκίμασα επίθετα λιγότερο χρησιμοποιημένα, όμως κάθε τί άλλο έμοιαζε λιγότερο βαρυσήμαντο. Μπορούσα νά δω ογδόντα μίλια μακριά καί όλα ήταν αγνά, όλα εύγενικα, φωτεινά, απέραντα, ολα όπως ήταν πάντα*» [б: 57]. Переклавши грецький текст українською, маємо: «*Через чотири дні я стояв на горі Гімет, дивлячись вниз на величезний комплекс Афіни-Пірей, міста і передмістя, будинки розкинуті як мільйони кісток на рівнині Аттики. З південної сторони розташовується чисте, блакитне море кінця літа, острови кольору блідої пемзи, а за його межами спокійна гора Пелопоннес, прямо над горизонтом чудове нерухоме поєднання землі і води. Спокійний, красивий, чудовий, я намагався підібрати найменш вживані прикметники, проте все інше здавалось менш важливим. Я міг бачити понад 80 миль вдалину і все було чистим, все ніжне, яскраве, нескінченне, все як завжди*» (переклад наш – К. Д.). Доходимо висновку, що грецький переклад є значно ближчим оригіналу, а Олег Король в своєму перекладі застосовує прийом лексичного додавання.

У результаті дослідження визначено, що грецький переклад часово-просторових відносин тексту є повністю адекватним першотвору. В україномовній версії роману було застосовано такі перекладацькі прийоми, як: транскодування, контекстуальні та синтаксичні трансформації. Детальніший філологічний аналіз вказаних варіантів перекладу роману стане предметом нашої подальшої праці.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бахтин М. М. Формы времени и хронотопа в романе. Очерки по исторической поэтике / М. М. Бахтин // Литературно-критические статьи. – М: Искусство, 1986. – С. 234–407.
2. Павлова А. А. Греция в прозе Джона Фаулза: автореф. дис. канд. филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья (западноевропейская литература)» / Павлова Анна Алексеевна. – М.: 2010. – 20 с.

3. Фаулз Д. Маг: роман / Джон Фаулз; пер. з англ. О. Короля. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. – 528с.

4. Шамсутдинова Н. З. «Магический» реализм в современной британской литературе (Анжела Картер, Салман Рушди): дис. канд. филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья западноевропейская литература» / Шамсутдинова Нелли Зефаровна. – М.: 2008. – 187с.

5. Fowles John The Magus [Электронный ресурс] / John Fowles. – Режим доступа: <http://e-libra.ru/read/216736-the-magus.html>.

6. Τζων Φωουλς Ο Μαγος / μετάφραση Φαίδων Ταμβακακης.. – Αθήνα: Βιβλιοπόλειον της «ΕΣΤΙΑΣ» Ι.Δ. Κολλαορν & Σιας Α.Ε., 2012. – 775 σ.

УДК 81'255.2 (043)

КОММУНИКАТИВНЫЙ АСПЕКТ ПОЭТИЧЕСКОГО ПЕРЕВОДА

Наталия Евтушенко (Мариуполь, Украина)

Тези стосуються поетичного тексту та його перекладу з точки зору комунікативного аспекту

Ключові слова: *комунікативний аспект, переклад, поезія*

The abstract delves the communicative aspects of poetic translation

Key words: *communicative aspect, poetic translation*

Поэтический перевод – это перевод поэтического текста, созданного на одном языке, с помощью поэтического текста на языке перевода. К проблеме особенностей языка поэтического текста обращались многие лингвисты и переводоведы: Я. Мукаржовский [4], Ю. М. Лотман [3], Н. К. Рябцева [5], В. М. Жирмунский [1], О. Каде[2] и многие другие ученые как отечественных, так и зарубежных школ. Я. Мукаржовский выделяет две лингвистические стороны поэтического языка: звуковую и смысловую, рассматривая их с точки зрения строения языкового знака и участия отдельных элементов в построении поэтического произведения. К звуковой стороне поэтического языка он относит проявление и последовательность звуков, (эвфония), ритм, рифму, слог, интонацию (выраженную пунктуацией), экспирацию (ударение как носитель ритмического рисунка), окраску голоса или тембр (эмоциональные оттенки содержания), темп (длительность ритмических отрезков и паузы) [4]. Смысловую сторону представляют такие элементы поэтического языка как: морфемы, представляющие внутреннее строение поэтического слова, словесное значение – лексика поэта – (т.е. выбор словесного материала), семантическая направленность, поэтическое

наименование (употребление слова в конкретном случае), смысловая динамика (в противоположность статике).

Всякий поэтический текст необходимо рассматривать в трех аспектах: смысловом, стилистическом и прагматическом. Эти три стороны подлинника подлежат воспроизведению при переводе, однако, не могут передаваться со стопроцентной точностью. Проще говоря, переводчик волен выбрать любые два из этих аспектов, пожертвовав третьим. Лингвистическая специфика стихотворного текста с многозначностью семантики и множественностью интерпретаций; не поддается простому семантическому, а тем более буквальному переводу. Особенность поэтического языка заключается в том, что в нем любые языковые структуры (фонетические, лексические, грамматические, ритмо-метрические и т.п.), наделяются смыслом и становятся материалом для построения новых эстетически значимых языковых объектов.

Переводчик создает новый поэтический текст, эквивалентный оригиналу в плане концептуальной и эстетической наполненности, однако использующий по необходимости совсем иные языковые, а порой и стиховые формы. Язык поэтического текста, отличительной чертой которого является его художественная функциональность, призван отражать эстетически значимое, эмоционально воздействующее преобразование действительности. Рассматривая аспект реализации основной функции поэтического языка, мы приходим к необходимости анализа его прагматических свойств, определяющих меру эстетического взаимодействия автора и читателя. И приходим к выводу, что поэтический перевод – это способ перевода поэзии для самого широкого читателя, способ влияния на литературу переводящего языка, способ сближения языков и наций. Именно коммуникативный способ перевода приводит к переводному тексту с адекватным исходному воздействием на получателя. Коммуникативные аспекты перевода поэзии можно рассматривать как особый вид дискурсивной практики.

Приступая к переводу, переводчик решает ряд необходимых задач: анализ переводов путем сопоставления текстов оригинала и перевода, выявление сходства и расхождения английских и русских/украинских текстов; сравнение их стихотворных форм; определение сходства и расхождения в трактовке поэтических мотивов; анализ трансформации оригинала в переводе на грамматическом и лексическом уровнях; выявление смысловых модификаций, к которым ведет изменение отдельных элементов; прохождение всех этапов лингвистического процесса перевода при выполнении собственного перевода этого стихотворения. Переводчик, осуществляя поэтический перевод, очень часто сталкивается с незнакомыми культурой, поэтикой и языковой

системой, при этом или обогащает культуру своей страны, осваивая новые литературные формы и приемы, или сближает культурные традиции своей страны и оригинала. Переводчик – своеобразный и посредник, и участник диалога между культурами, поэтическими традициями, культурами и языками оригинала и перевода. Учитывая типологическую черту оригинального поэтического творчества, а именно: создание собственного поэтического текста, отметим еще одного адресата – самого переводчика-поэта.

Переводя конкретный поэтический текст, переводчик решает прежде всего лингвистические задачи, которые обеспечат успешную коммуникацию с автором оригинального текста, а также между автором оригинала и конечным адресатом – читателем. Переводчик выполняет не только посредническую функцию в акте межкультурной коммуникации, а является соавтором создания нового текста. Об адресате (читателе) переводчик, как правило, вспоминает в процессе перевода. Переводчик решает вопрос, на что должен ориентирован перевод – на передачу содержания, строя языка или стилистических и авторских особенностей поэтического произведения. Однако оперирование субъективными понятиями при определении критериев качества стихотворного перевода ведёт к субъективизму с одной стороны, а с другой часто совершается подмена оценки перевода как воспроизведения чужого произведения оценкой его как некой самостоятельной работы, вроде бы не зависящей от оригинала. Поэтому оценка переводов должна конкретизироваться в рациональных лексико-лингвистических категориях.

Поэтическая коммуникация есть такой вид общения между автором и читателем или слушателем, при котором осуществляется одновременная передача смысловой и эстетической информации поэтического текста. Наличие конкретного адресата принципиально отличает перевод поэзии от оригинального поэтического творчества, определяя языковые и формальные особенности переводных поэтических текстов по сравнению с текстами оригинальной поэзии. Именно поэтому в отношении языка цели поэта и поэта-переводчика будут различаться, даже если это один и тот же человек. При переводе он связан ограничениями, налагаемыми наличием оригинала, системой принимающего языка и ориентацией на адресата.

Изучение коммуникативно-прагматических аспектов поэтических текстов представляет перспективную и многообещающую область исследования, а также значительный практический интерес, так как позволяет глубже понять замыслы автора, а также учит правильно и более доходчиво излагать собственные мысли и чувства как в прозе, так и в поэтических произведениях.

БИБЛІОГРАФІЯ

1. Жирмунский В. М. Поэтика русской поэзии : сб. работ / В. М. Жирмунский. – СПб. : Азбука-классика, 2001 . – 485 с.
2. Каде О. Проблемы перевода в свете теории коммуникации / О. Каде // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М. : Международные отношения, 1978. – С. 69-90)
3. Лотман Ю. М. О поэтах и поэзии: Анализ поэт. текста / Ю. М. Лотман, М. Л. Гаспаров. – СПб. : Искусство-СПб, 1996. – 846 с.
4. Мукаржовский Я. Структурная поэтика / Я. Мукаржовский. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 480 с.
5. Рябцева Н. К. Теория и практика перевода: когнитивный аспект / Н.К. Рябцева // Перевод и коммуникация. – М. : Ин-т языкознания РАН, 1997. – С. 42-63.

УДК 81'42:17(043)

ЕМОЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ВНУТРІШНЬОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ КОМУНІКАНТІВ

Морєва Галина (Маріуполь, Україна)

Тези присвячено вивченню емоцій як механізму внутрішньої регуляції поведінки комунікантів.

Ключові слова: емоції, поведінка, мовна картина світу

The abstract is devoted to the study of emotions as a mechanism of behavior regulation

Key words: emotions, behavior, language picture of the world

Сучасне мовознавство характеризується зростанням інтересу до концептуалізації внутрішнього світу людини, представленого в мові двома типами: ментальним і емоційним. Емоції, що цікавили раніше, головним чином, психологів і фізіологів, з другої половини ХХ ст. стають об'єктом лінгвістичного дослідження. Соціалізовані в конкретній культурі, соціумі, емоції формують концепти, дослідження яких дозволяє відтворити мовну картину світу певних народів.

Мова є важливішим засобом людського спілкування. Це означає, що в мові, безумовно, наявна емотивна семантика (як результат відображення емоцій в мові), але вона неоднорідна. Одним з її видів є емотивне значення, причому в цьому випадку емотивність у слові самостійно значуща й обов'язкова.

В найбільш загальному вигляді під емоціями розуміють «психічне відображення в формі безпосереднього пристрасного переживання життєвого смислу явищ та ситуацій, обумовленого відношенням їх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкту» [2: 461].

Результати різних спроб визначити сутність емоцій служать підтвердженням діалектичної тези про єдність емоційного і раціонального в пізнанні. С. Л. Рубінштейн одним з перших звернув увагу на двоїсту природу емоції, що «містить у собі єдність афективного й інтелектуального, переживання і пізнання» [3: 161]. У даний час проблема взаємодії емоційного і раціонального при вивченні емоцій розглядається на рівні співвідношення емоції та когніції.

Емоції – одна з найскладніше організованих систем людини. Як соціально-психологічне явище, вони займають особливе місце в її житті та мові. Емоції є невід’ємною складовою частиною її діяльності і, таким чином, не можуть не відтворюватися в її мові [4: 217]. Людина виступає творцем і одночасно носієм мови, вступає в різні відношення з іншими людьми, предметами і явищами оточуючої дійсності. При цьому вона може відчувати різні емоції (психологи нараховують до 500 різноманітних емоцій людини). Таким чином, «людина та її емоції, з одного боку, є частиною самої об’єктивної дійсності, тобто об’єктами реальної картини світу, що відображається, а з іншого боку – беруть участь у формуванні мовної картини світу: людина як активний суб’єкт, що відображає, мова як засіб відображення, емоції людини як одна з форм відображення об’єктивної дійсності» [6: 7].

У психології відзначається важливість емоцій і оцінок в організації цілеспрямованої поведінки людини. Вони сприяють формуванню інтенції, в тому числі мовленнєвої. Вони відмічають собою початок і кінець вольового акту. Бажаючи зацікавити або переконати слухача, мовець мобілізує свої та його емоції, у зв’язку з чим емоційно-оцінний компонент у висловлюванні передує диктальному [1: 88].

Проблема емоцій – це проблема відношень об’єктивного світу і суб’єкта. Емоції існують тільки там, де є відношення цих двох параметрів. Емоція – це реакція суб’єкта на стимул, який вимушує людину по-іншому групувати об’єкти світу та їх властивості. Поняття про ці об’єкти та їх властивості складаються в результаті взаємодії суб’єкта й об’єкта. Вплив об’єкта на суб’єкта і активне відбиття об’єкта суб’єктом викликає в суб’єкта певні психічні зміни, тобто емоційні реакції [5: 50].

Когнітивні моделі емоцій відрізняються у представників різних національно-культурних співтовариств. Відповідно до цієї концепції, можна говорити про «гіперкогнітивовані» емоції внаслідок ретельної розробленості їхньої когнітивної структури, а також більшої кількості мовних одиниць, що представляють їх у мові. На іншому полюсі знаходяться «гіпокогнітивовані» емоції, що відповідно відрізняються слабкою розробленістю когнітивної структури, а також їх малою представленістю в корпусі мовних одиниць. Природно, що результат категоризації емоцій і їхніх

вербальних корелятивів трьох іпостасей (номінація, дескрипція, експресія) залежить від принципів їхньої категоризації.

Безсумнівно, що людина вживає мовні одиниці не тільки для ствердження, фіксації та організації думок, але й для вираження, збудження, викликання емоцій. Емоційна реакція мовців відображає момент переходу від семантики до прагматики мови. Емотивність є важливішим компонентом прагматики мови, оскільки найбільш яскраво втілює в собі його функцію впливу: словесні та несловесні емоційні реакції найбільш чутливі до емоційних стимулів, в ролі яких виступають емотиви – спеціальні засоби всіх «поверхів» мови. Емотивність двопланова: вона має як план вираження, так і план змісту [6: 4].

Традиційно значимість емоцій для індивіда визначається тими функціями, які вони виконують у процесі його життєдіяльності. Визначальним моментом для з'ясування значимості емоцій є, на нашу думку, те, що емоції являють собою механізм репрезентації суб'єктом особистісного змісту відбитих їм явищ у формі оцінки відношення цих явищ до реалізації потреб суб'єкта мови.

Ще в 30-ті роки 20 століття психологи встановили, що краще за все пам'ять зберігає інформацію, емоційно значущу. Інформація, по відношенню до якої людина не знає жодних почуттів, майже не залишається в її пам'яті. Цей висновок було підтверджено у 60-ті роки 20 ст. німецьким філософом Г. Клаусом, який закликав лінгвістів до систематичного дослідження емоційного впливу певних слів на людей з метою пропаганди та контрпропаганди [6: 48].

Отже, емотивні найменування є емоційно прагматичними, становлять один із важливих механізмів внутрішньої регуляції поведінки комунікантів, тобто більш впливові на адресата, що робить процес комунікації максимально ефективним.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гак В. Г. Эмоции и оценки в структуре высказывания и текста / В. Г. Гак // Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология. – № 3. – М., 1997. – С. 87-93.
2. Психология. Словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
3. Рубинштейн С. Л. Эмоции / С. Л. Рубинштейн // Психология эмоций. Тексты. – М. : Прогресс, 1984. – 200 с.
4. Сизова А. М. Контекстуальное использование эмоциональных прилагательных отрицательной эстетической оценки / А. М. Сизова // Контекстная семантика : сб. науч. тр. – М. : МГПИИЯ им. Мориса Тореза, 1984. – С. 217-222.

5. Шаховский В. И. Соотноится ли эмотивное значение слова с понятием? / В. И. Шаховский // Вопр. языкозн. – №5. – М., 1987. – С. 47-58.

6. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1987. – 192 с.

УДК 81'367.633:81'367.63(043)

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ТА ВЛАСНЕ ПРИЙМЕННИКІВ

Віра Хоровець (Маріуполь, Україна)

В тезах розглядаються критерії розмежування прийменникових еквівалентів та вільних сполучень. Проаналізовано підходи до визначення статусу прийменникових еквівалентів та визначено основні питання в їхньому дослідженні.

Ключевые слова: *прийменникові еквіваленти, вільні сполучення..*

Prepositional equivalents differentiation criteria are analyzed. Main approaches to determining the status of prepositional equivalents in contrast to free word-combinations are considered and key problems of their investigation are highlighted..

Key words: *prepositional equivalents, free word-combinations.*

В українському мовознавстві в останні роки чимало праць присвячено дослідженню прийменникових еквівалентів, які є елементами перехідних рівнів мовної системи та проявом її динаміки. В англійському мовознавстві також назріло питання розв'язання проблеми складених прийменникових одиниць, оскільки більшість з них залишається поза увагою дослідників. Аналіз низки праць дозволяє визначити, що, незважаючи на неоднозначність поглядів мовознавців на проблему еквівалентності слова в цілому та еквівалентності прийменників зокрема, переважна більшість спільна в тому, що еквівалентами вважають конструкції з кількох слів, що позначають синтаксичну цілісність [1; 2; 3]. Проте найгострішою проблемою дослідження цих міжрівневих одиниць є питання визначення межі між прийменниковими еквівалентами та вільними сполуками. З одного боку, частину цих одиниць зараховують до складених прийменників, з іншого ж, ця група являє відкриту систему, яка активно поповнюється новими елементами, що різняться за ступенем входження до прийменникової системи. Проте, для того, щоб аналітична формація набула службових ознак, необхідна наявність певних умов, сприятливих для розвитку релятивної спроможності. Одним з основних чинників, що уможливають перехід словоформ із частиномовної категорії, є

зневизначення їхнього лексичного значення та поступовий розвиток семи релятивності. Не менш важливою умовою для переходу до класу прийменників є регулярне вживання у незвичних синтаксичних контекстах, зміна синтаксичної функції, втрата автосинтаксичності. Все це призводить до втрати такими одиницями ознак вихідної частини мови та її функціонування в якості типового представника прийменникового класу.

Втім прийменникові сполуки, що перебувають в процесі або вже зазнали препозиціоналізації, важко піддаються обліку, оскільки майже неможливо перерахувати усі варіанти сполучень повнозначного слова з прийменником, які можуть бути потенційними складеними прийменниками. Серед мовознавців не існує єдності щодо того, які з цих аналітичних формацій вже завершили процес препозиціоналізації та повністю набули системних ознак прийменників, а які ще перебувають на стадії формування прийменника. Тому такого типу перехідні випадки в мовознавстві тлумачаться по-різному. Лінгвісти пропонують різні назви нарізнооформлених прийменників: прийменникові еквіваленти [3], прийменникові еквіваленти слова [1; 2].

В англійському мовознавстві теж тривають пошуки відповідної дефініції, що здатна відобразити суть нарізнооформлених прийменників. З аналізу низки праць англістів випливає, що в англійській мові існує велика кількість прийменниково-іменниково-прийменникових конструкцій (PNP-constructions), що виконують функцію прийменників [4]. Неможливість встановлення чітких меж між власне складними прийменниками та виразами, наближеними до них за значенням і функціями, обумовила неусталеність термінологічного апарату та співіснування різних термінів на позначення цього явища: квазі-прийменники (англ. quasi-prepositions) [7], фразові прийменники (англ. phrasal prepositions), словосполучення на кшталт прийменників, групові прийменники (англ. group prepositions) [9], складні прийменники типу прийменникової фрази, вторинні напівприйменники (англ. complex prepositions of the prepositional phrase type, secondary semi-prepositions) [5]. Втім більшість вчених в англістиці послуговуються терміном «складні прийменники» (complex prepositions), але зазвичай маючи на увазі сполуки, що вже повністю, або майже повністю, пройшли процес препозиціоналізації. Досліджуючи складні прийменники типу прийменникової фрази (у термінології автора «complex prepositions of the prepositional phrase type»), Клегр відзначає їх виключно високу продуктивність внаслідок того, що ці одиниці характеризуються відкритою структурою та формують градієнт, з одного боку якого знаходяться власне-складні прийменники, а з іншого – вільні прийменникові сполучення [5: 51-52]. Він вважає, що

градуальний характер зазначених сполук вимагає створення надійних критеріїв для їх ідентифікації.

Незважаючи на те, що більшість учених не піддають сумніву той факт, що ці аналітичні формації є складовою граматичної системи мови, їх статус як синтаксичних єдностей, що функціонують в якості голів прийменникових фраз є дискусійним питанням. Так, А. Сеппянен взагалі заперечує існування синтаксичного підґрунтя для виділення класу складних прийменників [8: 94]. Основою для такого твердження слугують приклади додавання означення в препозиції до номінального елемента прийменникової конструкції, що функціонує як простий прийменник, оскільки це вважається рисою вільних словосполучень. Проілюструємо це наступним прикладом:

Football: Toshack confronts his Real test: Shankly's protege carries the Liverpool creed to Madrid in a relentless pursuit of the European Cup: Patrick Barclay on the British manager putting the nice on ice in the hotbed of Spanish football (BNC: A3L: 213)

Неоднозначність та дискусійність статусу цих сполук засвідчив Е. Круйзинга, розрізняючи прості прийменники та групові (англ. group prepositions). Він наводив приклади сполук, вживання яких однаковою мірою (без зміни значення) поширене як з артиклем, так і без нього (*in presence of – in the presence of*). Це пояснюється збереженням кожним елементом свого незалежного значення у свідомості багатьох мовців [6].

В ході аналізу прийменникових ЕС зі значенням причинних відношень на матеріалі корпусних текстів публіцистичного та художнього характеру спостерігаємо широке вживання подібних паралельних конструкцій. В якості ілюстрації наведемо наступні приклади.

Under threat of trade retaliation, the EC has extended it [BNC: ABD: 582].

Initial public sympathy for the movement evaporated under the threat of mass picketing and disorder [BNC: FES: 551].

Водночас існують ідентичні конструкції, єдність яких настільки велика, що вони ніколи не вживаються з артиклем: *by reason of, by way of, in virtue of*.

Отже, з огляду на все вищезазначене, найбільш поміркованою вважаємо думку про градуальний характер цих одиниць: від таких, що вже завершили процес препозиціоналізації та тяжіють до ядра класу прийменників, до тих, які менш препозиціоналізовані і знаходяться на іншому полюсі континуума, тобто ближче до вільних сполучень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонова О. О. Еквіваленти слова, співвідносні з прийменникамисемантики відповідності у польській і українській мовах / О. О. Антонова // Магістеріум. – 2009. – Вип. 37. – С. 13–17.
2. Лучик А. А. Природа і статус еквівалентів слова у мовній системі / А. А. Лучик // Мовознавство. – 2006. – № 5. – С. 95–99.
3. Куц Н. В. Прийменникова еквівалентність в українській граматиці: структура, семантика, функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец.: 10.02.01 «Українська мова» / Н. В. Куц. – Донецьк, 2009. – 20 с.
4. Hoffmann S. Grammaticalization and English Complex Prepositions: A Corpus-Based Study / S. Hoffmann. – London & New York : Routledge, 2005. – 214 p.
5. Klégr A. English complex prepositions of the prepositional phrase type / A. Klégr // Acta Universitatis Carolinae Philologica 5, Prague Studies in English XXII, Prague, 1997. - P. 51-78.
6. Krusinga E. A Handbook of Present-day English. Part II: English Accidence and Syntax / E. Krusinga. – 5th edn. – Groningen : P. Noordhoff, 1932 – 550 p.
7. Quirk R. Complex prepositions and related sequences. English Studies / R. Quirk, J. Mulholland // Supplement; Festschrift for R. W. Zandvoort, 45. – 1964. – P. 64–73.
8. Seppänen A. On the so-called complex prepositions / A. Seppänen, R. Bowen, J. Trotta // Studia Anglica Posnaniensia. – Poznan : Uniwersytet im Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1994. – Volume 29. – P. 3–29.
9. Sweet H. A New English grammar / H. Sweet. – [2 vols]. – Oxford, 1900. – 534 p.
10. British National Corpus – <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>

УДК 811. 111' 38 : 003. 074(043)

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ЛЕКСИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ

Олена Пефтієва, Каріна Ягмуджи-Агєєва (Маріуполь, Україна)

The abstract contains the results of the study of lexical category “temporality” which is presented by different parts of speech.

Key words: *lexical category, temporality, noun, verb, adverb,*

Тези містять результати дослідження лексичної категорії темпоральності, яка представлена різними частинами мови.

Ключові слова: *лексична категорія, тимчасовість, іменник, дієслово, прислівник.*

Мові властива темпоральна багатовекторність, тому у ній реалізовані всі часові сфери буття – минуле, теперішнє й майбутнє. Специфіка лексичної категорії

темпоральності полягає у тому, що вона бере витоки з граматичної категорії часу і є предметом дослідження багатьох наук, таких як філософія, психологія, історія, соціологія та лінгвістика, в якій ядром семантичної категорії темпоральності виступає поняття час. Категорія темпоральності - це категорія, що відображає певний час за допомогою лексичних засобів мови, які поділяються на прямі і непрямі. У свою чергу прямі темпоральні ідентифікатори поділяються на точні і приблизні. Дослідженням лексичної категорії часу займалися сучасні українські дослідники, серед яких Белозьорова Ю. С., Гошилик Н. С., Швець Н. С. [1; 2; 4].

Обсяг лексичних одиниць з семою темпоральності у дослідженні складає 433 одиниці. Найбільш численною групою у лексичній категорії темпоральності виявилися іменники у кількості 225 лексичних одиниць (52%), які передають певний час. Іншими словами, за допомогою іменників, що містять сему час, відбувається конкретизація (абсолютна або відносна) події у певному часі. У сучасній англійській мові іменники зі значенням повторюваності періодів часу поділяються за ознакою фіксованості: фіксованої (*second, minute, hour, day, night, morning, evening* тощо) та нефіксованої тривалості (*moment, instant, twinkling* тощо). Астрономічно марковані іменники (*Sunday, Monday*), де в основі найменування лежить астрономічний об'єкт (наприклад, *Monday* – день місяця (*moon*)) та міфологічно марковані (*Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday*), де номінація пов'язана з персонажами міфології (наприклад, *Thursday* – день бога сили і грому (*Thor*)). Темпоральні одиниці групи нефіксованої тривалості утворюють опозицію короткочасність – довготривалість (*instant, twinkling, moment – aeon, eternity, epoch, era*).

Природногеографічні конотації темпоральних лексем пов'язані зі станом навколишнього середовища. Ці конотації не є узусними, що пов'язано з географічними особливостями місцевості. Так, у фрагменті *Autumn is a time of change in the woodlands ...Autumn ... offers either late summer or early winter, with precious little in between*. Осінь вважають перехідним періодом, який сприймається як нестабільний (*a time of change*), пов'язаний з мінливими погодними умовами (*either late summer or early winter*).

Лексичні одиниці на позначення категорії темпоральності у сучасній англійській мові поділяються за семантичними ознаками на періоди часу. За ознакою фіксованості ці мовні засоби можна поділити на підгрупи фіксованої (*second, minute, hour, day, night, morning, evening* тощо) та нефіксованої тривалості (*moment, instant, twinkling* тощо). Лексеми першої підгрупи утворюють своєрідну шкалу фіксованості показників фізичної вимірності часу та ілюструють суб'єктивне сприйняття його тривалості. Темпоральні одиниці групи нефіксованої тривалості утворюють опозицію короткочасність ::

довготривалість (*instant, twinkling, moment, eternity, epoch, era*). Темпоральні конструкції на позначення дат (*September 15, August 24* тощо) та годинникового часу (*4 p.m., 5 o'clock* тощо). Календар з його визначеним темпом та ритмом зміни часових періодів є базовою структурою часового світосприйняття. Дні тижня можна поділити за етимологією на астрономічно марковані (*Sunday, Monday*), та міфологічно марковані (*Tuesday, Wednesday, Thursday, Friday, Saturday*).

У дослідженні кількість прикметників складає 82 одиниці (19%), які займають друге місце після іменників. Аналіз емпіричного матеріалу дав можливість виявити темпоральні семи в одиницях, об'єднаних поняттєвим змістом "той, що потребує час". Вказаний компонент значення мають прикметники *monthly, annual, never-ending, timeless, future* і їх семантична структура включає сему "час". Прикметники зі значенням часу передають тимчасову ознаку предметів. Наявність тимчасових лексичних показників сприяє локалізації дії в часовому континуумі. Прикметники груп «минуле», «справжнє» і «майбутнє» є одним з найважливіших засобів вираження темпоральних відносин. Вони виконують різноманітні функції: від конкретизації тимчасового значення, переданого основним предикатом, до якісної оцінки темпоральної ознаки. Повна реалізація функцій вираження часу, адекватна потребам мовної комунікації (наприклад, що відповідає комунікативному принципу економії і лаконічності), без темпоральних прикметників була б неможлива.

В результаті спостереження над вживанням прикметників на позначення часу були виділені такі їх основні функції: а) конкретизація тимчасового значення, що виражається основним предикатом: наприклад, прикметники *past, present, next* в обставинних групах з іменами, які позначають одиниці, періоди часу; б) участь в фіксації тимчасової точки відліку; в) свідчення про володіння об'єктом / суб'єктом тих чи інших властивостей / функцією в часовому плані, що збігається з часом мовного акту (спостереження чи іншої установленої точки відліку) або відмінному від нього (в минулому або майбутньому), наприклад, *her former husband, my present address, his future wife, etc*; г) вказівка на близькість / віддаленість у часі по відношенню до тимчасової точки відліку, наприклад, *ancient, archaic, antique, old, recent, coming, etc*. д) збіг темпоральної функції з функцією оцінки, наприклад, *old, new, modern, fashionable, imminent, etc*.

Прикметник – частина мови, що має найбільшу схожість із дієсловом. Близькість значень дієслова і прикметника доповнюється тим, що прикметники, як і дієслова, можуть виконувати функцію предикатів.

Дієслова займають третє місце і налічують 65 лексичних одиниць, що складає 15% від усього обсягу вибірки. Ці є такі дієслова як *to hope - a feeling that what is wanted will*

happen; to plan – arrangement for doing or using something considered in advance; to remember – call back to mind the memory of; to glean - to find out information slowly and with difficulty.

Прислівники займають четверте місце і налічують 56 лексичні одиниці, що складає 13% від усього обсягу вибірки, таких як *soon, late, early, seldom, often, always – завжди; constantly – постійно; usually – зазвичай; generally – як правило; regularly – регулярно; often – часто; sometimes – іноді; occasionally – зрідка; seldom – рідко; hardly ever – майже ніколи; never – ніколи*. Прислівник в англійській мові являє собою різномірну масу слів, які важко об'єднати в одну категорію, адже одні одиниці цього класу реалізують лише частину властивостей, притаманних прислівнику згідно з визначенням, в той час як інші не тільки повністю відповідають визначенню, але й проявляють цілий ряд додаткових ознак.

Найменш численнішою виявилася група прийменників, яка складається з 5 прийменників (1%), таких як *after, through, via, during, before*.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Белозьорова Ю. С. Когнітивно-дискурсивна концептуалізація часу в сучасній німецькій мові: Дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький державний ун-т. – Запоріжжя, 2004. – 229 с.

2. Гошилик Н. С. Основні параметричні властивості концепту часу в англійській мові / Н.С. Гошилик // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – №10. – Луцьк : РВВ “Вежа”, 2008. – С. 179-183.

3. Пєфтїєва О.Ф. Образність як семантичний компонент лексичного значення найменувань особи в англійській та українській мовах : монографія / Пєфтїєва Олена Федорівна. Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні дослідження. – К.: СПД Нєстрєєвий А.І., 2015. – 256с.

4. Швець Н. С. Лексико-семантична актуалізація концепту часу / Н.С. Швець // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2007. – № 4. – С. 162-166.

УДК 821.133.1-1(043)

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ ГІЙОМА АПОЛЛІНЕРА

Роман Чумак (Маріуполь, Україна)

Тези розкривають мовностилістичні особливості творів Аполлінера через образи і символи.

Ключові слова: авторський стиль, каліграма, образ, символ.

The abstract delves the stylistic specificity and ideosyncratic features of Apolliner's literary works via symbols and image.

Key words: idiosyncratic features, image, symbol

Для кількох поколінь французьких поетів і читачів революційне перетворення французького вірша і пісенна, лірична традиція пов'язані з ім'ям Гійома Аполлінера. Надзвичайна подібність поетичних творів до творів живопису, новаторський підхід до їх створення зробили автора одним із найяскравіших представників французького авангарду, зумовили зацікавленість його творами також в інших країнах Європи. Але специфічність та своєрідність стилю, символів, які вирізняють письменника серед його сучасників, ставлять перед перекладачем серйозне завдання – максимально точно передати зміст творів, зберігши форму й унікальний авторський стиль. Враховуючи складність цього завдання, доцільно дослідити та виокремити мовностилістичні особливості творів письменника.

Матеріалом дослідження є такі поетичні твори Г. Аполлінера, як «Paysage», «Salut monde...», «La colombe poignardée et le jet d'eau», «Le Pont Mirabeau» та інші. Наявність у матеріалі як традиційних силабо-тонічних, так і особливих графічних творів – каліграм – зумовлює використання широкого спектру методів дослідження.

Вибрані твори аналізуються з точки зору форми, стилю, образів та символів, синтаксису, семантика. Виокремлюються універсальні для письменника образи та символи, наводиться їхнє значення. Еволюція синтаксису та емоційне забарвлення творів пояснюються в контексті життєвого та творчого шляху автора, зміни його світогляду. Особлива увага приділяється аналізу семантики та форми авторських каліграм, позиціонування їхніх складових. Робиться загальний висновок про мовностилістичні особливості творів Г. Аполлінера.

На даному етапі дослідження зібрано необхідні для вивчення матеріали. Здійснюється їх огляд, аналіз образності та універсальних символів автора, формулюється їхнє значення.

Отримані результати дослідження нададуть можливість вивчати та аналізувати існуючі переклади творів автора, адекватно формулювати власні рекомендації щодо їх покращення або варіювання. Розуміння внутрішніх законів створення письменником каліграм дозволить успішно моделювати графічні вірші мовами перекладу, зберігаючи при цьому основні семіотичні зв'язки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Mathews T. Reading Apollinaire: theories of poetic language / T. Mathews. – Manchester; Wolfeboro: Manchester UP, 1987. – 563 p.

2. Семиотика и авангард / Под ред. Ю.С. Степанова. – М : [Б.В.], 2006. – 1168 с.

УДК 81'246.2 (043)

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΦΗ. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ιουλία Ζαρίκοβα (Μαριούπολη, Ουκρανία)

Тези присвячено проблемі мовної διγλωσсії та мовним контактам.

Κлючові слова: *διγλωσσία, соціолінгвістика, новогрецька, креольські мови.*

The thesis investigates the problem of linguistic diglossia and linguistic contacts.

Key words: *diglossia, sociolinguistics, modern Greek, Creole languages.*

Κατά τη δεκαετία του 1990, η ελληνική κοινωνιογλωσσολογία ενδιαφέρθηκε για τη γλωσσική επαφή της ελληνικής με άλλες γλώσσες στο πλαίσιο της ελληνικής διασποράς. Από την επόμενη δεκαετία και μέχρι σήμερα, η έρευνα στρέφεται κατεξοχήν προς την επαφή και την εναλλαγή κωδίκων μεταξύ της ελληνικής, ως γλώσσας υποδοχής πλέον, και των γλωσσών της μετανάστευσης προς την Ελλάδα. Η επαφή των γλωσσών που παρατηρείται έντονα τη σημερινή εποχή φέρνει στο επίκεντρο το πολύπλοκο φαινόμενο της διγλωσσίας.

Όπου υπάρχει διγλωσσία, υπάρχουν τόσο παρεμβολή και δανεισμός, όσο και εναλλαγή γλωσσικών κωδίκων.

Η παρεμβολή (interference) είναι ένα από τα πρώτα φαινόμενα που ερευνήθηκαν στο πλαίσιο κυρίως της ατομικής διγλωσσίας, με στόχο την αποσαφήνισή του και τη διάκρισή του από τα φαινόμενα του δανεισμού και της εναλλαγής των γλωσσών. Κατά τον Weinreich, τον πρώτο που μελέτησε σε βάθος τους μηχανισμούς εμφάνισης του φαινομένου και τα ίχνη που αφήνει στις δομές των γλωσσών, η παρεμβολή συνιστά γλωσσικό φαινόμενο που υπάγεται στο επίπεδο της ομιλίας (speech), ενώ το δάνειο γλωσσικό γεγονός που υπάγεται στο επίπεδο της γλώσσας (language) [4: 57].

Ο Weinreich ορίζει την παρεμβολή ως εκείνες τις περιπτώσεις απόκλισης από τους κανόνες των γλωσσικών συστημάτων, οι οποίες παρατηρούνται στην ομιλία (speech) ενός διγλώσσου εξαιτίας του ότι γνωρίζει περισσότερες από μία γλώσσες, είναι δηλαδή αποτέλεσμα γλωσσικής γειτνίασης (language contact). Οι όροι όμως απόκλιση (deviation) και κανόνας (norms) έδωσαν τροφή για την αρνητική αξιολόγηση της παρεμβολής [4: 60].

Ο Mackey, γενικεύοντας τους όρους, αποκαθιστά τα πράγματα και ορίζει την παρεμβολή ως τη χρήση στοιχείων που ανήκουν σε μία γλώσσα Α, ενώ γράφουμε ή μιλάμε σε μία γλώσσα

B. Σύμφωνα με τον Mackey, επίσης, η μεν παρεμβολή είναι προσωπική και τυχαία, το δε δάνειο συλλογικό και συστηματικό [3: 101].

Η εμφάνιση των παρεμβολών ποικίλλει ανάλογα με το αν πρόκειται για γραπτό ή για προφορικό λόγο, ανάλογα με το είδος του λόγου (διήγηση, συνομιλία, περιγραφή κ.ά.), ανάλογα με τον κοινωνικό ρόλο του ομιλητή και του συνομιλητή, τον κοινωνιογλωσσικό τομέα (ή πεδίο χρήσης) στο πλαίσιο του οποίου λαμβάνει χώρα η συνομιλία (πού, πότε και με ποιο σκοπό), καθώς και ανάλογα με το κείμενο, που είναι επίσης συνάρτηση των εκάστοτε επικοινωνιακών συνθηκών.

Ως **εναλλαγή γλωσσικών κωδίκων** ο Gumperz ορίζει την παράθεση αποσπασμάτων λόγου από δύο διαφορετικά γλωσσικά συστήματα ή υποσυστήματα στην ίδια και την αυτή πράξη συνομιλίας. Η εναλλαγή των γλωσσικών κωδίκων [code(-)switching], ή γλωσσική εναλλαγή ή εναλλαγή γλωσσών, δεν πρέπει να συγχέεται με τη διαφορετική χρήση των γλωσσών, στην οποία προβαίνει ο δίγλωσσος ανάλογα με τις εκάστοτε (κοινωνιογλωσσικές) συνθήκες επικοινωνίας, ή με το δανεισμό ή με τη γλωσσική μείξη (code-mixing) [2: 156].

Ο Gumperz, του οποίου οι έρευνες επικεντρώνονται στο ρόλο και στο ειδικό βάρος της εναλλαγής των γλωσσών στο πλαίσιο της συνομιλίας, ξεχωρίζει την καταστασιακή από τη μεταφορική εναλλαγή γλωσσικών κωδίκων (situational και metaphorical code-switching), περιγράφοντας την πρώτη ως τη χρήση διαφορετικών γλωσσών ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνιογλωσσικές συνθήκες επικοινωνίας στις οποίες μετέχει ο δίγλωσσος και τη δεύτερη ως την ευχέρεια των ομιλητών να χειρίζονται τους κανόνες που ρυθμίζουν τη χρήση των διαφορετικών γλωσσών όπως ακριβώς χειρίζονται τους κανόνες που ορίζουν τις σημασίες των λέξεων, όταν τις χρησιμοποιούν μεταφορικώς [2: 41].

Η γλωσσική επαφή αποτελεί έναν πρωταρχικό παράγοντα γλωσσικής μεταβολής τόσο στο αμιγώς γλωσσικό, όσο και στο κοινωνιογλωσσικό επίπεδο. Τα κυριότερα αποτελέσματά της είναι τα εξής:

- α) Επίδραση σε όλα τα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης
- β) Αλλαγή γλώσσας / Γλωσσικός θάνατος
- γ) Μεικτές γλώσσες

Μία υποκατηγορία των μεικτών γλωσσών είναι και οι *πίτζιν* και *κρεολές* γλώσσες. Η έρευνα για αυτές τις δύο κατηγορίες γλωσσών (*πίτζιν* και *κρεολές*) ξεκίνησε ουσιαστικά τα τελευταία 50 χρόνια, μολονότι ήταν γνωστές και παλαιότερα. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας αυτών των γλωσσών έχει επιτρέψει την σύγκλιση των απόψεων των μελετητών ως προς τον ορισμό τους.

Πίτζιν ονομάζεται η γλώσσα που δημιουργείται καθαρά για λόγους επικοινωνίας σε πολύγλωσσες κοινότητες και έχει πολύ απλουστευμένη γραμματική δομή.

Μια **κρεολική γλώσσα**, ή απλά **κρεόλη**, προέρχεται από μια γλώσσα πίζιν η οποία όμως άρχισε να μιλιέται από παιδιά, οπότε και έγινε μητρική για έναν πληθυσμό. Το λεξιλόγιο μιας κρεολικής γλώσσας αποτελείται από συγγενικές λέξεις που υπάρχουν και στις αρχικές γλώσσες αλλά παρατηρούνται φωνητικές και νοηματικές αλλαγές. Από την άλλη η κρεόλη μπορεί να έχει γραμματικά χαρακτηριστικά των αρχικών γλωσσών τα οποία όμως μπορούν να διαφέρουν σε σημαντικό βαθμό. Πολύ συχνά, το λεξιλόγιο προέρχεται από την κυρίαρχη εθνική ομάδα και η γραμματική από την δευτερεύουσα ή υποτελή ομάδα, όπου υπάρχει τέτοια στρωματοποίηση. Η τζαμαϊκανή κρεόλη, για παράδειγμα, χαρακτηρίζεται κυρίως από αγγλικές λέξεις πάνω σε μια δυτική αφρικανική γραμματική.

Οι κρεόλες μοιράζονται περισσότερες γραμματικές ομοιότητες μεταξύ τους παρά με τις αρχικές γλώσσες από τις οποίες προέρχονται γενετικά. Όμως δεν υπάρχει μια γενικά αποδεκτή θεωρία που να εξηγεί αυτές τις ομοιότητες. Επιπλέον κανένα γραμματικό χαρακτηριστικό δεν είναι μοναδικό στις κρεόλες [1: 85].

Πολλές από τις κρεόλες που είναι σήμερα γνωστές εμφανίστηκαν τα τελευταία 500 χρόνια, σαν συνέπεια της παγκόσμιας εξάπλωσης των ευρωπαϊκών ναυτικών δυνάμεων την εποχή των μεγάλων ανακαλύψεων, η οποία οδήγησε σε εκτεταμένες ευρωπαϊκές αποικιακές αυτοκρατορίες και έντονο δουλεμπόριο. Όπως όλες οι ανεπίσημες και οι μεινοτικές γλώσσες, οι κρεόλες γενικά έχουν θεωρηθεί ως εκφυλισμένες διάλεκτοι των αρχικών γλωσσών από τις οποίες προήλθαν. Εξαιτίας αυτής της προκατάληψης, πολλές από τις γλώσσες που εμφανίστηκαν στις Ευρωπαϊκές αποικίες έχουν εξαφανιστεί. Όμως οι πολιτικές και οι πνευματικές αλλαγές τις τελευταίες δεκαετίες βελτίωσαν τη θέση των κρεολικών γλωσσών, σαν μητρικές αλλά και σαν ατνικείμενα γλωσσολογικής έρευνας. Μερικές κρεόλες έχουν αναγνωρισθεί ως επίσημες ή ημιεπίσημες στην περιοχή όπου μιλιούνται [1: 107].

Οι γλωσσολόγοι τώρα αναγνωρίζουν ότι η δημιουργία κρεολών είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο, που δεν περιορίζεται μόνο στην αποικιακή περίοδο και είναι ένας σημαντικός παράγοντας στην εξέλιξη των γλωσσών.

Βιβλιογραφία

1. Bammesberger Alfred, Theo Venneman. Languages in Prehistoric Europe / Alfred Bammesberger, Venneman Theo. – Heidelberg : Winter, 2003. – 226 p.
2. Gumperz, J. Discourse Strategies / J. Gumperz. – Cambridge : CUP, 1989. – 221 p.
3. Mackey W. F. Bilingualisme et contact des langues / W. F. Mackey. – Paris: Klincksieck, 1976. – 324 p.
4. Weinreich U. Languages in Contact. Findings and Problems (α' έκδ. 1953) / U. Weinreich. – The Hague: Mouton, 1979. – 350 p.

УДК 81'246.2 (043)

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБЩЕГО И ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА
БЛИЗКОРОДСТВЕННЫХ ЯЗЫКОВ
(НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА И. ИЛЬФА И Е. ПЕТРОВА «ЗОЛОТОЙ ТЕЛЕНОК»)**

Анна Головешко (Мариуполь, Украина)

The abstract concerns the topical problems of general and fiction translation of the texts belonging to cognate language.

Key words: *translation issues, fiction, cognate languages*

Тези розглядають питання загального та художнього перекладу близькоспоріднених мов.

Ключові слова: *загальний та художній переклад, споріднені мови, переклад*

В статье рассматриваются основные проблемы общего и художественного перевода. Процесс перевода – это новая концепция на современном этапе, которая уже имеет своих последователей. Перевод текстов не может осуществляться без человеческой деятельности, потому что не всегда удается найти эквиваленты на оригинальных языках, а переводчик прибегает к личному опыту.

Ключевые слова: перевод, художественный перевод, эквивалентность, адекватный перевод, переводческие трансформации.

This article discusses the main problems of General and literary translation. The translation process is a new concept at the present stage, which already has its followers. Translation of texts cannot be done without human activity, because it is not always possible to find equivalents in the original languages, and the translator resorts to personal experience.

Key words: translation, literary translation, equivalence, adequate translation, translation transformation.

«Перевод – это точное воспроизведение подлинника средствами другого языка с сохранением единства содержания и стиля. Этим перевод отличается от пересказа, в котором можно передавать содержание иностранного подлинника, опуская второстепенные детали и не заботясь о воспроизведении стиля» [1: 160].

Несмотря на то, что теория перевода как наука, по сравнению с другими науками, является относительно молодой, существует уже немало научных трудов, посвященных этой проблеме, в частности, большое внимание данному вопросу уделяется в работах В. Н. Комиссарова, Л. С. Бархударова, Т. А. Казаковой, Л. К. Латышева, А. В. Федорова.

Перевод является специфической речемыслительной деятельностью, обладающей системой мотивов и целей, перевод предполагает функционирование единого

мыслительного механизма, и, следовательно, «в основе переводческой деятельности лежат универсальные механизмы речепорождения и речевосприятия» [5: 320]. «Разумеется, мы далеки от того, чтобы абсолютизировать роль и значение перевода. Несомненно, перевод является активным участником современного процесса и без него невозможно представить себе нынешний мир... Перевод может и должен быть для всех народов носителем, проводником и открывателем всего самого ценного» [4: 256].

Перевод, как устный, так и письменный, включая перевод художественных текстов – процесс довольно сложный и многогранный. Это не просто замена одного языка другим. В переводе сталкиваются различные культуры, личности, уровни развития, традиции и установки. И основная задача переводчика – помнить про все сложности перевода и постараться как можно точнее выразить мысль автора, одновременно следует передавать различные авторские художественные приемы.

Художественный перевод – наиболее сложный и многогранный вид перевода и всех известных науке видов и подвидов перевода. Переводя произведение художественной литературы, переводчик должен стремиться к наиболее адекватному воздействию получаемого текста на читателя.

При переводе русских художественных текстов, переводчики использовали комплексные переводческие трансформации, для того, чтобы достичь эквивалентности при переводе художественных текстов. Перевод с русского языка на украинский, носит менее комплексный характер, что, несомненно, обусловлено, прежде всего, близкородственностью языков, соответственно, чем ближе языки друг другу, тем проще переводчику справиться со своей задачей – достичь эквивалентности и адекватности текста, используя минимальные трансформации.

«Дело помощи утопающим – дело рук самих утопающих» [2: 59];

«Порятунок потопляючих знаходиться в руках самих потопляючих» [3: 59];

«В виде бесплатной премии Остап сообщил американским ходокам наилучшую конструкцию кабинетного самогонного аппарата, который легко скрыть от посторонних взглядов в тумбе письменного стола...» [2: 39];

«У якості премії Остап повідомив американським ходакам найкращу конструкцію кабінетного самогонного апарату, який легко приховати від сторонніх поглядів в тумбі письмового столу...» [3: 39];

«Храм спаса на картошке, - негромко сказал пешеход» [2: 3];

«Храм спаса на картоплі, - неголосно сказав пішохід» [3: 3];

Принципиальным отличием художественного перевода является тот факт, что художественное произведение, попав в руки разных переводчиков, может обрести

совершенно разные, порой совсем непохожие друг на друга варианты своего звучания, что определяет феномен множественности, характеризующий художественный перевод.

Одной из важнейших причин рождения множественности художественных интерпретаций при переводе текста с одного языка на другой является использование тропов и стилистических, риторических фигур, рождающих сложные образы и неоднозначные по смыслу фразы. Выявляется некая закономерность, определяющая сложность художественного перевода: чем глубже, многозначней, символичней смысл исходного оригинального произведения, тем сложнее оказывается задача для переводчика. Специфика художественного перевода определяется спецификой литературы как особого вида искусства и во много оказывается подчиненной ей особым законам. Но художественный перевод не есть оригинальное творчество, ибо он во многом зависим от оригинала, того текста, что и становится объектом перевода, потому он вторичен. Однако, не будучи дословным воспроизведением исходного текста, художественный перевод может обладать рядом литературных достоинств, а иногда и совершенством, потому в литературной среде распространены такие понятия в разговоре о художественном переводе гениальных авторов-переводчиков, как «вольный перевод», «подражание», «переложение», «по мотивам» и т.д.

Соответственно, перед переводчиком стоят взаимоисключающие задачи - перевести с одного языка на другой чужой текст, но при этом создать истинно художественное произведение; передать все языковые, образные, национальные, исторические особенности исходного текста, но представить их так, чтобы они оказались понятны и близки современному читателю; воссоздать дух другой эпохи, иной культуры, но так, чтобы он нашел отклик в том, кому предназначен переводимый текст. Работая с оригиналом, переводчик не должен выделять идею, подчиняя ей все остальные составляющие произведения. Перевод, как и собственно оригинальное произведение, должен быть представлен в единстве формы и содержания, сохранив свое национальное и индивидуальное своеобразие. Именно эти позиции определяют отношение к художественному переводу современных переводчиков.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Алимов В. В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации / В. В. Алимов. – М. : Наука, 2006. – 160 с.
2. Ильф И. Золотой теленок / И. Ильф, Е. Петров. – М.: Детское издательство, 1931. – 368 с.

3. Ильф И. Золоте теля / у перекладі Г. М. Косинки, М. К. Зерова, С. І. Воскресенко. - М.: Детское издательство, 1991. – 380 с.
4. Казакова Т. А. Практические основы перевода / Т. А. Казакова. – СПб. : «Союз», 2001. – 320 с.
5. Комиссаров В. Н. Слово о переводе / В. Н. Комиссаров. – М. : Прогресс, 1973. – 256 с.

УДК 821.11–312.4«18»(043)

ОРИЕНТАЛІЗМ У ПРОЗОВИХ ТВОРАХ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

Владислава Газібагандова (Маріуполь, Україна)

У роботі розглянуто орієнталізм у прозових творах кінця ХІХ століття. Показано еволюцію детективного жанру в літературі.

Ключові слова: орієнталізм, англійській детектив, Схід, вікторіанський детектив.

The subject of the paper is Orientalism in prose works of the late 19th century. The evolution of the detective genre is shown.

Key words: orientalism, English detective, East, Victorian detective.

Актуальність дослідження визначається, з одного боку, широкою популярністю детектива як літературного жанру, з іншого боку, його очевидним збагаченням, викликаним найрізноманітнішими причинами соціального, політичного, культурного характеру, що представляє безперечний інтерес для літературознавства. У зв'язку з цим романи «Місячний камінь» Уілкі Коллінза та «Знак чотирьох» Артура Конан Дойла, є ідеальним матеріалом для дослідження.

Мета даної роботи – дослідити та проаналізувати тему сходу в детективних романах «Місячний камінь» Уілкі Коллінза та «Знак чотирьох» Артура Конан Дойла.

Для досягнення мети є обов'язковим вирішення наступних **завдань**:

- розглянути походження та еволюцію детективного жанру в літературі;
- розглянути становлення вікторіанського детективу;
- прослідити тему сходу в романах «Місячний камінь» Уілкі Коллінза та «Знак чотирьох» Артура Конан Дойла.

Об'єкт дослідження – тема сходу крізь призму англійського детективу кінця 19 століття.

Предмет дослідження – тема сходу в романах «Місячний камінь» Уілкі Коллінза та «Знак чотирьох» Артура Конан Дойла

На сьогодні найбільш масштабною працею про Схід залишається «Орієнталізм» Едварда Саїда. У ній літературний критик виокремив та охарактеризував три типи

орієнталізму: академічний, образний та управлінський з метою подати цілісну систему західних уявлень про Схід.

На думку самого дослідника, найконкретнішим є третє визначення орієнталізму: «... орієнталізм можна обговорювати й аналізувати як корпоративну інституцію зі Сходом – через формулювання тверджень про нього, узаконення певних поглядів на нього, викладення певних дисциплін про нього, упокорення його, управління ним: тобто йдеться про орієнталізм як західний спосіб панувати над Сходом, реструктуризовувати його, здійснювати над ним владу» [3: 13]. У результаті свого дослідження Е. Саїд дійшов до такого структурного висновку на європейському рівні: Захід створив Схід лише для себе.

Епоха Романтизму прийшла до розуміння своєрідності мислення жителів Сходу: таємничість східної мудрості, специфіка сприйняття світобудови. Європейський читач був підготовлений до такого розуміння, здійснювалися в цей час перекладами Корану, казок «Тисяча і одна ніч», китайських і перських казок і легенд. Орієнтальний вектор прози ХІХ – ХХ століть віддзеркалює літературну «моду», смак епохи [3: 13].

Для романтиків східна тема стала можливістю поринути в інший, міфологізований світ, повний казковості, містики і живої релігійності (поема П. Б. Шелли «Повстання ісламу», арабська казка У. Бекфорда «Ватек», збірка віршів В. Гюго «Східні мотиви», східні теми в живопису Е. Делакруа і Ж. О. Енгра) [1: 20].

Письменники-філософи, письменники-моралісти ХVІІІ століття знайшли літературі Сходу своєрідну і глибоку мудрість, символізувала для них всю спільність людського розуму. Першим серед англійських авторів інтерес до самого Сходу проявив Р. Голдсміт.

Інтерес до теми сходу також зумовлений тим, що жага до «легких» грошей тягнула авантюристів до східних колоній. «Легкі гроші» нерідко поєднувалися зі злочином і це поєднання лягає в основу сюжету детективу.

Якщо говорити про вікторіанський детектив, можна відзначити дві обставини: по-перше, що детективна розповідь як особливий жанр є продукт дев'ятнадцятого століття, а по-друге, що лише мала частина детективної літератури, виробленої в цей період, прочитана і вивчена [4].

Тут потрібно відзначити ще одну важливу властивість цієї епохи: мова науки і літератури була, по суті, не роз'єднана. Часто серйозні наукові або соціальні ідеї викладалися в популярній формі і широко обговорювалися читаючою публікою.

В романі «Місячний камінь» Коллінз поєднує дві дивовижні речі, крадіжку майже чарівного місячного каменю і абсолютно реалістичне розслідування. У «Місячному камені» реалізується тема ірраціонального, яке лежить буквально на поверхні логічних

висновків. Тема алмазу, привезеного з загадкової Індії, що реагує на місячне світло, а тому залишається недосяжним для раціонального мислення. Краса алмазу перегукується з жахом, який він навіює. Історія жовтого алмаза – «Місячного каменя», «речі, знаменитої у вітчизняних літописах Індії», – багато в чому нагадує справжні історії тих самих діамантів, про яких Коллінз дізнався з книги Д. Кінга [5: 340].

З огляду на детективну складову «Місячного каменя», Коллінз розбирає всі можливі варіанти події, задіявши в сюжеті не тільки допитливих героїв, а й східну екзотику, яка сама по собі слугувала додатковим інтересом для сучасників автора, готових повірити в будь-який казковий розклад такої далекої від них Індії. Деякі критики вважають, що в цьому романі Уїлки Коллінза ми знаходимо контраст між духовним Сходом і корисливим Заходом.

Дія знаменитої повісті Артура Конан Дойла «Знак чотирьох» крутиться навколо якоїсь скриньки з скарбами правителя індійського князівства Агри, викраденого колись англійцем Джонатаном Смоллом і трьома тубільцями під час бойових дій в Індії. Важко сказати, чи знав Артур Конан Дойл справжній привід цієї події або така була сила його фантазії, що здатна була породжувати сюжети, які часто опинялися «майже справжніми», але дуже схожа історія зі скарбами східного владика і англійськими солдатами трапилася насправді [6].

Роман «Знак чотирьох» має складний сюжет про службу в Східно-Індійській компанії, Індії, індійського повстання 1875 року, вкраденого скарбу та секретного договору між чотирма засудженими («четвірки» в назві) і двома корумпованими тюремними охоронцями.

Підводячи підсумки, можна відзначити, що в ході аналізу творів «Місячний камінь» Уїлки Коллінза та «Знак чотирьох» Артура Конан Дойла, можна чітко прослідити тему Сходу, яка проявляється у східній екзотиці, скарбах та бойових діях в Індії. Таким чином, детективний жанр з часу свого виникнення в середині XIX ст. користується великою популярністю у читачів, згодом значно збагачує свою змістовну та художню специфіку, надаючи новий матеріал для літературознавчого дослідження [2: 188].

В творах майстрів англійського детективу ми бачимо, що цей літературний жанр не є чимось раз і назавжди визначеним, однаковим і непорушним. Він еволюціонує, набуваючи нові змістовні і художні характеристики, даючи багатий матеріал для літературознавчого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гринцер П. А. Две эпохи литературных связей / П. А. Гринцер // Типология и взаимосвязи литератур древнего мира. – М : Наука, 2002. – 20 с.
2. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія у 2 т. / Ю. І. Ковалів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – Т 1. – 163 с.
3. Саїд Е. В. Орієнталізм / Е. В. Саїд. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 13 с.
4. Stephen Thomas Knight, Form and Ideology in Detective Fiction [Electronic resource] / Knight. S. T. – Access mode: <http://detectivemethod.ru/preamble/victorian-detective-fiction-introduction/>
5. Краткая литературная энциклопедия / гл. ред. А. А. Сурков. – М.: Сов. энцикл., 1964. – Т. 2. – 340 с.
6. McCearney J., Arthur Conan Doyle. – Éditions La Table Ronde, 1988. [Electronic resource] / J. McCearney – Access mode: <http://all-biography.ru/alpha/c/konan-dojl-artur-conan-doyle-arthur>

УДК 81'25(043)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНЦЕПТУ СПОКІЙ ТА РОСІЙСЬКОГО КОНЦЕПТУ МИР ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ М.

БУЛГАКОВА

Зоя Бердникова (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена дослідженню та аналізу особливостей неоднозначної інтерпретації при перекладі українського концепту СПОКІЙ та російського концепту МИР у творчості М. Булгакова, а саме у видатному романі «Майстер і Маргарита» та п'єсі «Олександр Пушкін». А також шляхом порівняльного аналізу оригіналу та перекладу розглядається як концепти МИР / СПОКІЙ функціонують в тексті і чи зберігають бачення та асоціації самого автора.

Ключові слова: *переклад, концепт, інтерпретація, поняття, образ, філософська категорія.*

The article is devoted to the study and analysis of the features of ambiguous interpretation of the ukrainian translation of the concept SPOKIY and of the russian concept MIR in the works of M. Bulgakov, namely in the outstanding novel "Master and Margarita" and the piece "Alexander Pushkin". As well as through a comparative analysis of original and translation is considered as the concepts of MIR / SPOKIY function in the text and preserve the vision and association of the author.

Key words: *translation, concept, interpretation, concept, image, philosophical category.*

Творчість відомого письменника М. Булгакова багатогранна і різнобічна. На цьому неодноразово наголошували в своїх наукових дослідженнях такі відомі вчені, як І. Белза, І. Галінська, В. Лакшин, Б. Соколов, М. Чудакова, О. Ніколенко, Е. Проффер, К. Райдел і багато інших. Дослідники відзначають, що на сторінках творів М. Булгакова неодноразово присутній концепт МИР / СПОКІЙ, який має оригінальну інтерпретацію.

Зазначимо, що для М. Булгакова характерно своєрідне тлумачення цієї філософської категорії. У письменника МИР асоціюється з поняттям «гармонія». У такому баченні даної проблеми чітко простежується близькість до українського поняття *спокою*. Для творів М. Булгакова характерні настрої тривоги, передчуття примарного і незрозумілого майбутнього, болісні пошуки відповідей на питання, як жити в новій радянській дійсності.

Тема МИР / СПОКІЙ посідає значне місце на сторінках останнього роману Булгакова «Майстер і Маргарита», в якому, як стверджують булгакознавців, знайшли своє логічне завершення всі теми, проблеми, мотиви, які мали місце в ранніх творах письменника.

Зі змісту роману відомо, що головний герой, Майстер, працював в одному з московських музеїв. Потім несподівано навіть для себе самого стає письменником. І в ім'я цього на карту були поставлені кар'єра, любов і навіть життя. Але молодого літератора гнали звідусіль. Змучений, зламаний морально, він відмовляється від свого твору і покликання художника: *«У мене немає більше ніяких мрій, і натхнення теж немає ... ніщо мене навколо просто не цікавить, крім неї ... мене зламали, мені нудно, і я хочу в підвал .. Він мені ненависний, цей роман ... я занадто багато випробував через нього»* [3: 284]. І Майстер спалює своє творіння. Дослідниця Л. Кисельова вважає, що боротьбу в душі Майстра слід сприймати як протистояння добра і зла [5: 16-17]. Змінивши свою справу, Майстер не заслуговує світла, а заслуговує лише спокою. Так в роман М. Булгакова входить мотив МИРУ / СПОКОЮ, і пов'язаний він із зустріччю Майстра і Маргарита після балу в сатани.

Тема МИРУ / СПОКОЮ органічно вплітається і в сюжетні колізії п'єси М. Булгакова «Олександр Пушкін». Конфлікт, зосереджений на протиставленні головного героя і того або тих, хто має над ним владу, в цій п'єсі значно розширюється і набуває гострого драматичного звучання.

У драматичному творі неодноразово звучать вірші поета, разом з розповідями про нього інших персонажів, їх оцінками і висловлюваннями створюють образ О. Пушкіна. Так, наприклад, пушкінські вірші читає вірний камердинер Микита, який прослужив у

Пушкіна тридцять років: *укр.* «На світі щастя немає ...» Так, немає у нас щастя ... «Але є **спокій** і воля ...» *Ось вже чого немає так немає. Ночами не спати, який вже тут спокій!* «Давно, втомлений раб, замислив я втечу ...» *Куди втечу? Чого він замислив?* «Давно, втомлений раб, замислив я втечу ...» *Не Розберемо»* [3: 28]; *рос.* «На свете счастья нет ...» *Да, нету у нас счастья ... «Но есть мир и воля ...» Вот уж чего нету так нету. По ночам бодрствовать, какой уж тут мир!* «Давно, усталый раб, замыслил я побег ... «Куда побег? Чего он замыслил? «Давно, усталый раб, замыслил я побег ... «Не Разберем» [5: 497].

Отже, український концепт СПОКІЙ та російський концепт МИР, що займають значне місце в творчості М. Булгакова, тісно пов'язані з філософською категорією «гармонія», до якої прагнуть не тільки герої письменника, а й сам автор. Стійкі мотиви спокою, краси, свободи, актуалізовані у творчості М. О. Булгакова, допомагають йому в нових умовах соціалістичної дійсності затвердити безсмертя справжнього мистецтва і художника, покликаного одухотворити світ і внести в нього гармонію.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Булгаков М.О. Майстер і Маргарита. / Переклад з російської: Микола Білорус; передмова: Н. П. Євстаф'єва; художник: Б. П. Бублик, С. І. Правдюк. – Харків : Фоліо, 2005. – 415 с.
2. Булгаков М.О. Майстер і Маргарита / М.О. Булгаков. – Львів: Кальварія, 2006. - 432 с.
3. Булгаков М.О. Майстер і Маргарита / О.М. Булгаков. – Київ: видавництво Агенції MSBrand Corporation, 2008. – 528 с.
4. Булгаков М.А. Собр.соч.: В 5 т. / Редкол.: Г.С. Гоц, А.В. Караганов, В.Я. Лакшин, П.Н. Николаев, А.И. Пузиков, В.В. Новиков; Вступ. ст. В. Лакшина. – М: Художественная литература, 1990. - 3504 с.
5. Киселева Л.Ф. Диалог добра и зла в романе «Мастер и Маргарита» / Киселева Л.Ф. // Литературные традиции в поэтике М.Булгакова: межвузовский сборник научных трудов. – Куйбышев, 1990. – С. 15–26.
6. Ю. Некрутенко. Екзегеза. В кн. М. Булгаков. Майстер і Маргарита / пер. та уп. Ю. Некрутенко. – Львів: Кальварія, 2006. – С. 397.

ОСОБЕННОСТИ ПОЛЬСКО-УКРАИНСКОГО ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ

Наталія Струкова (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена проблемам перекладу художніх текстів з польської та українську.

Ключові слова: *художній стиль, переклад художніх текстів, польська мова.*

The thesis considers the problems of translation of fiction from Polish into Ukrainian

Key words: *the literary style, the literary translation, Polish.*

Стиль художественной литературы занимает особое место среди стилей русского литературного языка. Перевод художественной литературы кардинально отличается от остальных видов. Ведь главным принципом художественного перевода является доминирование поэтической коммуникативной функции [3: 95].

Существует ряд требований предъявляемых переводчику художественных текстов, так как данный вид перевода должен быть верным и точно передавать эмоции, мысли и форму оригинала, но при этом он не должен быть буквальным. Для этого переводчик должен не только хорошо знать язык, но и быть широко образованным.

Анализируя все сложности, возникающие при переводе художественных текстов, можно сформулировать основные требования, которым должен соответствовать перевод. В первую очередь это точность, ведь переводчик должен довести до читателя все мысли, высказанные автором. При этом должны быть сохранены все эмоции, чувства и оттенки высказываний. Следует также учитывать, что переводчик не должен быть многословным. Все его мысли должны быть сжаты и лаконичны, но при этом понятны адресату [1: 156]. Но главным критерием все же является литературность. Здесь речь идет о том, что такой перевод должен полностью соответствовать общепринятым нормам литературного языка.

Что же касается переводов художественных текстов с русского языка на польский, то здесь возникает еще одна проблема – близость языков. Так как они являются близкородственными, расхождений в значении слов и понятий значительно меньше, однако переводчика могут подстерегать трудности иного характера. Они обусловлены общим происхождением всех славянских языков и национальной самобытностью, но в то же время довольно давним размежеванием и длительным самостоятельным функционированием, образованием оригинальных литературных норм, стилей и форм.

Игнорирование национальных и языковых особенностей в художественном переводе может привести к значительным утратам: к искривлению смысла, изменению идейно-художественной концепции произведения, утрате стилистической доминанты [2: 74]. Трудности в переводах с близкородственных языков могут возникать на разных уровнях, однако самые заметные касаются лексики, так как именно она в первую очередь формирует языковую картину мира.

Например, в произведении «*Wszystko czerwone*» («Все красное») Иоанны Хмелевской трудности могли возникнуть с переводом таких художественных средств, как сравнения: «– *Jak te twoje klamerki pięknie wyglądają w tym świetle – mówiła równocześnie Ewa. – Jak rubiny...*» – «Как эти твои причиндалы красиво выглядят в этом свете – одновременно говорила Эва. – Как рубины...» [4]; повторения: «– *Dobrze, dobrze – powiedziała uspokajająco Alicja*» – «Хорошо, хорошо – сказала Алиция успокаивая его» [4], и других. Но основные трудности могли возникнуть из-за разного порядка слов в предложении, например: «*młodzienc niezwykłe sympatyczny*» – «необычайно симпатичный молодой человек», «*człowiek anielsko spokojny*» – «ангельски спокойный человек» [4], а также из-за изменений синтаксических конструкций: «*Obcy człowiek, przypadkowo wieziony na łebka*» – «Посторонний человек, которого случайно подвозили налево» [4]. Следует помнить и о безэквивалентной лексике, которая встречается во всех языках: «*syn Zosi, młodzieniec po maturze*» – «сын Зоси, молодой человек, недавно окончивший школу» [4].

Подводя итог, следует отметить, что любой естественный язык – это, прежде всего, язык слов, поэтому первостепенная и главная задача переводчика – подобрать нужный лексический эквивалент, который полностью передаст все мысли автора, его эмоции и чувства. Ведь художественный стиль имеет уникальный статус, и он является особенным языковым стилем, который требует больших усилий, знаний, умений и концентрации внимания.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей / И. С. Алексеева. – Санкт-Петербург: Союз, 2003. – 334 с..

2. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода: учебное пособие / В.Н. Комиссаров. – Москва: ЧеРо, 1999. – 136 с.

3. Латышев Л.К. Практический курс перевода / Л. К. Латышев. – Москва: Просвещение, 2000. – 232 с.

4. Хмелевская И. Все красное [Электронный ресурс] / И. Хмелевская. – Режим доступа: www.franklang.ru.

УДК 81'25(043)

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ
НА УКРАЇНСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ О. І. КУПРИНА
«ГРАНАТОВИЙ БРАСЛЕТ»)**

Тетяна Гнибеда (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена проблемам перекладу художнього тексту та передачі його стилістичних особливостей.

***Ключові слова:** художній стиль, переклад художніх текстів, тропи, фігури мови.*

The article is devoted to the problem of literary translation and rendering stylistic devices.

***Key words:** the literary style, the literary translation, tropes, language shapes.*

Художній стиль – це один із функціональних стилів, який є найбільш повно описаним. Але навряд чи можна сказати про те, що він найбільш вивчений. Це пояснюється тим, що цей стиль – найрухливіший, він творчо розвивається з усіх стилів й не знає ніяких перепон на шляху до нового, раніше невідомого. Саме новизна і незвичність вираження стають умовою успішної комунікації в рамках цього функціонального стилю. Незважаючи на обмежене коло тем, що порушувалися в художніх текстах, засоби, які використовуються для їхнього розкриття, необмежено різноманітні. І кожен справжній художник слова прагне виділитися, сказати щось нове, привернути увагу читацької аудиторії до свого творіння.

Дана робота присвячена вивченню художнього стилю російської та української мов і особливостей перекладу текстів художньої літератури. Хоча теорія перекладу як наука є відносно молодою, існує вже чимало наукових праць, присвячених цій проблемі (В. П. Райгоша, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, О. В. Федоров та багато інших). Таким чином, об'єктом дослідження нашої роботи є художній стиль російської та української мов, предметом – основні особливості перекладу художнього тексту з російської мови на українську.

Навіть відмінне володіння багатьма мовами не гарантує успішного перекладу, оскільки перекладач зобов'язаний ще знати певні шляхи, ту техніку, яка допоможе

здійснити перехід від однієї мови до іншої. Справжній перекладач повинен передбачати труднощі, що виникають у процесі такої роботи (відмінність у системі понять різних мов, багатозначність мовних знаків тощо). У близькоспоріднених слов'янських мовах кількість таких розбіжностей значно менша, однак у цьому випадку перекладача можуть підстерігати труднощі іншого характеру. Українські теоретики і практики перекладу з близькоспоріднених мов (М. Рильський, Ф. Неборячок, С. Ковганюк та інші) наполягають на тому, що мистецтво перекладу з близькоспорідненої мови особливе: «Уже давно указывали на ошибочность мысли, будто переводить с близких языков легче, чем с далёких. Перевод на украинский язык, скажем, с русского или с белорусского представляет собой специфические трудности, которые не всегда легко одолеть. Он таит в себе много опасностей» [3: 84]. Труднощі перекладу обумовлені, з одного боку, загальним походженням всіх слов'янських мов, а з іншого – їхньою національною самобутністю, досить давнім розмежуванням і тривалим самостійним функціонуванням, утворенням оригінальних літературних норм, стилів і форм. Дійсно, на перший погляд, певна мовна, ментальна, історична, культурна, політична і навіть географічна близькість слов'ян повинна значно полегшувати процес перекладу. Однак дослідники підкреслюють, що «различные формы близости между восточнославянскими народами носят не абсолютный, а относительный характер. Причём все они имеют конкретно-историческую обусловленность, то есть в разное время проявляются с разной интенсивностью» [2: 35]. Ігнорування національно-мовних особливостей у художньому перекладі може призвести до значних втрат: до викривлення смислу, зміни ідейно-художньої концепції твору, втрати стилістичної домінанти. Труднощі в перекладах з близькоспоріднених мов можуть виникати на різних рівнях, однак найпомітніші стосуються лексики, адже саме вона в першу чергу формує мовну картину світу. Найяскравішою відмінною рисою художнього тексту є надзвичайно активне використання тропів і фігур мови. Саме вони становлять особливу складність для перекладача. Подивимося, як перекладач впорався з їхнім перекладом з російської на українську мову на прикладі оповідання «Гранатовий браслет». Наведемо кілька прикладів. 1. Порівняння: «...шел не переставая мелкий, как водяная пыль, дождик, превращавший глинистые дороги и тропинки в сплошную густую грязь...» [1] – «...йшов, не перестаючи, дрібний, як водяний пил, дощик, що перетворював глинисті дороги й стежки на суцільну густу грязюку...» [4]. 2. Епітети: «Она достала из своего ручного мешочка маленькую записную книжку в удивительном переплете: на старом, стершемся и посеревшем от времени синем бархате вился тускло-золотой филигранный узор редкой сложности, тонкости и красоты, – очевидно, любовное дело

рук искусного и терпеливого художника» [1]. – «Вона дістала зі своєї ручної торбинки маленьку записну книжку в дивній оправі: на старому, витертому і посірілому від часу оксамиті вився тьмяно-золотий філігранний візерунок рідкісної складності, тонкості і краси, – мабуть, зроблений з любов'ю руками вправного і терплячого художника» [4].

3. Повтори: *«Успокойся, дорогая, успокойся, успокойся. Ты обо мне помнишь? Помнишь? Ты ведь моя единая и последняя любовь. Успокойся, я с тобой. Подумай обо мне, и я буду с тобой... Ты обо мне помнишь? Помнишь? Помнишь? Вот я чувствую твои слезы. Успокойся. Мне спать так сладко, сладко, сладко» [1] – «Заспокойся, любя, заспокойся, заспокойся. Ты про мене пам'ятаєш? Пам'ятаєш? Адже ти моє єдине і останнє кохання. Заспокойся, я з тобою. Подумай про мене, і я буду поруч... Ти про мене пам'ятаєш? Пам'ятаєш? Пам'ятаєш? Ось я відчуваю твої сльози. Заспокойся. Мені спати так солодко, солодко, солодко» [4].* 4. Метафори: *«В эту секунду она поняла, что та любовь, о которой мечтает каждая женщина, прошла мимо нее» [1] – «Цієї миті вона зрозуміла, що те кохання, про яке мріє кожна жінка, пройшло повз неї» [4].*

Розглянувши декілька прикладів художнього стилю російської та української мови можна зазначити, що він характеризується різноманіттям мовних засобів, його синтаксична варіативність у побудові речень майже не підлягає регламентації, не обмежується суворими нормами, правилами, бо головним для художнього стилю цих двох мов є слово – засіб створення художнього образу. Найскладніше – перекладати художні тексти. Труднощі під час перекладу художніх текстів можуть виникати на різних рівнях (дуже складно буває зберегти риси літературного напрямку, часову дистанцію, передати індивідуальний стиль автора, зберегти національне забарвлення і смислову ємність тексту тощо), однак найбільш помітні стосуються лексики, адже саме вона в першу чергу формує мовну картину світу. Однією з основних труднощів є переклад тропів та фігур мови, у чому ми могли переконатися на прикладі перекладу оповідання О. І. Купріна «Гранатовий браслет». Переклад такого тексту вимагає особливої уваги до відбору мовних засобів, добре розвиненого мовного чуття. І перекладач впорався з цим завданням. Зміст російськомовного тексту переданий зі збереженням всіх тонкощів і відтінків, виражених думок та почуттів, зі збереженням образної системи.

Найкращі переклади, на думку багатьох відомих дослідників, можуть містити у собі умовні зміни в порівнянні з оригіналом – і ці зміни абсолютно необхідні, якщо метою є створення аналогічної оригіналу єдності форми та змісту на матеріалі іншої мови, однак від обсягу цих змін залежить точність перекладу – та саме мінімум таких змін передбачає адекватний переклад.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Куприн А. И. Гранатовый браслет [Электронный ресурс] / А. И. Куприн. – Режим доступа: <http://books.kostyor.ru/liter21.html>
2. Рагойша В. П. Проблемы перевода с близкородственных языков / В. П. Рагойша. – Минск: Вышэйша школа, 1980. – 189 с.
3. Рыльский М. Классики и современники / М. Рыльский. – М: Художественная литература, 1958. – 431 с.

УДК 811.112.2(043)

КЛАССИФИКАЦИЯ ПЕРЕВОДЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ЖАРГОННОЙ ЛЕКСИКИ

Маслова Анна (Мариуполь, Украина)

Работа посвящена изучению такого лингвистического явления, как молодежный сленг. Целью данного исследования является лингвистическое описание сленговых лексем, выделенных в романе Дороты Масловской «Wojna polsko-rosyjska pod flagą biało-czerwoną». В ходе работы были определены функционально-стилистические функции лексем и проанализированы переводческие трансформации.

Ключевые слова: молодежный сленг, жаргонная лексика, коннотация, переводческие трансформации, стилистическая функция.

This article is devoted to the study of such linguistic phenomena as youth slang. The aim of this study is a linguistic description of slang lexemes found in the work of Dorota Maslovska «Wojna polsko-rosyjska pod flagą biało-czerwoną». During the work was defined functionally-stylistic function of lexemes and the methods of translation of youth slang.

Key words: youth slang, slang vocabulary, ways of translation, connotation, stylistic function.

Одним из важных вопросов переводоведения до сих пор является проблема перевода польской жаргонной лексики. Жаргонизмы – это слова, которые используются определенными социальными или объединенными общими интересами группами, которые содержат тайный, непонятный для других участников коммуникативного процесса смысл.

Молодежный сленг стал не только неотъемлемой частью общественной жизни польской молодежи, но и обязательным атрибутом коммуникативной деятельности. Среди исследователей в области молодежного жаргона следует отметить работы И.

Шрайбера, Ф. Гуцвы, Ст. Вечоркевича, который в свою очередь даже делал попытки собрать материал для словаря ученического жаргона. Несмотря на разработанность многих вопросов в области социальной лингвистики, до сих пор нет единства в толковании и использовании терминов «жаргон», «сленг», «молодежный сленг», недостаточно четко обозначены границы соответствующих языковых вариантов в их взаимодействии между собой. Жаргон – это разновидность языка любой группы людей, объединенных единой профессией (жаргон летчиков, шахтеров, моряков), занятием (жаргон спортсменов, коллекционеров) и др. Жаргон – это своего рода язык в языке. Формально говоря, молодежный жаргон часто называют сленгом (от англ. Slang) или аргот (от франц. Argot). Сленгизмы относятся к нелитературной лексике. Это слова очень выразительные, ироничные, которые служат для завуалированного определения предметов, о которых говорят в повседневной жизни. Молодежный сленг отличается от других типов тем, что сленгизмы используются в общении людей одной возрастной категории. От обычных слов они отличаются эмоционально-экспрессивными оттенками, чаще всего несут негативную коннотацию, по семантике близки к сниженной бранной лексике, отличаются «зацикленностью» на реалиях мира молодежи [1: 35]. Главную роль в языке сленга, с точки зрения Земской Э.А., играют специальные слова или словосочетания – маркеры. Эти слова были своего рода универсальными сообщениями, заменяющими длинную последовательность предложений, которые, наверняка, просто не хотелось произносить [2: 99]. Кроме этого, они выполняют функцию кодировок, скрывающих содержание беседы от непосвященных [3: 53].

При проведении исследования было установлено, что сленг можно поделить на две группы: вульгаризмы (или бранные слова); жаргонные слова и выражения, широко применяемые в разговорной речи. К первой группе относятся лексемы-вульгаризмы, употребление которых недопустимо в речи культурного поляка. Употребление бранных слов со сниженной семантикой в речи делает его более экспрессивным. Надо отметить, что степень соотнесенности эмоциональности польского и русского сленга сейчас является достаточно сложным вопросом, ввиду проблем перевода таких лексических единиц переводчиками польской литературы, кино. Очень часто переводчики принимают во внимание такое расхождение степени экспрессивности, и перевод их содержит менее экспрессивные эквиваленты языка перевода. Но нередко бывает и наоборот. Так, на примере перевода И. Лаппо романа Дороты Масловской «Польско-русская война под бело-красным флагом», можно сделать следующие выводы.

1. Равнозначный перевод жаргонной лексики:

«Dawaj nogę, *nie bajeruj* – mówię grubym głosem, będąc tak okrutny jak nigdy mi się nie zdarzało w najgorszych wyjściach na solo, wobec najgorszych przeciwników prosto z anabolu, prosto z koksu...» // «Давай ногу и *заткнись*, – говорю я хриплым голосом, и я жесток, как никогда в жизни, даже в самых крутых разборках, даже со своими злейшими врагами, даже при самых паскудных ломках, когда снимался с кокса или анабола».

В толковом словаре польского языка выражение «*bajerować*» означает фразеологическое сленговое сочетание «рассказывать о чем-то без остановки с преувеличением фактов». Русское «заткнуться» также подается в толковом словаре с пометой пренебрежения, является лексемой со сниженной семантикой и означает «замолчать». Таким образом, можно сказать, что переводчик, используя данную лексическую единицу, практически в полном объеме отражает значение польского сленгизма, указывая на прекращение речевой деятельности одного из говорящих. Перевод можно считать адекватным и эквивалентным, но стоит отметить, что сема польского сленгизма «преувеличивать факты» переводчиком утеряна. Но семантическая потеря на понимании текста в русском варианте не отразилась, и сохранилась стилистическая окраска.

2. Расхождение степени экспрессивности при переводе.

2.1. Перевод нейтральных выражений посредством сленгизмов русского языка:

«*Samotność uderzyła ci do głowy*» // «Тебе одиночество **в голову ударило**». «*Coś uderza do głowy*» – польская фразеологическая единица, не являющаяся элементом молодежного сленга или жаргонизмом; означает «какое-либо событие, явление, всплывающее внезапно в нашем сознании». В тексте перевода автор использует фразеологизм разговорной стилистики и с экспрессивной коннотацией «ударить в голову» в значении «быстро пьянить». С точки зрения художественного оформления, автор хочет сделать акцент на то, что главный персонаж помешан на наркотических средствах и алкоголе, и все, о чем бы он ни думал, связано со средствами, дурманящими трезвое сознание. Таким образом, преувеличение, а именно замена нейтрального элемента, оправдано и семантически уместно.

2.2. Перевод сленгизмов нейтральными оборотами речи:

«*Bo nie ma właściwie żadnej różnicy, i z tym, i z tym **jeden czort**, jeden wielki problem*» // «Ну нет, собственно, никакой разницы – и с теми, и с другими **все равно**, одна большая проблема». Польское выражение «*jeden czort*» имеет значение «2 или более вещи, которые не имеют никакой разницы для говорящего». Для польской языковой картины данный сленг не является грубым выражением и не является нецензурной лексикой, но он зафиксирован в словаре молодежного сленга. В процессе перевода

замена сленгизма на нейтральную лексику влечет за собой эмоционально-экспрессивные потери в определенном контексте, изменение стиля речи главного героя, делая его более литературным, потерю стилистической нагрузки жаргонной лексики в тексте перевода. Но в любом случае такая замена не искажает семантику и понимание сообщения.

3. Передача исходного жаргонизма с заменой образа в языке перевода:

«**Stałeś się naspidowany na prochu lump**» // «У тебя люки запарило, вот и строишь из себя народного героя». В данном примере отражается замена одного жаргонизма польского языка со значением «опьяненный, находящийся под влиянием наркотиков, чаще всего амфетамина» на выражение русского жаргонного элемента с подобным лексическим значением. В польском языке в сленгизме «naspidowany» уже содержится указание на прием наркотиков, и читатель польской аудитории сразу понимает о каком явлении идет речь, в то время как в переводе романа русскоговорящая аудитория осознает в каком физическом состоянии пребывает герой исключительно благодаря контексту. Данная переводческая трансформация частично решает проблему адекватной передачи жаргонной лексики польского языка и влечет потерю семантического компонента в языке перевода.

Итак, самым интересным пластом лексики для перевода является лексика, характеризующаяся в основном экспрессивной функцией. Поэтому, польский молодежный сленг является именно такой лексикой. В процессе перевода романа чаще всего встречается такой вид переводческой трансформации, когда неэкспрессивные, несленговые выражения польского языка передаются сленговой лексикой русского языка. Это обусловлено тем, что в русском намного больше сленговых образований, и русская молодежь использует сленг чаще, чем молодые поляки. Поэтому в целом для восприятия текста русской аудиторией такой подход к решению переводческих проблем является оправданным. Неоправданными можно считать такие моменты, когда переводчик заменяет сленг польского языка нейтральной лексикой, что приводит к потерям на стилистическом уровне.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Берегівська Е.М. Молодіжний сленг: формування і функціонування / Е.М. Берегівська // Питання мовознавства. – 1996. – № 3. – С. 32–41.
2. Борисова-Лукашанец Е.Г. Современный молодежный жаргон / Е.Г. Борисова-Лукашанец // Русская речь. – 1980. – № 5. – С. 51–55.
3. Єрмакова О.П., Земська Е.А., Розіна Р.І. Слова, з якими ми всі зустрічалися. Тлумачний словник загального жаргону / О.П. Єрмакова, Е.А. Земська, Р.І. Розіна. – М., 1999. – 320 с.

4. Земська Е.А. Активні процеси сучасного словопрізводства. Російська мова кінця ХХ століття (1985 – 1995) / Е.А. Земська. – М.: Наука, 1996. – С. 90–141.

УДК 81`28(043)

LOS PARAGUAYISMOS EN LA NOVELA DE JUAN MANUEL MARCOS

“EL INVIERNO DE GUNTER”

Igor Protsenko (Asuncion, Paraguay)

У статті розглядаються випадки вживання в іспаномовному романі Хуана Мануеля Маркоса «Зима Гюнтера» парагвайізмів, лінгвістичних одиниць характерних для мови Парагваю. Автор вважає, що текст роману є прикладом співіснування мови гуарані та іспанської у парагвайській розмовній ситуації.

Ключові слова: парагвайізми, мова гуарані, Хуан Мануель Маркос

The article examines the cases of use of the Juan Manuel Marcos Hispanic novel Winter Gunter of Paraguayism, the linguistic units characteristic of the language of Paraguay. The author believes that the text of the novel is an example of the co-existence of the Guarana language and Spanish in the Paraguay spoken situation.

Key words: paraguayism, guarani language, Juan Manuel Marcos

El español, tal como hoy lo conocemos, es fruto de un proceso de decantación de más de un milenio, a lo largo del cual diversas lenguas de los habitantes de la Península Ibérica se fueron modificando por la influencia de los invasores romanos, godos, árabes, etc. hacía el final del siglo XV, con la unión de los reinos de Castilla y Aragón, que extendieron su dominio sobre la mayor parte de la península, la lengua de Castilla (castellano) se fue imponiendo sobre otros idiomas y dialectos y cruzó el Atlántico a lomos de los descubridores, conquistadores y misioneros, y debido a su propagación por América, es, con diferencia, la lengua romance que ha logrado mayor difusión.

El contacto del español con las lenguas de los aborígenes, peculiaridades históricas, etnográficas, migratorias, socio-políticas, etc. influyeron en la diferenciación del español dependiendo de la zona del uso en el continente americano donde la heterogeneidad del español no se restringe con su división en dialectos y hablas (que existen, por supuesto). En él se distingue otra variedad – variantes nacionales. Es lo que dice en este sentido el autor del Diccionario de Lunfardo argentino Athos Ricardo Espindola: “Podrá decirse que en Argentina se habla la lengua española. Incierto. Los argentinos tenemos idioma propio... Quinientos años de historia han servido para que en nuestro país se modelara un lenguaje singular, distinto,

vivo, y pujante, en crecimiento incesante y evolutivo, de permanente enriquecimiento...” (Espindola, 2003: 7-8).

La categoría principal en dicha clasificación es variantismos – son unidades de la lengua, típicas de uno de los países de habla española, es decir, el variante de la lengua siempre tiene el carácter nacional: *tereré* ‘bebida hecha con la infusión en agua fría de la hierba mate’ en Paraguay (Moliner, 2007); *panizo* ‘persona de la se obtiene o se piensa obtener provecho’ en Chile (Moliner, 2007); *panelito* ‘vehículo, automóvil cubierto más pequeño que el camión’ en Cuba (Americanismos)

Análisis de lo que se considera como “paraguayismo” está representado en los trabajos de Leni Pane en el libro “Los paraguayismos” (Pane, 2014), Isabel Baca de Espínola y Ebelio Espínola Benítez en su libro “Glosario de paraguayismos en el *Hijo de Hombre* de Augusto Roa Bastos” (Baca, 2011), Hedy Penner, Soledad Acosta y Malvina Segovia en “El descubrimiento del castellano paraguayo a través del guaraní” (Penner, 2012), etc.

La finalidad de nuestro artículo es revelar las peculiaridades connotativas y estilísticas de los paraguayismos en la novela “El invierno de Gunter” del escritor moderno paraguayo Juan Manuel Marcos.

Al **paraguayismo gramatical** se refiere el fenómeno de *voseo*. “A diferencia con otros países, ésta modalidad no constituye una irreverencia o una confianza tomada en exceso por encima de lo que correspondiere en las circunstancias” (Rubinsztein, 2013: 17). Hay que mencionar que forma de *usted* en Paraguay existe, sin duda, pero su tratamiento tiene ciertas connotaciones. Una de ellas es “otorgar o demostrar respeto para el interlocutor de turno (sin dejar de ser amigable o de vinculación cercana como en caso del *voseo*)” (Rubinsztein, 2013: 17).

Los ejemplos de *voseo* en la novela de Juan Manuel Marcos “El invierno de Gunter”.

1. Uso de *vos* en lugar de *tú* en el lenguaje de los jóvenes: *Me imagino que vos te bañarás en un saque– dice Verónica a Chipi* (Marcos, 2013: 92). Verónica y Chipi son los protagonistas jóvenes de la novela; *Yo ya estuve, mintió uno, ahora te toca a vos* (Marcos, 2013: 99) – charla de los amigos de Alberto, son todos personajes jóvenes.

En la novela hay un episodio muy interesante en el que el *voseo*, rasgo típico para el español paraguayo, se compara con el *tuteo* de español de España:

... *No, solo tenía tres líneas: A ti te cantaron los poetas./ Añado yo este verso:/ Ahora eres nosotros. Mmm..., no está mal, Si no fuera por el “tú”, muy español, no estaría nada mal* (Marcos, 2013: 142).

2. *Voseo* es el rasgo típico de la lengua de la gente del “Paraguay profundo”, la gente que no tiene en la conducta y en la forma de comunicarse ninguna capa del brillo: *Vos no vas a*

poder estudiar luego – dice el personaje que se llama Atilio. Lo consideramos como del “Paraguay profundo” porque él mismo dice: *Yo soy de Cerro*¹.

La gente que pertenece a la clase culta, a la clase elitista evita usar las formas “populares”: *Usted debe ser el doctor Roberto Asuaga – dice Monseñor Simón Cáceres* (Marcos, 2013: 115); *Cuando yo tenía tu edad, solo pensaba en mis estudios... Comprendo que debes buscar tus...expansiones. ¿Has conocido a alguna chica que te gusta?* (Marcos, 2013: 115) – dice tuteando a su hijo el protagonista, que representa la gente de la clase alta, educada, doctor Evaristo Sariá-Quiroga. *Qué desea beber el doctor – preguntó Larrian... Usted se refiere a ese espantoso combinado que llaman “la Cuba libre”* (Marcos, 2013: 187) – Larrian es militar del nivel alto, es el general de brigada.

Así el autor subraya la diferencia que existía en aquel entonces en la sociedad paraguaya.

Los **paraguayismos lexicales** son estilísticamente diferentes. Destacan las palabras:

a) con las connotaciones nulas (que cumplen las funciones denotativas): *morocha* ‘más oscura que morena’ (Marcos, 2013: 196); *bombilla* ‘un tubo por el cual el mate se sorbe’ (Marcos, Tracy, 2013: 298); *durazno* ‘melocotón’ (Marcos, 2013: 268); *costanera* ‘territorio a lo largo del río que se usa como la zona del descanso, playa’ (Marcos, 2013: 151), etc.;

b) con los matices connotativos (el uso de los cuales es característico para las determinadas capas sociales o para subrayar el estado emocional del protagonista): *no es tema* – en la jerga juvenil de la época de escribir la novela, lleva el sentido de ‘no es significativo’ (Marcos, Tracy, 2013: 159); *cuarto flaco* y *alargado como el padre Marcellin* (Marcos, 2013: 210); *caficho* – argot. ‘proxeneta’, ‘chulo’ (Marcos, Tracy, 2013: 222); *es que los perros somos picho dulce* – en la jerga de Atilio, *perros* se refiere al ‘círculo de amigos con quienes uno sale para divertirse’. *Picho dulce* se refiere a ‘los que tienen éxito amoroso’, a los ‘seductores o mujeriegos’ (Marcos, Tracy, 2013: 280); *guacho* – argot. ‘bastardo, hijo de puta’ (Marcos, Tracy, 2013: 299); *mersas* ‘vulgares’ (Marcos, Tracy, 2013: 299); *boludo* ‘tonto, lerdo’ (Marcos, Tracy, 2013: 300), etc.

La mayoría de las palabras en este sentido tendríamos que considerar como préstamos de guaraní. Y este es el rasgo más importante del español de Paraguay. Al ser la lengua oficial guaraní junto con español forman bilingüismo muy notable en la situación de habla de Paraguay.

REFERENCIAS

---

¹ *Soy de Cerro*: como club de fútbol, Cerro naturalmente no tiene afiliación política oficial, pero la mente popular le atribuye por lo menos alguna tendencia obrera y anti-establecimentaria (Marcos, 2013: 281).

1. Baca de Espínola I., Espínola Benítez E. Glosario de paraguayismos en *Hijo de Hombre* de Augusto Roa Bastos / Isabel Baca de Espínola, Ebelio Espínola Benítez. – Asunción: CEADUC, 2011. – 167 p.
2. Diccionario de americanismos de Asociación de Academias de la Lengua Española / página en Internet: <http://www.asale.org/recursos/diccionarios/damer>
3. Espindola A. (2003): Diccionario de Lunfardo / A. Espindola. – Buenos Aires: Planeta, 2003. – 526 p.
4. Krivoshein de Canese N., Acosta Alcaraz F. Ñe'ẽryru. Avañe'ẽ karaiñe'ẽ. Karaiñe'ẽ-Avañe'ẽ. Diccionario guaraní-español, español-guaraní / Natalia Krivoshein de Canese, Feliciano Acosta Alcaraz. – Asunción.: Instituto Superior de Lenguas Universidad Nacional de Asunción, 2014. – 294 p.
5. Marcos J. M. (2013): El invierno de Gunter. Edición crítica por Tracy K. Lewis [texto] / J.M. Marcos. – Asunción: Servilibro, 2013. – 449 p.
6. Moliner María (2007): Diccionario de uso del español (ed. en DVD) / María Moliner. Madrid: Gredos. – 2007.
7. Pane L. Los Paraguayismos II / Leni Pane. Asunción: Criterio Ediciones, 2014. – 197 p.
8. Penner Hedy. El descubrimiento del castellano paraguayo a través del guaraní / Hedy Penner, Soledad Acosta, Malvina Segovia. – Asunción.: Centro de Estudios Antropológicos de la Universidad Católica (CEADUC). – 2012. – 478 p.
9. Rubinsztein N. Modismos paraguayos. Glosario Natalio y vos. / Natalio Rubinsztein. – Asunción: Criterio Ediciones, 2013. – 152 p.

УДК 81`28 (043)

近代中国翻译先行者 (MODERN CHINESE TRANSLATION)

Zhangcheng.Weifang.China

翻译文学是中国文学的一种，百余年来，一直向前发展，名家名译辈出。

У тезах представлено інформацію про сучасний стан у царині перекладу Китаю.

Наведено прізвіща перекладачів з китайської та на китайську мову.

Ключові слова: *переклад, перекладацькі трансформації, перекладач, китайська мова.*

The abstract presents information on the current state of the field of translation in China. Outstanding translators from Chinese and on Chinese are mentioned as professionals who set example.

Key words: *translation, translation transformations, translator, Chinese language.*

但近几年来，大家可见，文学翻译因为种种原因，似有泛滥之象。一些译者越来越糊弄读者，而读者也越来越不相信译者，买翻译之书，变得越来越困难。而这种情况，使得我们越来越怀念翻译前辈，以及他们翻译的书。我们应该庆幸，前辈们已经将大部分世界名作译出，可供我辈分享。

接下来我要讲述的是中国近现代翻译家的杰出代表:郭沫若

幼名文豹，原名开贞，字鼎堂，号尚武，四川省乐山县客家人。中国现代著名文学家、剧作家、诗人，同时，还是历史学家、古文字学家、书法家、学者、社会活动家，致力于世界和平运动。郭沫若著述颇丰，主编《中国史稿》和《甲骨文合集》，全部作品编成《郭沫若全集》38卷。是中国新诗的奠基人之一、中国历史剧的开创者和奠基人之一、中国唯物史观史学的先锋!

他翻译的英语代表作品有:《浮士德》，《少年维特之烦恼》，《战争与和平》，《雪莱诗选》，马克思著作若干。

骆驼

骆驼，你沙漠的船，你，有生命的山！

在黑暗中，你昂头天外，导引着旅行者走向黎明的地平线。

暴风雨来时，旅行者紧紧依靠着你，渡过了艰难。高贵的赠品呵，

生命和信念，

忘不了的温暖。

春风吹醒了绿洲，贝拉树垂着甘果，到处是草茵和醴泉。

优美的梦，象粉蝶翩跹，看到无边的漠地化为了良田。

看，璀璨的火云已在天际弥漫，长征不会有歇脚的一天，纵使走到天尽头，天外也还有乐园。

骆驼，你星际火箭，你，有生命的导弹！你给予了旅行者以天样的大胆。

你请导引着向前，

永远，永远！

郭沫若诗集读后感:

千百年来习惯欣赏中和之美的中国读者，最初遭遇《骆驼》，无不为其惊世骇俗的粗犷美、强悍美所震颤。然而一旦品出其独特的况味与神韵，则无不留连忘返，连声称绝。在诗歌形式上，突破了旧式诗歌的束缚，创造了雄浑奔放的自由诗体，为“五四”以后自由诗的发展开拓了新的天地，成为我国新诗的奠基之作。

鲁迅

原名周树人,字豫才，以笔名鲁迅闻名于世，浙江绍兴人，为中国的现代著名作家，新文化运动的领导人之一，中国现代文学的奠基人和开山巨匠，在西方世界享有盛誉的中国现代文学家、思想家。鲁迅的主要成就包括杂文、短中篇小说、文学、思想和社会评论、学术著作、自然科学著作、古代典籍校勘与研究、散文、现代散文诗、旧体诗、外国文学与学术翻译作品和木刻版画的研究，对于五四运动以后的中国社会思想文化

发展产生一定的影响，蜚声世界文坛，尤其在韩国、日本思想文化领域有极其重要的地位和影响，被誉为“二十世纪东亚文化地图上占最大领土的作家”。

鲁迅《故乡》里的一句名言

原文：

我在朦胧中，眼前展开一片海边碧绿的沙地来，上面深蓝的天空中挂着一轮金黄的圆月。我想：希望是本无所谓有，无所谓无的。这正如地上的路；其实世上本没有路，走的人多了，也便成了路。

意思是说，有了理想，还要靠行动去实现。事在人为，只要你努力去奋斗拼搏了，理想就会有实现的一天。

这句话主要要表达的是：具体的行动很重要，敢闯实干才会有出路，否则理想就是幻想，就是空谈。

也正是这句：“其实世上本没有路，走的人多了，也便成了路”。表达了鲁迅先生对当时社会现象和中国人的失望。他弃医从文，是想更多的中国人站出来，挽救中国，医治人们的心灵与思想。激励了连我在内无数中国青年勇于踏出新的第一步。

其经典语录如下：

- 1 时间就像海绵里的水，只要愿挤，总还是有的。
- 2 倘只看书，便变成书橱。
- 3 我好象是一只牛，吃的是草，挤出的是牛奶。
- 4 不满是向上的车轮，能够载着不自满的人前进。
- 5 横眉冷对千夫指，俯首甘为孺子牛
- 6.愿中国青年都摆脱冷气，只是向上走，不必听自暴自弃者流的话。能做事的做事，能发声的发声。有一分热，发一分光，就令萤火一般，也可以在黑暗里发一点光，不必等候炬火。
8. 时间就是生命。无端的空耗别人的时间，其实是无异于谋财害命的
唯有民族魂是值得宝贵的，唯有它发扬起来，中国才有真进步！
- 9.勇者愤怒，抽刃向更强者；怯者愤怒，却抽刃向更弱者。不可救药的民族中，一定有许多英雄，专向孩子们瞪眼。这些孱头们。
- 10.我们自古以来，就有埋头苦干的人，有拼命硬干的人，有为民请命的人，有舍身求法的人……
- 11.不在沉默中爆发,就在沉默中死亡!

第三位，也是我最喜爱的一位翻译大家：季羨林

中国山东省聊城市临清人，国际著名东方学大师、语言学家、文学家、国学家、佛学家、史学家、教育家和社会活动家。历任中国科学院哲学社会科学部委员、聊城大学名誉校长、北京大学副校长。通英文、德文、梵文、巴利文，能阅俄文、法文，尤精于吐火罗文。为“梵学、佛学、吐火罗文研究并举，中国文学、比较文学、文艺理论研究齐飞”，其著作汇编成《季羨林文集》，共24卷。生前曾撰文三辞桂冠：国学大师、学界泰斗、国宝。

季羨林认为，“文化交流是人类进步的主要动力之一。人类必须互相学习，取长补短，才能不断前进，而人类进步的最终目标必然是某一种形式的大同之域”。其实，季羨林近10年来积极参与国内东西方文化问题的讨论，也贯彻着这一思想。季羨林将人类文化分为四个体系：中国文化体系。印度文化体系，阿拉伯伊斯兰文化体系，自古希腊、罗马至今的欧美文化体系，而前三者共同组成东方文化体系，后一者为西方文化体系。季羨林为东方民族的振兴和东方文化的复兴呐喊，提出东西方文化的变迁是“三十年河东，三十年河西”，在国内引起强烈反响。季羨林表达的是一种历史的、宏观的看法，也是对长期以来统治世界的“欧洲中心主义”的积极反拨。

季羨林自1946年从德国回国，受聘北京大学，创建东方语文系，开拓中国东方学学术园地。在佛典语言、中印文化关系史、佛教史、印度史、印度文学和比较文学等领域，创获良多、著作等身，成为享誉海内外的东方学大师。中国东方学有季羨林这样一位学术大师，实为中国东方学之福祉。

最有益的教诲：

从前，有两个人结伴穿过沙漠。走到途中，水被喝光了，其中一个人也因中暑而不能行动。同伴把一枝枪递给中暑者，再三吩咐：枪里有五颗子弹，我走后每隔两小时你就对空中鸣放一枪，枪声会指引我前来与你相会。“说完同伴满怀信心找水去了。

躺在沙漠里的中暑者却满腹狐疑：同伴能找到水吗？能听到枪声吗？他会不会丢下自己这个包袱独自离去？

暮色降临的时候，枪里只剩一颗子弹，而同伴还没有回来。中暑者确信同伴早已离去，自己只能等待死亡。想象中，沙漠里的秃鹰飞来，狠狠地啄瞎他的眼睛，啄食他的身体……终于，中暑者彻底崩溃了，把最后的一颗子弹送进了自己的太阳穴。

枪声响过不久，同伴提着满壶清水，领着骆驼商旅赶来，找到中暑者温热的尸体。

十几年过去了，每想起这个故事，我总会在惋叹之余陷入沉思：那位中暑者不是被沙漠的恶劣气候吞没，而是被自己的恶劣心理毁灭。面对友情，他用猜疑代替了信任，身处困境，他用绝望驱散了希望。

十多年来，无论面对怎样的环境，面对多大的困难，我都没有放弃自己的信念，放弃对生活的信心。

那个故事是今生我得到的最有益的教诲。

中国的翻译家太多太多，在历史的长河中，正是这些人将外国的优秀作品的精髓传递给我们，他们的思想与见识，他们的心血都铺洒在字里行间。是他们默默的付出，，无私的奉献，促进了中国融入世界文化的同时也将中国的古典文学翻译，推广到世界的每一个角落，让全世界的人理解中国文化，思想与精神！在此我只想说：伟大的翻译家们，永垂不朽，与世长存！

УДК 811.111'25:32(043)

**МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЗМІ)**

Тетяна Рак (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена дослідженню мовних засобів маніпуляції в політичному дискурсі. Розглянуто особливості їх впровадження у тексти англomовних ЗМІ.

***Ключові слова:** маніпуляція, прийоми інформаційно-психологічного впливу, експресивна оцінка.*

The thesis investigates the linguistic means of manipulation in political discourse. The peculiarities of their verbalization (based on English periodicals) are considered.

***Key words:** manipulation, reception of information and psychological influence, expressive evaluation.*

Дослідження має на меті розглянути регулятивні можливості політичного дискурсу ЗМІ з точки зору мовних механізмів вербалізації маніпулятивних тактик впливу на реципієнта.

На думку С. Кара-Мурза, природа маніпуляції полягає в наявності подвійної дії - разом з відкритим повідомленням маніпулятор посиляє адресатові «закодований» сигнал, сподіваючись на те, що цей сигнал розбудить у свідомості адресата образи, потрібні маніпуляторіві. Ця прихована дія спирається на "неявне знання", яким володіє адресат, на його здатність створювати у своїй свідомості образи, що впливають на його відчуття, думки і поведінку. Мистецтво маніпуляції полягає в тому, щоб спрямувати процес уяви у потрібне русло, але так, щоб людина не помітила прихованої дії [1: 228].

Актуальність роботи зумовлена недостатньою вивченістю окремих аспектів функціонування засобів масової комунікації, зокрема, можливості програмування реакції одержувачів повідомлення за допомогою мовних засобів.

Політичний дискурс може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися згідно існуючих традицій та отримали перевірку досвідом [1: 228]. Маніпуляція свідомістю – це прихований психічний вплив на людину за допомогою неправдивих фактів, які нав'язуються за допомогою засобів масової інформації або пропаганди [2: 235].

Маніпулювання свідомістю реципієнта на мовному рівні у політичному дискурсі здійснюється за допомогою словесної імплікації за рахунок ідеологічності, оцінювання, семантики та прагматики слова, варіативності денотативних та конотативних значень одних і тих самих мовних знаків під впливом соціальних, культурних та інших факторів

[2: 232].

Важливе значення для дослідження маніпулятивних тактик політичного виступу має аналіз комунікативної ситуації, тобто всіх факторів, що впливають на дії адресата й адресанта. Ефективність мовленнєвого впливу досягається за рахунок використання різноманітних експресивних засобів мови, зокрема, тропів та фігур мовлення, рівня аргументації, акцентування найбільш значущих елементів висловлювання, вплив також може підсилюватися за допомогою різноманітних невербальних засобів, таких як жести, міміка, погляд тощо. Екстралінгвістичними умовами, які визначають ефективність мовленнєвого впливу, є певні ознаки адресанта та адресата. Основними властивостями адресата є ступінь його потенціальної сугестивності (можливості навіювання), а також відносини, що створюються між співрозмовниками в процесі політичного діалогу.

Головними мовленнєвими прийомами сучасного політичного дискурсу слід вважати повтор, контраст і протиставлення, метафоризацію, створення позитивної оціночної перспективи для висвітлення власної діяльності та негативної – для діяльності супротивників. Ще одним широко використовуваним прийомом маніпулятивного впливу є гра у «простонародність» (plain folks). Гра у «простонародність» – це прагнення схилити аудиторію на свій бік шляхом ототожнення себе з нею – «я з народу», «я – один із вас». Для цього відправнику повідомлення потрібно створити враження, що він мислить і говорить так, як мислять і говорять його слухачі / читачі / глядачі. Адресант створює семантичне поле „свої”, для чого дуже часто використовується так званий інклюзивний займенник ми (we), особливість якого полягає в тому, що він може об’єднувати у своїй семантиці відправника та отримувача повідомлення. Детальніше ми можемо розглянути механізм роботи даного маніпулятивного методу на прикладі виступів Барака Обама у текстах англомовних ЗМІ:

(1) My fellow citizens. I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you have bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors. ... At these moments, America has carried out on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because We the People have remained faithful to the ideals of our forbearers, and true to our founding documents. So it has been. So it must be with this generation of Americans [8].

(2) On September 11, 2001, in our time of grief, the American people came together. We offered our neighbours a hand, and we offered the wounded our blood. We reaffirmed our ties to each other, and our love of community and country. On that day, no matter where we came from, what God we prayed to, or what race or ethnicity we were, we were united as one American family. [7]

(3) Like any cash-sprapped family, we will work within a budget to invest in what we

need and sacrifice what we don't. And if I have to enforce this discipline by veto, I will. [8]

У (1) та (2) прикладах Барак Обама, використовуючи займенник *we* та похідні від нього *us, our*, підкреслює те, що він і його аудиторія належать до одного кола, яке він окреслює як *the people, americans* у (1), *the american people* у (2). Для того, щоб переконати аудиторію у тому, що вони насправді є єдиним цілим, Обама підкреслює наявність спільного минулого, спільних предків – *our ancestors, our forebearers* у (1), що є ознакою приналежності до однієї родини – *one american family* у (2), причому ці родинні зв'язки розширюються на общину і навіть на усю країну, що передається через використання лексем – *community, country* у (2). У прикладі (3), говорячи про фінансові проблеми, Обама вводить образ «сімейного бюджету», нагадує про те, що треба економити, як це робить більшість сімей, підкреслює, що він є «одним із вас, членом вашої родини», і тому, відповідно, реципієнти повинні зробити правильний висновок – він не може прийняти рішення, яке б зашкодило його власній сім'ї.

Маніпулятивний вплив, що здійснюється за допомогою мовних засобів, слід розглядати в першу чергу як соціопсихолінгвістичний феномен, оскільки фактично аудиторія має справу не безпосередньо з політиком, а з його іміджем, у створенні якого поряд з іміджмейкерами беруть участь і засоби масової інформації.

Таким чином, мовні засоби маніпуляції в англomовному політичному дискурсі можна розглядати як засіб впливу на свідомість адресата за допомогою сугестії, пропаганди, засобів масової інформації, а також використання різноманітних експресивних засобів мови, які слугують певним прагматичним намірам. Мовні засоби маніпуляції грають важливу роль як засіб створення експресивно-негативної оцінки. Вони найчастіше слугують для сатиричного (або навіть саркастичного) позначення понять, які в цей момент є найбільш актуальними, тобто несуть у собі вербальну реакцію як на політичне, так і на повсякденне життя.

Перспектива подальшого дослідження полягає у залученні матеріалу різних мовних груп. Отримані результати не вичерпують проблематику для подальшого дослідження, до якої можна віднести вивчення базових аксіологічних понять у політичному дискурсі, що здійснюють помітний вплив на когнітивну систему реципієнта, дослідження засобів мовної маніпуляції в межах політичного дискурсу як багатомірного явища, оцінка властивостей цілеспрямованості та масової орієнтованості як одних з головних завдань політичного дискурсу ЗМІ. Ці та інші питання можуть слугувати завданнями подальших наукових студій, які б розвинули основні положення цього дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Грачев Г. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия / Г. Грачев, И. Мельник. – М. : Алгоритм, 2002. – 228 с.
2. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / С. Г. Кара-Мурза. – М.: 2000. – с.231–238.
3. Картунов, О. Політичний маркетинг і менеджмент / О. Картунов, О. Маруховська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=34&c=609>.
4. Потятиник, Б. Медіа: ключі до розуміння / Б. Потятиник. – Львів : ПАІС, 2004. – 312 с.
5. Почепцов, Г. Как становятся президентами. Избирательные технологии XX века / Г. Почепцов. – К. : Знання, 1999. – 380 с.
6. Цуладзе, А. Политические манипуляции, или покорение толпы / А. Цуладзе. – М. : Университет, 1999. – 215 с.
7. Henniger, Daniel. Obama and the Speech./ L. Cheney. – The Wall Street Journal Europe. – 16.07.2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://online.wsj.com/article/SB124744075427029805.html>.
8. Obama Inaugural Address 20th January 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obamaspeeches.com/>.

УДК 82-343'37-115(043)

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ДЕРЕВО» В МІФОЛОГІЧНИХ ТЕКСТАХ ТА ЗАСОБИ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ

Вікторія Коваль (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені аналізу концепта «дерево» в міфологічних текстах та засобам його перекладу. Автор наголошує, що досліджуваний концепт є широкорозповсюдженим в світовій культурі, відображеним в релігійних і міфологічних уявленнях та різних видах літературних жанрів.

Ключові слова: *концептологія, концепт «Дерево», міфологія*

The thesis investigates the "tree" concept in mythological texts and means of its translation. The author emphasizes that the concept under study is widespread in the world culture and is reflected in religious and mythological representations and various types of literary genres.

Key words: *conceptology, "tree" concept, mythology*

Швидкий розвиток лінгвістичної науки в її когнітивній спрямованості обумовлює інтерес до проблеми формування та мовної репрезентації концептів. Завдяки вивченню розумових процесів на основі аналізу способів подання концептуальних одиниць стає можливим по-новому поглянути на складний феномен людського світосприйняття та світорозуміння, змоделювати та вивчити схеми процесів категоризації і концептуалізації дійсності за допомогою природних мов, зрозуміти способи репрезентації знання в семантиці окремих одиниць мови, а також в цілісних фрагментах дискурсу [1]. В цьому плані англійський дискурс є, мабуть, найбільш вивченими, однак і в цьому дослідницькому полі є певні лакуни.

Дослідження спрямоване на розгляд і аналіз вербалізації концепту «дерево» в трьох різних лінгвокультурах – англійській, українській та грецькій. Інтерес до даного концепту обумовлений його широким розповсюдженням в світовій культурі, відображенням в релігійних і міфологічних уявленнях та різних видах літературних жанрів. Стародавні мотиви цікаві в цьому плані тим, що в них найкраще виявляється взаємозв'язок природи і культури. Отже, ставлення до природи, відбите в дзеркалі міфології, можна вважати як феноменом мови, і феноменом культури.

Вперше «дерево» як образ було проаналізовано в другій половині ХХ століття В.В. Івановим і В.Н. Топоровим. Автори розглядали цей образ на рівні міфопоетичної свідомості людей різних лінгвокультурних спільнот. Був зроблений висновок про важливість і значущість цього способу в культурному розвитку людини. Також було встановлено, що концепт «дерево» – це розумова одиниця, що несе в собі величезний потенціал оціночно-порівняльного характеру.

На матеріалі міфів та легенд ведуться дослідження, спрямовані на виявлення уявлень, пов'язаних з рослинними образами в народних культурах [2]. З давніх-давен Дерево представляє нескінченно оновлюємий живий Космос. Поряд з каменем, дерево служить вівтарем, оскільки Дерево – Центр світу та опора Всесвіту. Дерево є символом Життя, родючості, ототожнюється з джерелом безсмертя (Древо Життя) і відповідно є символ воскресіння рослинності, весни і «відродження» року (Майське дерево). У найдавніших міфах підкреслюються містичні узи між деревами і людьми (дерева народжують людей; дерево як сховище душ предків людини).

Актуальність дослідження визначається глибоким інтересом до вивчення мовних явищ, що відображають національну специфіку етносу, в рамках лінгвокультурології – галузі мовознавства, першочерговим завданням якої є вивчення питання взаємозв'язку мови і культури. Саме при вивченні «явищ, що належать одночасно мові та культурі,

розкривається глибока вмотивованість іменувань – не випадковість найменувань, так як в межах однієї «концептуалізованої області» (під якою розуміється сфера культури, де об'єднуються в одному спільному поданні (культурному концепті) – слова, речі, міфологеми, ритуали) слово і ритуальний предмет, слово і міфологема можуть особливим чином семантично поєднуватися, виступаючи заступником або символізатором іншого». Так, наприклад, синонімізуються «дерево» та «середина».

Об'єктом дослідження є концепт «дерево» в англійській, українській та новогрецькій мовах.

Предметом виступають засоби вербалізації концепту «дерево» в англійській, українській та новогрецькій мовах в міфологічних текстах.

Мета дослідження полягає в зіставному вивченні вербалізації лінгвокультурного концепту «дерево» в англійській, українській та грецькій мовних свідомостях на матеріалі міфологічних текстів.

Досягнення зазначеної мети передбачає дослідження етимології аналізованого концепту та визначити і проаналізувати корпус мовних одиниць з компонентом «дерево» в англійській, українській та новогрецькій мовах на матеріалі словників, міфологічних текстів.

Методика дослідження визначена його метою та завданнями і має комплексний характер. У роботі застосовано наступну систему методів: описовий, метод суцільної вибірки, метод дефініційованого аналізу, порівняльний, етимологічний, компонентно-семантичний аналіз.

Матеріалом дослідження є відібрані методом суцільної вибірки міфологічні тексти англійської, української та новогрецької мов.

В ході дослідження були проаналізовані основні значення концепту «дерево» на матеріалі різних мов. Основні значення концепту наступні:

1) Багаторічна рослина з твердим стовбуром і гілками, що відходять від нього, які утворюють крону; 2) колода, брус; 3) деревина, деревний матеріал, що йде на споруди і вироби;

4) діаграма зі структурою розгалуження сполучних ліній, що представляють різні процеси та відносини; 5) найвище становище в кар'єрі; 6) архаїчне слово, що позначає хрест, на якому був розп'ятий Ісус.

В етимологічному словнику Фасмера дерево – це: «дерево», мн. дере́ва (з собир. *dervъje, діал. дерева́), укр. дере́во, ст.-слав. дрѣво, род. п. дрѣвесе и дрѣва ξύλον, δένδρον (Мейє 360), сербохорв. дријево, словен. drevô, dreveša, чеськ. dřevo, слвц. drevo, польск. drzewo, в.-луж. drjewo, н.-луж. drjowo. Родинно літ. dervà «сосна», вин. deĩva; з другим

вокалізмом: darva «смола», лтш. daŗva «смола», англос. teru «смола», греч. δόρυ «дерево, брус, спис», δρῦς «дерево (рослина), дуб», др.-инд. dāru, dru- «дерево (матеріал)», авест. dauru, -dru- «дерево», ирл. deruss «жолудь», галльск. deruo – в местн. н. Dervus «дубовий ліс» (сюди ж гот. triu, англ. tree «дерево», хетт. taru – «дерево») [3].

Тобто, поняття «дерево» є одним з найбільш стародавніх. Згадки про дерева засвідчені практично повсюдно і не тільки в чистому вигляді, але й у різних його варіантах («дерево життя», «дерево плідородства», «дерево пізнання» та ін.). Чітко видно, що у всіх розглянутих лінгвокультурних спільнотах цей концепт зазнав змін в рамках загальної тенденції розвитку мов. Також стає очевидно, що первинним значенням слова у багатьох мовах було значення «дуб».

Аналізуючи міфологічні тексти трьох мов, бачимо, що «деревом» частіше виступає «дуб».

e.g. eng. **The oak-tree**, and also the summits of mountains, were sacred to Zeus. «Дуб, а також вершини гір, були священними для Зевса».

e.g. ukr. «Ерисіхтон вирвав з рук слуги сокиру і глибоко встромив її в дерево. Тяжкий стогін пролунав всередині **дуба**, і хлинула кров з його кори».

e.g. greek. Εδώ η φωνή του αιώνιου και άόρατου θεού έπρεπε να ακουστεί στα σκουριασμένα φύλλα μιας γιγαντιαίας **βελανιδιάς**, ανακοινώνοντας στην ανθρωπότητα τη θέληση του ουρανού και το πελωμένο των θνητών. «Тут голос вічного і невидимого бога повинен був бути почутий в шуршачому листі гігантського **дуба**, який оголосив людям волю неба і долю смертних».

Таким чином, вивчення взаємозв'язків і закріплених в мові відносин між двома великими частинами світу – природою і культурою, є одним з найважливіших завдань.

Серед можливих **перспектив** вивчення концепту «дерево» слід відзначити можливість розширення сфер його дискурсивної реалізації, вивчення яких може скласти базу для порівняльно-дискурсологічного дослідження вербалізації елементів англословної картини світу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Попова З. Д. Понятие «концепт» в лингвистических исследованиях / З. Д. Попова, Стернин И. А. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1999. – 189 с.
2. Юдин А. В. Этнолингвистика / А.В. Юдин // Культурология. XX век. Энциклопедия. Т.2. – СПб., 1998. – 420 с.
3. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Т. I-IV. / М. Фасмер; Перевод с немецкого О.Н.Трубачева, с дополнениями; Под ред. и с предисловием проф. Б. А. Ларина. – М., 1964–1973.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ

Απόψεις και προβληματισμοί

Αργύρης Νίκας - Έφη Μακρή (Τρίκαλα, Ελλάδα)

Тези присвячені проблемі теорії перекладу та інтерпретації. Автори вказують на те, що ефективне мовне спілкування грає в сьогоденні ключову роль в питанні повного перекладу смислів з однієї мови на іншу.

Ключові слова: *переклад, інтерпретація*

The thesis investigates the problem of the theory of translation and interpretation. The authors point out that effective linguistic communication plays a key role in translation of meanings from one language into another.

Key words: *translation, interpretation*

Ζούμε στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, της ύπαρξης μιας παγκόσμιας οικονομικής και πολιτισμικής ζώνης, όπου περισσότερο από ποτέ, άνθρωποι και προϊόντα κινούνται πλέον ελεύθερα σε ετερογενείς κοινωνίες μεταφέροντας ταυτόχρονα και τα στοιχεία του πολιτισμού τους.

Η αποτελεσματική γλωσσική επικοινωνία παίζει πλέον έναν από τους καθοριστικότερους ρόλους στο ζήτημα της πλήρους μεταφοράς των νοημάτων από τη μια γλώσσα στην άλλη. Το ρόλο αυτό αναλαμβάνει η μετάφραση και η διερμηνεία δηλαδή οι διαδικασίες κατά τις οποίες επιχειρείται η μεταφορά των μηνυμάτων μιας γλώσσας – πηγής σε μια γλώσσα - στόχο. Και χρησιμοποιούμε το ρήμα « επιχειρείται» και όχι το ρήμα «γίνεται» διότι οι μεταφραστικές δυσκολίες είναι συχνά τεράστιες ή και ανυπέρβλητες κατά την απόπειρα μεταφοράς και ανασύνθεσης του αρχικού μηνύματος με την κατά το δυνατόν ακριβέστερη προσέγγιση – απόδοση στη γλώσσα – στόχο τόσο σε επίπεδο λέξεων όσο και σε επίπεδο εννοιών και του καταλληλότερου ύφους. Με άλλα λόγια, δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση η ακριβής μεταφορά αφενός του περιεχομένου της έννοιας δηλαδή της πληροφορίας που πρέπει να εκφραστεί και να περάσει από τον πομπό στον δέκτη και αφετέρου του ακουστικού ή του εικαστικού φαινομένου που μεταφέρει η εν λόγω πληροφορία, δηλαδή του κειμένου που έχει γραφτεί σε συγκεκριμένο χώρο, χρόνο και κοινωνικοπολιτισμική περίσταση. Πρόκειται λοιπόν για μια επίπονη, πολυεπίπεδη και ιδιαίτερα δημιουργική γλωσσική πάλη του μεταφραστή ή διερμηνέα να "γεννήσει" ένα δευτερογενές κείμενο ή λόγο ισοδύναμο σε όλα ως προς το πρωτογενές.

Τα σπουδαιότερα αυτά ζητήματα αυτά εξετάζει η επιστήμη της Μετάφρασης και Διερμηνείας των Πανεπιστημίων σε όλον τον κόσμο. Η μεταφρασεολογία έχει απασχολήσει

και συνεχίζει να απασχολεί πολλούς γλωσσολόγους γνωστούς για τη συμβολή τους στη θεωρία και την ανάλυση της γλώσσας αναπτύσσοντας ένα πλουσιότερο θεωρητικό προβληματισμό σχετικά με γενικά και ειδικά θέματα της μεταφραστικής πράξης. Γλωσσολόγοι όπως ο *Jakobson*, ο *M.A.K. Halliday*, ο *Eugene Nida*, ο *Martinet* και διάφοροι ερευνητές επιχείρησαν να τοποθετηθούν στο ζήτημα της «Μεταφρασιμότητας» και του «Αμετάφραστου» αν και οι περισσότεροι πιστεύουν ότι δεν υπάρχει λόγος που να μην μεταφράζεται διότι όσο υπάρχουν κοινές ή έστω παρόμοιες καταστάσεις σε δύο φορείς γλωσσών, υπάρχει και μεταφραστική δυνατότητα.

Μετάφραση και διερμηνεία φυσικά, δεν αποτελούν ταυτόσημους όρους αν και αποτελούν τις δύο όψεις του ιδίου νομίσματος δηλαδή της διαγλωσσικής και διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Η μετάφραση είναι η ερμηνεία της έννοιας ενός γραπτού κειμένου και η επακόλουθη γραπτή παραγωγή του σε άλλη γλώσσα ενώ η διερμηνεία είναι η προφορική μετάφραση λόγου ή συμβόλων από μια γλώσσα σε μια άλλη. Με άλλα λόγια, ο μεταφραστής μετατρέπει ένα γραπτό μήνυμα από μια γλώσσα-πηγή σε μια γλώσσα-στόχο πάλι σε γραπτή μορφή, ενώ ο διερμηνέας μεταφέρει προφορικά σε "πραγματικό χρόνο" είτε σταδιακά, όταν ο ομιλητής κάνει προσωρινή παύση, το προφορικό μήνυμα με κάθε σημασιολογικό στοιχείο, καθώς και τον τόνο, το ύφος και κάθε πρόθεση και νόημα του μηνύματος που ο ομιλητής της γλώσσας-πηγής απευθύνει προς τους παραλήπτες της γλώσσας-στόχου. Για το λόγο αυτό, ο όρος :“ταυτόχρονη μετάφραση” που ακούγεται συχνά ιδίως στα ΜΜΕ, είναι αδόκιμος, άστοχος και παντελώς λανθασμένος.

Αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η μετάφραση και η διερμηνεία δεν αποτελούν μια διαδικασία εύκολη, μια απλή μηχανική επεξεργασία όπου απλά λαμβάνει χώρα μια αυτολεξεί μεταφορά λέξεων από τη μια γλώσσα στην άλλη. Το *verbatim* όπως ορίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία η λέξη προς λέξη μετάφραση, επειδή δίνει υπερβολική σημασία στο αρχικό κείμενο, οδηγεί στην παραγωγή δυσνόητων τελικών κειμένων – στόχων. Σύμφωνα με τον γάλλο γλωσσολόγο *Georges Mounin* - ψευδώνυμο του *Louis Julien Leboucher* – (1935-1992), ιδρυτή της γλωσσολογικής θεωρίας στη μετάφραση στη Γαλλία ο οποίος δίδαξε μεταφρασεολογία, γλωσσολογία και σημασιολογία στο Πανεπιστήμιο της Προβηγκίας, «... στη μεταφραστική διαδικασία είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη και οι εξωγλωσσικοί παράγοντες, οι οποίοι όμως απαιτούν μια πολιτισμική και φιλολογική μελέτη... διότι μετάφραση δεν σημαίνει αντικατάσταση των σημείων από μια γλώσσα σε μια άλλη, αλλά μετάβαση από ένα σύστημα σε ένα άλλο, από έναν πολιτισμό σε έναν άλλο πολιτισμό και από μια ιστορική περίοδο σε μια άλλη».

Αυτό άλλωστε υποστήριξε σθεναρά και ο *F. Saussure*, ο οποίος αμφισβήτησε την καθιερωμένη άποψη ότι «... η γλώσσα είναι μια διαδικασία ονοματοθεσίας, ένας κατάλογος

όρων που αντιστοιχούν στα ανάλογα πράγματα ... (γεγονός) που προϋποθέτει προκατασκευασμένες ιδέες οι οποίες προϋπάρχουν των λέξεων».

Οι μεταφραστές και διερμηνείς, επιδιώκοντας να μην προδίδουν το ύφος και το νόημα του πρωτοτύπου, είναι υποχρεωμένοι λοιπόν να λαμβάνουν υπόψη τους περιορισμούς που προκύπτουν από το περιεχόμενο, τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού, τους ιδιοματισμούς των δύο γλωσσών, το συγκείμενο, το ύφος, την επικοινωνιακή περίσταση και γενικότερα το επικοινωνιακό περιβάλλον. Με άλλα λόγια, οι μεταφραστές και διερμηνείς είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν το αξίωμα του *Valentín García Yebra* : “*Ο χρυσός κανόνας για κάθε μετάφραση είναι, κατά την κρίση μου, να πει κανείς ό,τι πρωτότυπο λέει, να μην πει αυτό που το πρωτότυπο δεν λέει, και να το πει με τον πιο ιδιοματικό τρόπο και με τη φυσικότητα την οποία επιτρέπει η γλώσσα στην οποία μεταφράζει κανείς.*”

Στα Πανεπιστημιακά Τμήματα Μεταφραστικών Σπουδών όπου γίνεται συστηματική μελέτη της θεωρίας, της περιγραφής και της εφαρμογής της διερμηνείας και της μετάφρασης, ο παραπάνω κανόνας αποτελεί βασικό πυλώνα ώστε ο μεταφραστής – διερμηνέας να ισορροπεί ακριβώς ανάμεσα στο πρωτότυπο κείμενο και στο κείμενο-στόχο.

Στην Έδρα Ελληνικής Φιλολογίας και Μετάφρασης του Κρατικού Πανεπιστημίου της Μαριούπολης το υπάρχον έμπειρο επιστημονικό και στελεχιακό δυναμικό του σχεδιάζει και υλοποιεί προς την κατεύθυνση αυτή μέσα από τακτικό Πρόγραμμα Σπουδών προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα καθώς και διδακτορικές διατριβές. Ενδεικτικά, μέσα από τα επιστημονικά αντικείμενα της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, της Ιστορίας, της Λογοτεχνίας, της Φωνολογίας, τις Αρχές της Έρευνας, της Ιστορίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, τις Θεωρίες Γραμματικής και Συντακτικού, της Υφολογίας, της Ιστορίας της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας, της Διαλεκτολογίας, της Μεταφραστικής Θεωρίας και Πράξης, της Ανάλυσης Κειμένου κ.α. μαθημάτων στοχεύει στη δημιουργία αποφοίτων ικανότατων να αντιμετωπίζουν τα εν λόγω προβλήματα μετάφρασης – διερμηνείας αποτελεσματικά και στο έπακρο.

Ενδεικτικά, μπορεί να αναφερθεί εν τάξει ότι μελετώνται και αναλύονται για παράδειγμα οι ομοιότητες και οι διαφορές στο φωνολογικό, στο γραμματικό – μορφολογικό μέρος (κοινά μέρη του λόγου, γραμματικά γένη, αριθμοί, κλίσεις, πτώσεις, ρήματα, παραθετικά, εγκλίσεις, φωνές), στο συντακτικό επίπεδο (κύριοι και δευτερεύοντες όροι της πρότασης, ο ρόλος τους στην πρόταση κ.λ.π.), η ύπαρξη ή απουσία φθόγγων, των βοηθητικών ρημάτων, του οριστικού και αόριστου άρθρου, του απαρεμφάτου, οι ποικίλες διαφορές ως προς τον αριθμό των πτώσεων, των γραμματικών χρόνων, των φωνών κ.λ.π. αλλά και τα διάφορα γλωσσικά δάνεια που εισχωρούν από μια γλώσσα στην άλλη. Έτσι η μετάφραση, η ερμηνεία από μια συνθετική σε μια αναλυτική γλώσσα, η περιφραστική απόδοση, η απλοποίηση της συντακτικής πλοκής και γενικότερα η επακόλουθη παραγωγή του αρχικού κειμένου στην άλλη γλώσσα καθίσταται

πιο ακριβής και αντικειμενική επιτυγχάνοντας τον βασικότατο στόχο της μεταφραστικής επιστήμης που δεν είναι άλλος από αυτόν της «συνάντησης», της ουσιαστικής επικοινωνίας με άλλα λόγια του συγγραφέα του πρωτοτύπου με τον αναγνώστη του μεταφρασμένου κειμένου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κεντρωτής Γ. Θεωρία και Πράξη της Μετάφρασης / Γ. Κεντρωτής. – Αθήνα: Διάυλος, 1996. – Σ. 56.
2. Βλαχόπουλος Σ. Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα : Καταγραφή και αξιολόγηση της πραγματικότητας / Σ. Βλαχόπουλος. – ΤΕΙ Ηπείρου : Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, 2014. – Σ. 86.
3. Μπατσαλιά Φ. – Σελλά-Μάζη Ε. Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και διδακτική της μετάφρασης / Φ. Μπατσαλιά. – Αθήνα: Έλλην, 1997. – Σ. 47.

УДК 881.111'25'276.5(043)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЖАРГОНІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ РЕП-ПІСЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ)

Дар'я Іщенко (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені дослідженню проблеми перекладу жаргонізмів у сучасній лінгвістиці. За матеріал обрано тексти реп-пісень. При перекладі необхідно поєднувати прийоми експресивної конкретизації з експресивним узгодженням.

Ключові слова : жаргонізми, тексти реп-пісень, проблеми перекладу.

The thesis investigates the problem of the translation of slang in modern linguistics based on rap song lyrics. When translating it is necessary to combine the methods of expressive concretization with expressive coordination.

Key words: jargon, rap song lyrics, problems of translation.

Μετα даної статі – розглянути проблему перекладу жаргону у сучасній лінгвістиці. Актуальність теми полягає у тому, що жаргон постійно змінюється, з'являються все нові слова, які потребують вивчення, немає на сьогодні чітко визначеної межі між жаргоном, арго, колоквіалізмами, вульгаризмами тощо.

Μεθοδολογiчною базою є роботи вiдомих лiнгвiстiв В. Телiя, А. Швейцера, С. Флекснера, Л. Скворцова, В. Салiєва, Т. Беляєвої.

Αναλiзуючи визначення жаргону, що зустрiчаються у вiтчизнянiй лiнгвiстицi, можна вiдзначити, що всi вони бiльш-менш iдентичнi. Жаргон трактується як певний рiзновид мови, соцiальний дiαλεκт, який вiдрiзняється вiд загальноναцiонального мови особливим лексичним складом та φρασεολογιєю. Суттєвою особливiстю жаргону є те, що

він використовується певними соціальними, професійними чи іншими групами, які об'єднані спільними інтересами (військовий або кримінальний жаргон).

Деякі лінгвісти, наприклад В. А. Хом'яков, виділяють таку функцію жаргону, як «функція конспіративної комунікації», особливо якщо мова йде про кримінальний жаргон [5, с. 28]. Цієї ж точки зору дотримується і А. Д. Швейцер, який вважає, що жаргон – це «зашифрована мова», незрозуміла для невтаємничених [6: 78]. Подібна точка зору дискутується Л. І. Скворцовим, який відзначає успішне засвоєння багатьох жаргонізмів просторіччям і їх перехід в експресивну базу розмовної мови, що навряд чи було б можливим, якби мала жаргон таємним характером [3].

Провідна мета використання жаргонізмів у текстах сучасних пісень – це використання їх як засобу для вираження експресії та емоційності. Експресивність тісно пов'язана з емоційністю, що спричинило ототожнення деякими вченими цих понять. Поняття мовної експресії доволі широке й трактується в сучасній лінгвістиці доволі узагальнено – як «сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, які забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті засобом суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту чи адресата мовлення». При цьому «експресивність властива одиницям усіх рівнів мови» [6: 4].

Однак емоційно-експресивну лексику можна визначати й значно вужче, обмежуючи кількома категоріями слів. До складу цієї лексики належать слова, які вже у своєму значенні містять позитивну чи негативну оцінність і називають відчуття, настрої, процеси (сум, нудьга, жаль, досада, кохання, ласка, краса та ін.). На прикладі текстів англійських реп-пісень показана емоційно-експресивна роль жаргонізмів та засоби їх перекладу.

Відправним пунктом для функціонального перекладу нестандартних одиниць можна вважати пошук елементів зниженого стилю в мові перекладу як можливих аналогів мови оригіналу.

Словник часто обмежується стилістично-нейтральними варіантами, що передають лише загальний зміст нестандартної одиниці. Завдання перекладача полягає в тому, щоб відшукати в мові перекладу одиницю з відповідними образно-експресивними відтінками.

При перекладі нестандартної лексики з англійської мови на українську слід дотримувати двох напрямів: 1) шукати в українській мові нестандартну одиницю аналогічної експресивності (при перекладі сленгізмів та вульгаризмів); 2) використовувати описовий переклад, тлумачення і роз'яснення предметно-логічного значення (при перекладі жаргонізмів та арготизмів) [2, с. 8].

Розглянемо пісню британської реп-співачки М.І.А. – «Believer». В цій пісні є такий рядок «*Light up parliament, turn a car key*». Беручи до уваги те, що виконавиця займає активну громадську позицію, ми будемо розглядати два варіанти перекладу цього рядка. Перший варіант перекладу: «Закури «Parliament», поверни ключ запалювання». «Parliament» у цьому випадку – марка сигарок. Другий варіант перекладу: «Розправся з парламентом, та рули звідти». Тут під словом «Parliament» мається на увазі певна влада. Такий варіант з'явився з жаргонного значення словосполучення *light up*, що може перекладатися як «спонтанно вдарити когось кулаком»; «відкрити вогонь на когось».

В іншій пісні «Bring the Noize» М.І.А у рядках: «Come let we go, do you like my perfumes? Made it at home with some gasoline and shrooms» співачка використовує жаргонізми *Gasoline* та *shrooms*, які означають метамфетамін та галюциногенні гриби, відповідно. Тобто, виконавиця мала на увазі, що її енергія потужна, а її музика так впливає на людей, що цей вплив можна порівняти з дією наркотиків.

Таким чином, можна зробити висновок, що, коли йдеться про переклад значень нестандартних одиниць звичайно потрібно зважати на контекст та на особу виконавця. Оскільки ці одиниці мають максимальне конотативне забарвлення, а саме найбільшу експресивність, в перекладі часто спостерігається поєднання прийому експресивної конкретизації з експресивним узгодженням, тобто врахування найближчого, а нерідко і широкого контексту.

Перспективою дослідження вбачаємо залучення більш широкого кола матеріалу жаргонної лексики у текстах реп-пісень, зокрема, на матеріалі німецької мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гальперин И. Р. О термине «сленг» / И. Р. Гальперин. – М.: Наука, 1956. – С. 107–114.
2. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / В. И. Даль. – М.: Цитадель, 1998. – 4472 с.
3. Скворцов Л. И. Об оценках языка молодежи (жаргон и языковая политика) / Л. И. Скворцов // Вопросы культуры речи. – М., 1964. – Вып. 5. – С. 45–70.
4. Ставицька Л. О. Український жаргон: словник / Л. О. Ставицька. – К.: Критика, 2005. – 494 с.
5. Хомяков В.А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечья / А. В. Хомяков. – Вологда, 2001. – 276 с.
6. Швейцер А.Д. Современная социолингвистика: Теория, проблемы, методы / А. Д. Швейцер. – М., 1976. – 189 с.

СЕКЦІЯ 4

ДВОМОВНІ СЛОВНИКИ ТА ПИТАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

УДК 811.111'373.7(043)

ПРИНЦИПИ УКЛАДАННЯ БАГАТОМОВНОГО СЛОВНИКА ПРИСЛІВ'ЇВ

Світлана Шепітько (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені дослідженню проблеми критеріїв відбору матеріалу при укладанні багатомовного словника прислів'їв. При перекладі необхідно знаходити фреймові структури, що відбивають спільні ідеї в різних мовах, які послугують підґрунтям для типології.

Ключові слова : прислів'я, типологія, фрейми.

The thesis investigates the problem of finding the criteria to compile the multilingual dictionary of proverbs. When translating it is necessary to reconstruct frames containing ideas common for different languages, which serve the basis for typology.

Key words: proverbs, typology, frames.

При перекладі ми повинні враховувати абстрактне, конкретне, образне та синтаксичне значення прислів'я. Переклад за допомогою еквіваленту є можливим при наявності прислів'я мови, на яку ви перекладаєте, що співпадає з вихідним прислів'ям в повному обсязі своїх семантичних компонентів (*They say the appetite comes with eating*). Переклад за допомогою аналога припускає відхилення в образному значенні (*Look after your clothes when they're spick and span and after your honor when you're a young man*). Перекладач повинний підібрати синонімічні блоки прислів'їв в порівнюваних мовах для точнішого перекладу (*The first step is always the hardest. A good beginning is half a battle. Well begun is half done. A good beginning makes a good ending. - Первый блин комом. Луха беда начало. Хорошее начало полдела откачало. Всякое начало трудно*). Однак, часто перекладачі використовують перекладацькі інновації, породжуючи квазі-прислів'я (семантичні кальки), для яких характерними є суттєві проverbsальні ознаки (*The first pancakes are always lumpy, as saying goes*). Описовий переклад є змушеним рішенням, яке призводить до втрати афористичності мікроконтексту.

Семантика прислів'їв демонструє процес породження абстрактного значення, що відбувається в результаті семантичної трансформації, перифрази. В цьому значенні втілено розмаїття лінгвістичної та енциклопедичної інформації. При кроскультурній комунікації важливим є внутрішньомовний переклад, який забезпечує підготовку до акту міжмовного перекладу [2: 253-261].

Для цього ми повинні знайти ті еквівалентні у різних мовах глибинні структури, що слугуватимуть підґрунтям для ідентифікації.

Саме ці глибинні структури є вербалізованими в певних ідеях, що дослідники вилучають в національно - мовних картинах світу, (а значить і в паремійних картинах світу), ту спільну частину, що вказує на єдиний поняттєвий базис людства, на якому ґрунтуються мова, мислення, культура [1: 128–132].

Знаходження таких структур є важливим ще й для лексикографічної практики, в якій складання багатомовних словників паремій зведено для вилучення аналогів та еквівалентів [3].

Ми пропонуємо свій досвід складання багатомовного словника прислів'їв, критерієм для якого слугували фреймові структури, що відбивають глибинні структури в різних мовах. Більшість прислів'їв укладаються в три логічні структури, які є різновидами фреймів ідентифікації та порівняння : X Є Y з розширенням , наприклад:

ДЕРЗКИЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ТРУСЛИВЫЙ ВНУТРИ
ХРАБРЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ В ПРИВЫЧНОЙ ОБСТАНОВКЕ
ГЛУПЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ БЕДНЫЙ
ГОЛОДНЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ЗЛОЙ
НЕУСИДЧИВЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ БЕДНЫЙ
УМНЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ СМЕТЛИВЫЙ
ПРЕДАННЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ В БЕДЕ
ХОРОШИЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ПЛОХОЙ
КРАСИВЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ВНУТРИ
НИЩИЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ НЕРАЗБОРЧИВЫЙ
РОДНОЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ САМЫЙ ДОРОГОЙ
МЕРТВЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ БЕЗ ДОЛГОВ
ЗДОРОВЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ТОТ, КТО РАНО ВСТАЕТ И ЛОЖИТСЯ
СЧАСТЛИВЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ДОМА
СМЕЛЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ УСПЕШНЫЙ ЧЕЛОВЕК
БЛИЗКИЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ЧЕЛОВЕК НЕСОВЕРШЕННЫЙ
УСПЕШНЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ БЫСТРЫЙ ЧЕЛОВЕК
БЛАГОПОЛУЧНЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ПРОИНФОРМИРОВАННЫЙ ЧЕЛОВЕК
СЛАБЫЙ ЧЕЛОВЕК ЕСТЬ ПОД ЗАЩИТОЙ БОГА

Ще один фрейм X ACTS SO поєднує прислів'я , які характеризують людину за його поведінкою, наприклад:

ЧЕЛОВЕКУ СВОЙСТВЕННО ВИНИТЬ ДРУГОГО В НЕУДАЧАХ

БОЛЕТЬ, НО ЖИТЬ ДОЛГО
ЦЕПЛЯТЬСЯ ЗА ЖИЗНЬ
БЫТЬ СВОБОДНЫМ, РАВНЫМ
НАДЕЯТЬСЯ
БЫТЬ СОБОЙ
ПОСТУПАТЬ ПО ЭМОЦИЯМ
ПОСТУПАТЬ ПО ОБСТОЯТЕЛЬСТВАМ
БЫТЬ ОБИДЧИКОМ
ПРЕДПОЧИТАТЬ ИЗВЕСТНОЕ, ХОТЬ И ПЛОХОЕ
ПРИТЯГИВАТЬ ПОДОБНОЕ И
ПРОТИВОПОЛОЖНОЕ
СРАВНИВАТЬ
ДЕЙСТВОВАТЬ АГРЕССИВНО В КРАЙНИХ
ОБСТОЯТЕЛЬСТВАХ
НЕ ЦЕНИТЬ ТО, ЧТО ДОСТАЛОСЬ ДАРОМ
ИМЕТЬ НЕДОСТАТКИ
ЖИТЬ В ГОРЕ И РАДОСТИ
СУДИТЬ ПО ВНЕШНОСТИ
КЛЕВЕТАТЬ

Нарешті, третій блок вміщує прислів'я, які репрезентують накопичений етносом аксіологічний досвід. Теорію лінгвістичного габітусу концептуально перенесено в сферу семантики, де габітус– це «залежний від мовленнєвої траєкторії історично накопичений запас знань, досвіду індивідів та мовленнєвих колективів щодо доцільного уживання висловлювань в різних просторово-часових та соціальних контекстах»[1: 130]. Формула фрейма: X ACTS SO AND THIS IS GOOD/BAD, наприклад:

ЧЕЛОВЕКУ СЛЕДУЕТ ДОВОЛЬСТВОВАТЬСЯ МАЛЫМ, РЕАЛЬНЫМ
НЕ АКЦЕНТИРОВАТЬ ЧЕРЕСЧУР ВНИМАНИЕ
ДЕЙСТВОВАТЬ, А НЕ ГОВОРИТЬ
СУДИТЬ ПО ПОСТУПКАМ
БЫТЬ ТЕРПЕЛИВЫМ
ОТДЫХАТЬ
ПРАВИЛЬНО ПИТАТЬСЯ
ПОДЧИНЯТЬСЯ УСТАНОВЛЕННЫМ ПРАВИЛАМ
ОТВЕЧАТЬ ЗА СВОИ ПОСТУПКИ
НЕ БЫТЬ ЧРЕЗМЕРНО ЛЮБОПЫТНЫМ

НЕ БОЯТЬСЯ ГРОЗНЫХ ЛЮДЕЙ
ВЫПОЛНИТЬ ДЕЛО, ДАЖЕ С ОПОЗДАНИЕМ
СДЕЛАТЬ ВЫБОР
РАБОТАТЬ
ИСПОЛЬЗОВАТЬ ЛЮБОЙ ШАНС
ПРИЗНАВАТЬ ОШИБКИ
УПОРНО ПРОДВИГАТЬСЯ К ЦЕЛИ
БЫТЬ ОСТОРОЖНЫМ

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Шепітько С.В. Лінгвістична аплікація теорії габітусу/ С.В. Шепітько //Наукові записки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство: у 2 ч.) – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – Вип.95 (1). – С. 128–132.

2. Lenvai.Endre. Русская пословица в тексте и переводе/ Endre Lenvai // Slavica Tergestina / Universita degli Studi di Trieste, Scuola superiore di lingue moderne per Interpreti e Traduttori. – 1987. – Славянские языки и перевод : доклады первого международного симпозиума / Университет им Я. Паннониуса, Факультет гуманитарных наук, Кафедра славянской филологии; Академия наук Венгрии, Комиссия по теории перевода; Международная ассоциация преподавателей русского языка и литературы; М-лы Международный симпозиум "Славянские языки и перевод" (I ; 28 – 29 апреля 1995 ; Печ, Венгрия) ; ред.: Л. Авирович, Л. Дзеккини. – Padova : [s. n.], № 5, 1997. – 485 с.

3. Mieder Wolfgang. English Proverbs /Wolfgang Mieder.– Stuttgart: Phillip Reclam jun.GmbH & Co. KG, 2013.– 152 p.

УДК 811.14'06'25(043)

ОСОБЛИВОСТІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анастасія Дегтярьова (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені систематизації особливостей машинного перекладу на базі текстів даної галузі. Автор робить висновок, що машинний переклад виконує функцію допоміжного інструмента в роботі перекладача, оптимізує процес перекладу, обробляє великі обсяги інформації.

Ключові слова: *румейська мова, лексикографія*

The thesis analyzes the systematization of machine translation peculiarities. The author concludes that machine translation serves as an auxiliary tool in the work of an interpreter, optimizes the translation as well as processes large volumes of information.

Key words: *Rumeika, lexicography*

Машинний переклад – виконувана на комп'ютері дія, яка перетворює текст з однієї природної мови в еквівалентний за змістом текст на іншій мові, а також результат такої дії [4].

У ХХІ столітті – столітті науки і інформатики – машинний переклад стає особливим і ефективним засобом для міжмовної комунікації у всіх галузях сучасної науки і техніки. Ідея машинного перекладу виникла чисто через практичні потреби. На початку 50 -х рр. відбувається інформаційний вибух – істотно зростають обсяги науково-технічної інформації. Переклад всієї наукової та технологічної періодики виявляється неможливим. У зв'язку з цим машинний переклад можна використовувати за умови, коли потрібно перекладати величезні обсяги однотипних текстів. Саме в цьому випадку буде економічно доцільно витратити певний час на навчання системи, а потім застосувати машинний переклад й отримати вихідний текст, придатний для постредагування. Появу машинного перекладу можна і потрібно вважати активним помічником, а не конкурентом у перекладацькій діяльності. Машинний переклад можна розглядати як альтернативу традиційному. **Актуальність** теми полягає у тому, що ми живемо у час інформаційних технологій, які постійно розвиваються. Потреба в перекладі як виді інформаційної діяльності щорічно збільшується, тому актуальним сьогодні є пошук раціональних шляхів вирішення проблеми швидкого та значного за обсягом перекладу.

Об'єктом роботи є переклад текстів, а **предметом** – особливості машинного перекладу.

Метою роботи є систематизація особливостей машинного перекладу на базі текстів даної галузі.

Переклад, зроблений комп'ютером, поки що далеко не ідеальний, але текст, отриманий в результаті роботи електронного перекладача, дозволяє в більшості випадків зрозуміти суть документа, який перекладався. Далі цей документ можна корегувати, маючи базові знання іноземної мови та добре орієнтуючись в предметній галузі, до якої належить інформація, що перекладається.

Існує ряд типових помилок, що виникають у ході машинного перекладу.

До граматичних проблем перекладу можна віднести неправильне розпізнавання типів зв'язків між членами речення, що в свою чергу порушує порядок членів речення, заміна одного члена речення на інший, комп'ютерному перекладачеві досить складно дається розпізнавання родової та відмінкової форм.

До лексичних проблем, перш за все, відноситься неправильний принцип відбору словникових відповідників, повна або часткова неперекладність, неправильний переклад термінології.

Практика використання машинного перекладу показує, що 20 % речень вихідного тексту перекладається неправильно. Причинами такої низької якості систем автоматизованого перекладу є недоліки словника і недосконалий алгоритмічний синтез пропозицій з неправильною синтаксичною структурою.

Насамперед машинний переклад виконує функцію допоміжного інструмента в роботі перекладача, оптимізує процес перекладу, обробляє великі обсяги інформації. Результати машинного перекладу неодмінно підлягають редагуванню з метою запобігти проникненню помилок у кінцевий текст перекладу.

Одними з найбільш відомих програм машинного перекладу на ринку України є STILUS, ПАРС, Language Master. Ці програми – WINDOWS-додатки, які підтримують технологію Drag&Drop, OLE-автоматизацію, мають оперативну довідкову систему, графічну діалогову настройку, а також інші елементи управління вікнами та опціями, що робить ці програми справді популярними серед користувачів.

Зараз спостерігається новий прояв інтересу до систем машинного перекладу у зв'язку з розвитком мережі Internet. Мільйони людей, які говорять різними мовами, опинилися в єдиному інформаційному просторі. Домінує в Мережі англійська мова, але є користувачі, які нею не володіють, як, втім, є безліч Web-сторінок, написаних не англійською. Для полегшення перегляду сторінок Internet на незнайомій користувачеві мові з'явилися доповнення до браузерів, які здійснюють негайний переклад вибраних користувачем фрагментів Web-сторінки, що переглядається. Достатньо лише виділити частину тексту мишкою і перенести її на спеціальну панель або натиснути покажчиком на спеціальну кнопку меню. Прикладом такого перекладача є система Web Trans Site фірми Промт, створена на базі програми Stylus, яка підключається як до браузера Netscape Navigator, так і до браузера Microsoft Internet Explorer. Перспективою дослідження є практичне виявлення особливостей машинного перекладу на базі новогрецької та української мов.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Белов Ю.А., Проценко В. С., Чаленко П.Й. Інструментальні засоби програмування / Ю.А. Белов., В.С. Проценко, П.Й. Чаленко. – К.: Либідь, 1993. – 234 с.
2. Кулагина О.С. Исследования по машинному переводу / О.С. Кулагина. – М.:Высшая школа, 1979. – 34с.

3. Osvita.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://osvita.ua/vnz/reports/journalism/25750/>

4. Rusnauka.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2009/Philologia/54186.doc.html

УДК 811.14'06(477.62=14):811.161.2]'255.4(043)

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ НОВОГО ДВОМОВНОГО РУМЕЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА

Юлія Кіор, Юлія Лабецька (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені аналізу передумов створення нового двомовного румейсько-українського словника.

Ключові слова: румейська мова, лексикографія

The thesis analyzes prerequisites for composing new bilingual Rumeika-Ukrainian dictionary.

Key words: Rumeika, lexicography

На сьогодні лишається дискусійним питання статусу ідіому (мовного різновиду) приазовських греків-румеїв, який різні дослідники визнають або діалектом новогрецької мови, або ж окремою мовою грецької групи мов. Питання про те, чи є певний ідіом мовою чи діалектом, належить до найскладніших проблем лінгвістики. Не існує єдиного розуміння проблеми «мова чи діалект» і, відповідно, єдиних критеріїв для її вирішення. Дослідники ідіому приазовських греків при його найменуванні найчастіше послуговуються традицією [2: 154].

Для іменування вищезазначеного ідіому використовуються такі терміни (наведені у хронологічному порядку): *маріупольські грецькі говірки* (М. Сергієвський, І. Соколов, Д. Спиридонов), *новогрецькі маріупольські говірки* або *грецькі говірки Донеччини* (Т. Чернишова), *румейська / кримсько-румейська мова* та *грецькі діалекти України, приазовський діалект новогрецької мови* (А. Білецький, Т. Чернишова). У 80-90-ті рр. ХХ ст. і до сьогодні в роботах грецьких дослідників знаходимо терміни *тавро-румейський діалект новогрецької мови* (К. Журавльова), *грецький маріупольський діалект* (Е. Карпозіло), *грецькі діалекти України* (Х. Симеонидис, Д. Томбаїдис), *кримсько-азовський діалект новогрецької мови* (Х. Христу). Паралельно з'являються окремі публікації українських та російських дослідників, які розглядають мовний різновид греків-румеїв як окрему мову (Є. Царенко, М. Кісілієр, Є. Жарікова тощо). І все ж таки,

коли йдеться про ідіом приазовських греків, дослідники найчастіше використовують терміни «говірка» й «діалект». Проте, як би не називали цей ідіом, існує потреба у двомовних словниках, що роблять румейську більш доступною для жителів українського Приазов'я, що вважають себе греками-румєями, а також для широкого кола зацікавлених.

Аналізуючи наявні двомовні словники, слід зазначити внесок приазовських лексикографів. У 1999 р. був виданий «Русско-румєйско-новогреческий словарь» Л. Кир'якова, матеріалом для якого, ймовірно, стала сартанська говірка. У 2006 р. світ побачили три словники, хоча робота над ними велася протягом кількох десятиріч: «Румєйско-русско-новогреческий словарь» Р. Харабадот, заснований на говірці сіл Велика Каракуба, Нова Каракуба та Бугас, «Румєйско-русский словарь» Г. Аніміді, що включає лексику селищ Чердаклі (Кременівка) та Касьяновки, а також граматику румєйської мови, й «Румєйско-русский и русско-румєйский словарь пяти диалектов греков Приазовья» Діамантопуло-Ріоніс, Д. Л. Демерджи та ін. [1; 7; 4; 3]. У 2013 р. світ побачив перший «Румєйсько-українсько-російсько-новогрецький фразеологічний словник» Ю. Жарікової [5].

На сьогодні існує нагальна проблема створення універсального румєйсько-українського (або ж румєйсько-новогрецько-українського) словника, який враховував би лексичні особливості більшої частини говірок та дозволив би залучити певну кількість грецьких науковців до вивчення та популяризації мовної спадщини приазовських греків. Втім, не менш гостро стоїть проблема фіксації мовлення греків-еллінофонів на письмі. Дослідники пропонують різні способи фіксації мовних форм. У 30-ті роки ХХ ст. для видання збірок румєйських літературів, номерів газети «Коллективістис» використовувався спрощений грецький алфавіт. У 50-ті роки академік А. Білецький запропонував застосовувати кириличне письмо, адаптоване до мовлення приазовських греків. Сьогодні цей варіант широко використовується при виданні літератури греків Приазов'я, але він не достатньо точно передає фонетичні особливості кожної говірки. Грецькі мовознавці Х. Симеонідис та Д. Томбаїдис використовують не просто грецький алфавіт, до якого введено додаткові латинські символи на позначення окремих звуків, а й грецьку орфографію, що робить їхні тексти більш зрозумілими для грекомовних читачів. Майже так само робить і дослідник румєйського фольклору О. Ашла, спираючись на грецький алфавіт, до якого додано окремі надрядкові символи.

Сучасні дослідники (Х. Христу, К. Журавльова, М. Кісілієр) пропонують свої способи фіксації на основі міжнародного фонетичного алфавіту. Ці варіанти передають особливості фонетики, але розраховані на вузьке коло спеціалістів.

Дослідники з кафедри грецької філології та перекладу Маріупольського державного університету, займаючись розшифруванням зроблених записів ялтинської румейської говірки (здійсненням скриптів), застосували і кириличне письмо, і розроблений ними спосіб фіксації на основі міжнародного фонетичного алфавіту, що дозволило зробити зібрані матеріали доступними для ширшого кола дослідників [6]. Ю. Лабецька у виданій у Греції збірці румейських казок застосувала виключно грецький алфавіт, передаючи відсутні в стандартній грецькій мові фонемі за допомогою певних буквосполучень [8].

Отже, розробка нового способу письмової фіксації різних говірок румейського діалекту наразі є одним з найважливіших завдань сучасної вітчизняної елліністики, який, у свою чергу, зробить можливим створення нового румейсько-українського словника, або ж румесько-новогрецько-українського словника, який стане у пригоді великому колу як вітчизняних, так і грецьких вчених-елліністів

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Кирьяков Л. Н. Русско-румейско-новогреческий словарь / Л. Н. Кирьяков ; под ред. В. В. Харабета. – Мариуполь, 1999. – 322 с.
2. Кутна Ю.Б. Ідіом приазовських греків-румеїв: визначення статусу та проблеми дослідження / Ю.Б. Кутна, Ю.А. Потіпак // Вісник Донецького національного університету. – Серія Б: Гуманітарні науки. – Вип. 1-2, 2014. – С. 153–157.
3. Румейско-русский и русско-румейский словарь пяти диалектов греков Приазовья / сост. А. А. Диамантопуло-Рионис, Д. Л. Демерджи, А. М. Давыдова-Диамантопуло и др. – Мариуполь : Новый мир, 2006. – 486 с.
4. Румейско-русский словарь / под ред. Г. А. Анимица. – Киев ; Володарское, 2003. – 44 с.
5. Румейсько-українсько-російсько-новогрецький фразеологічний словник / Укл. Ю. В. Жарікова [за заг. редакцією В. А. Бушакова]. – Маріуполь, 2013. – 116 с.
6. Сучасна грецька румейська говірка Приазовського селища Ялта. Збірник діалектних матеріалів / Упорядники: Ю.В.Жарікова, Н.К. Кобиленко, Ю.Б. Кутна, Ю.А. Потіпак, І.Г. Рожкова, Н.А. Чапні, В.М. Челпан, К.В.Шпак. – Маріуполь, 2011. – 79 с.
7. Харабатот Р. С. Румейско-русско-новогреческий словарь / Р. С. Харабатот ; под ред. А. А. Белецкого, Т. Н. Чернышовой. – Севастополь : Федерация греческих обществ Украины, 2006. – 479 с.
8. Κούτνα Ι.Μπ. Τα παραμύθια των Ελλήνων της Αζοφικής. Τα ρουμέικα παραμύθια / Ι.Μπ. Κούτνα. – Αθήνα, 2016. – 422 σ.

ПЕРЕВОД ЭВФЕМИЗМОВ ПОСРЕДСТВОМ КОМПЬЮТЕРНЫХ РЕСУРСОВ

Айса Асуман Бурмистрова (Мариуполь, Украина)

Данная работа посвящена проблеме машинного перевода эвфемизмов с русского на украинский язык. В статье раскрывается лингвистическая сущность эвфемизмов. Рассмотрены темы, сферы, цели и способы эвфемизации русского и украинского языка. В ходе работы были выявлены и проанализированы ошибки, возникающие при машинном переводе эвфемизмов с русского на украинский язык.

Ключевые слова: эвфемизм, эвфемия, машинный перевод

This work is devoted to the problem of machine translation of euphemisms from Russian to Ukrainian language. The article reveals the essence of the linguistic euphemism. Considered theme, the scope, objectives and methods of euphemisms Russian and Ukrainian language. In the course of work were identified and analyzed errors that occur during machine translation of euphemisms from Russian to Ukrainian language.

Key words: euphemism, euphemia, machine translation

Язык социален по своей природе и во всех своих проявлениях не может ни функционировать, ни развиваться вне связи с жизнью.

Проблематика «язык» и «общество» включает в себя вопросы взаимоотношений литературной разговорной речи с ее антиподом – нелитературной речью, социально-профессионального варьирования и функционально-стилистической дифференциации словарного состава в разных коммуникативных сферах.

Актуальность работы определяется интенсивностью образования новых эвфемизмов в современный период развития общества; широким распространением эвфемизмов не только в повседневной речи, но и в средствах массовой информации, которые, как известно, являются мощным средством формирования общественного мнения.

Объектом исследования является эвфемизация в русском и украинском языках.

Предметом исследования являются сущность эвфемизма; особенности машинного перевода эвфемизмов.

Цель работы – изучение эвфемии как лексического явления; обобщение и структуризация накопленного материала; анализ особенностей перевода эвфемизмов посредством машинного перевода.

Реализации цели служат следующие задачи:

– раскрыть лингвистическую сущность эвфемизма;

- охарактеризовать личные и социальные сферы эвфемизации;
- рассмотреть классификации эвфемизмов в современном русском и украинском языках.

Эвфемистическая замена входит в число приемов и средств, связанных с выполнением либо нарочитым несоблюдением так называемых требований к речи, именуемых также качествами речи.

Эвфемизм (греч. εὐφημισμός – от εὖ ‘хорошо’ и φημί ‘говорю’) – стилистически нейтральное слово или выражение, употребляемое вместо синонимичной языковой единицы, которая представляется говорящему неприличной, грубой или нетактичной; эвфемизмы вуалируют, маскируют суть явления; например: скончаться вместо умереть, говорить неправду вместо врать, либерализация цен вместо повышение цен, изделие (об атомной бомбе) [4].

В украинском языке эвфемизм определяется как «слово чи вираз, яким замінюють у мові грубе, непристойне, з неприємним емоціональним забарвленням слово // Заміна грубих, непристойних, неприємних і т. ін. слів іншими словам [3].

Функция эвфемизма в русском и украинском языке одинакова: к эвфемизмам прибегают тогда, когда хотят завуалировать, закамуфлировать некий смысл, который говорящий почему-то считает неудобным обозначать прямо. Чаще всего причины – этического порядка: при определенных условиях общения неудобно вслух произнести (или написать): она беременна, поэтому говорят и пишут: она ждет ребенка; она в интересном положении; она готовится стать матерью. Когда семнадцатилетняя дочь говорит матери: – У нас с Сережей ничего не было, – и она, и мать понимают, о чем идет речь, хотя напрямую ничто не названо.

Сущность эвфемизма, темы, сферы, цели и способы эвфемизации речи в русском и украинском языке тождественны.

Рассмотрим машинный перевод эвфемизмов.

Практически все эвфемизмы русского и украинского языка не имеют существенных различий и обычно не теряют свое значение даже при машинном переводе (ср.: «потерять ребенка» – «втратити дитину», «его нет больше с нами» – «його нема більше з нами», «Пришлось пойти на крайние меры» – «Довелося піти на крайні заходи», «Скажите, кого-нибудь задержали из участников этой акции?» – «Скажіть, когось затримали з учасників цієї акції?», «Васька, освободи нос, вот тебе платок» – «Ваську, звільни ніс, ось тобі хустка» и т.п.

При переводе эвфемизмов машинным образом было установлено, что существует небольшое количество эвфемизмов, которые теряют свое значение или функцию при машинном переводе, тем самым, делая перевод неэквивалентным и неадекватным.

Были выявлены следующие ошибки:

1) Утрата вуалирующей, маскирующей функции: предложение «Его постигла безвременная кончина» было переведено как «Його спіткала передчасна смерть», где русский эвфемизм «кончина» утратил свою вуалирующую функцию.

2) Частиречная замена: в предложении «Это платье вас ... э-э... взрослит» (говорящий избежал слова старит) эвфемизм «взрослит» был переведен на украинский язык как «дорослі» («Это платье вас ... э-э...дорослі»), т.е. эвфемистический глагол «взрослит» превратился в прилагательное «дорослі».

3) Утрата семантического значения: предложение «Мы предали его земле на рассвете» (вместо «похоронили») было переведено как «Ми зрадили його землі на світанку». Наблюдается полная утрата семантического значения, вследствие чего предложение полностью теряет первоначальный смысл.

В ходе данной работы, было выявлено, что эвфемистические единицы обладают рядом специфических особенностей, функций и характеристик, которые дают основание утверждать, что данное лингвистическое явление универсально для языков.

Появление эвфемизмов определяется спецификой языка как средства общения. Развитие эвфемистических конструкций, способствующих изменению и обогащению словарного состава, ведет к расширению возможностей лексико-семантической системы.

В ходе работы и проведенного анализа машинного перевода эвфемистических лексем были выявлены следующие ошибки: утрата вуалирующей, маскирующей функции; частиречная замена; утрата семантического значения.

Современный этап развития **машинного перевода** может быть охарактеризован как этап **синтаксического пословного перевода**. Компьютер не воссоздает оригинальный текст посредством языковых средств языка перевода, поскольку не может учесть формальную и содержательную стороны лексических единиц.

Таким образом, автоматический перевод может только облегчить работу переводчика, но не в состоянии полностью заменить его.

Изучение эвфемизмов дает возможность проникнуть глубже в психологию народа и его общественные, национальные ценности: мораль, эстетику, мотивацию участия в жизни общества, т. е. позволяет более полно представить национальный характер и ход мыслей носителей языка.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Александрова О. В. Особенности функционирования табуированной лексики в современной речи / О. В. Александрова // Культура народов Причерноморья: научный журнал. – 2006. – т.1. – N 82. – С.12–14.
2. Вавилова Л.Н. К проблеме эвфемизации художественной речи (на материале произведений Л. Улицкой) / Л.Н. Вавилова // Русская и сопоставительная филология: Исследования молодых ученых. Казань: Казан, гос. ун-т. – 2004. – С. 23–26.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. Єрошенко О. – К.: вид-во «Перун», 2005. – 1720 с.
4. Крысин Л.П. Эвфемистические способы выражения в современном русском языке // Русский язык в школе. – М., 1994. – № 35. – С. 76–82.
5. Онхайзер И. Тенденции развития славянских языков: номинация, словообразование: Опыт международного сотрудничества / И. Онхайзер // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 9, Филология. – 2009. – N5. – С. 46–64.

СЕКЦІЯ 5
КОМУНІКАТИВНА ОСВІТА ТА ПІДГОТОВКА
ПЕРЕКЛАДАЧІВ. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ.

УДК 811.111(410):811.111(73)(043)

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ БРИТАНСКОГО И
АМЕРИКАНСКОГО АНГЛИЙСКОГО ДЛЯ ПРЕПОДАВАНИЯ В
ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Яна Панова (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені проблемі використання лексики британської та американської англійської мови у навчальному процесі вищої школи. У роботі аналізуються різні підходи до цієї проблеми. Крім того, аналізуються відмінності та схожі риси, а також пропонуються шляхи вирішення цієї проблеми.

***Ключові слова:** американська англійська, британська англійська, вимова, написання.*

The thesis under consideration deals with the problem of using British and American English in the teaching process of the higher school. Different approaches to this problem are being analysed. Besides, differences and common features are taken into account, and the ways of solving the problem are proposed.

***Key words:** British English, American English, pronunciation, spelling.*

В практике преподавания английского языка рано или поздно возникает проблема, какой вариант языка выбрать: британский английский или американский английский. Чаще всего, в современных условиях высшей школы, это ни то, ни другое. Или и то и другое вместе. Не редко встречается ситуация, когда транскрипция написана одним способом, а при этом воспроизводится слово совершенно по-другому. Происходит это из-за постоянного проникновения американского английского в британский. Advanced English – современный английский, используемый в повседневной жизни, а главное, это язык молодежи и всех современных британских сериалов. На него оказывает огромное влияние американский английский, он более демократичный. Но приемлем ли он в высшей школе? Обычно, этот вариант является компромиссным и для сторонников американского английского. Что касается американского английского в чистом виде. Здесь каждый преподаватель вправе решать самостоятельно, как к нему относиться и

какое отношение внушать студентам. Я сторонник того, что нельзя критиковать ни тот ни иной вариант английского. Студент должен сам сделать выбор. На мой взгляд, необходимо объяснять различия, обязательно акцентировать внимание на том, какой это английский: американский или британский, чтоб студенты могли понимать с кем и в какой ситуации они могут пользоваться тем или иным вариантом. Политика университета в том, что мы придерживаемся британского варианта. Придерживаемся, ориентируемся на него. Но нельзя отрицать очевидного: американский все больше поглощает британский и просто необходимо следить за новейшими изменениями в языке. Следующие различия являются наиболее часто обсуждаемые и вызывающими больше всего вопросов.

Различия в произношении. Слово **schedule** в британском варианте начинается со звука **ш**, а в американском – в начале слова звучит **ск**. В словах **either** и **neither** первые две буквы могут означать либо длительный звук **i**, либо дифтонг **ai**. Считается, что первый вариант более американский, второй – более британский. Впрочем, и те и другие могут в разных ситуациях говорить по-разному.

Различия в написании. Слова, оканчивающиеся в британском языке на **–our**, американцы немного сократили, и у них они оканчиваются на **or**: labor, color, favor вместо labour, colour, favour.

Британские слова apologize, paralyse в американском пишутся как apologize, paralyze.

Некоторые слова французского происхождения, оканчивавшиеся на **–re**, в американском варианте оканчиваются на **–er**: center, theater вместо centre, theatre. Слово «серый» в британском написании выглядит как grey, а в американском – gray. Иногда различия являются более тонкими. В американском английском слово **quite** имеет оттенок усиления значения, его чаще можно перевести как «довольно-таки» или даже «очень». В британском его скорее следует понимать как «в некоторой степени».

Различия в грамматике. Существует разница в употреблении неправильных глаголов в Великобритании и США. Так, глаголы learn, spoil, spell, dream, smell, spill, burn, leap и некоторые другие в британском варианте могут являться как правильными, так и неправильными, имея окончания **ed** или **t** соответственно. В Америке неправильные формы используются гораздо реже, кроме burnt и leapt. Глагол spit в британском английском имеет форму spat, а в американском может быть и spat и spit, причём первое чаще употребляется в переносном смысле в значении «выплюнуть» (фразу) или «выплюнуть какой-то предмет», а не слюну. Причастие прошедшего времени от слова saw в британском варианте звучит как sawn, в американском – sawed. В Америке причастие прошедшего

времени от слова *get* может иметь форму *gotten*, от *forget* – *forgotten*, а от *prove* – *proven*. Есть и другие различия в использовании неправильных глаголов, в основном связанные с местными диалектами, и изучать этот вопрос можно достаточно долго.

Существуют противоположные мнения насчёт того, на какой вариант языка ориентироваться при изучении английского. Сторонники американского варианта говорят о его более широком распространении, современности, простоте и удобстве. Они правы. Их оппоненты считают, что только британский вариант является настоящим английским, а всё остальное – упрощение, засорение. Они тоже правы. Правильный ответ – учить и то и другое, чтобы понимать всех. Если говорить о грамматике, то большинство учебников дают классический британский вариант. Американские разговорные нормы хоть и упрощают британские, но не отменяют их. Если ваша фраза будет излишне литературной, то никто плохо о вас не подумает. Хуже, если вы наоборот попытаетесь упростить то, что упрощать не следует. Что касается лексики, то в первую очередь следует знать американские значения слов, т.к. они используются практически во всём мире, кроме Британии. Благодаря Фотошопу весь мир (и британцы, кстати, тоже!) знает, что ластик – это **eraser**, а не **rubber**, а благодаря Эминему мир запомнил, что шкаф – это **closet**, а не **wardrobe**. (Впрочем, следует знать меру – не надо называть футбол «соккером» где-либо, кроме Америки). Вывод – преподаватель английского языка должен быть прогрессивным, современным, следить за модными тенденциями, знать, что именно в данный момент интересует студентов (какие фильмы, песни, игры). В таком случае преподаватель будет интересен и будет пользоваться авторитетом у студентов. При этом следует ориентировать их на «идеальный» английский, акцентируя внимание на том, что именно с этим вариантом их поймут в любой точке мира. И именно на базе такого английского можно при желании «подстроиться» под английский собеседника из любой страны.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Евдокимов М. С., Шлеев Г. М. Краткий справочник американо-британских соответствий / М. С. Евдокимов, Г. М. Шлеев. – М.: Флинта, 2000. – 96 с.
2. Ann Cook, A guide to speaking and pronouncing colloquial American English Second Edition / Ann Cook, 2000. – 198
3. Fowler, Henry; Winchester, Simon (introduction). A Dictionary of Modern English Usage (Oxford Language Classics Series). Oxford Press. / Fowler, Henry – Oxford Press, 2003. – 983

РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІНТЕРНЕТ) ПРИ ВИВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Оксана Кечеджі (Маріуполь, Україна)

Тези присвячені ролі Інтернету при вивченні іноземних мов. Аналізується унікальна можливість для вивчаючих іноземну мову користуватися автентичними текстами, спілкуватися з носіями мови.

Ключові слова: іноземні мови, сучасні технології

The thesis analyzes the role of the Internet in studying foreign languages. The unique opportunity for foreign language learners to use authentic texts and to communicate with native speakers is under consideration.

Key words: foreign languages, modern technologies

На сучасному етапі всі розуміють, що Інтернет – це колосальний інформаційний простір. Він створює унікальну можливість для вивчаючих іноземну мову користуватися автентичними текстами, спілкуватися з носіями мови, тобто він створює природне мовленнєве середовище. Його головною ціллю є формування комунікативної компетенції.

На сучасному етапі саме ця ціль є й найбільш привабливою для будь-яких категорій учнів, студентів які вивчають іноземну мову. Навіть якщо подальша спеціалізація випускника не пов'язана із закордонними поїздками, контрактами з іноземними спеціалістами, користування всесвітнім павутинням Інтернет стає все більш необхідною умовою отримання та передачі інформації за будь-якою спеціальністю. Основна інформація в Інтернеті, головним чином, відбивається англійською мовою. Проте стрімко розвиваються інформаційно-предметні середовища в Інтернеті й на інших мовах.

Освітня людина, яка тільки й може бути затребувана в умовах сучасних технологій розвинутих країн світу, повинна володіти інформацією своєї галузі. Таким чином, суспільства, використовуючи інформаційні ресурси павутиння Інтернет, інтегрують їх в учбовий процес (при умові відповідної дидактичної інтерпретації), завдяки чому більш ефективно вирішується ціла низка завдань на занятті:

– формування навичок ті вмінь читання, безпосередньо використання матеріалів різного ступеня складності;

– удосконалення вмінь аудіювання на основі автентичних звукових текстів павутиння Інтернет, також відповідно підготовлених викладачем;

– удосконалення вмінь монологічного та діалогічного висловлювання на підставі проблемного обговорення запропонованих викладачем або будь-яким студентом матеріалів Інтернет;

– удосконалення вмінь письмового мовлення, індивідуального або письмового складання відповіді партнерам, приймання участі у підготовці рефератів, творів, інших епістолярних продуктів спільної діяльності партнерів;

– збільшення словникового запасу (як активного, так й пасивного) лексикою сучасної іноземної мови, який відбиває певний етап розвитку культури етносу, соціального та політичного устрою.

Але, на жаль, використання студентами ресурсів Інтернет безпосередньо на занятті здебільшого ускладнено, тому найкращим виходом із цієї ситуації буде використання на занятті вже заздалегідь знайдених та підготовлених автентичних матеріалів павутиння Інтернет, особливо таких, які не може запропонувати традиційний підручник. Максимально використовувати ресурси та послуги Інтернет на занятті неможливо хоча б тому, що в кабінетах відсутні комп'ютери. Тому основна діяльність в Інтернет може бути організована лише позанормативно.

Питання інтеграції Інтернет при освіті й, зокрема, застосування його при навчанні іноземним мовам, в теперішній час досить актуальне. Головним чином це пов'язано із тим, що використовуючи Інтернет як засіб навчання іноземній мові найбільш краще реалізується багато цілей та завдань.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Алефиренко Н. Ф. Теория языка. Вводный курс: учеб. пособие для студ. филол. спец. высш. учеб. заведений / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 368 с.

2. Андрусак І. В. Людина й суспільство : фрагмент концептуального аналізу англійських неологізмів кінця ХХ століття / І. В. Андрусак // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. праць. – Ужгород : Мистецька лінія, 2001. – С. 9–22.

3. Блумфилд Л. Язык. / Л. Блумфилд. – изд. 2-е, стереотипное. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 608 с.

4. Вайнрайх У. Языковые контакты / У. Вайнрайх. – Киев : Изд. Вища школа, 1979. – 215 с.

5. Вежбицкая Анна Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / Анна Вежбицкая. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 272 с.

6. Волков А. А. Язык и мышление : Мировая загадка / А. А. Волков. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 240 с.

7. Маслова В. А. Современные направления в лингвистике : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Маслова. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 272 с.

8. Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови у сфері новітніх технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Р. К. Махачашвілі. – Запоріжжя, 2005. – 22 с.

9. Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття: монографія / Р. К. Махачашвілі. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. – 204 с.

УДК 378.147(043)

ЗНАЧИМІСТЬ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Ірина Межуєва (Маріуполь, Україна)

Тези аналізують значимість творчої активності, як складової частини професійної культури майбутнього фахівця, яка є суттєвим аспектом професіоналізму.

Ключові слова: *творча активність, професійна культура*

The thesis analyzes the significance of creative activity as an integral part of the professional culture of the future specialist, which is an essential aspect of professionalism.

Key words: *creative activity, professional culture*

Творча активність фахівця у професійній діяльності є суттєвим аспектом професіоналізму і припускає достатній рівень його професійної та загальної культури. Прилучення до іншомовної культури, що трапляється у процесі вивчення іноземної мови, розширює можливості загальної та професійної культури, частиною котрої виступає творча активність майбутнього фахівця, при цьому вивчення іноземної мови розглядається у зв'язку з інтелектуальним і емоційним розвитком особистості, з його майбутньою професійною діяльністю.

У межах нашого дослідження ми виділяємо значимість творчої активності, як складової частини професійної культури майбутнього фахівця. Якщо розглядати професійну культуру як “вираження зрілості та розвиненості усієї системи соціально значимих особистісних якостей, продуктивно реалізуємих у професійній діяльності”, як підсумку якісного розвитку знань, професійної компетенції, інтересів, здібностей, таким чином зрозуміло, що творча активність майбутнього фахівця розвивається разом з

формуванням інших складових частин культури і означає якісно новий рівень володіння знаннями, а також вміння вибирати серед безлічі рішень найбільш оптимальне [5].

Кажучи про професійну культуру фахівця слід звернутися до розуміння суті його професійної компетенції. Існуючі на сьогодні у іноземній та вітчизняній літературі визначення компетентності фахівця як складової частини його професійної культури, синонімічні таким поняттям, як “заглиблені знання”, “здатність до адекватного виконання діяльності” та інші не в повній мірі конкретизують зміст цього поняття. Для нас цікавою є точка зору В. Ландшеєра, котрий вважає, що компетентність займає проміжний стан між ретельністю і досконалістю. Використовуючи економічні критерії, В. Ландшеєр образно визначає компетентність як необхідну умову “конвертованості” фахівця.

Важливі також знання про відношення еквівалентності і без еквівалентності між одиницями рідного та іноземних мов, здійснення аналізу функціональних типів і різновидів автентичного тексту, а також вміння обирати стиль мовної поведінки, прийнятний в соціокультурному плані у процесі між культурної комунікації. Вона сприяє адекватному володінню іноземною мовою, включає знання норм поведінки, цінностей, правил спілкування. Зміст поняття компетентність включає такі основні істотні признаки, як мобільність знання, гнучкість методу і критичність мислення. Додамо, що в поняття “мобільність знань” повинна входити і творча активність [2].

Таким чином, другий рівень (метазнання) дається тільки досвідом, тут багато вирішує компетентність фахівця, тому формування метазнання робить необхідним вихід у проблемні форми наукової і професійної діяльності. Розвиток обох рівнів знань та умінь у процесі підготовки є передумовою розвитку творчої активності в іншомовній діяльності майбутнього фахівця. Вважається, що, у першу чергу, від покращення якості навчальної діяльності (і на рівні інформації, і на рівні її осмислення, аксіології) залежить становлення творчої активності особистості. Основи професійної культури, частиною котрої виступає творча активність фахівця, закладаються всебічною підготовкою фахівця, у котру включають: фундаментальну методологічну та світоглядну підготовку; широку гуманітарну підготовку; теоретичну і практичну підготовку з профільних дисциплін; творчу підготовку за фахом (уміння орієнтуватися у нестандартних умовах і ситуаціях, аналізувати проблеми і ситуації, розробляти план дій і уміти його реалізувати); підготовку у галузі науково-дослідницької роботи, формування навичок творчої діяльності.

Для розуміння сутності формування творчої активності майбутнього фахівця в іншомовній професійній діяльності важливо враховувати, що творчість притаманна

психіці споконвічно. У межах нашого дослідження суттєвим вдавалось звернення до деяких положень психології творчості, предметом котрої є психічний структурний рівень організації творчої діяльності. Психологічний механізм творчості є єдність його першосигнального та другосигнального компонентів. Основним критерієм творчості він вважає зміну домінуючих рівнів, опору на субдомінанти освіти, але остаточне рішення того, чи є те чи інше завдання творчою або ні, можливо тільки протягом аналізу, і для одного вона може бути нетворчою, гарно знайомою, а для іншого – творчою. Для розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця потрібні адекватні педагогічні впливи і розуміння того, що керувати творчою діяльністю неможливо, спираючись тільки на професійні знання, що мають у людини, необхідно враховувати потреби, схильності, мотиви діяльності; важливий пошук шляхів утворення сприятливих умов для творчої діяльності, виховання якостей особистості і розвиток її здібностей. У цьому плані слід відмітити, що мовна культура людини допомагає правильно виразити вербальними засобами різні явища дійсності, тобто вона утворює сама по собі і передумови для розвитку творчих здібностей і особистості [6].

Для розвитку творчої активності особистості особливе значення має продуктивна пізнавальна активність, що забезпечує формування психічних новоутворень. Кажучи про умови появи активної продуктивної пізнавальної активності, він підкреслює, що, якщо визначити педагогічний процес як процес рішення комунікативних задач, то виникнення і реалізація пізнавальної і комунікативної активності трапляється у процесі постановки задач у взаємодії викладача і студента. При розвитку творчої активності майбутнього фахівця сама готовність до вирішення завдань у процесі іншомовної професійно-орієнтованої діяльності потребує наявності комунікативної і операціональної компетенції і припускає здатність проявити розумову і пізнавальну активність, самостійність, самоорганізацію [3].

Загальним показником розвиненості іншомовної професійної компетенції виступає високий рівень творчого мислення, творча активність фахівця у процесі іншомовного професійного спілкування у майбутній діяльності. Кажучи про розвиненість іншомовної компетенції, частиною котрої є творча активність, слід відмітити значимість практиологічного принципу, котрий у застосуванні до професійної підготовки означає взаємозв'язок загальної і спеціальної освіти, що представляє собою органічну єдність загальнонаукових, загально професійних і спеціальних знань, реалізацію сукупності визначаючих педагогічних принципів і методичних прийомів, утворюючих базу для всебічного розвитку навчаних. Він містить у собі такі вимоги, як цільова домінантність, технологічність, динамічність і адаптуємість [1].

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.
2. Гез Н. И. Роль ситуативности в формировании речевой компетентности / Н. И. Гез. // Уровни речевой компетенции : сб. науч. тр. – М. : МГПИИЯ им. Мориса Тореза, 1983. – Вып. 222. – С. 6–22.
3. Коннова З. И. Теория и практика языковой подготовки специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе. Монография / З.И. Коннова. – Тула : ТулГУ, РИЦ, 2000. – 154 с.
4. Леонтьев А. А. Содержание и границы понятия «интенсивное обучение» / А. А. Леонтьев, Г. А. Китайгородская // Психолого-педагогические проблемы интенсивного обучения. – М. : НИИ содержания и методов обучения АПН СССР, 1981. – С. 3–10.
5. Мильруд Р. П. Проблема развития школьников средствами иностранного языка / Р. П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1991. – № 6. – С. 3–8.
6. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 224 с.

УДК 811.111(075.8) (043)

THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES IN ESP

Маріанна Сорокіна (Маріуполь, Україна)

Автор досліджує теоретичні та практичні проблеми англійської спеціального призначення, заявляючи, що вона використовується для викладання англійської мови з чіткою утилітарною метою.

Ключові слова: ESP, викладання англійської мови

The author investigates theoretical and practical issues of ESP, stating that it is used to refer to the teaching of English for a clearly utilitarian purpose.

Key words: ESP, teaching of English

By reviewing much of the literature related to ESP, there could be done the conclusion that ESP is very much identified with the learners' scientific discipline and specialist language as represented by printing materials. This is underpinned by the belief that ESP learners and university students are instrumentally motivated, that is, they are motivated by their study or professional needs. It is taken as a matter of fact that ESP learner needs are dictated by his/her

specialized situation and are, therefore, typically preconceived. Accordingly, the needs of the learner are met by narrowly focused language programs which arise from analysis of the stylistic conventions and/or language functions which characterize the specialty literature. Such programs are geared at providing learners with restricted competencies in terms of formal language knowledge (i.e. grammatical structures and lexis), language functions or language skills. It should also be mentioned that the demands made upon language teaching profession have changed as changes have taken place in the world. Previously English was taught in the context of English literature and English culture to learners who were learning English for educational purposes or for pleasure. Now that English has become an international language of science, technology, commerce, aviation, politics, academic instruction, etc. – language teaching has been called upon to meet the different demands of new types of learners and, thus, also, to refer to learner's specialized study or the required professional/vocational skills.

This has been accompanied by two fundamental trends in foreign language instruction. The first is characterized by awareness that the teaching of a language does not necessarily involve the teaching of literature or culture and, therefore, by a shift towards the practical teaching of language ability. Emphasis is placed on the learner's pragmatic needs and the communicative purposes for which the foreign language is required. Literary and culturally oriented texts have, therefore, been replaced by texts aimed at responding the immediate needs to the learner.

When people think of ESP, they tend to think of discourse analysis of oral or written texts. The humanization of ESP through the inclusion of cultural orientation to the relevant scientific community may be an important area for future development in ESP programs.

The second trend which has influenced foreign language teaching is sometimes referred to as the 'humanistic movement'. It advocates that learning programs should cater for the learner's needs, interests and other cognitive and emotive variables in constructing syllabuses around texts taken from the learner's specialized field; so as to sustain the learner's motivation and thus, advanced learning.

These factors have collectively contributed to the development to what is now known as English for Specific (Special) Purposes (ESP). However, this has led to a break with what has been termed General Purpose English (GPE) and has given ESP a distinctive status in the teaching profession. It has almost become an industry in its own right as the wealth of ESP materials testifies.

English for Specific Purposes has developed out of the notion that the teaching of a language can with advantage be deliberately matched to the specific needs and purposes of the learner. It follows that the crucial word in the label itself is the term 'purpose', and what

underlines the label is the term 'need'. However, since there are needs and purposes informing all language learning programs, in what way is ESP different from GPE?

Traditionally, ESP is used to refer to the teaching of English for a clearly utilitarian purpose. In other words, it is used to refer to situations where English is not learnt as an end in itself, but as a tool for gaining access to knowledge or performing an academic or professional/occupational role. On the other hand, GPE usually relates to the teaching of English in an educational or broader setting. It might appear on the surface that the ESP course is characterized by its content (science, medicine, commerce, tourism, etc.), this is in fact only secondary consequence of the primary matter of being able to readily specify why the learners need English. Put it briefly, it is not so much the nature of the need which distinguishes ESP from the General course but rather the awareness of a need. Furthermore, it is agreed that an ESP course is different from a GPE course in that the former is based on rigorous analysis of students' needs and should be 'tailor-made'.

BIBLIOGRAPHY

1. Erickson T. Plugged in: The Generation Y guide to thriving at work./ T. Erickson. – Boston: Harvard Business Press, 2008. – 96 p.

УДК 811.111(075.8) (043)

ТИПЫ ОШИБОК И МЕТОДЫ ИХ РЕШЕНИЯ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ТЕКСТОВ ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОГО СТИЛЯ С ПОЛЬСКОГО НА РУССКИЙ ЯЗЫК

Элеонора Загрубская (Мариуполь, Украина)

Выделены и проиллюстрированы типичные ошибки, возникающие у начинающих переводчиков при переводе официальных документов с польского на русский язык. Обозначены причины их возникновения, предложены следующие методические пути изучения русского языка, которые бы не допускали их появления.

Ключевые слова: *перевод, синтагматический перевод, калька, ошибка в языке, приемы перевода, трансформация, транспозиция.*

Allocated and illustrate typical mistakes that arise for novice translators in translating official documents from Polish into Russian. The reasons for their occurrence are indicated; the following methodical ways of studying Russian that would not allow their appearance are suggested.

Key words: *translation, syntagmatic translation, phrase borrowed from other language, language error, translation techniques, transformation, transposition.*

Польско-русское переводоведение является научной дисциплиной, которая еще только формирует свой теоретический аппарат, а особенно – практическое его воплощение в научных разработках. Среди небольшого числа работ ученых, затрагивающих проблемы перевода с польского языка, можно назвать публикации М. Пархоменко [2] и А. Федорова [4], среди которых половина касается перевода с польского на русский язык. При этом ни один из источников не рассматривает особенностей нехудожественного перевода. Поэтому уместно здесь упомянуть работы польских ученых, важные с точки зрения практически-методических советов к выполнению нехудожественного перевода. Речь идет в частности о работах Г. Левицкого [5] и А. Писарской [6].

Среди видов перевода, к которым прибегают переводчики, мы выделяем синтагматический, несинтагматический и вольный. Ошибки перевода выделяем следующие: в синтагматическом переводе – это калькирование и ошибки целевого языка, в несинтагматическом и вольном – ошибки перевода (интерпретации), опущение или добавление, исправление оригинала.

Именно в таком ключе – что все будет «так же» – на грамматические явления двух языков накладываются методические недостатки и причины незнания. Недостаток знаний, в свою очередь, ощутимый в вопросе валентности русского глагола, а также в «базе» предлогов. Говоря о валентности русских глаголов, нельзя не обратить внимания на предлоги, выражающие различные актантные значения этих глаголов. Проиллюстрируем сказанное выше на примерах (слева – выражение в оригинале на польском языке, справа – одна или несколько версий неправильного перевода, далее в скобках представлены правильный перевод) [6: 76]:

- od dnia podpisania* – от дня подписания (правильно: со дня подписания);
- podjęzane o* – подозреваемые о (правильно: подозреваемые в);
- rozwiązać umowę przed upływem* – разорвать договор до окончания срока действия (правильно: ...досрочно);
- * *w charakterze* – в качестве (правильно: в роли);
- * *roszczenia o* – упреки о, претензии о (правильно: претензии, связанные с ...);
- * *tytułem* – с целью (правильно: на основании).

Несколько последних иллюстраций, обозначенных звездочкой, отражают еще одну тенденцию, которая прослеживается у начинающих переводчиков, а именно: тяготение к выбору первого словарного эквивалента.

В результате «квазиправильность» отображается в языке перевода обычным калькированием [3: 32]. На лексическом уровне это могут проиллюстрировать следующие примеры:

wymiar czasu pracy – измерение часов работы (правильно: рабочее время);

wynagrodzenie – вознаграждение, финансовое вознаграждение, премия (правильно: оплата труда, заработная плата);

wynajem – съём (правильно: аренда);

wuroczunek w wymiarze ... min. – отдых в течение ... мин (правильно: перерыв в течение ... мин.).

На синтаксическом такие, как:

za miejsce dostawy uważa się – местом / за место доставки считается / принимается (правильно: пунктом поставки / поставки товара является);

dokument księgowy – документ бухгалтерский (правильно: бухгалтерский документ).

На уровне структуры предложения также возможны калькирования, в частности:

Stanowi on podstawę do zapłaty przelewem, w wyznaczonym terminie, za zamówione towary – документ является основанием для оплаты переводом/для расчета в установленный срок за заказанные товары (правильно: Данный документ является официальным предложением (публичной офертой) об оплате за заказанные товары, согласно установленному сроку).

Нетрудно заметить, что большинство калек связано в том числе с незнанием синтаксических и стилистических норм русского языка. В то же время особенно заметен недостаток умений «оперировать» состоянием глагола. Итак, если мы уже типизировали ошибки, которые случаются в начале польско-русской «переводческой деятельности», стоит перейти к попыткам их предотвращения.

Касаемо представления приемов перевода, следует уже на этапе сопоставления выбранных документов в различных языках выявить прежде всего явления трансформации на грамматическом уровне (транспозиции) и изменения на уровне структуры, ведь эти явления имеют меньшее количественное выражение, чем трансформации на лексическом уровне, а следовательно, будут скорее усвоены. Говоря о структурном уровне, мы имеем здесь в виду порядок расположения согласованных или зависимых частей: приложение или обстоятельство в русском языке чаще встречаются перед сказуемым, а иногда – в самом начале предложения, что также следует отметить (например: *Wykonawcy przysługuje wynagrodzenie za wykonanie dzieła w wysokości...* – За

выполненную работу Заказчик оплачивает Исполнителю стоимость работы в размере...; rozwiązać umowę przed upływem terminu – досрочно расторгнуть договор).

Трансформации на лексическом уровне иногда сопровождают также транспозиции, в частности транспозиция форм состояния (например: *Urlop wypoczynkowy przysługuje Pracownikowi – Работнику предоставляется ежегодный отпуск; Pracodawca powierza następujące obowiązki – Работник обязуется выполнять работу).*

С целью минимизировать количество ошибок целевого языка в переводах следует при внедрении глагола и глагольных форм обращать внимание, во-первых, на синонимичность передачи значений и валентность глаголов, во-вторых, на особенность категории состояния русского глагола относительно польского. Также необходимо обогатить представление о важных и частотных на письме и в устной речи предложных глаголах и предложно-именных сочетаниях.

Учитывая генеалогическую и типологическую близость польского и русского языков, изучение последнего уже в начале начинают основывать на наиболее подобных структурах – в результате начинающий переводчик привыкает к сходству, а отличие почти не фиксирует в памяти, приходя к выводу, что «и так все поймут». Наша рекомендация состоит, следовательно, в представлении структурных различий уже на начальной стадии анализа текста исходного языка. Это должно уменьшить интерферирующие влияние двух языков и в итоге – способствовать более сознательному переводу с польского на русский язык.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Масальський В. Теорія і практика перекладу ділової документації: навч.-метод. посібн. / В. Масальський. – Донецьк: Бізнес центр ДонНУ, 2006. – 142 с.
2. Пархоменко М. Особливості перекладу оповідань з польської на російську мову / М. Пархоменко // Загальні питання філології [Матеріали I Міжнародної наук.практ.конф.], Т. 2. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – С. 48–50.
3. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 240 с.
4. Федоров А. Ще раз до питання про перекладність / А. Федоров // «Хай слово мовлено інакше...» : статті з теорії, критики та історії художнього перекладу / упоряд. В. Коптілов. – К.: Дніпро, 1982. – С. 5–19.
5. Lewicki R. Konotacja obcości a ekwiwalencja przekładu / R. Lewicki. – Lublin: Wydaw. UMCS, 1993. – 203 s.
6. Pisarska A. Współczesne tendencje przekładowe / A. Pisarska, T. Tomaszewicz. – Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1996. – 229 s.

FINDING THE BALANCE BETWEEN ACQUISITION AND LEARNING OF THE FOREIGN LANGUAGE

Michael Vaytsman (Jerusalem, Israel)

Стаття присвячена проблемі використання інтернаціональної мови при навчанні іноземним мовам.

***Ключові слова:** інтер-мова, гіпотеза придбання, інтер-мовний підхід*

The article is devoted to the problem of the use Interlanguage when teaching a foreign language.

***Key words:** interlanguage, hypothesis acquisition, interlanguage approach*

When we talk about learning foreign languages, it is possible to get to the false assumption that the native tongue and the target language exist independently and don't influence each other. However, current research shows connection and constant interference between two of them. (n.1). The whole process of learning is called "a procedure of development from mother tongue to a second language." (n.1) A language teacher has to become aware of this process in order to realize how long of the way their student must overcome in order to move toward or even to get closer to target language.

Richards, Jack C (Richards, 1992) defined Interlanguage as follows: "Interlanguage is the type of language, produced by second- and foreign- language learners, who are in the process of learning a language." Knowing the way of learning, we can better understand some causes of errors which might occur during the process of studying. First of all, students borrow the patterns from mother tongue. Secondly, they might extend patterns from the target language and even use the grammar or lexical meanings on the basis of their native tongue. To my mind, the understanding of the errors' nature allows the teacher to understand on what exact point the student stands on his/ her way from the native language to the target language.

Interlanguage approach influences actual teaching. Teachers, who consider interlanguage approach, state: "errors need not be seen as signs of failure only, but as evidence of the learner's developing system." (n.1) If we consider our teaching as a process, our goal is to move on in a right direction – from a native tongue to a target language. Generally, interlanguage approach liberates language teaching and paves the way for mostly communicative teaching methods. As we're used to say "Fake it until you make it".

The Acquisition – Learning Hypothesis. Krashen (1984) states the Acquisition – Learning hypothesis. According to this hypothesis, adults have two distinct ways of developing competence in the second language: acquisition and learning. Acquisition is using language for

real communication. acquisition is the 'natural ' way to develop linguistic ability, and is a subconscious process: children for example are not necessarily aware that they are acquiring language they are communicating. Usually, the result of acquisition is subconsciously acquired linguistic competence. The students are not usually aware of the rules of the language we acquire. They "feel" what is right or wrong in the language, but can't explain why.

However, the process of "language learning" is "knowing about" language, formal knowledge of language. It is a conscious learning of "explicit" rules. Students know the rules in order to understand how to use the language correctly.

The Acquisition – Learning Hypothesis is neither acquisition nor leaning. It is both of them. The hypothesis tries to combine two types of approaches simultaneously. It tries "to posit a difference between "implicit" and "explicit" learning." Despite controversy which exists, the acquisition – learning hypothesis plays a central role in the general theory of second language acquisition. In other words, the biggest number of modern scientists of English teaching state, that the best way of teaching language is the combination between two approaches, explicit and implicit knowledge, giving a possibility to be fully presented to both of them (Do you have any names?).

The Affective Filter Hypothesis. This hypothesis states that second language acquisition mostly relates to acquisition itself but necessarily to language learning.? As we've already mentioned, the acquisition is a subconscious process compared to learning. The goal of the teacher is to enable a process. According to the Affective Filter hypothesis (Krashen, 1984), there are different affective variables – certain types of motivations, which can hinder the learning process. Those people who have optimal attitudes to studying have a lower affective filter (accepted norm). However, those, who are less "integrative" and with low self-confidence haven't the low affective filter. All these mean, they have a certain emotional factor, which interferes with fluency in foreign languages.

In order to help students to acquire a foreign language, a teacher has to think about exercises that help the students to become more self-confident, more self-motivated and, as a result, more "open" to input of different types of knowledge.

BIBLIOGRAPHY

1. Interlanguage. Academic Links. N.p., n.d. Web. / <http://duermueller.tripod.com/interlanguage.html>
2. Krashen, S. D., Terrell, T. D., Ehrman, M. E., & Herzog, M. (1984). A Theoretical Basis for Teaching the Receptive Skills. *Foreign Language Annals*, 17(4), 261–275.
3. Richards, Jack C et al. (1992). *Dictionary of Language Teaching & Applied Linguistics*. Second Edition. Essex: Longman Group UK Limited. p.186;

ЗМІСТ

ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

Викторія Канна	ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПОНЯТИЯ “КОННОТАЦИЯ”	5
Катерина Філатова	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОНОМАСІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЛЕКСИКИ	8

СЕКЦІЯ 1

ГАЛУЗЕВА КОМУНІКАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Марія Смирнова	ЛИНГВОПРАГМАТИКА РЕЛИГІОЗНО-ЭКСТРЕМИСТСКОГО ДИСКУРСА (НА МАТЕРИАЛІ ГИМНА ИГИЛ)	12
Олександра Пунька	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	17
Анастасія Перепелиця	ІСТОРИЗМИ ЯК МАРКЕРИ ІРРЕАЛЬНОГО ЧАСУ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	20
Евеліна Шкилєва	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	23
Євген Пахмутов	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МОРСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	25
Ірина Майтамал	АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	28
Оксана Новицька	ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ	31
Тетяна Куценко	ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ-ЕПОНІМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	35
Марина Кумуржи	ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ МОВНОЇ ГРИ У РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ	37
Ксенія Юркова	СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	39

СЕКЦІЯ 2

КОНТРАСТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ЛІНГВІСТИЧНА ТИПОЛОГІЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Брілянт Гамідова ВИВЧЕННЯ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ЇВ З ЕКОЛОГІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ	43
Вікторія Зензерова АНГЛОМОВНІ ПРОВЕРБІАЛЬНІ ПОРІВНЯННЯ: СЕМАНТИКА, ТЕМАТИКА, ПРАГМАТИКА	47
Асія Орлова ПЕРЕКЛАД СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЙ НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ	52
Альона Силєнкова ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (НА ОСНОВІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	56
Софія Попова ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ УНІВЕРСАЛІЇ СЕМАНТИКИ ПРОВЕРБІАЛЬНИХ ПОРІВНЯНЬ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ	59
Ольга Гаргаєва ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ	63
Катерина Жабко Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	66
Igor Kosej, Olena Peftieva SEMANTIC CHARACTERS OF THE CONCEPT OF LOVE IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES (BASED ON FRAZEOLOGICAL AND PAREMEIOLOGICAL UNITS)	69
Юлія Кулєшова ФУНЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ІДІОМ В ТЕКСТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ПРОЗИ ХХ СТ.	71
Катерина Мирошниченко АНГЛОМОВНІ ВЕЛЕРИЗМИ У ТЕКСТАХ ПРОЗИ ХХ СТОЛІТТЯ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПРАГМАТИКА	74
Сергей Романюк ЗАДЕЙСТВОВАНИЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ КАК НОМИНАНТНЫХ ХАРАКТЕРИЗУЮЩИХ ЕДИНИЦ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА	77
Михаил Тарапатов СПОСОБЫ ДОСТИЖЕНИЯ КОННОТАТИВНОЙ ЕКВИВАЛЕНТНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ	80
Владислава Тарасова ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СЕМАНТИКИ АНГЛОМОВНИХ ІДІОМ (АНАЛІЗ АНГЛОМОВНИХ ІДІОМ З ЕКОЛОГІЧНИМ КОМПОНЕНТОМ)	83
Ірина Гасимова ЗВ'ЯЗОК ЕКОЛІНГВІСТИКИ З ВИВЧЕННЯМ АНГЛОМОВНИХ ПРИКАЗОК	87

Поліна Ворончук ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКОЇ РОЗМОВНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	90
Ганна Висоцька ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕВФЕМІЗМІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ¹⁹⁸	94
Анна Шарунова СОЦІАЛЬНІ РОЛІ ЖІНКИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ, УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ТА РОСІЙСЬКОМОВНИХ ВЕЛЕРИЗМАХ	97
Карина Пархоменко ЕВФЕМІЗМИ ЯК ЛЕКСИЧНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ ТА СПЕЦИФІКА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	99
Alina Isikova, Olena Peftieva SEMANTIC FEATURES OF THE CONCEPT 'WOMAN' IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES (ON PHASEOLOGICAL AND PAREMEIOLOGICAL UNITS)	103
Анастасія Рожченко ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ РОСІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ М.В.ГОГОЛЯ «ВЕЧОРИ БІЛЯ ДИКАНЬКИ»)	105
Катерина Пилипшанова ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИКИ АНІМАЛІСТИЧНИХ ПРИСЛІВ'ІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ	108
Єлизавета Висоцька ФУНКЦІЇ ПРИСЛІВ'ІВ У ТЕКСТАХ АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ПРОЗИ ХХ СТОЛІТТЯ	111
Дар'я Різуненко СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ КОМПОНЕНТИ АНГЛОМОВНИХ ВЕЛЕРИЗМІВ	114
Валентина Бардаш РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ	116
Юлія Голоцукова СПІВВІДНОШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВА З ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЮ СЕМАНТИКОЮ СТАТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ	118
Софія Аношкіна ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО КОНЦЕПТУ ДОЛЯ ТА РОСІЙСЬКОГО КОНЦЕПТУ СУДЬБА У ТВОРАХ Т. Г. ШЕВЧЕНКА	121
Дайана Давыденко СПЕЦИФІКА ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В УКРАИНСКО-РУССКОМ ПЕРЕВОДЕ НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА Л. КОСТЕНКО «МАРУСЯ ЧУРАЙ»	123
Кристина Николаенко СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ С ПОЛЬСКОГО НА РУССКИЙ ЯЗЫК (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А. САПКОВСКОГО)	127
Ольга Перва ФУНКЦІЇ ДЕСЕМАНТИЗОВАНОГО "IT" У ТВОРАХ СТІВЕНА КІНГА	131

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО ТА ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

- Елена Пефтиєва** КРАТКОЕ ОПИСАНИЕ ОБРАЗНОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ КОНЦЕПТА *ЧЕЛОВЕК* (НА МАТЕРИАЛЕ ОБРАЗНЫХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА) **137**
- Надія Рубан** ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СЛЕНГОВІЙ ЛЕКСИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВОГРЕЦЬКОЇ, УКРАЇНСЬКОЇ МОВ) **140**
- Валерій Бриштен** СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР У СУЧАСНОМУ ТЕКСТІ **142**
- Костянтин Мавроді** НАЙПОШИРЕНІШІ ГРЕЦЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ СВЯТКОВІ ПОБАЖАННЯ **146**
- Наталя Кобиленко** ОБРАЗИ І СИМВОЛИ ЯК СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ **148**
- Ірина Рожкова** РЕКЛАМНИЙ СЛОГАН В СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ **150**
- Вікторія Іванова** ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ **153**
- Валерій Кіор, Рустам Кіор** ДЕЯКІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ Т.Г. ШЕВЧЕНКА УРУМСЬКОЮ МОВОЮ **156**
- Неллі Гайдук** ВИВЧЕННЯ У ЛІНГВІСТИЦІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ МОВНОЇ СПЕЦИФІКИ **158**
- Антон Пекареєв** ЛЮДИНА ЯК КЛЮЧОВИЙ КОНЦЕПТ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ **161**
- Ганна Подкопаєва** ОБРАЗНА СКЛАДОВА ЯК ЧАСТИНА СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ **164**
- Надія Назаренко** ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ **166**
- Маргарита Узун** ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИЧНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ В ПЕРЕКЛАДАХ ПОЕЗІЙ ТОМАСА ЕЛІОТА НОВОГРЕЦЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДІВ ЙОРГОСА СЕФЕРИСА) **168**
- Віталія Рожкова** ФУНКЦІЇ ПРИСЛІВ'ЇВ У ДИСКУРСІ **171**
- Катерина Даєр** ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ОБРАЗУ ГРЕЦІЇ В РОМАНІ «МАГ» ДЖОНА ФАУЛЗА **175**
- Наталия Евтушенко** КОММУНИКАТИВНИЙ АСПЕКТ ПОЭТИЧЕСКОГО **178**

ПЕРЕВОДА

- Галина Морєва** ЕМОЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ВНУТРІШНЬОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ КОМУНІКАНТІВ **181**
- Віра Хоровець** ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ ТА ВЛАСНЕ ПРИЙМЕННИКІВ **184**
- Олена Пефтієва, Каріна Ягмуджи-Агєєва** ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ЛЕКСИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ **187**
- Роман Чумак** МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРІВ ГІЙОМА АПОЛЛІНЕРА **190**
- Ιουλία Ζαρίκοβα (Жарикова)** ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΦΗ. ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ **192**
- Анна Голоवेशко** АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБЩЕГО И ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПЕРЕВОДА БЛИЗКОРОДСТВЕННЫХ ЯЗЫКОВ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА И. ИЛЬФА И Е. ПЕТРОВА «ЗОЛОТОЙ ТЕЛЕНОК») **195**
- Владислава Газібагандова** ОРІЄНТАЛІЗМ У ПРОЗОВИХ ТВОРАХ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ **198**
- Зоя Бердникова** ІНТЕРПРЕТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНЦЕПТУ СПОКІЙ ТА РОСІЙСЬКОГО КОНЦЕПТУ МИР ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ М. БУЛГАКОВА **201**
- Наталія Струкова** ОСОБЕННОСТИ ПОЛЬСКО-УКРАИНСКОГО ПЕРЕВОДА ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ **204**
- Тетяна Гнибеда** ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ О. І. КУПРИНА «ГРАНАТОВИЙ БРАСЛЕТ») **207**
- Анна Маслова** КЛАССИФИКАЦИЯ ПЕРЕВОДЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ЖАРГОННОЙ ЛЕКСИКИ **210**
- Igor Protsenko** LOS PARAGUAYISMOS EN LA NOVELA DE JUAN MANUEL MARCOS “EL INVIERNO DE GUNTER” **214**
- Джан Чен Zhangcheng** 近代中国翻译先行者 СУЧАСНИЙ КИТАЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД **216**
- Рак Тетяна** МОВНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ ЗМІ) **220**
- Коваль Вікторія** ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ДЕРЕВО» В МІФОЛОГІЧНИХ ТЕКСТАХ **223**

Αργύρης Νίκας - Έφη Μακρή ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ	227
Дар'я Іщенко ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЖАРГОНІЗМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ РЕП-ПІСЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ)	230

СЕКЦІЯ 4

ДВОМОВНІ СЛОВНИКИ ТА ПИТАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Світлана Шепітько ПРИНЦИПИ СКЛАДАННЯ БАГАТОМОВНОГО СЛОВНИКА ПРИСЛІВ'ЇВ	233
Анастасія Дегтярьова ОСОБЛИВОСТІ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ	236
Юлія Кіор, Юлія Лабецька ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ НОВОГО ДВОМОВНОГО РУМЕЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА	239
Айса Асуман Бурмистрова ПЕРЕВОД ЭВФЕМИЗМОВ ПОСРЕДСТВОМ КОМПЬЮТЕРНЫХ РЕСУРСОВ	242

СЕКЦІЯ 5

КОМУНІКАТИВНА ОСВІТА ТА ПІДГОТОВКА

ПЕРЕКЛАДАЧІВ. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ

ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕКЛАДУ

Яна Панова СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ БРИТАНСКОГО И АМЕРИКАНСКОГО АНГЛИЙСКОГО ДЛЯ ПРЕПОДАВАНИЯ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ.	246
Оксана Кечеджі РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ІНТЕРНЕТ) ПРИ ВИВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	249
Ірина Межуєва ЗНАЧИМІСТЬ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	251
Маріанна Сорокіна THEORETICAL AND PRACTICAL ISSUES IN ESP	254
Элеонора Загрубская ТИПЫ ОШИБОК И МЕТОДЫ ИХ РЕШЕНИЯ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ТЕКСТОВ ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОГО СТИЛЯ С ПОЛЬСКОГО НА РУССКИЙ ЯЗЫК	256
Michael Vaytsman FINDING THE BALANCE BETWEEN ACQUISITION AND LEARNING OF THE FOREIGN LANGUAGE	260

Збірник матеріалів
III міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції

**«Актуальні проблеми міжкультурної комунікації,
перекладу та порівняльних студій»**

У збірці публікуються праці українською, англійською, польською, російською,
китайською мовами.

Технічні редактори:

Шепітько С.В., Смирнова М.С., Іванова В.Е., Мирошник В.І.

Комп'ютерна верстка:

Іванова В.Е.